

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

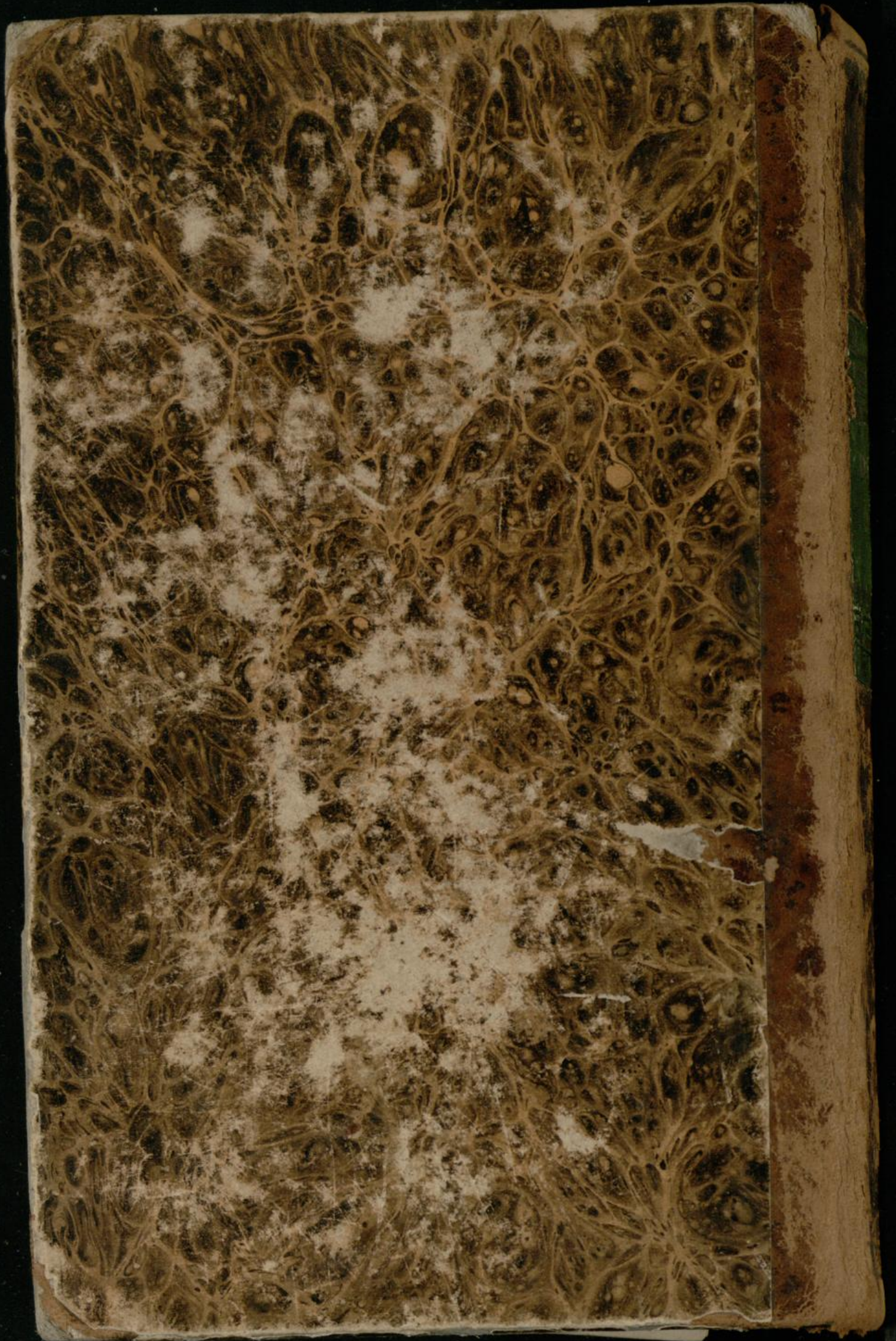
[Sefer Shemu'el]

[Sefer Shemu'el]

Obornik, Meir

5565 [1804/1805]

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9622](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9622)

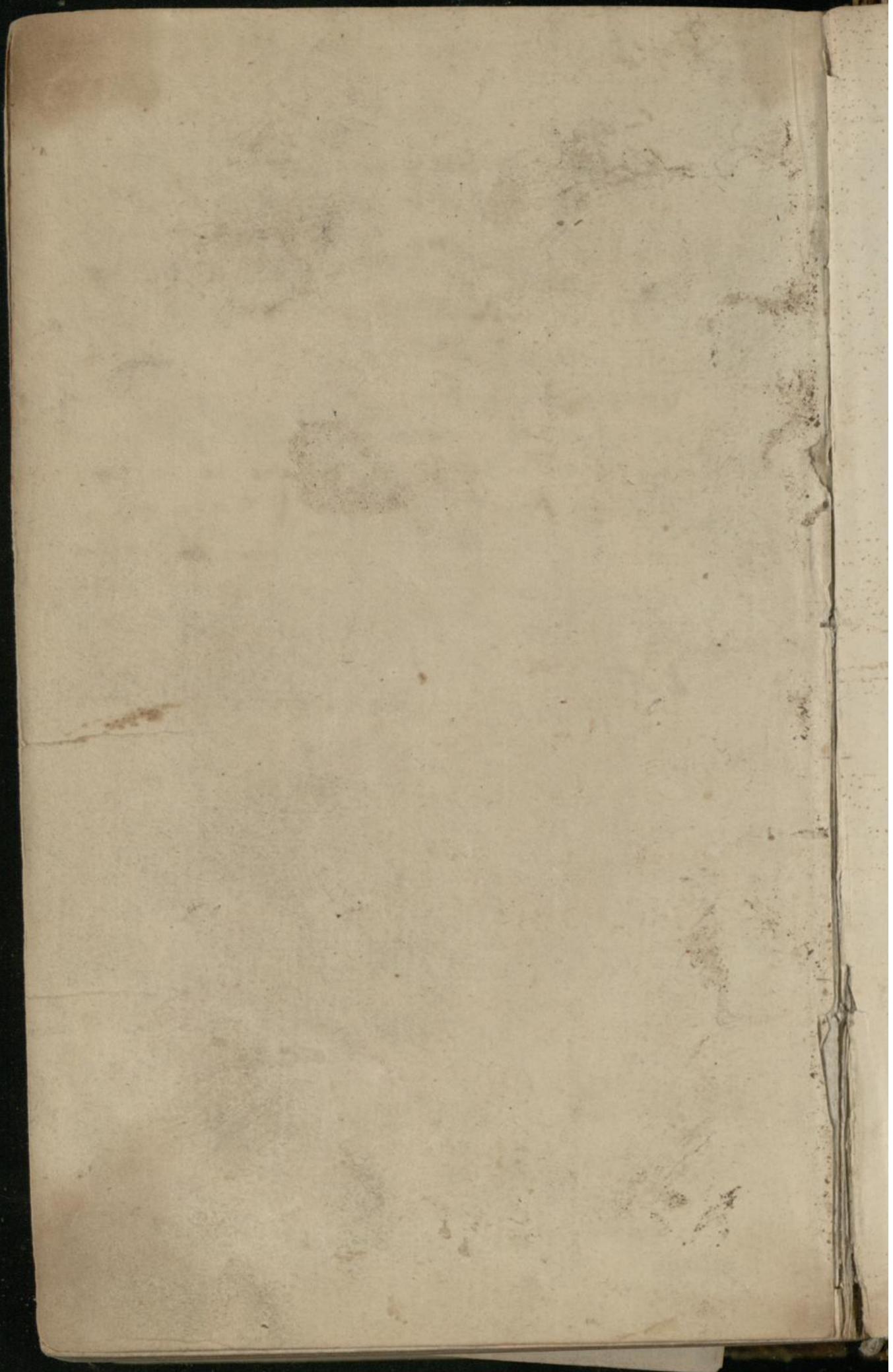
25

Costa Rica.

Geöffnet und dem Könige in die Kaiserliche Hof- und
Israel Sachs

14.10.57

EG

ספר

קריה נאמנה. *הוא האגדה*

כולל

נביאים ראשונים

מחברה שלושה

Ley Isaac David Zirndorfer
in Firth.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, including the word "Fencing".

Handwritten text in the middle of the page, possibly a list or a set of instructions.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a date.

נביאים ראשונים

ספר

שמואל א

עם הרגום אשכנזי ובאור, כמו שנדפס בוויין .
 והוכפתי בו, פי' הנשר הגדול רש"י זצ"ל, וגם בכל מקום שנאמר
 בפירושו מלת בלע"ז, בא בצידו, באר היטיב פירושו בל"א .
 ונלוח אליו, פי' מכלל יופי, שכל דבריו כנופך ספיר ויהלום,
 מבאר בקצרה כל סתום ונעלם .

וגם הוכחת חיים, מר"ע פיגו זצ"ל .

וגם לעשות הטוב והישר, לתועלת רב לנערי בני ישראל יגעתי ומנאתי, להציג על
 הסדר את הנביאים הנאמנים לה', כאשר היו בכל דור ודור בזמניהם .

וכן סדרן של השופטים אשר היו בימים ההם, זה אחר זה .

וכמו כן, סדרן של המלכים, הן מלכים הכוללים, והן מלכי יהודה וישראל,
 אשר היו שנת דור ודור :

למען ירן הקורא בהם, ויהיה חקוק על לוח לבם, לא יסוף מזכרם, גם עד
 זקנה ושיבה, זכרה לי אלהי לטובה :

נדפס

בפירדא

שנת ה'תקס"ה לפ"ק

בבית וברפוס התורני כהר"ר איצק יצ"ו

בן המנוח כהר"ר רוד צירענדארף ז"ל

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header.

Second line of handwritten text, possibly a date or location.

Third line of handwritten text.

Fourth line of handwritten text.

Fifth line of handwritten text.

Sixth line of handwritten text.

Seventh line of handwritten text.

Eighth line of handwritten text.

Ninth line of handwritten text.

Tenth line of handwritten text.

Eleventh line of handwritten text.

Twelfth line of handwritten text.

Thirteenth line of handwritten text.

Fourteenth line of handwritten text.

Fifteenth line of handwritten text.

Sixteenth line of handwritten text.

Seventeenth line of handwritten text.

Eighteenth line of handwritten text.

Nineteenth line of handwritten text.

Twentieth line of handwritten text.

זאהן צוף'ם *

(ב) ער האטע צוויי א וויבער דערן איינע חנה , אונד דיא אנדערע פנינה רהים , פנינה האטע קינדער , חנה אבער קיינע . (ג) דויער מאן פפלעגטע אללע יאהר פאן זיינער וואָהן שטאָט ריניוף צוריווען , דען עוויגן צבאור אנצובעטען , אונד איהם צו אַפּפּערן אין שלה , וואָ דיא ביידען זעהנע עלי'ם , חפני אונד פנחס , דעם עוויגען אלס פריסטר דיהנטן . (ד) אן דעם טאָגע , וואן אלקנה אַפּפּערטע , לעגטע ער זיינר פרויא פנינה אונד אללען איהרן זעהנען אונד טעכטרן טיילע פאָר . (ה) דער חנה אבער גאָבער איינען אַנזעהנליכען טהייל

צוף אפרתי : (ב) ולו שתי נשים ישם אחת חנה ושם השנית פנינה ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים : (ג) ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופניחס פהנים ליהוה : (ד) ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפנינה אשתו ולכל בניו ובנותיו מנות : (ה) ולחנה יתן מנה אחת

אפים

רשי

באור

אחה (שופטים י"ב ה'), וקראהו כאן אפרתי ע"ש בית אביו . ונקראו כן גם הגר בבית לחם יהודה , כ"ש ודוד בן איש אפרתי , כי בית לחם ואפרת אחת הן , כ"ש על דרך אפרת היא בית לחם (בראשית מ"ו ז') . (ג) ועלה , לשון הוה הוא , עולה היה (רש"י) . מימים ימימה , כסבירו למועדה ימימים ימימה (שמות י"ג י') . להשתחות , להתפלל גם (רד"ק) . וכן במדרש , להשתחות ולזכות , ר' אבא בר יוסא בשם רבי יצחק , התפילה גדולה מן הקרבנות , דכתיב להשתחות , ואם כ' לזכות . (ד) ויהי היום , פי' תמיד בהיות היום אשר בו זבח אלקנה . מנות , כת"י חולקין , שהיה ניתן לכל אחד חלק מהשלמים שהיה זוכה . (ה) אפים , תואר השם , וענינו כת"י חולקין חלק בקיר . וז"ל רש"י ש' צפ"י לחם הפנים (שמות כ"ה ל') : לפי פשוטו לחם נאה , הראוי לפני

כמו אפריון נמטיה לר"ש לשון חן : (ג) ועלה האיש . לשון הוה עולה היה מזמן מועד למועד לשילה ומדרש אגדה בדרך שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו : (ד) ויהי היום . והוא יום מועדא : (ה) מנה אחת אפים

אפים

זכחק , התפילה גדולה מן הקרבנות , דכתיב להשתחות , ואם כ' לזכות . (ד) ויהי היום , פי' תמיד בהיות היום אשר בו זבח אלקנה . מנות , כת"י חולקין , שהיה ניתן לכל אחד חלק מהשלמים שהיה זוכה . (ה) אפים , תואר השם , וענינו כת"י חולקין חלק בקיר . וז"ל רש"י ש' צפ"י לחם הפנים (שמות כ"ה ל') : לפי פשוטו לחם נאה , הראוי לפני

שרים

מכלל יופי

כי למי היה , ומה שאמר אפרתי אחר שאמר מהר אפרים , מהר אפרים אמר על אלקנה ואפרתי אמר על צוף , ובא להודיענו כי הוא ואכותיו היהגרים שם . (ג) מימים ימימה כו' , או פירושו ממועד למועד , וכן חרגם יונתן , מומן מועד למועד . (ד) ויהי היום , יום מועד , וכן חרגם יונתן , יומא דמועדא . (ה) יתן , כמו נתן , כמו או יבנה יהושע , (יהושע ה') , או יכדיל משה , (דברים ד') והדומים להם . מנה , מתנה וחלק . אפים , פירושו מנה אחת נכבדה להשיב

אפים

שמואל א א

חרגום אשכנזי ב

אָפִים כִּי אֶתְחַנֶּה אֶהֱב וַיְהוֹה
סָגַר רַחֲמָה: (ו) וְכַעֲסַתָּה צָרְחָה
גַם-בְּעַם בְּעֵבוֹר הַרְעֵמָה כִּי
סָגַר יְהוָה בְּעַד רַחֲמָה: (ז) וְכֵן
יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מֵדֵי עֲלֻתָּהּ

ר' רגושה בבית

יאהרע . זא אַפֵּט זי

טהייל , דען ער ליכטע זיא , דער
עוויגע אַכער האַטע איהרע געבעהר-
מוטטער פֿערשלאָסען . (ו) איהרע
געכענפֿרויא מאַכטע איהר מאַנכען
פֿערדרוס , אונד זוכטע איממער זיא צו
קרענקען , ראַמיט , דאָס דער עוויגע
איהרע געבעהרמוטטער פֿערשלאָסן .
(ז) זא מאַכטעער עם (אלקנה) אַללע

זי (חנה) מיט היוניף

רשי

באור

אִפִּים . חולק חד בחיר הראוי להתקב'
בסגר פנים יפות : (ו) צרתה . אשת
בעלה . פנינה : גם כעס . כעס אחר
כעס תמיד לכך נאמר גם היתה אומר'
לה כלום קנית מעפורת לבנד גדול או
חלוק לבנד קטן : בעבור הרעימה .
שתחלוק ורבותינו אמרו בעבור
הרעימו' שהתפלל ולא שנתכונה : בעד
רחמה . כנגד רחמה וכן כל לשון בעד :
(ז) וכן יעשה חלקנה שנה בשנה .
נותן לה חלק מובחר להרחותה

שנחצבה

אִפִּים כו' , וכתוב ולחנה יתן מנה אחת אִפִּים ,
חלק יפה , מקערה שלפני אִלְקָנָה , החשובה
שניתנין לפני בעל הבית , כִּי אִת חנה אהב ,
לכך אִפִּים חשב , עכ"ל . וכ"כ רש"י ,
הראוי להתקבל בסגר פנים יפות , וכן נמדרש
חלק היפה שבהם . ופננה בראותה זאת עבר
עליה רוח קנאה , כִּי ראתה כִּי חנה אהבה
ממנה , לכן וכעסתה כו' . וכן יעשה חלקנה
שנה בשנה , לכן מדי עלותה בבית ה' תבער
בה אש הקנאה ותבעסנה . ולדעת הריק"ם
בעכעס כתן לה על אשר לא היה לה בנים לתת
לה יותר . ולפ"ז מלבד שיחסר בִּית השימוש ,
הנה טעה פירושי גם מדרך הפשוט . סגר
רחמה , פ"י גם בראותה כי בעלה אהבה ,
בכל זאת הית' עזבת , כִּי סגר ה' את רחמה .
ומלבד זאת . וכעסתה צרחה , כל שתי נשים לאיש אחד נקראים צרות , לפי שהם אויבות
זו לזו צרות (רד"ק) . וכן מספרים לנו סופרי דברי הימים , שבארץ אינדי , כִּי תהיינה לאיש
שתי נשים , האחת קראת לחברתה בלשונם אויבי . הרעימה , ענינו כעס וזעף , ותכירו
דעמו פנים (יחזקאל כ"ז ל"ה) ופירושו התכוונה פנינה להכעיס את חנה בדבר אשר
סגר ה' את רחמה . וכדאיתא בפסיקתא רבתי , שהיתה מכעסת ואומרת זכנת לבנד
רנה סודר וכתונת ומלוק . (ז) וכן יעשה , חלקנה היה מראה תמיד
אהבה

מ כ ל י ו פ י

אִפִּים , כלומר להשיב כעסה , וכן ארך אִפִּים ארך כעס , (משלי י"ד) . או פירושו ,
ראויה לפנים , כלומר מנה נכבדת , ולהריק"ם פ"א בשרשו . (ו) צרחה , לפי ששתו
נשים או יותר לאיש אחד האחת שונאה לחברתה ומקנא לה ומקומן צר להן נקראת
כל אחת מהן צרה לחברתה . גם כעס . כעס אחר כעס . הרעימה , מן רעמו פנים ,
(יחזקאל כ"ז) , ענין זעם . וריש הרעמה רגושה שלא כמשפט , ובא כן לחזק
קריאת הריש , כמו קוף ונתקנוהו מן העיר , (שופטים כ') וזולתו מן הרגושים
לחפארת הקריאה . בעד : רחמה , על רחמה , כמו וכפר בעדו , (ויקרא כ"ו)
ובער השלח יפולו , (יואל ב') . (ז) מדי עלותה , בכל זמן עלותה .

א ב ח למה

היגיוף ריזטע צום הויזע גאטטעס ,
 אונד איממער מאַכטע דיזע איהר פֿער-
 דרום , דאָס זיא וויינטע אונד ניכטס
 אַס . (ח) דאָ שפראַך דאָן איהר מאַן
 אלקנה איממער מיט איהר : וואָרום
 וויינט דוא חנה ? וואָרום איסעסט דוא
 ניכט ? וואָרום זאָ מיספֿערגניגט ? בין
 איך דיר ניכט ליבר אַלס צעהן קינדער ?
 (ט) איינסט מאַכטע זיך חנה אויף ,
 נאָכדעם מאַן צו שלה געגעסן אונד
 געטרונקען האַטע , (דער פריסטער
 עלי זאָס עבן אויף איינעם שטוהלע ,
 נעבן איינער פֿאַסטע דעס טעמפלס
 דעס עוויגען) . (י) זיא אַבר בעטריכטן
 מוטעס

בבית יהוה בין הכעסנה ותבכה
 ולא תאכל : (ח) ויאמר לה
 אלקנה אישה חנה למה תבכי
 ולמה לא תאכלי ולמה ירע
 לבבך הלווא אֵנְכִי טוֹב לָךְ
 מעשרה בנים : (ט) ותקם חנה
 אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה
 ועלי הכהן ישב על־הכסא על־
 מזוזה היכל יהוה : (י) והיא

מרת

באור

רשי

אהבה יתירה , ותמיד היתה זרתה מקנאה
 בה , ותרב להכעיסה . ומלת כן הנ' כמו וכן ,
 בחסרון וי' הציבור . כי שגור הכתוב כך :
 וכן יעשה שנה בשנה , וכן תכעסנה , והוא אמר
 ביקתים כמו וואמר מוסגר לתוספת באור של
 שנה בשנה . (ח) ויאמר , היה אומר
 בכל עת שהיה רואה אותה בזכה . אנכי טוב
 לך וגו' , ת"י רעותי טבא לך , אהבתי אותך
 טוב לך מעשרה בנים . וטעם עשרה כטעם
 ואפי עשר נשים , שבע כתטאטיכס (מרד"ק) .
 (ט) ותקם , שגור הכתובים כך : ותקם
 חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה , והיא
 מרת נפש , ותתפלל וגו' , ועלי הכהן יושב
 על מזוזת היכל ה' . וספור ישיבת עלי כמאמר
 מוסגר . אכלה , המקור בתוספת ה' אופן
 שתה המקור , והטעם אחר שאכלו האוכלי' .

שומענה ולרתה לפי חיבה שבעלה
 מראה לה כן תרצה גם היא להכעיס' :
 (ח) אנכי טוב לך . וחצנך : מעשרה
 בנים . שילדה לי פנימה : (ט) אכלה
 בשילה . לא מפיק ה' אוהאל"ף חטף
 קנן וסוף כמו אחרי אכול בשילה
 ואחרי שתה . והל' נופל בין לזכר בין
 לנקבה אחרי אכלה לשון פועל כמו
 לאכל' לשון לפעול : ועלי הכהן יושב על
 הכסא . אותו היום ישב על כסא גדול
 שנתמנה שופט על ישראל . על מזוזת .
 כנו

על מזוזת , אכל , וכן וירכתו על זיקן .
 (י) ותחפלל

מכלל יופי

(ח) למה תבכי , בסגול , ובא עם למ"ד שפירושו בעבור , וכשתכנס הלמ"ד על
 מה שהוא בסגול הוא רפה ומלעיל . (ט) על מזוזת , אצל מזוזת . ובשורשזו
 כתב סמוך למזוזת השער , כי המזוזות הם לחיי השערים לא המפתח , וכן ועליו
 מטה מנשה (במדבר ב') סמוך , וזכחת עליו סמוך לו , וכן ת"י : בסטר סיפא
 דהיכלא דה' : (י) על ה' , כמו אל ה' , וכן ונחן הספר על אשר לא ידע ספר
 (ישעיה כ"ט) כמו אל אשר לא ידע ספר , על שפן (מלכים ב' כ"ב) , כמו א שפן :

המאמר וכן אצל המאמר י"ז (י) (יא) ה' האמת

שמואל א א

תרגום אשכנזי ג

מֵרַת נַפְשׁ וְהִתְפַּלֵּל עַל־יְהוָה
וּבְכֹה תִבְכֶּה : (יא) וְתִדְרֵךְ נֶדֶר
וְתֹאמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־רָאִיתָ
תְּרָאֶה יְבַעֲנֵי אֲמַתְךָ וּזְכַרְתֵּנִי
וְלֹא־תִשְׁבַּח אֶת־אֲמַתְךָ וְנִתְהַתְּהָה
לְאֲמַתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְהַתְּהוּ
לְיְהוָה כָּל־יְמֵי חַיָּו וּמִוֹרְרָה לֹא־

יעלה

רש"י

כמו אלל מזוחות : (יא) ה' צבאות .
לנוה נתיחד שם זה כאן אמרה לפניו
רבונו של עולם שני צבאות צרחת
צעולמך העליונים לא פרים ולא רבים
ולא מתיס והתחתונים פרים ורבים
ומתיס אם אני מן התחתונים אהיה
פרה ורבה ונותה אם אני מן העליונים
אני לא אמות זו מנחתי צאגדה של ר'
יוסי הגלילי ורבותינו דרשו צמסכת
צרכות נוה שדרשו עד הגה לא היה
חדס שקראו להקב"ה צבאות אלל כך

מוטעס וואר , אונד בעטעטע צום עוויג ,
אונד וויינטע העפטיג . (יא) טאהט
אויך איין גליבדע אונד שפראך : עוויגד !
צבאות ! ווען דוה אויף דאז ליידן
דיינער מאגד זיהסט , מיך בעדענקסט ,
אונד מיינער ניכט פֿערגיסעסט , זאגדדן
מיר , דיינער מאגט , איין מענליכס
קינד שענקסט , זא זאלל עס לעכענס
לאנג דעס עוויגן גווייהט זיין , אונד
קין

באור

(י) ותתפלל על ה' , אלה' . (יא) ותדר
נדר , מלבד התפלה אשר הרנתה להתפלל
נדרה גם הנדר . בעני אמתך , ג' יס
צפסוק , כמו אלה תולדות נח , נח איש צדיק ,
וישראל חמשה צפסוק , כי כן דרך המקראית
לנחות , (רד"ק) . והנה השנות השמית
העכומיים נחות בלשוננו הקדוש , אלל חכרון
בלשון העמים . זרע אנשים , זכרים .
ונתחיו לה' , שיהיה מזיר קודש לה' , כי אחר
הלויים היו באים לעבודת השם מנן עשרים
וקמט שנה , והיא נתנה אותו לה' כל ימיו
(מרד"ק)

אמרה לפניו רבונו של עולם מכל צבאי צבאות שצרחת צעולמך קסה צעינדך
ליתן לי צן אחד : אם ראה תראה . רבותינו דרשו צו צמסכת צרכות נוה
שדרשו : אמתך . האמור ג' פעמים צמקרח כנגד שלשה דברים שהאשה

מלווה

מ ב ל ל י ו פ י

(יא) ה' צבאות , כלומר ארון החיילות , חיילות מעלה וחיילות מטה , והטעם
שאף על פי שהכח והאומץ עם החיילות בהסכמתם בלב , אחד והתאספס יחד ,
אף על פי כן הוא ארון ומושל על כלם , ולא יצליחו זכרם כי אם בכחו וברצונו . אם
ראה תראה , מנהגה לשון לצרף והמקור עם הפועלים , כמו אם שמע חששע
(שמות ט"ו) לחוק הרבר , והדרש ידוע . זרע אנשים , לפי שאמרה ונתחיו לה' .
ימי חייו רצחה לומר זרע אנשים כשרים שורעם נכון לברכה , וראוים לחתם לה' .
והוא חסר , ומענינו חבין חסרונו . ובפירוש זרע אנשים פירש זכרים , ומה שאמר
ומורה לא יעלה על ראשו , מוכיח כי על זכרים אמרה כילא יאמר זה על הנקבות .
זיונתן תרגם בר כנו אנשא . ומורה , תער , כמו ומורה לא יעלה על ראשו דשמשין .
זיונתן תרגם של שמשון , ומספר , ותרגם זה ומרות אנש לא תהא עלוהי , ועניו

לפי

קיון שערמעסר אויף זיין הויפט קאמען .
(יב) אלס זיא נון זא לאנג פאר גאטט
בעטטע , פינג עלי אן אויף איהרן מונד
אכטצוהאבען . (יג) דען חנה שפראך
אין איהרעס הערצן נור , בלאס איהרע
ליפען בווענטען זיך , אהנע דאס מאן
איהרע שטימע הערטע , דאזער זיא
עלי פיר אוינע בעטרונקע הילט .

(יד) אונד צו איהר שפראך : וויא
לאנגע ווירסט דוא נאך זא בעטרונקן
טוהו ? לעג איין מאל דיינען רויש אב .
(טו) דא אנטווארטטע חנה אונד
שפראך : ניכט דאך מיין הערר ! איך
בין איין ווייב מיט בעשוועהרטם גמיהטע

האבע באור

(מרד"ק) . (יב) שומר את פיה ,
כאשר הרבתה להתפלל , החל עלי לשמור
ולעייין את פיה מה היתה זאת התפל' הארוכ'
לא ישמע קולה , רק שפתייה נעות , לפיכך
היה חוסר איתה לשכורה . (הג"ל) (יד)
השתכרין , עד מתי תראה עמך כאילו את
שכורה , כן פי' רד"ק . הנה פי' כאחד
מהודאת בנין התפעל , ונראין דכריו , כי
אין דרך לשחול לשכור עד מתי יהיה ככה ,
ולציתו להסיר את יינו מעליו , כאילו מסירים
את היין , כאשר יפאט איש את בנדיו . ועלי
אף על פי שתשבה לשכורה , מכל מקום לא
דנה להלצין את פניה , והסתיר את הדבר
ואמר עד מתי תעשי מעשה שכורה ? ולפי
שתחיל לדעות' לשכרה , אמר גם דרך משל
הסירי את ייך , כלומר שתחזירי מעשות מעשי

יעלה על ראשו : (יב) והיה כי
הרבתה להתפלל לפני יהוה
ועלי שמר את פיה : (יג) וחנה
היא מדברת על לבה רק
שפתייה נעות וקולה לא ישמע
ויחשבה עלי לשכורה :

(יד) ויאמר אליה עלי עד מתי
תשתכרין הסירי את יינד
מעליך : (טו) ותען חנה ותאמר
לא אדני אשה קשתרוח אנכי

רשי ריין

מנזים עליהם : זרע חנשים . נדיקים
כמו דחת חמר חנשים חכמי וידועים ;
ונתתיו לה' . שיהא ראוי לתתו לה' :
ונוורס . תרגם יונתן ונורות חניש לא
תהא עלוסי : (יב) שומר את פיה .
ונלפס וותי הפסוק כך תרגמו יונתן
ועלי אוריד לה עד דתפסוק שומר לשון
הנחתה כמו שמר את הדבר לא השמיר
על הטחתי : (יג) ויחשבה עלי
לשכורה . שלא הוה רגילין להתפלל
בלתס : (טו) לא אדוני . לא אדון
אתה

שכור

מכלל יופי

לפי דעתו כמו באלף , לשון יראה . (יב) שמר את פי' כו' , וי'ת שומר כמו ממתין
כמו שמר את הדבר ואת פי' כמו מאמרה ודבריו שכן תרגם ועלי אורד לה עד דתפסוק ;
(יג) מדברת על לבה , כתרגומו מצלה בלבה כלו' שהיתה מכוננת את לבה בתפלתה ;
(יד) השתכרין [כו' , והגו' נוסף כנו' והחמקין והטעם תראי עצמך כשכורד
בשפתיה נעות ואין דבור נשמע , וי'ת עד מתי תשטיא] : (טו) קשת רוח אנכי ,
רוחיקשה עלי מרוב צרתי , וסמיכרת קשת רוח כסמיכורת נובלת עליה מגלתי וקן
והדומים

וַיִּין וְשָׁכַר לֹא שָׁתִיתִי וְאֲשַׁפֵּךְ
 אֶת־נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה: (טו) אֶל־
 תַּחַן אֶת־אִמְתְּךָ לִפְנֵי בֵּת־
 בְּלִיעֵל פִּי־מֵרֵב שִׁיחִי וְכַעֲסִי
 דִּבַּרְתִּי עַד־הַנֶּה: (יז) וַיַּעַן עָלַי
 וַיֹּאמֶר לְכִי לְיִשְׁלֹם וְאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 יִתֵּן אֶת־שְׁלֹתְךָ אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ
 חסר א' מעמו

האבן וועדער וויין נאך זאנסט שטארקס
 געטרענקע געטרונקען , זאנדרן מיין
 גמיהט פאר נאט אויס געשיטעט .
 (טו) דהאלטע דינע דינרין פיר קיין
 נידערטרעכטיגס ווייב ; ויאדליך! אויס
 גראסס קוממער אונד פערדרום האבע
 איך ביוהער גרעדט . (יז) עלי אנטע
 ווארטטע אונד שפראך : זא געה דען
 אין פרידן . דער נאטי ישראל'ס גוועהרע
 דיר דיא ביטטע דארום דוא איהן
 געכעטען

רשי

באור

אתה בדבר הזה גילית עמוך שאין רוח
 הקדש שורה עליך שתדע שאיני שכורת
 יין: (טז) אל תתן את חנותך כלפי
 שאמרה לו דבר קשה חזרה ופייסתו שלא יתנגד הפקר וזיון לפני זרתה
 בת בליעל: כי מרוב שיחי דברתי לפניך קושי: שיחי יש מקומות שהוא
 לשון חנינות לב: דבר אחר מרוב שיחי וגומר כתרגומו חרי מסני חקניות
 וחרגותי אוריות בנלו עד כען: כעסי שרתי מכעסת אחי: א תתן
 כמו אל תחנני בנפש נרי: (יז) את שלתך חסר אלף לדרוש בו לשון בניס
 כמו ובשליטה היוצאת וגו': יתן את שלתך כשרה שנתקבלה תפלתה:
 (יח) תמנח

מכלל יופי

והדומים: ויין ושכר, כתרגום חמר חרת ועתיק, ויחכן לפרשו שכר דהנעשר
 מפירות: ואשפוך את נפשי כרוב החפלה כאלו שפכה נפשה, כמו שפכו לפניו
 לבבכם, ויח ואמרית עולבן נפשי בצלו קדם ה': (טז) לפני בת בליעל, שם ה'
 מסתחר עם לפני, ופי' אל תתן אמתך לפני ה' ככת רשע כלומר אל תחשוב שאני
 עומדת שכורה לפני ה' ככת רשע ואיש עולה, וחקון המלה כן ולפי' כנה הרשע בו
 ר' לשהרשע כל יעלה ובל יצליח, וענינו לא בשרשכל, וי' חלא תכלים ית אמתך
 קדם ברת רשיעאה, נ' מדבריו כי ברת בליעל אמר' על פנינה צררה ואמרה לו לא
 הכלימני בפני' כי היא תשמח לאירי, והיא מכעיסה אותי, ופי' אל תתן אל החני
 בזה הדבר הרע אל הכלימני כולפני זאת האשה בת בליעל ונכון הוא זה הפי': שיחי,
 ענין רבוב הצרות וספור התלאות: וכעסי, ר' יונה כתבו, בשי'ן בענין כאב, וא' צ'ו
 כשהאדם דואג וכועס יכעס בעצמו, ועוד כי הוא ככל הספרי' המדויקים אשר ראינו
 בסמך: [וי'ת ארי מסני אקניות וארגיותי אורכית בצלוער כאן] (יז) שלתך,
 הסרו האל'ף והוטלה הנועה על השי'ן כי ה' ראוי שאלתך, או משפטו'
 שאלתך ובהערך האל'ף הוסב הסגו' לקמץ קטן: מפני הנח הנסתר:
 (יח) ופני'

מעמו : (יח) ותאמר התמצא
 שפחה חן בעיניה ותלך האשה
 לדרבה ותאכל ופניה לאהיה
 לה עוד : (יט) וישכימו בבקר
 וישתחוו לפני יהוה וישבו ויבאו
 אל ביתם הרמחה וידע אלקנה
 אתהנה אשתו ויזכרה יהוה :
 (כ) ויהי לתקפות הימים ותהר
 חנה ותלד בן ותקרא את שמו
 שמואל כי מיהוה שאלתיו :
 (כא) ויעל
 איהן שמואל דרען (שפראך ויא) איך האבע איהן פאם עוויגן ערבטען .
 (כא) דער

געבעטן האסט . (יח) זיא ערווידרטע ;
 לאס דייע דיהנרין פערנה גענאדע
 פינדן אין דייען אויגן , נון גינג זיא
 איהרס וועגס , נאם שפיווע צו זיך , אונד
 האטע ניכט מעהר דאן פאריגע גויכט .
 (יט) זיא זאה ניכט מעהר זא מיסמיהטיג
 (זוים) . (יט) דעס מארגענס דרויף
 מאכטען זיא זיך פריה אויף , ווארפען
 זיך פאר דעם עוויגן נידער , רייזטען
 זאראן צוריק , אונד קאממען נאך הווע
 צורמה . אלקנה וואהנטע זיינער פרויא
 חנה בייא , אונד דער עוויגע בדאכטע
 זיא . (כ) אלס נון דיא צייט דזערום
 וואר , אין וועלכר חנה שוואנגר גווען ,
 גבאהר זיא איינען זאהן , אונד גענטע
 איהן שמואל . דרען (שפראך ויא) איך האבע איהן פאם עוויגן ערבטען .

באור

רשי

(יח) תמוא שפחה חן • לבקש
 עליה רחמים : ופניה לא היו לה •
 פנים של זעם : (יט) ויבאו אל ביתם
 וידע אלקנה • מכלן לאכנסנאי שאסור
 בתשמיש המטה : (כ) לתקופות
 הימים • מיעוט תקופות שהים מיעוט
 ימים שנים לששה חדשים ושני ימים
 מכלן היולדה לשבע' וולדו' למקוטעים :
 שמואל • על שם אל ועל שם המעשה
 נקרא כי מומנו שאלתיו : (כא) את
 זכת

יחן , אמר כן ע"ד התפלה והבקשה • (יח)
 ותאכל , לנעמונה על תפלת הנביא שתייה
 נשמעת • ופניה , הראשון לא ה' לה עוד ,
 כלומר לא ה' עוד פני' זועמים כנראשונה •
 (יט) ויזכרה ה' , שתהר על ידי ביאה זו •
 (כ) לתקופת הימים , ימי העבור ,
 כתרנושו לזמן משלם יומיא • ופי' ותהר שהרתה
 כבר (רד"ק) • ויהיה פי' הפסוק : ויהי כי
 עברו הימים אשר בהם היתה חנה מעוברת ,
 וכן תרגמתי • שמואל , לדעת רד"ק לפי שיש
 במלה הזאת אותיות שאול מא , אך להדלצ"ג
 לא ידקדקו קוראי שמות כ"כ , כי ראינו לאה
 שקראה גם כנה ראובן , כי ראה ה' בעניה ,
 ונח על שם ינחמני • כי מה' , חסר מלת
 אמרה • וכן ת"י ארי אמרת בו' . (כא) ואת

מכלל יופי

נדרו

(יח) ופני' בו' , וכן הרגם יונתן ואפי'ן בישין • (כ) לחקופות , שרשו קוף מענין
 כי הקיפו ויקף וקוף א' בענין , ופי' תקופת השמש בו' ורז"ל אמרו כי ימי הריוג' היו
 ששה חדשים ושני ימים ולמדנו מזה היולדת לו' יולדת למקוטעי' , ותהר , הרתה
 כבר , וישווי'ן מודות לשעבר , שמואל בו' והוא קשור עם מס ומה שאמרה וגם אנכי
 השאלתיהו

שמואל א א

הרגום אשכנזי ה

(כא) וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכָל־
בֵּיתוֹ לִזְבַּח לַיהוָה אֶת־זֶבַח
הַיָּמִים וְאֶת־גִּדְרוֹ : (כב) וַחֲנָה
לֹא עָלְתָה כִּי־אָמְרָה לְאִישָׁה עַד־
יִגְמַל הַנַּעַר וְהַבָּאוֹתָיו וְנִרְאָה
אֶת־פָּנָיו יְהוָה וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד־
עוֹלָם : (כג) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה
אִישָׁה עֲשִׂי הַטּוֹב בְּעֵינַיִךְ שְׂבִי
עַד־גְּמֻלְךָ אֲתוֹ אֲךָ יָקָם יְהוָה
אֵת

(כא) דער מאן אלקנה רייזטע נון ווידער
הינוף , מיט זיינען הויזלייטען , דעם
עוויגן דאז יעהרליכע אפפער , אונד
וואס ער זאנסט גלאבט האטע , צו
בריינגן . (כב) חנה אבר וואלטע ניכט
מיט הינוף רייון ; זיא זאנטע צו איהרם
מאנע : ווען דער קנאבע ערשט ענט-
וועהנט זיין ווירד , זאנעהמע איך איהן
זעלבסט מיט , דאס ער פאר דעם עוויגן
ערשיינע , אונד דארט עוויג בלייבע .
(כג) איהר גאטע אנטווארטטע איהר :
טוה וואס דיר גפעללט , בלייב צו הוינע
ביז הוא איהן ענטוועהנט האסט . מעגע
ראן

רש"י

באור

זבח הימים . ית דבח מועדיא : ואת
גדרו . נדרים שגדר בין רגל לרגל היא
מוקריב ברגל : (כב) עד יגמול . לסוף
כ"ד חדשים שכך זמן תינוק לינק : ויש
שם עד עולם . עולמם של לויים חומשים
שנה שנאמר ומזן חומשים שנה ישו

גדרו, נדרים שגדר בין רגל לרגל הי' מקריב
ברגל (רש"י) . עד עולם, כל ימי חייו .
אך יקם כו' , אלקנה חשב שמה שאמר עלי :
יתן ה' את שאלתך דרך נבואה דבר , ואמר
אך יקם את דברו אשר דבר על יד נביאו ,
והוא שיסוף הכן לפני ה' , כאשר שאל וכדלה
וכתתיו

מונח, העבודה וכך היו ימיו של שמואל
ארבעים שנה וציוס תפלת חנה נתמנה שופט לא אותה שנה לעיבורו של שמואל
נשתיירו ל"ט ושמואל פירנס את ישראל ושמות עלי שלש עשרה שנה שהרי יוס שמת
עלי גלה הארון ויש צדשדה פלשתים ארבעה חדשים משם בא לקרית יערים
עד שהעלהו דוד משולך שצע שנים בחזרון על יהודה וסמליכוהו כל ישראל
עליהם וכתיוסי מוקן שנת הארון בקרית יערים וירצו הימים ויהיו עשרים
שנה לא מוסן שצע שנים שולך דוד בחזרון נמנח משגלה הארון עד שמת שאול
שלש עשרה שנה וארבע חדשים ושמואל מת לפני שאול ארבעה חדשים : (כג)
אך יקם ה' את דברו . את שאלת מומנו זרע אנשים ועלי צישרה ברוח הקדש
והלכי ישראל יתן את שאלתך יקם ה' את דברו זהו לפי פשוטו ומ"א ר' נתני

מ כ ל ל י ו פ י

השאלתיהו כלומר החורתי לו הבקשה והשאלה . (כא) וכל ביתו , בחרגומו וכל
אינש ביתו , את זבח הימים , ית דבח מועדיא . (כב) עד יגמול , עד תשלוש
יניקתו והם כ"ד חדשים . (כג) [אך יקם , המפרשים פי' דברו עלי ידי עלי , והנכון
על שמואל שיהי' ויהי' לה' כל ימי חייו כמו שנדרתה] , והינק מהפעיל בצדו והם
מעטים

אֶת־דְּבָרוֹ וַתֵּשֶׁב הָאִשָּׁה וַתֵּינֶק
 אֶת־בְּנָהּ עַד־גְּמֻלָּהּ אֲתוֹ :
 (כד) וַתַּעֲלֶהּ עִמָּה בְּאִשְׁר
 גְּמֻלָּתוֹ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאִפְרָה
 אַחֲתֵי קַמְח וְנֶבֶל יִין וַתִּבְרָאֶהוּ
 בֵּית־הַיְהוָה שְׁלוֹ וַהֲנַעַר נָעַר :
 (כה) וַיִּשְׁחַטוּ אֶת־הַפָּר וַיִּבְאוּ
 אֶת־הַנֶּעַר אֶל־עָלִי : (כו) וַהֲאָמַר

דאן דער עוויגע זיינע פֿערהייסונג ער
 פֿיללן! דיא פֿרויא בליב אלוף צו הויזע,
 אונד זייגטע איהרן זאָהן, ביז זיא איהן
 ענטוועהנט דהאַטע. (כד) זאָ באַלד
 זיא איהן אַבר ענטוועהנט דהאַטע, נאָם
 זיא איהן מיט הינויף, פֿיהרטע אויך
 מיט, דרייא שטירע, איין איפֿה
 סעהל, אונד איינען שלויך וויין, אונד
 בראַכטע איהן זאָ נאָך שלה אין דאָן הויז
 דעס עוויגן, אָהנגעאַכטעט דער קנאַבע
 נאָך זעהר יונג וואָר. (כה) נאָכדעם
 מאָן דאָן שטיר גשלאַכטט דהאַטע,
 בראַכטע מאָן דעקנאַבען פֿאַר עלי. (כו)

רשי

באור

צֶסֶם רָצִי שְׂמוּאֵל צֶר רָצַ יִחַק אֲחֵר צֶפֶל
 יוֹס וְיוֹס צֶת קוֹל יוֹלָת וּמוֹפְלָת צֶעוּלָס
 וְאוֹמֶרֶת עֵתִיד נָדִיק אֲחַד לַעֲמוּד וְשִׁמוּ
 שְׂמוּאֵל וְכֹל אֲשֶׁר שֶׁהִיָּס יוֹלָדָת בֶּן
 הִיָּתָה מוֹיָאָה שְׁמוּ שְׂמוּאֵל כִּיּוֹן שְׁהִי
 רוֹאִים אֲתָּ מַעֲשֵׂי הוּוֹ אוֹמֵרִים אִין זֶה
 שְׂמוּאֵל כִּיּוֹן שְׂנוֹלד זֶה וְרָאוּ מַעֲשֵׂי אֲמָרוּ דוּמָה שְׁזֶה הוּוֹ הִס שְׁאֲמֵר יָקָם ה' אֲתָּ דְצֶרוּ
 שִׁיָּחָא זֶה שְׂמוּאֵל הַנְּדִיק : (כד) וְחִיפָה אֲחַת קִמַּח : שְׁוַעֲתִי צֶסֶם רָצִי יִחַק
 הַלְוִי חִיפָה אֲחַת קִמַּח שְׁלֹשׁ סַחִין לַהֲוִיָּה מוֹנָס שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים סֶלֶת הַרְחִי לַפֶּר
 הַאֲחַד כְּדַתְּנָן לַחֵם הַפְּנִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע עֶשְׂרוֹנִים מַעֲשָׂרִים סַחִין עֶשְׂרוֹן סֶלֶת
 לַסַּחֵה חֲטִין : וְנֶבֶל יִין : לַנֶּסֶךְ : וְהַנֶּעַר נָעַר : וְרִבִּיא הוּוֹ יִנִּיק : (כה) וַיִּבְרָאוּ
 אֲתָּ הַנֶּעַר אֶל עָלִי : לַרְחוֹת שְׁנַת־קִיּוּמָה גְּבוּאָתוֹ : וְרִבְוִיָּה דְרָשׁוּ מִהּ שְׁדַרְשׁוּ
 שְׁהוֹרָה הַלְכָה שְׁחִיטָה נְרִיךְ כֶּהֵן לַשְׁחִיטָה קְדָשִׁים כְּדֹאִיתָא בְּצֶרְכּוֹ : (כו) בִּי אֲדַגְנִי

ונתתיו לה' כל ימי קיוו. (כד) והנער נער,
 עודנו נער קטן ורך, ואעפ"כ לא המתנה
 עד שיתחזק (רד"ק). (כה) וישחטו את
 הפר, אשר שחטו את הפר, הביאה שלשה
 פרים מהם לאכל, ומהם לזבח, לכן ישחטו
 את הפר (מדברי הרד"ק). (כו) חיונפשה,
 שתתן

מכלל יופי

מעטים שלא יתערבו עם אירחן הקל כשיבוא בצירי ומשפטו ותיניק
 ונבל יין, ונבל אחד יין וזה הסמיכות כלי על הרבר שישבו הוא הרבה
 בלשון, והנער נער כו', וכן תרגם יונתן ורבי הוה יניק ואין ר"ל שהי' יונק עדיין
 שהרי אמר באשר גמלתו, אלא רצונו נער קטן כי בלשון ארמי קורין לנער יניק
 כמו יניק וחכו' [ובשרש נער בשם הריק"ם כרוב גדול משנו כלו' לפי שניו הי' נער
 גדול יותר מהראוי, ויש מפרשים חריף יודע בין טוב לרע הי' כמו המנער שמנער את
 הפסולו' מן הפשתן מענין וינער ה' את מצרים] (כו) בי, ענין תחנה ובקשה:
 חי

מעטים שלא יתערבו עם אירחן הקל כשיבוא בצירי ומשפטו ותיניק
 ונבל יין, ונבל אחד יין וזה הסמיכות כלי על הרבר שישבו הוא הרבה
 בלשון, והנער נער כו', וכן תרגם יונתן ורבי הוה יניק ואין ר"ל שהי' יונק עדיין
 שהרי אמר באשר גמלתו, אלא רצונו נער קטן כי בלשון ארמי קורין לנער יניק
 כמו יניק וחכו' [ובשרש נער בשם הריק"ם כרוב גדול משנו כלו' לפי שניו הי' נער
 גדול יותר מהראוי, ויש מפרשים חריף יודע בין טוב לרע הי' כמו המנער שמנער את
 הפסולו' מן הפשתן מענין וינער ה' את מצרים] (כו) בי, ענין תחנה ובקשה:
 חי

הערר ! זא וואהר דוא לעבסט הערר ,
 איך בין דיא פרויא , דיא היר פאר דיר
 געשטאנדן , דען עוויגן אנצופלעהן .
 (כו) אום דיון קנאבן היר דראכע איך
 גבעטט , אונד דער עוויגע האט מיר דאן
 גוועהרט , ווארום איך איהן גבעטן .
 (כח) איך דראכע איהן אבר אויך צו
 גלייך דעם עוויגען גוידמעט , אונד זא
 לאנגער זיין ווירד , זאל ער דעם עוויגן
 גוידמעט בלייבן . שמואל ביקטע זיך
 הירויף פאר דעם עוויגן .

ב (א) אין איהרר אנדאכט שפראך
 חנה : פראה : איזט מיין הערץ ,
 דורך דיר , א גאטט ! גראם מיינע
 מאכט

באור

שתחן עיפיד אל הנער הזה ותלמדהו , כי אני
 האשה וני' (מהנ"ל) . עמכה , ה"א נוספת
 כה"א על ידכה . (כח) אשר היה , אשר
 יהיה ורבים כמוהו . וישתחו , שמואל ,
 אע"פ שלא היה אלא בן שני שנים למדוהו
 להשתחית לה' . (דד"ק)

ב (א) ותחפלל חנה , השירה לה'
 תקרא גם תפלה , כמו כלו תפילות
 דוד (תהלים ע"ב כ') תפילה לחנניק
 (חנניק ג' א') , וכן כאן . ויאמר רד"ק :
 לפי הפשט פתחה בשירה זו על שלוי עולם
 ומתנאים , ועל ענוי ארץ וספלים , כי
 הקנ"ה רואה הכל , משפיל גאים ומגביה
 שפלים , כמו שהי' הדבר עלי' ועל כנייה
 כרתה

מכלל יופי

חי נפשך , נפלה יו"ד השרשכו' , אל הנער , בעבור הנער : (כח) השאלתיהו ,
 החזרתיו לו הבקשה , ועי' הפעל בחירק כמו בנסתרי' או לגורח פעל , אשר הי' יהי' :
 הוא שאול , נתון , כלומר הוא שהי' שאול הוא נתון [ובמדר' נצנצה בה רה"ק כו'
 ששמואל קיים שאול קיים :
ב (א) רחב פי , פעל עבר , מלעיל מפני המלה ועירא . (ב) צור , לחזק
 הצורים

בִּי אֲדֹנָי חַי נַפְשְׁךָ אֲדֹנָי אֲנִי
 הָאִשָּׁה הַנִּצְּבָת עִמָּכָה בְּזֶה
 לְהַתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה : (כו) אֶל־
 הַנֶּעֱר הַזֶּה הַתְּפַלֵּלְתִּי וַיִּתֵּן יְהוָה
 לִי אֶת־שְׂאֵלְתִי אֲשֶׁר שְׂאֵלְתִי
 מֵעַמּוֹ : (כח) וְגַם אֲנֹכִי
 הִשְׁאֵלְתִּיהוּ לַיהוָה כָּל־הַיָּמִים
 אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאוֹל לַיהוָה
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לַיהוָה :

ב (א) ותחפלל חנה ותאמר
 עלין לבי ביהוה רמה קרני
 ביהוה
 רש"י

לחת עינד עליו סיהא תלמידך ולפי
 מדרש רבותינו שלא יעניסוהו מיתה :
 (כו) אל הנער הזה התפללתי . אל
 תאמר זה ימות וינתן לך אתר :
 (כח) וגם אנכי השאלתיהו לה' .
 כאדם המשחיל כלי לרצו או משחילו
 צנו לשמשו : הוא שחול . אפרונ"טיץ
 בלע"ז (כמו אמפרונ"טיץ Emprunte.
 בל"א גלעהנט) כלומר אין אתה רשאי
 לענשו הקב"ה נעשה עליו שחול כי
 השאלתי לו ועליו להחזיר לי : וישתחו
 שם : שמואל וי"א חלקנה :

(א) רחב

טאכט, א הערר! דורך דין געאָפֿנעט
 נון טיין מונד, ווידר טיינע פֿיינדע; דען
 איך פֿרייע דיינער הילפֿע מיך.
 (ב) קיין הייליגער איזט וויאדוא, א
 הערר! דען אויסר דיר איזט קיינער.
 מעכטיג קיינער דען אונזר גאָט.
 (ג) שפרעכט נון ניכט זאָ גראָס, ניכט
 זאָ שטאַלץ, קיין טראַץ ענטפֿאַהרע
 מעהר אייערס מונדע. דער עוויגע
 איזט דער געדאַנקן גאָטט, נור איהם
 ליגען פֿאַרגעמעסן, דער בגעכני
 באור הייטן

בִּיהוּהָ רָחֵב פִּי עַרְאֻיבֵי כִּי
 שְׁמַחְתִּי בִישׁוּעָהָ: (ב) אֵיךְ
 קָדוֹשׁ כִּיהוּהָ כִּי־אֵין בְּלִחָהּ וְאֵין
 צוּר כַּאֲלֹהֵינוּ: (ג) אֶל־הַרְבּוֹ
 תְּדַבְּרוּ גְבוּהָהּ גְבוּהָהּ יֵצֵא עָתָק
 מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוֹת יְהוָה וְלֹא
 נַחֲנוּ וְלוֹק'

רשי

צרתה. רמה קרני, התוקף יקרא קין,
 כי הקין תוקף הנהמה. רחב פי, עד
 עתה כאלמתי, לאפתחתי פי, בעל כרחי
 כשאתי חרפת פנינה בהכעיסה אותי, אך
 עתה רחב פי, כי שמחתי ביצועתך, ולא
 נופל אנכי ממנה. (ב) אין קדוש,
 אין באלים קדוש כה'. כי אין בלחך,
 כי אין אלהים זולתך, ולכן גם אין קדוש
 כמוד. ואין צור, אין חזקותקיף כלהינו.
 (ג) אל הרבו וגו', אין טעם תרבו רבני
 דברים, יהי' בזמן רב או מעט, אלא
 המך הדבור, כלומר מעתה אל תוסיפו
 לדבר עוד גבוהה, ואל תוסיפו עוד עתק
 מפיכם, ואל זוכר עומד בחקים שנים.
 ואמרה זאת אל המתגאים על הגלגתם,
 ומתגדלים על זולתם, כאשר היתה פנינה

ב (א) רחב פי על חוינו. על
 פנינה: (ב) ואין צור כלהינו.
 אין צייר כאלהינו הנר נורס בהוך
 נורס: (ג) אל תרבו תדברו. כל גסי
 הרוח אשר שעתם מולחת ובשניל
 פנינה שהיתה ונתגאה עליה היא
 מדברת לפי פשוטו ולפי מדרשו כתרנומו
 שתרגם יונתן: עתק. חזק ד"ה עתק
 לשון סרה כמו ויעתק משם הסרה ינח
 דבר סרה מפיכם: כי אל דעות ה'.
 יודע מה בלבבכם. ולו נתכנו עלילות.
 כל מעשה האדם נוגען לפניו: נתכנו.
 לשון

מתגאה ונתגדלת עלי, שלא יתגאו עוד בראותם כי הכל מיד ה' הוא, המעלה
 והמוריד, מנבים ומשפילים. גבוהה גבוהה, הכפל לחזק הענין. כי אל דעות, אין
 כוונת המאמר כאשר יפרשוהו רש"י ורד"ק, יודע מה שבלבבכם, כי מי מעלעדי ה' לא
 ידע מה שבלבב מודבר גבוהה? גם מה טעם א' תדברו גבוהה לפי שה' יודע מחשבות אדם?
 הלא אין דבר זה מסור אל הלב. אלא כך פירושו: כי אל של דעות ה', וא"כ אין
 הדעות משיגות אותו, כלומר תקברנה מחשבו' אדם מהשיג מחשבות ה'. והכוונה אתם
 סלי עולם! אל ישיאכם לבכם לאמר: הן עשרתי, עשיתי קיל, וכל טוב ה' בידי,
 אין

מכלל יופי

הצורים כנה האל בצורים, דרך העברה כי אין לדמותו אלא למעשיו: (ג) תדברו,
 תחסר רשי"ן שתדברו, גבוהה, תואר ופי' אמירה גבוהה: יצא, אל יצא, ואל עומד
 במקום שנים, עתק, אמר כן על הדברים החזקים העבי' והוא תאר רוצה לומר דבר
 חזק

נתַּבְּנוּ עַל־לוֹת: (ד) קִשְׁתַּי גְּבוּרִים
חַתִּים וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חֵיל:
(ה) שְׁבָעִים בַּלָּחַם גִּשְׁבְּרוּ
וְרַעְבִים חָדְלוּ עַד־עֲקָרָה יִלְדָה

שבעה
רש"י

לשון מניין כמו ותוכן לבנים תתנו :
(ד) קשת גבורים חתים וגו' . כך
אמונתו של הקב"ה מתיש את הגבורים
ומחזי' את החלשי' משביע את הרעבים
ומרעיב את השבעים : (ה) שבעים
בלחם . ולא גרוכים להיות נשכרים
לשום מלאכה מרעיבם ונשכרו בלחם
פרנסת' ורעבים שהיו טורחים ויגיעים
על מזונות חדלו מטרחם : עד עקרה
ילדה שבעה ורבת בנים וגו' . צעוד
שהעקרה

הייטן רייען . (ד) דער שטאַרקען
וועהרע ברעפן , אונד שוועליכע אומ-
גירטען קראַפֿט . (ה) זאָנסט איבער-
זאַטע , מיסן אומ'ס בראַך נון דיהנן ;
אונד דאַרבענדע זינד'ס ניכט מעהר .
אינדעס דיא אונפֿרוכט באַרע זיבען
גבעהרט

באור

אין זה כי אם אלהים יאחזני , שירצה את
כל מעשי , לכן העניקי מטובי ; אל נא
כתשפטו ! כי מחשבות ה' נשגבות מהשיג ,
אין הרימו עד על כדקת אשר הורס , ואין
השפילו " עד על רוע לבבו , כי יש כדיק
ורע לו , ורשע ועוב לו , ונחטו קברי יד
מהבין כוונתו הנשגבה ונעלמה . גם אל
תשענו על שלותכם לאמר : שלום יהי' לי
כל ימי , כי מי אדם יודע זאת ? אך לו
כתכנו עלילות , כלומר כל אשר יעשה תחת
השמש , מטי ומדוד לפכיו איד " יעשה ,
ועד מתי יהי' , ומספר הימים אשר י"י

ימאך . יש אשר יתן לו אלהים עושר וכבוד
כל ימי חייו , ויש שיכלית באחרית ימיו ,
והפסוק הזה כולל כל ענין השירה הזאת , והפסוקים הנשארים אינם אלא להרחיב
ולבאר את הענין הזה , כאמרה : קשת גבורים חתים , וכנשלים אזרו חיל ; שבעים
בלחם נשכרו כו' ; ה' מוריש ומעשיר , מאפיל ומרוחם כו' . ומלת נתכנו כבר נתבאר שהוא
מאדש תכן , וענינו המדידה וההעמדת הדבר על קו ישר מכלי נטוי , וטעם עלילות
התגלגלות הדברי' בעולם , חילופיה' ותמורת' . (ד) קשת גבורים חתים , הם וקשתם ,
וזכור שני דברים נסמכים זה על זה , הענין נופל על הקרוב , כן נופל חתים עלי'
גבורים , אע"פ שענינו על הקשת (רש"ן מלך) . והנכון בעיני שאלת קשת כאן כולל כל
כלי זיין למיניהם , וכללם הכתוב במלת קשת לפי שהיא עקרית ונעלה מעל כולם ,
ונופל בו ספיר ל"ר כדון בכל שמות הכוללים , וכן תרגמתי . (ה) שבעים , אשר לפנים
היו שבעים נשכרים עתה בלחם , ועובדים לבעליהם , והרעבים לפנים , חדלו מהיות
עוד רעב . עד עקרה , צעוד שעקרה יולדת שבעה , רבת בנים אמללה , וקוברת
בניה

מכלל יופי

חוק, ולא כתיב באלף וקרי בוי"ו , לו נתכנו העלילות, ולא נתכנו אם לא יחפוץ האל
כי הוא עושה כאשר ירצה מה שאין כן בכני אדם, ופי' עלילות מעשים : (ד) חתים,
שב אל גבורים, לא אל קשת שהי' לו לומר חחה, ופי' חתים הם וקשתם, ובמכלל
בזכור ב' רכרים, הנסמכי' זה על זה הענין נופל על הקרוב, ונכשלים, ענינו נפילת
התבורת ורפוי ריחם : (ה) חדלו, פועל עבר לגז' פעל ורגש והלמ' ד לחפארת
בהפסק

גבעה לט ; ועלקט דאהין דיא קינדר =
 רייכע . (ו) דער עוויגע איזט'ס, דער
 טעטעט אונד בלעכט , שטירצט אין
 דיא גרופט , אונד ברינגט הערויף ;
 (ז) דער עוויגע , דער ארם מאכט
 אונד רייך , ערנידריגט אונד ערהעכט .
 (ח) דען גרינגען פאם שטויב אויפֿ-
 ריכטעט , דען דירפֿטיגן פֿאם קאהט
 ערהעכט , נעבן פֿירשטן איהן צוועצן ,
 דער עהרע ויין איהם צו צוטהיילן . דען
 דעם

שבערה ורבת בנים אמללה ;
 (ו) יהוה ממית ומחיה מוריד
 שאול ויעל : (ז) יהוה מוריש
 ומעשיר משפיל אף־מרומם ;
 (ח) מקים מעפר דל מאשפות
 ירים אביון להושיב עם־נדיבים
 וכסא כבוד יתהלל פי ליהוה
 מצקי

באור

רש"י

בני (רש"י) . וטעם שנעה כטעם שנע
 יפל נדיק והדומה , שאינו אלא סך־חשבון .
 אמללה , שרש אמל הונח על יבשת
 הלמלוסית נטומה , והוא אל על אדם אשר
 יחסרו כזותיו מעט מעט עד לאת כפשו .
 (ו) ה' ממית ומחיה , ואין לתמוה
 ח"כ על השינוים והתמורות האלה , כי ה'
 הוא העושה כל־אשר , וכידו הכל , להמית
 גלחיות , להעלות ולהוריד . (ז) מוריש ,
 שרשו ירש , מענין ירושה , והטעם מוריד
 אדם מירושתו , כאשר יאמר ויין דשן ודשנו ,
 מן שרש תשרש . ואילו ה' שרשו רש ה'
 קקוד מוריש , כדון כ"ע בנכין הפעיל .
 (ח) מאשפות . לשון יסודות , בשקל
 אחות , וקטבו אשפתות בתמורת הנח בדגש
 (רד"ק) . להושיב עם נדיבים , להושיב

שהעקרה יולדת שנעה בנים רבת בנים
 אמללה וקוצרת בנים חנה ילדה שנעה
 שנאמר כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד
 ג' בנים ושתי בנות וכשחנה יולדת אחד
 פנינה קוצרת שנים ועשרה בנים היו
 לה שנאמר הלא אנכי טובלך מעשרה
 בנים של פנינה שכשילדה חנה ארבעה
 קברה פנינה שמונה וכשנתעברה ולד
 חמישי נשתטחה פנינה לרגליה ובקשה
 רחמים וחיו ונקראו על שמה חלו דברי
 רבי נחמיה רבי יהודה אומר בני בנים
 הרי הן כבנים ויש אומרים שנעה
 בגיוטטריח

את הדל והאביון עם נדיבי ארץ . וכסא כבוד גו' , ידומם אותם על כסא הכבוד והגדולה .
 וטעם יתהלל לר' , כי נכח דל ואביון , כל הדלים והאביונים שנעולם , והם כשמות
 הסוללים . וכן הדבר להלן מריביו עליו בשמים ירעם . מצוקי ארץ , עמודי
 ארץ , ר"ל הוא יתברך קיום העולם ומעמידו (מרד"ק) . הנה לה' עמודי ארץ אשר שם
 עליהם תבל , לכן עושה את האלף כרכונו הטוב , מוריש ומעשיר , מאשפיל ומרומם ,
 הכל כדון ומשפט , כי ישמור רגלי חסידיו ועושי רצונו , ויענש את רשעים מאלפי כבודו ,
 ואם

מ כ ל י ו פ י

בהפסק , שבערה , אינו דוקא אבל הוא סך חשבון כי כן דרך הכתובי לפי שהעולם
 במספר הכוכבי משררתי שבערה ימי השבוע , ועל עצמה אמרה שהי' לרה בנים
 ובנורה כמו שכתוב , ורבת , הואר ענין ריבוי : (ז) מוריש , ענין רשות ומסכנות ,
 משפיל , פועל יוצא לשני : (ח) מאשפה , לשון יחיד , ורתי' לנקבה בשקל אחרת
 הראוי

מִצְקֵי אֶרֶץ וַיִּשֶׁתְּ עֲלֵיהֶם הַכֶּלֶל :
 (ט) רַגְלֵי הַסִּידוֹ יִשְׁמֹר וְרִשְׁעִים
 בַּחֲשָׁד יִדְמוּ כִּי־לֹא בָכַח יִגְבְּרוּ
 אִישׁ : (י) יְהוָה יַחֲתוּ מְרִיבֹו
 עָלוּ בַשָּׁמַיִם יִרְעִם יְהוָה יִדִין
 אֶפְסֵי־אֶרֶץ וַיִּתֶּן עֹז לְמַלְכוֹ וַיִּרֶם
 קֶרֶן מְשִׁיחוֹ : (יא) וַיִּלְדֵּךְ אֶלְקָנָה
 הַרְמָתָה עַל־בֵּיתוֹ וְהַנֶּעֱר הָיָה
 מְשֻׁרָת אֶת־יְהוָה אֶת־פָּנָי עָלָי
 חסידיו ק' מריביו ק' עליו ק' הכהן
 דיהגר דעם עוויגן צוריק , אונטר דער אויפזיכט דעם פריסטרם עלי .

דעם עוויגן זינד דער ערדע פפייילר ,
 אויף דיא דען ערדבאל ער גשטיצט .
 (ט) ער בואהרט זינער פראממען
 שריטע , פֿרעפלער אבר פֿרניכטן אים
 פֿינסטרן , דען מיט אײנגער קראפט
 זיגט ניכט דער מאן . (י) ער אײזט
 דער עוויגע , צערשמערט ליגען זיינע
 ווידערזאכר , ער דאָנערט אויף זיין
 פֿאָם היממעל העראָב . דער עוויגע
 אײזט'ס, דער דער ערדען ענדע ריכטעט ,
 זיג זיינס קעניגע פֿרלייחט , אונר ער
 העכט זיינס גואלכטן מאַכט .
 (יא) אלקנה רייזטע נון גען דמהנאך
 רחיוע , דער קנאבע אבר כליב אלס
 דער אויפזיכט דעם פריסטרם עלי .

רשׁי

באור

גגימטריא כמניין שמואל : (ט) חסידיו
 חסידו כתיב חסידו קרי זין יחיד זין
 רבים וכן יחתו מריביו מריבו זין יחיד
 זין רבים : (י) עליו בשמים ירעם .
 עלו כתיב חפילו עלו בשמים מרעים
 עליהם ומורידם : ידן אפסי ארץ .
 שופטן ומייסרן יושטי'ניא בלע"ז
 Iusticier. (בל"א געריכט אויז איבן ,
 אורטסיילן , וכן דברים ל"ב מ"א , עיין
 גם דרש"י ישעי' ל"ב ז') : (יא) היס
 משרת את ה' את פני עלי . מכאן
 למושם

ואם יתגבר לא ימלט בגבורתו . כן הוא
 המשך הכתובים . (י) יחתו , נפעל
 מהכפולים , ענינו ישברו . ידן , שופטן
 ומייסרן , יושטי'ניא בלע"ז (רש"י) . בל"א
 (געריכט , שטראפֿע) . אפסי ארץ ,
 על דרך כי הוא לקטת ארץ יניט אס יסתר
 איש נמסתרים (רד"ק) . וזכר כאן המקום
 תחת השוכן עליו , כמו איש וביתו , עד
 גלות הארץ . ושעורו ידן השוכנים באפסי
 ארץ . (יא) וילך אלקנה , עס כל
 ההולכים עמו , ולא זכר כ"א אלקנה , כי
 הוא העיקר . על ביהו , כמו אל ביתו .
 משרת , תכלית שנשאר שם הי' לשרת את
 ה'

מ כ ל ל י ו פ י

ויראו כי בשלומם אחיות , ופי' מדמן . מצוקי , שם , עמודי ארץ הם רחוקים :
 (ט) חסידיו , כתיב בלא יו"ד וקרי ביו"ד , והענין א' , כיו"ד הדיבוי תפול לפעמים ,
 ידמו , יכרתו : (י) עלו , על כל א' וא' ממריביו . בשמים , ב"ת במקום מ"ם , ויש
 לפדשו כמשמעו יעשרה הרעם בשמים עליו בעבורו , והרעם הוא משל על הגזרות
 [ורלב"ג כתב כי התפללה עבור בנה יחתו מריבי שמואל , הפלשתיים שיבואו להלחם
 ועליו פי' בעבורו , וכן הי' , וטעם ה' ידן אפסי ארץ כי הי' הולך ממקום למקום לשפוט
 ישראל ויתן עוז למלכו אשר ימליכהו שמואל , וירם קרן משיתן דוד שנחנולו המלוכ' ,
 ויונתן

(יב) דיא זעהנע דעם עלי אכר ווארן
 נידהטרעכטיגע לייטע , קאנטן דען
 עויגן ניכט . (יג) דיא פריסטן פֿר-
 דהילטן זיך פֿאלגנדרמאסען געגען דאן
 פֿאלק : זא אָפֿט יעמאנד איין אָפֿפֿער
 בראַכטע , קאָם , אַלס דאָס פֿלייש
 קאָכטע , דעם פֿריסטן יונגע , מיט
 איינער דרייצאָקסטן גאַבל אין דער
 האַנד . (יד) שטאַך דאַמיט אין דאָן
 בעקן , אין דען קעסל , אָדער אין דיא
 פֿאַנגע , אונד וואָס דאָן דיא גאַבל
 אויפֿפֿאַסטע , נאָם דער פֿריסטן דאָ-
 פֿאַן . זאָ מאַכטן זיא עס יעדעס אַויס
 ישׂראל , דער אָפֿפֿרין קאָם נאָך שלה .
 (טו) זאָ גאַר בֿפֿאַר מאָן דאָן פֿעט אין
 דוויך אַויפֿשטייגן ליים , קאָם דעם
 פֿריסטערס יונגע , אונד שפֿראַך צום
 אָפֿפֿערנדען

באור

ה' (מהר"א) . כי עדיין ה' כפר , לא
 ידעלשרת , אבל עלי מחנכו , חס טעם את
 פני עלי הכהן , וכדמתורגם . וכמכילתא
 וכי לפני השכינה ה' עומד ? אלא כל זמן
 שה' עומד לפני עלי , כאילו עומד לפני
 השכינה . וכה"א סי' ה' אשר עמדתי לפני
 כו' . (יג) ומשפט , עשו להם בני עלי
 לקחת את אשר יעלה המזלג , מלבד חזה
 ושוק . שלש , תואר סמוך כאילו אמר
 (יחזקאל י"ג) (רד"ק) . (יד) בכיור , כלי
 לקחת יורה , פחור מחבת , כן פי' רש"י וכן תרגומתי . יעלה , מהפעיל .
 (טו) קטר

הכהן : (יב) ובני עלי בני בליעל
 לא ידעו את יהוה : (יג) ומשפט
 הכהנים את העם פל איש זבת
 זבח ובא נער הכהן פבשר
 הבשר והמזלג שלש השנים
 בידו : (יד) והפכה בכיור או
 בדוד או בקלחת או בפרור כל
 אשר יעלה המזלג יקח הכהן בו
 פכה יעשו לכר ישראל הבאים
 שם בשלה : (טו) גם בטרם
 יקטרין את החלב ובא נער
 הכהן ואמר לאיש הזבח תנה
 בשר

רשי

למשמש פני תלמידי חכמים כמשמש
 פני שכינה : (יג) ונשפט הכהנים .
 הם קצו להם חק זה ולה' לא היה
 לנחלה כי חס חזה ושוק של שלמים :
 (יד) דוד . סיר : בקלחת . יורה :
 צפרור

המזלג משולש בשיניים , וכן גדול הכנפים
 (יחזקאל י"ג) (רד"ק) . (יד) בכיור , כלי
 לקחת יורה , פחור מחבת , כן פי' רש"י וכן תרגומתי . יעלה , מהפעיל .
 (טו) קטר

מכלל יופי

ויונתן פי' על מלך המשיח] : (יב) בני בליעל , בני רשע : (יג) והמזלג , כלי בעל
 השיניים , ואמר השנים ואם הם שלש לפי שהשנים הם זוגות וגם יש מזלג בעל שלש
 שנים זוגות , וכן שכעה עינים , ובפי' שלש , שם הואר סמוך על משקל גדול , ואמר ,
 שנים , כי דרך שיני האדם והבהמה להיורה וזוגות : (יד) בכיור , דומה מעין אורזו
 הכלי שקורין קונקא בלע"ז , בדוד , קדרה , בקלחת , אמר בו המדרגים קדרה ,
 בפרור , יורה שמכשלין בו , [וסעם יקח הכהן בו , ממנו כי הכי'ת השמש במקום מן
 או כמו הפוך , כל אשר יעלה המזלג בו ית דכהן , והנכון , כי פי' בו במזלג , ויונתן

הרגם
 8 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 7 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 6 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 5 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 4 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 3 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 2 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז
 1 יורה בלע"ז קונקא בלע"ז

ריוטע , דאן יעהרליכע אפפער צופר-
ריכטען . (כ) דהור ערטהיילטע עלי
דעם אלקנה אונד זיינער פרויא איממר
דען זעגען , שפראך נעטליך : דער
עוויגע געבע דיר זאמן פאן דוור פרויא ,
פיר דען , וועלכען מאן דעם עוויגען
גוודסט האט , אונד דאן ריוטען זיא
וויידר נאך זיינער היימאט .

(כא) אונד ווירקליך בדאכטע גאטט
חנה , זיא וואורדע שוואנגר , אונד
גבאהר דרייא זעהנע אונד צווייא טעכטר ,
דער קנאבע שמואל וואוכס אינדעסן
העראן , אים דינסטע דעם עוויגן .

(כב) עליוואר זעהר אלט אונד מוזטע
נאך דזערן , וזיא זיינע זעהנע געגען
גאנץ ישראל פרוהרן , דאס זיא זא-
גאר דיא פרויען בעשליפן , וועלכע אין
מענגע

באור

(מהכ"ל) . (כ) וברך עלי , בכל שנה
הי' מברך . תחת השאלה , תחת שמואל
שנאלה' יסיס לך זרע לכנס אתכם במעשיכם
בנתיכם . אשר שאל , השאל , ולא
נוכר הפועל , כי נהסכמת שלשתם נעשה
הדבר , עלי ואלקנה וסנה . האב והאם
אמנו את לבבם לתת את יקידם מאתם ,
ועלי קבל על עצמו לשאת משאת גדולו ,
ולחנכו לעבודת ה' . והלכו למקומו , ולא
למקומם , כי כל מה שקנה אשה קנה בעלה .
(כא) כי פקד , כי לאמת הדבר , כלומר

וכן הי' ה' פוקד את סנה . עם ה' , ת' משמש קדס ה' . (כב) ועלי זקן מאוד
זשמע , על דעתי זכר זאת כאן , להגיד את הרעה אשר מצא את עלי , לשמוע רעת
בניו לעת זקנתו , ואע"פ שהוכיחם , לא שמעו לקולו . ואת אשר ישכבון , גם זאת שמע .

לזבח את זבחי המים : (כ) וברך
עלי את אלקנה ואת אשתו
ואמר ישם יהוה לה זרע מן
האשה הזאת תחת השאלה
אשר שאל ליהוה והלכו
למקומו : (כא) כיפקד יהוה
את חנה ותהר ותלד שלושה
בנים ושתו בנות ויגדל הגער
שמואל עם יהוה : (כב) ועלי
זקן מאוד ושמע את כל אשר
יעשו בניו לכל ישראל ואת
אשר ישכבון את הנשים

הצבאות

רשי

(כ) וברך עלי . לשון הוה הוא
וזכרו הוה בכל שנה תחת השאלה
אשר שאל לו בן ואומר לו יסיס ה' לך
זרע יהי רצון שכל בניו שיהו לך יסו
מן הצדקת הזו וסרי זה ווקר' מסורס ;
(כב) אשר ישכבון . כושמע
ורבותיו אמרו מתוך שסכו את קנייה
והס

ועלי זקן מאוד
לשמע רעת
בניו לעת זקנתו ,
גם זאת שמע .

הצבאות

מכלל יופי

(כ) השאלה אשר שאל , מפרשי' בו , תחת המתנה אשר נתן לה' ובה לנקב' כלשון
זכר , ולא שיהי' לשון זה נופל ע"ז אלא יש בו דבר נסתר נופל , ובפי' תחת השאלה
אשר שאלו אלקנה ואשתו , כי כבר נתנוהו לה' והיו צריכים לבנים אחרים , שיגדלו
עמהם וישרתום לעת זקנתם : (כב) הצבאות כו' והתרגום בשניהם , דאיתין
לצלאת

מענגע אין דען איינגאנג דעס שטיפטס
צעלטס קאממן . (כג) צוואר שטעלטע
ער איהנן פאר : ווארום טוהט איהר
דערגלייכען זאכן, וויא איך אייער איבלס
בטראגן פאן דעם גאנצן פאלקע הערע ?
(כד) ניכט דאך מיינע זעהנע ! דאן
גרעדע איזט ניכט גוט , דאן איך פאס
געטלייכן פאלקע אויסברייטן הערע .

(כה) ווען איין מענש דען אנדערן
בליידיגט , שליכטעטעס דער ריכטר ,
זינדיגט אבר איין מענש געגן גאטט ,
ווער ווילל דא פיר איהרן דיא זאכע
פיהרן ? אבר זיא גהארעטן דער שטימע
איהרם

באור

הצבאות , הנשים היולדות הנאים לשלה ,
ונקראו בלשון נבא וכן בלויס הנאים לעבודת
איהל מועד אמר לנבוא נבא , לפי שהנאים
לעבודת האל לביתו באים נבא וקול , שנאסו
מזה ומה , וכן הנשים היולדות נאספות
לנבוא קרבנותיהן , לפיכך אמר הנבואות
(רד"ק) . אשר אנכי שומע , כמו
כאשר אנכי שומע . (כד) מעבירים ,
לשון ויעברו קול במחנה (שמות ל"ו) .
(כה) ופללו , נכין פיעל , ונפל הדגש
להקל , וענינו משפט , וכן וכתן בפלילים
עד אלהים יבוא דבר שניהם (סס כ"ח ח') . מי
יחפללו לו , מי יכנס למשפט בעבורו
עם ה' (רד"ק) . וכונת הכתוב : אם יטעא איה
לזולתו אינו כריך לדאוג כל כך
איך יביאנו להשלים אתו , ולמתול לו את אשר
עשה , כי עד איהם יבוא דבר שניהם ,
והם יטעמו ביניהם ויפייסו את התוכע ; אבל
אם לה' יטעא איה , מי יטעון בעבורו
להשיב

מכלל יופי

לצלואה , ומה שאמר בשניהם פתח אהל מועד
לפי שלא היו נכנסות הנשים באהל
מועד : (כד) מעבירים , פי מעבירים ויהם
מלבוא לבית המקדש לזבוח , ויש
מפרשי' מלשון ויעבירו קול , כלומר אנכי שומע
כיעם ה' מעבירים קול עליכם , שאתם
חוטאים ומרננים עליכם , וכן תרגם יונתן
דרננין עמא דה' : (כה) ופללו , ישפטנו
הדיין ויוציאנו נקי מיד חכירו , בצווחו מה
שיתכן לו לעשות , או יעשה פשרה ביניהם ,
ואמר לשופט בלשון התפעל , שדווא הפעול ,
לפי שהשופט חוזר הטענות ומראה

טענת ב ב 2 2

הצבאות פתח אהל מועד :
(כג) ויאמר להם למה תעשון
בדברים האלה אשר אנכי שמע
את דבריכם רעים מאת כל-
העם אלה : (כד) לא בני פי לוא-
מוכה השמעה אשר אנכי שמע
מעברים עם יהוה : (כה) אם-
יחטא איש לאיש ופללו אלהים
ואם ליהוה יחטא איש מי
יתפללו לו ולא ישמעו לקול

רש"י אביהם

והם היו מומתנות עד שתראו קניהן
קריבין מעלה עליהם כאילו שכנסו :
(כד) אשר אנכי שומע מעבירים עם
ה' . שמועה שעם ה' מעבירים עליכם
ל' ויעבירו קול במחנה ונוטאים עליכם
קול שמועה לא טובה : (כה) ופללו .
לשון משפט כמו וכתן בפלילים : אהים .

דיין

להקל , וענינו משפט , וכן וכתן בפלילים
עד אלהים יבוא דבר שניהם (סס כ"ח ח') . מי
יחפללו לו , מי יכנס למשפט בעבורו
עם ה' (רד"ק) . וכונת הכתוב : אם יטעא איה
לזולתו אינו כריך לדאוג כל כך
איך יביאנו להשלים אתו , ולמתול לו את אשר
עשה , כי עד איהם יבוא דבר שניהם ,
והם יטעמו ביניהם ויפייסו את התוכע ; אבל
אם לה' יטעא איה , מי יטעון בעבורו
להשיב

אֲבִיהֶם כִּי־חָפֵץ יְהוָה לְהִמָּיֵתָם ;
 (כו) וְהַנְּעִיר שְׁמוּאֵל הִלֵּךְ וַגְּדַל
 וַטּוֹב גַּם עִם־יְהוָה וְגַם עִם־
 אֲנָשִׁים : (כו) וַיָּבֹא אִישׁ־אֱלֹהִים
 אֶל־עֲלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר
 יְהוָה הַנְּגַלָּה נְגִלְתִּי אֶל־בֵּית
 אָבִיךָ בְּהִיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית
 פְּרָעָה : (כח) וּבָחַר אֶתְּךָ מִכָּל־
 שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לִי לְכַהֵן לְעֹלוֹת
 עַל־מִזְבְּחִי לְהַקְטִיב קִטְרֹת
 לַשָּׁמַיִם

איהרם פֶּאָטְרַם נִכְט , דען דער עוויגע
 דֶאָטע אִיהֶרן אונטרגאַנג בשלֶאָסן .
 (כו) אִינדעסן וואָרד דער קנאַבע
 שמואל אימער גרעסר אונר בעליבטר ,
 זאָוואָהל כִּיִּיא גאַטט , אַלס כִּיִּיא מענשן .
 (כו) אִיין געטליכר מאַן קאַם צו עלי ,
 אונד שפּראַך צו איהם : זאָ שפּריכט דער
 עוויגע : נִכְט וואָהר ? דִּיננס פֶּעטרליכן
 הוויזע האָבע אִיך מִיך געאַפֿנבאַרט , אַלס
 זיא נאָך אִין מצרים , דעם הוויזע פרעה'ס
 אִונטרגעכן וואָרן ; (כח) האָבע עם
 אַללען שטעטן ישראָל'ס פֶּאָרגעצאָגען ,
 מִיר אַלס פּריסטער צו דִירֶהֶן , אַהויף
 מִינעם אַלטאַרע צו אָפֿפֿערן , רִיכֶרֶ
 ווערק

רשי

באור

דיין : כי חפץ ה' להמיתם . שכבר
 נחתם גזר דין חבל קודם שנחתם גזר
 דין נאמר כי לא אחפון צמות המת :
 (כו) ויבא איש אלהים . זה אקנה :
 הנגלה נגלתי אל בית חניך . מכאן
 שנתנבא אהרן צונגרים ומה היא
 הנבואה היא שנאמרה ביחזקא ואומר
 אליכם איש את שיקוני עיניו השליכו
 ובגילולי מזרים אל תטמאו . הנגלה
 נגליתי . הידעתה כי הטובה הזאת
 והגדולה כזאת נתתי לאהרן : (כט)
 אשר

להשיב אף אלהים אם לא ישוב החוטא מדרכו
 הרעה . כי חפץ ה' להמיתם , על חלו
 הקטאי' , כדי שירחקו מהם הבאים אחריהם ,
 ולא יפסדו כוונת התורה (רלכ"ג) . וכענין
 זה פי' גם ד"ק . ורז"ל דרשו כאן לאמר
 גזר דין כו' . (כו) וטוב , כת"י ותרינין
 עבדוהי , מדותיו והנהגותיו טובים ורעים
 צעיקי אהים ואנשים . (כו) הנגלה נגלתי ,
 כמו נשאל נשאל דוד (לקמן כ'ו) והה"א
 לדעת הריק"ס לתמי' , והוא קשור עם סוף
 הענין , והכוונה האם בעבור זאת נגלתי
 לאחייך , ובמור אותו כו' כדי שתדעו בנבחי .
 וראוי לתרגם : (בין איך דאָרום אייערן
 פֶּעטרן ערשיגען כו' , דאָס אִיהר מִינע
 אָפֿפֿר פֶּעראַכטן כו') . אַנל מלת למה
 תדעטו לא יסבול פי' זה , כי הל"ל למען תדעטו נו' .
 וטעם הה"א באמת כמו ה"א הרצחת וגם
 ירשת (מ"א כ' י"ט) שתבוא תמיד להוכיח את האדם על פניו , ולערוך את מעלליו לעיניו ,
 כאילו יאמר : ראה את מעשיך , התוכל לאמר לא עשיתיו ? (כח) לעלות , יונא , כת"י לאסקא
 קורננא

מכלל יופי

טענת כל א' לחבירו כאלו הוא נשפט באמרו דברי הנשפטים , כי חפץ , תאר ,
 (כו) וגדל , תאר , זכן וטוב ופירושו כמו שהי' גדל כן הי' מטיב דרכיו :
 (כו) הנגלה נגליתי , מקור שלם ואינה לשאלה , לבית פרעה , בתרגומו ומשועבדים
 לבית

לְשֵׁאת אֶפֶוד לְפָנַי וְאֶהְיֶה לְבַיִת
 אָבִיךָ אֶת־כָּל־אֲשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (כט) לָמָּה תִּבְעֲטוּ בְּזִבְחֵי
 וּבְמִנְחֹתַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי מֵעוֹן
 וְהִזְכַּבְדֹּתֵי אֶת־בְּנֵיךָ מִמֶּנִּי
 לְהִבְרִיאֲכֶם מֵרֵאשִׁית כָּל־מִנְחַת
 יִשְׂרָאֵל לְעַמִּי: (ל) לָכֵן נֶאֱמַר
 יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר אֶמְרֹתִי
 בֵּיתְךָ וּבֵית אָבִיךָ יִתְהַלְכוּ לְפָנַי

רש"י עד

ווערק צו ברינגן , פֿאַר מיר איינן אפוד
 צו טראגן , גאב דיינס פֿעטרליכען הויזע
 אַללע פֿייער אָפֿפֿער דער קינדער ישראל .
 (כט) אונד איהר טרעטט נון מיט פֿיסן
 מיינע שלאַכט אונד מעהל אָפֿפֿער , דיא
 איך אין מיינער וואָהנונג צו ברינגן פֿר־
 אָרדנעט ; דוא ערצייגסט דיינען זעהנן
 מעהר עהרע אַלס מיר , אינדעם איהר
 יאָיך מעסטעט פֿאַם ערשטען אַללער
 אָפֿפֿער מיינעם פֿאַלקס ישראל .

(ל) דאָהער , שפּריכט דער עוויגע ,
 דער גאָטט ישראלס : איך דאָכטע , דיין
 אונד דיינעם פֿאַטערס הויז זאָלל עוויג
 פֿאַר

באור

קורבנא . (כט) חבעטו , לשון זוי ,
 כאדם הממאס בדבר ומבעטו ברגליו . מעון ,
 נחסר ב"ת השמוש , ומשפטו במעון , וכת"י
 דפקדית לקרבנא בבית מקדשי . להבריאכם ,
 מן איש בריא , פי' להשמינכם . לעמי ,
 הלמ"ד כלמ"ד הרגו לאננר והשלטי לאבשלום .
 ושער הכתוב : כל מנחת עמי ישראל .
 (לא) וגרעתי

החלב וגו' : להצריאכם . לשון סעודה כמות צא נא תמר אחותי ותברתי לחם :
 לעמי . מוסב על ותכבד את בניך מונני הראיתם לעמי שאתם נכבדים מונני
 ובמה הראיתם להצריאכם מראשית מנחתי : (ל) אמור אמרתי . שני
 פעמים פסקתי גדולה לבני איתמר צבני גרשן וצבני מררי כאמר ציד
 איתמר בן אהרן הכהן ועלי מוצני איתמר הוה זו ראיתי במדרש שמואל .
 ולשו"ן הגו"ן מ"זה שמ"עתי . אמר אמרתי ביתך ובית בניך וגו' . מתחלה
 נתתי כהונה גדולה לאלעזר הכהן שנאמר והפשט אהרן את בגדיו וגומר
 וצנימי

מכלל יופי

לביח פרעה : (כט) לעמי כו' , ורלב"ג פירש צויתתי מעון שקהיו החלה במעון הידוע
 ואח"כ הוכנו במחנות משלחני , ואחה הכבד את בניך מונני שלוקחי' קודם ההקרבנה
 כאילו הי' הרצון להשמינכם מראשית כל מנחה שהי' ראוי לי בעבור עמי שיתכפרו
 בו , ויחכן לפרש להבריאכם פועל יוצא והפעול לעמי הכהנים עם ה' ומשרתי ובני עלי
 היו סגני כהונ' מאכילים לכהנים העובדים בבית ה' מראשית כל מנח' בטרם יקטירו
 את החלב] : (ל) יקלו , ענין קלון , ולהבדיל הענין בא קלהקו"ף , ונדגש קו"ף
 יקלו

עַד-עוֹלָם וְעַתָּה נָא-יְהוֹרָה
 חֲלִילָה לִי כִּי-מִכְבְּדֵי אֲכַבֵּד וּבְנֵי
 יִקְלוּ : (לא) הִנֵּה יָמִים בָּאִים
 וְגִדַעְתִּי אֶת-זִרְעֶךָ וְאֶת-זִרְעֵי בֵּית
 אֲבִיךָ מִדִּוְיֹת זָקֵן בְּבֵיתְךָ :
 (לב) וְהַבְטַחְתָּ צֶרַע מְעוֹן בְּכָל
 אֲשֶׁר-יִיטֵב אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-
 יִהְיֶה

פֶּאֶר מִיר וּוְאֲנִדְעֵלָן , אֲבַעַר אִיצַט ,
 שְׁפִדִיכְט דְעֵר הָעֵרֶר , זִיִּיאַעס פֶּעֶרן פֶּאָן
 מִיר ; דַּען מִיִּינַען פֶּרַע הָרֶרן עֵרִצִּיִּיג אִיך
 ווִירֶד עֵהֶרַע , אֹונֶד דִּיא מִיך פֶּרֶאכְטַען
 וועֶרֶדן צו שְׁאָנֶדַע . (לא) עֵס ווִירֶד
 אִיִּינַע צִיִּיט קָאָמֶמַען , וּוְאָ אִיך דִּיִּינַען ,
 אֹונֶד דִּיִּינַעֶר פֶּאָמִילִיע אָרַם פֶּרֶקִירֶצֶן
 וועֶרֶדַע , דָּאָס קִיִּין אֶלְטֶר מַעֵהֶר אִיִּין
 דִּיִּינַעַם הוּיִזַע זִיִּיא : (לב) דִּוא ווִירֶסֶט
 גִּיִּירִיש אִיך דַּעֶר וּוְאָהֶנוּג אֹומֵהֶעֶר , אֹונֶד
 אֹויף אֶלְלַעס גוֹטַע זַעֵהן , וועֶלְכֶם יִשְׂרָאֵל
 גַּעֲנִיסן

רשי

כאור

ובימי פלגש שפקרו ישרא ברוב המנות
 ומוי גרם להם פנחס וכיוצא בו שהיה
 להם לסבב וועיר חל עיר ולהוכיחם
 נטלתי הכהונה גדולה מהם ונתתיה
 לך שמצני איתמר אתה ואמרתי
 יתהלכו לפני עד עולם שנשפוסקין
 גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו עד
 עולם כי מוכבדי אכבד את בני פנחס
 שכבד אותי נשיטים וכן היתה צימו
 שלמה כשבנה בית המקדש ויגרש שלמה
 את אביתר מהיות כהן לה כדבר ה'
 אשר דבר אל בית עלי ונעשה גדוק כהן גדול תחתיו שהיה מצני פנחס שכן נתייחס
 בדברי הימים : ובזוי יקלו מוחילים' נושאסתלק מהם : (לא) וגדעתי את זרועך
 החזק שיש לכם בביתי שאתם אומרים אם לא לקחתי בחזקה : (לב) והבטת
 צר מעון וראית צרהך בצדך בהוך וועוני כאשה הרואה צרה עמה צנית : בכל
 אשר ייטב את ישראל כשיבנה בית עולמים צימו שלמה ותהא טובתם של ישראל
 שלימה כמה שנאמר שם לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב יהודה וישראל
 רבים כחול אשר על שפת היסוגומר וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת
 גפנו

(לא) וגדעתי ארז זרועך , מחקך ,
 כלומר אורח החיים (רד"ק) מהיות זקן ,
 שימותו בחורים . (לב) צר מעון , כמו
 שתי נשים לאיש אחד צרות זו לזו כן שני
 כהנים בנה"מ צרים זה לזה , לפי שכל אחד
 נוטל חלקו , ועיט צרה בשל חבירו , כ"כ
 רד"ק . ומלת צר תואר לפעל והבטת ,
 ותרגומו (ניידיש) , והענין : תביט במועני
 בעין צרה , כהנים סביבך נוטלים חלק
 בראש , ואתה תשחחוס לאגרות כסף כו' .
 וכן תביט בעין צרה את אחיך בני ישראל בכל
 הטוב אשר ייטב להם אהים . ולא יהי' זקן ,
 חזר

מכלל יופי

יקלרו רודפיכם שהוא ענין קלות , ושניהם מבנין נפעל מפעלי הכפל : (לא) וגדעתי ,
 פירושו והברתי : (לב) צר מעון כו' , ועל זרעו אמר לו כן לא על עצמו , כי הוא הי'
 כלימי חייו גדול שבבית , וצר סמוך למעון , או פירושו צר במעון ודווא בירתה' :
 (לג) ואיש

יְהִי זָקֵן בְּבֵיתָהּ כָּל־הַיָּמִים :
 (לג) וְאִישׁ לֹא־אֶכְרִית לָהּ מֵעַם
 מִזִּבְחֵי לְכַלּוֹת אֶת־עֵינֶיהָ וְלֹא־דֹיֵב
 אֶת־גַּפְשָׁהּ וְכָל־מַרְבִּית בֵּיתָהּ
 יָמוּתוּ אַנְשֵׁים : (לד) וְזֶה־לָּהּ
 הָאוֹת אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־שְׁנֵי בָנֶיהָ
 אֶל־חֶפְנִי וּפִינָהֶם בַּיּוֹם אֶחָד
 יָמוּתוּ שְׁנֵיהֶם : (לה) וְהַקְּמַתִּי
 לִי כִּי־הֵן נֶאֱמָן בְּאִשֶׁר בְּלִבִּי
 וּבְגַפְשֵׁי יַעֲשֶׂה וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית
 נֶאֱמָן

געניסן ווירד . קיין בעיאהרטר זאלל
 צוואר מעהר אין דיינעם הויזע זיין ;
 (לג) אבר דיר אללעם פאן מיינעם
 אלטארע הינוועגטילגן ווערדע איד ניכט ,
 צום שמאכטן דיינער אויגן , אונד פרא
 דרום דיינער זעעלע ; נור זאלל אללער
 צנוואכס דיינעם הויזעס , אין מעגליכ
 יאהרן שטערבן . (לד) אונד פאלגענדס
 דיהנע דיר צום צייכן , וואס נעמליך
 דיינע ביידע זעהנע , חפני אונד פנחס
 טרעפן ווירד . אן איינעם טאגע ווערדן
 זיא ביידע שטערבן . (לה) איד אבר
 ווילל מיר איינן טרייען פריסטר בשטעלן ,
 דער נאך מיינעם זין , נאך מיינעם וויללן
 האנדעלן זאלל , דעם ווילל איד איין
 בלוי

רשי

באור

גפנו ואיש תחת תחתו כל ימי שלמה :
 ולא יהיה זקן בביתך . מדה כנגד מדה
 אתם אכלתם קדשים לפני זמן בטרם
 יקטירון את החלב אף אתם תמותון
 בלא זמן : (לג) ולחדיב . כמו
 ולדאיב : ימותו אנשים . בחורים . אינו
 דומה חבלו של בחור לחבלו של תיטוק :
 (לד) וזה לך האות . שיתקיים הדבר
 ביום אחד ימותו שני בניך והיא תהיה
 לך אות שיתקיים כל הפורענו' שנאמר
 לך והבטת נר מעון וכל מרבית ביתך
 ימותו אנשים : (לה) כהן נאמן .
 הוא

חור ואמר זאת אחר שנאמר כבר בס' הקודם ,
 לחבר אליו הפ' הבא , ולומר , לא אמרתי
 אלא שלא יהי' זקן בביתך , אבל להכרית לך
 כל איש מעם מזבחי , זאת לא אעשה , לבלתי
 עיניך . ולשון כליון עינים פירש' בס' ויקרא
 (כ"ו י"ז) שהוא תאווה שאיכנה בזה ותומלת
 ממושכה . ואמר בעבור זאת לא אכרות לך
 איש ממזבחי , למען יהיו רואים ומתאווים
 לריק אל הטוב אשר ייטב את זולתם . ולא דויב
 וגו' , להיותך מצער ראותך כהנים אחרים
 כתוכים על ראשך , ואתה תסתיהם , בהפך
 ממה שהי' לפנים . (לד) וזה לך האות
 גו' , כלומר אשר יבוא אל שני בניך , יהי'
 האות שיבוא עליך גם כל הרעות האלה .
 (לה) בירת נאמן , משפחה קיימת ,
 מנחמה

מכלל יופי

(לג) ואיש לא אכרית לך , כענין שאמר דוד אל הדרגם פן ישכחו עמי כו' כי זהו
 העונש הגדול שיחיו ויראו ברעתם כשאלת מרע'ה הרגני נא הרגו ואל אראה ברעתי ,
 ולא דויב , ענינו ולדאיב , והוא הפוך מן דאבון נפש מרבי' , שם , ענין גדול , אנשי' אחר
 שאמר מהיות זקן ידענו כי רוצה לומר אנשים בחורים , ומענינו תבין
 חסרונו : (לה) כאשר בלבבי כו' , פי' שיעשה כל אשר ברצוני , וכן תרגם יונתן די
 בממרי

בלויבענדעס דהויז ערריכטן , דאס ער
 עויג וואנדלע פאר מיינעם געזאלבטן .
 (לו) ווער אלסראן פאן דיינר פאמיליע
 איבריג בלייבט , ווירד קאמטן , ויך
 פאר איהם נידר ווערפן , אום איין גרה
 זילכרס , יא אום איין שטיק בראדס ,
 אונד ביטן . א לאס מיך צו אירגענד
 איינער פריסטרליכען פערריכטונג
 געלאנגן ! דאס איך דאך בראד צו עסן
 האבע .

ג (א) דער יונגע שמואל דיהנטע
 אלזי פאר דעם עוויגען , אונטע
 עלי'ס אויפויכט . אום דיוע צייט ווארן
 געטריבע אויסשפריבע ועלטן , דאז
 וויזואנגן וואר ניכט אויסגעברייטעט .
 (ב) אונד אום דיוע צייט ,

נאמן והתהלך לפני משיחי כל-
 הימים : (לו) והיה כל-הנותר
 בביתה יבוא להשתחות לו
 לאגורת כסף וככר לחם ואמר
 ספחני נא אל-אחת הכהנות
 לאכל פתלחם :

ג (א) והנער שמואל משרת
 את-יהוה לפני עלי ודבר
 יהוה היה יקר בימים ההם אין
 חזון נפרץ : (כ) ויהי ביום
 ההוא

אלס עלי , איינסט

באור

רשי

מוזאע כהנים גדולים להתהלך לפני משיחי
 כל הימים . (לו) לאגורת כסף , המלה
 לדעת כל המפרשים מן עשרים גרה השקל ,
 והאל"ף נוספ' , ושמוש הלמ"ד במקו' בעבור .
 ספחני , ענינו חזר ודבוק .

ג (א) משרת , חזר ואמר זה אשר שאל
 כנר , לפי שיקר זה
 הספר לספר תולדות שמואל (ר"ל מיי"ו כל
 ימי חייו) וכיון שהפסיק בענינים אחרים ,
 אמר כאן נחזור לענינינו . אין חזון נפרץ ,
 משון ופרצת ימה וקדמה , כלומר אין חזון
 נמצא לאנשים רבים , עד שאל שמואל והקים

הוא לדוק : (לו) לאגור' כסף . ששזיל
 להשתכר מעה כסף . לאגור' כסף .
 ממשקלו' עשרים גרה הוא : ספחני .
 אספני :

ג (א) היה יקר . היה מועבון
 יקר רוח איש תבונה מועד דברים
 אדם מצין . אין חזון נפרץ . לית נבואה
 גליא : נפרץ . לשון ופרצת ימה וקדמה :
 (ג) ושמואל

בתי מדרשות לגדל נערי בני ישראל , להיותם ראויים שיסבן עליהם רוח ה', כמו שאכתוב
 מזה להלן אי"ה . (ב) ביום ההוא , הלילה בכלל הייס (רד"ק) . הנה סגור שאלת יוס
 כאן בא על זמן היות השמש על הארץ . וכן נדחק הרלב"ג ומהר"א לפרש על איזה יוס
 כוון הכתוב , והסכימו שעל יוס בוא איש אהים אל עלי כוון . ובאמת אין צורך לכל זה , כי
 ידענו

מכלל יופי

בממרי וברעותי יעביד : (לו) לאגורה כו' , ויש מפרשים אותו מתרגום שכר אגרא ,
 וככר לחם , פי' כתרגומו פתא דלחמא , כלומר חתיכת לחם , אל אתה הכהנות ,
 אל אחת ממשמרות הכהנים , וכן תרגם יונהן מניני כען לחדא מטטרת כהניא :
 ג (א) נפרץ , בתרגומו , לית נבואה גליא : (ב) החלו כהות כו' , וענינו
 הקמוט

ההוא ועלי שכב במקומו ועיניו
 החלו כהות לא יוכל לראות :
 (ג) וַיָּנֹר אֱלֹהִים טָרַם יִכְבֶּה
 וַיִּשְׁמוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל יְהוָה
 אֲשֶׁר-שָׁם אַרְוֹן אֱלֹהִים :
 (ד) וַיִּקְרָא יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל
 וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי : (ה) וַיִּרְץ אֶל-עַלְי
 וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי כִי-קָרָאתָ לִי וַיֹּאמֶר
 לֹא-קָרָאתָי שׁוּב שָׁכַב וַיִּלָּךְ
 ועיניו ק' וישכב

רש"י

(:) ושמואל שוכב • במקומו בעזרת
 הלויים השומרי' בית המקדש וכן תרגם
 יונתן ושמואל שכיב בעזרת ליוחאי :
 בהיכל ה' • אשר שם ארון אלהים :
 (ד) ויקרא ה' • וקול יצא מהיכל ה'
 מבית קדש הקדשים שקרא שמיא • סוף
 המקרא העליון מחובר לראש המקרא
 התחתון זהו שאמר הכתוב ירעם אל
 בקולו נפלאות עלי היה כהן ושומר
 מצפני' ושמואל היה לוי ושוכב מבחוץ
 וקפץ הקול ררך עלי לשמואל ביום תמיד :
 (ז) טרם

איינסט אן ויינעס אָרטע לאַג , (ויינע
 אויגען האַטן שאַן אַנגעפֿאַנגען רונקעל
 צו ווערדן , ער קאנטע ניכט מערהר
 גוט זעהן • (ג) דיא לאמפע גאָטטס
 וואָר נאך ניכט ערלאַשן , (אויך שמואל
 שליף נאָך) אים טעמפל דעם עוויגן ,
 וואָ דיא לאַדע גאָטטס שטאַנד) •
 (ד) דאָ ריף דער עוויגע שמואל , ער
 שפּראַך : היר בין איך • (ה) אונד ליף
 צו עלי , אונד זאָגטע : דאָ בין איך , דוא
 וואַסט מיך גרופֿן • דווער פּראַך ; איך
 האָבע ניכט גרופֿן , לעג דו'ן נו ווידר •
 ער

באור

ידענו שאלת יום תבוא בהרבה מקומות על
 העת , לא על יום מיוחד ופי' הכתוב לפ' :
 ויהי בעת ההיא , כלומר בעת שהיה שמואל
 משרת את ה' לפני עלי כדמין שהי' עלי שוכב ,
 ומסתמא בעת שכי אדם שוכבים • וכן לקמן
 ביום ההוא אקיים על עלי , (פ' י"ב) פי' בעת
 ההיא כאשר אפקיד על בית עלי , אקיים את
 כל אשר דברתי וגו' • וכן נראה דעת יונתן
 שתרגם , ביומיא האינן , שהוא פרגס של
 זימים ההם • ומאמר ויהי ביום ההוא ,
 מחבר אל ויקרא ה' אל שמואל , פ' ד' ,
 ואשר ביניהם הם עיניו טפלים לו , ודיכס
 כמאמר מוסגר , וכדמתורגם • כהות ,
 תואר , והשעור החלו להיות כהות • ופי'
 לא יוכל לראות , לא יוכל לראות הטיב •
 (ג) ונר אלהים , לפי פשוטו על נרות המטורה , ונר הנבואה אל שמואל טרם היות
 הנבוק • וכדגש עד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל • ושמואל שוכב ,
 במקומו , זה מאמר מוסגר , ומאמר בהיכל ה' מוכב על נר אלהים טרם יכבה , כי שמואל
 לא היה שוכב במקום אשר שם ארון אלהים , כדנמרינן בעשרה יוחסין (ע"ס ב') ע"ש •
 ולזה כוון גם בעל הטעמים , שהכין אתנח תחת שוכב , להפרידו ממאמר בהיכל ה' •
 (ז) טרם

מכלל יופי

הקטוט והעצור שהוקני' יתקטטו עיניה' ויכנסו בחוריהן , כי יתקטטו יתרי העין
 שיגבר עליו היוכשו ותחלש הראות [ביום ההוא , ביום שבא איש אלהים אל עלי] :
 (ג) ויקרא ו' נוספת , ארון האלהים , בלא ה' א' הידיעה והמסר' לית כותי' :
 (י) שמואל

ער גינג אונד לענטע זיך .

(ו) דער עוויגע ריף אברמאלס : שמואל !
ער שטונד אויף , גינג צו עלי אונד
שפראך : דוא האסט מיך גרופן , היר
בין איך . דיור זאגטע : איך האבע דיך
ניכט גרופן , מיין זאָהן ! לעג דיך נור
ווייר . (ז) שמואל קאנטע נאך דען
עוויגן ניכט , האטע נאך קיינע געטליכע
אָפֿענבאַרונג גהאָבט . (ח) דער עוויגע
ריף אויך צום דריטנמאל , שמואל !
ער שטונד אויף , גינג צו עלי אונד
שפראך : דיור בין איך , דוא האסט
מיד גערופן . נון מערקטע עלי דאס דער
עוויגע דעם יינגלינג רופֿע . (ט) ער
שפראך צו שמואל : געה , לעג דיך
נור , אונד ווען עס דיר ווייר צו רופֿן
זאָלטע , זאָ שפּריך : רעדע עוויגר !
דיין דיהנר הערט . שמואל גינג , אונד
לענטע זיך ווייר אָן ווינע שטעטע .

(י) דאָ קאָם דער עוויגע , שטעלטע
זיך הין , אונד ריף וויאָפֿאַרהין : שמואל ,
שמואל ! דיור זאָגטע : רעדע , דיין
דיהנר הערט , (יא) דער עוויגע שפראך
צו שמואל : איך ווילל אין ישראל
עטוואָס

אַל-שמואל הנה אנכי עשׂה

באור

רשׁו

דבר

(ז) טרם ידע ונו', לא התנבא קודם לזה ,
ולזה לא ידע כי כן תהיה מרת הכנזאה כן
פ' הרב המורה חלק ב' פ' מ"ד . (יא) עושה
דבר

(ז) טרם ידע את ה' . עדיין לא היה
מכיר ענין קול נבואה כל טרם שבמקרה
לשון עדיין לא כתרגומו עד לא ואינו
לשון לפני זה יוכיח כי טרם תיראהו
מופוש מומנו וכן וכל שיה השדה טרם יהיה בארץ : (י) ויאמר שמואל דבר .
ולא הזכיר שם שמים כמו שניוהו עלי אמר שמה קול אחר הוא : (יא) עושה

מכלל יופי

דבר

(י) שמואל שמואל , לזרז הנקרא : (יב) אל

דָּבַר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל־שִׁמְעוֹ
הַצְּלִינָה שְׁתֵּי אָזְנוֹי : (יב) בַּיּוֹם
הַהוּא אָקִים אֶל־עֲלֵי אֵת כָּל־
אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּיתוֹ הַחֵל
וּכְלָה : (יג) וְהִגַּדְתִּי לוֹ־כִי־
שִׁפְט אֲנִי אֶת־בֵּיתוֹ עַד־עוֹלָם
בְּעֵינֵי אֲשֶׁר־יָדַע כִּי־מְקַלְלִים
לָהֶם רָשִׁי

עטוואם אויסאיבן , דאס יעדס דער
עם הערט , ביידע אהרן געללן זאללן .
(יב) צו זיינער צייט ווערדע איך איבר
עלי פאלבריינגן , אללעס וואס איך איבר
זיין רהויז פרהענגט רהאכע , ווערדע
אנפאנגן אונד אויספיהרן . (יג) איך
מאכע איהם הירמיט בקאנט , דאס איך
זיינע פאמיליע עוויגליך שטראפע , פיר
דיא זינדע , דאס ער גוואוסט וויא
שענדליך זיך זיינע קינדער אויפפיהרן ,
אונד

באור

דבר , כוון אל גלות הארון * הצילנה , שרשו
כלל , בנינו פועל , וטעמו רעד ורעש בתוך
האזנים , וכדמתורגם . רש"י פי' טנטיני"ר
בלע"ז , והוא רעטענטיר , בל"א (ווידרהאללן
קלינגן) . (יב) ביום ההוא , פירשתי
לעיל פ' ב' , והוא בעת ההיא אשר ייטיב לפני
לפקוד את עון עלי , באותו העת אחל ואכלה ,
החל ובלה , כלומר כאשר אחל לאחל ,
אלא אכלה לשפוט את ביתו עד עולם .
(יג) מקללים להם , ענין בזיון , כמו
ובחייקלו . וטעם להם כמשמעו , כי הם
בעשותם רע בעיני אלהים ואדם כמזכר ,
היו גורמים לעצמם בזיון בעיני כל רואיהם ,
ונחשב הדבר כאילו הם מקללים ומבזים את
עצמם * והענין בל"א (זיך פרעכטליך מאכן) .
כהה , עבר מפייעל , והוראת המלה המליש
דבר והמעיש כמו . וכפי הנראה יסוד כאן
הפעול , והשעור : לא כהה (את רוחם)
בס , כלומר בקרבם , וכן כאמר רוח כהה
(ישעיה ס"א ג') שהוא רוח חלושה ומסרת
כח * והכוונה , על אשר ידע את תכונת
בניו , את חזק רוחם ועו מעמם לעשות את
כל אשר יזמו , ולא עמל לשכך את רוחם ,
בעון זה הנני שופט את ביתו . וכוודאי היה צידו למחות ולא מחה , ואע"פ שהוכיחם על
רעתם , כ"ש אל בני וכו' (לעיל ב' כ"ד) הלא כאמר אחריו ולא ישמעו לקול אביהם .
הרי

דבר . הוא לקיחת הארון ביד פלשתים :
תלויכה . לשון נלנלים טנטנ"ר בלע"ז
(ברש"י כ"י שבידי נכהוב טנט"ר ,
Tinter קלינגן , וכן מ"א י"ט י"ב , מ"ב
כ"א י"ב , חזקוק ג' ט"ז) : (יב) החל
וכלה . אותו היום תתחיל גזרתי על
בית עלי שימוחו חפני ופינחם ומוכאן
ואיך אכלה גזרתי ואשלימה עליהם
מודור אל דור להמיתם אנשים בן שמנה
עשרה שנה : החל וכלה * אקומ"ינגט
אוישפליימ"נט (ז"ל קומאנסחנג עט
אשוועמאנג , Commencent &
achievement . בל"א חנפאנגנד ,
אונד פוללענדונג) : (יג) כי מקללים
להם בניו . מוקללי' לי היה לו לומר אלא
שכנה הכתוב מוקללים ווקילים כל
קללה לשון קלות ובזיון הוא : ולא
כהה : לא הכסה פניהם להעבירם
מגדולתן

מכלל יופי

(יב) אל ביתו , על ביתו : (יג) בעון אשר ידע , בעון סמוך למלח אשר כאלו אמר בעון
הדבר אשר ידע , מקללים , ענין קללה , להם , חקון וופרים :
(כא) להראה

אונד איהנן ניכט איינהאלט גטאהן .
 (יד) איך האבע דאהער דעם רויוע
 עלי'ם גשוואהרן , דאס זיינע וינדע
 עוויג ניכט פריצירן ווערדע , דורך
 שלאכט = אונד מעהלאפער .
 (טו) שמואל בליב הירוויף ביו אן דען
 מארגן ליגן . אלס ער דיא טיהרן דעם
 געטליכען הויזעס עפנטע ; (שמואל
 שייטעט זיך דיס געוויכט דעם עלי אנצו
 צייגען .) (טז) דא ריף עלי שמואל ,
 שפראך נעמליך : שמואל , מיין זאהן !
 ער אנטווארטטע : היר בין איך .
 (יז) יעגד שפראך : וואס איזט עס
 דאן ער צו דיר גרעדט ? פרהעלע מיר
 ניכטס . גאטט שטראפע דיך , איצט
 אונד אין דער פאלגע , ווען דוא מיר
 עטוואס פאן דעם פרישווייגסט , וואס דיר
 גואגט ווארדען . (יח) דא צייגטע
 איהם שמואל אללעס אן , אונד פרי-
 העלטע איהם ניכטס . דארויף זאגטע
 יעגד : ער איזט דער עוויגע , ער טוהע
 וואס איהן גוט דינקט . (יט) שמואל
 וואוכס העראן , דער עוויגע וואר מיט
 איהם

להם בניו ולא כהה במם :
 (יד) ולכן נשבעתי לבית עלי
 אסיהכפר עון בית עלי בזבח
 ובמנחה עד עולם : (טו) וישכב
 שמואל עד הבקר ויפתח את
 דלתות בית יהוה ושמואל ירא
 מהגיד את המראה אל עלי :
 (טז) ויקרא עלי את שמואל
 ויאמר שמואל בני ויאמר הנני :
 (יז) ויאמר מה הדבר אשר
 דבר אליך אל נא תכחד ממני
 כה יעשה לך אלהים וכה יוסף
 אס תכחד ממני דבר מקל-
 הדבר אשר דבר אליך :
 (יח) ויגדלו שמואל את כל-
 הדברים ולא כחד ממנו ויאמר
 יהוה הוא הטוב בעיניו יעשה :

(יט) ויגדל שמואל ויהוה היה בעיניו ק עמו

באור

רשי

הרי לא היה די בתוכחת פיו , והי' לו לנמור
 בדרכים אחרים לנער הרעה מישראל ;
 (יז) כה יעשה לך וגו' , כן הוא מנהג הלשון
 לאמור דבר זה בשבועה , כ"כ ד"ק , והי'
 גאון כתב : כן דרך לשון זה במקרא , להגיד
 ואינו מפשר מה , ע"כ . וכן הוא באמת פירושו
 בכ"מ . אס שיגזר הנשבע או העשביע טוב
 ומשועה מאלהים , אס יעשה דכה חספן , או
 דעה וקלל' אס לא יעשה .

מגדולתן : (יז) כה יעשה לך . כאותה
 קללה ענמה שלא יכו לך בניס הגומים
 וכן עלתה זו ואע"פ שהגיד לו ולא
 כיחד מכתן אמרו קללת חכם אפילו על
 תנאי היא באה : (יח) ה' הוא . והכל
 שלו

חולת ניכר מעניו . ואין טעם יוסיף על הכות הטוב
 או הרע אשר ינזר . לא על המשך הזמן , כלומר כה יעשה לך עתה , וכה יוסיף לעשות
 לך נימים הבאים . (יט) ולא הפיל , שאלה ה' הנאמר לפניו . דבריו , הכינוי אל
 שמואל

עמו ור'א דפיל מכל דבריו
 ארצה : (כ) וידע כל ישראל
 מידן ועד ביאר שבע פינאמן
 שמואל לנביא ליהוה : (כא) ויסקה
 יהוה להראה בשלה פינגלה
 יהוה אל שמואל בשלו בדבר
 יהוה : ד (א) ויהי

איהם , אונד לים , פאן אללען זיינען
 פראפעצייאונגן , ניכטס אונערפילט .
 (כ) אונד גאנץ ישראל , פאן דן ביז
 באר שבע , ערקאנטע , דאס שמואל
 איין גלויבוירדיגער פראפעט דעס עויגן
 זייא . (כא) גאטט צייגטע זיך גאך
 עפטר אין שלה , דען דער עויגע אפענט
 בארטע זיך שמואל צו שלה , דורך
 געטלויכע אויפטרעגע .

רש"י

באור

שלו : (כא) כי נגלה ה' אל שמואל .
 לפי שאמר למעלה ודבר ה' היה יקר
 בימים ההם אמר כאן כי מעתה בשביל
 שמואל נגלה ושנה והרגיל להגלות :

שמואל , כלומר , כל אשר כינא שמואל הקים
 ה' . (כא) להראה , בא על משקל שלמי' ,
 וכן להראה א מנות (סופטים יג כ"א) .

ד (א) ויהי

ד (א) ויהי

מכל יופי

(כא) להראה , בחולם , כמו בשלמים : ד (א) באפק

תוכחת חיים

ג (יג) והגדתי לו כי שופט אני את ציתי עד עולם בעון אשר ידע כי
 מוקללים להם בניו ולא כהה צם : ולכן נשבעתי לבית
 עלי אם יכופר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם : וכבר נדחקו המפרשים ע"ה ,
 צו"ש ולא כהה צם , שהרי ראינו העיד הכתוב שהוכיחם , ואמר להם (צ"כ"ג)
 למה תעשון כדברים האלה אשר אנכי שומע את דבריכם הרעים ממה כל העם ,
 אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע וכו' , ובלי ספק זו תוכחת מגולה
 היא , ואיך אמר ולא כהה צם ? ויש שפירשו שלא היתה צימי הכחרות בזמן
 שישמעו לתוכחתו , אלא צימי הזקנה שלא היו יראים ממונו . ואחרים אמרו שלא
 הוכיחם באופן שלא ישובו לכסלה , אלא אמר אל בני ולא דקדק את"כ שיוסרו מאן
 החטאים — ולי אפשר כי הם נאמר ושמוע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ,
 ואת אשר ישכזון את הנשים וכו' , ששמע מהם שתיים רעות , האחד מה שהיו
 עושים לכל ישראל , דהיינו בענין הזנחים , שכחצו צו ככה יעשון לכל ישראל
 הנאים שילה וגו' , והצ' נפרטות לנשים שהיו משהין את קניהם , ומעבדים אותן
 מפריה ורבים כדבריהם ז"ל שלא היה ממש עון חמור , וספרה הנבואה כי עלי
 ע"ה עם ששמע את שניהם , כשהוכיחם לא הזכיר כלל מהענין הראשון של
 הזנחים שהוא בני ספק עון פלילי , אלא אמר להם למה תעשון כדברים האלה
 וכו'

תוכחת חיים

וכו' אל בני וכו', אשר פשוטן של דברים מורה שעל דבר השכיבה הוכיחם שהיא
 לא טובה השמועה, כי לא היתה שכיבה ממש, ואת דבר הזבחים לא הזכיר כלל,
 ועל זה בא דברו יתברך אליו ע"י איש האלקים ע"ה, למה תבעטו זבחי וזמנתי
 (ז' כ"ט), ולא דבר הוא יתב' מחומה מומעשים' עם הגסים, כי מזה חין לו שום
 תרעומת על עלי, כיון שהוא הוכיחם על כך, אבל היו דבריו על ענין הזבחים
 שלא באה עליהם תוכחת מאת עלי, מורה שאינו מחשיב זה להם לעון, ולפיכך
 פירש לו מפי שמואל ע"ה, והגדתי לו כי שופט אני את ביתו בעון אשר ידע כי
 מקללים להם בניו ולא כהה צם, ירנה רונה אני להגיד ולהודיע לו, כי יש לי
 דין ודברים עמו לשפוט את ביתו, לא על העון אשר הוא הוכיחם, אלא על העון
 שהוא ידע שמוקללים להם בניו, שהם נוהגים קלות חלזול בעצמם ובלתי מחשיבים
 לכלום קדושת כהונתם, ועם כל זה לא כהה צם ולא מנעם מזה, ובאר הדבר
 צפוי באמרו, ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בצבא וזמנחה עד
 עולם, שדרשו ז"ל בצבא וזמנחה אינו מתכפר וכו'. ואני אומר שבכלל כונת
 הדברים יש ג"כ באור העון באיזה נושא היה, וזה הוא אני נשבע שלא יהי' הדבר
 כמו שאתה חושב, שעונם שחטא בענין הצבא והזמנחה אינו כלום, כיון שלא
 הוכחתם על זה כלל, אלא אומר לך שלא יתכפר עון בית עלי הנעשה בצבא
 וזמנחה, כמו ש"ע"י איש האלקים, למה תבעטו זבחי וזמנתי וגו', הגם
 עון זה של צבא וזמנחה לא יתכפר לעולם, וכל זה גרם מה שלא נדרו האב הזקן
 להוכיח את בניו כראוי, כי חיוז הפרטי מהאב, להדריך את בניו לעבודתו
 יתברך, ולהוכיחם בכל מה שידע בהם מהמעדה מדרך היושר :

שמואל א ד

הרגום אשכנזי

ד (א) ויהי דבר שמואל
 לכל ישראל ויצא ישראל
 לקראת פלשתים למלחמה
 ויחגו על האבן העזר ופלשתים

ד (א) נון גאלט שמואלם ווארט אין
 גאנץ ישראל. איינעם צאג ישראל
 ווידער דיא פלשתים צו פעלדע, אונד
 לאגערטען זיך בייא אבן עזר (שטיין
 דעם בייאשטאנדס), דיא פלשתים
 האטטען

חנו

באור

רשי

ד (א) ויהי דבר שמואל לכל ישראל.
 כהיה הדבר שנאמר לשמואל וצא
 לכל ישראל והיאך היה הפורענו' ויצא
 ישראל לקראת פלשתים למלחמה :
 (ב) ותטש

ד (א) ויהי דבר שמואל, כאמן
 לכל ישראל. כל אשר חפץ ה' להעשות
 בישראל, הו' מצוה על ידו. האבן העזר,
 כמו הארון הכרית. והוא האבן אשר הקים
 שמואל בין המזבחה ובין השן, כנאמר להלן
 (ז' י"ג), ואלה דברי כותב הספר הם,
 שבימיו

חָנוּ בְּאֶפֶק; (ב) וַיַּעֲרְכוּ פְּלִשְׁתִּים
 לְקָרְבַּת אֶת־יִשְׂרָאֵל וְהַטִּי'שׁ הַמִּלְחָמָה
 וַיִּנְגְּףָהּ יְהוָה אֶל לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּכּוּ
 בַּמַּעֲרֹכָה בַּשָּׂדֶה בְּאַרְבַּעַת
 אֲלָפִים אִישׁ: (ג) וַיָּבֹא הָעָם
 אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל
 לָמָּה נִגְפָנוּ יְהוָה הַיּוֹם לִפְנֵי
 פְּלִשְׁתִּים נִקְחָה אֵלֵינוּ מִשְׁלָה
 אֶת־אָרוֹן בְּרִית יְהוָה וַיָּבֹא
 בְּקִרְבָנוּ וַיִּשְׁיַעֲנוּ מִכַּף אֲבִינֹו:
 (ד) וַיִּשְׁלַח הָעָם שְׁלָה וַיִּשְׂאוּ
 מִשָּׁם אֶת אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה
 צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֹבִים וְשֵׁם שְׁנֵי
 בְנֵי־עֹלֵי עִם־אָרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים
 חַפְנִי וּפִינָחָם: (ה) וַיְהִי כִּבּוֹא
 אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־הַמַּחֲנֶה
 וַיִּרְעוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הַרְוַעַה גְּדוּלָה

האטטען איהר לאגער צו אפק .
 (ב) דיוע שטעל'טן זיך אין שלאכט
 אַרדענונג געגען ישראל , דאָגפֿעכט
 וואַרד אַללגמיינ , ישראל מוסטע ווייכען
 פֿאַר דען פּלשחים , אונד פֿרלאָהר
 אַויף דעם שלאַכטפֿעלדע פֿיר טוויזענד
 מאַן . (ג) דאָו איבּריגע פֿאַלק צאָג
 זיך ווידער אין דאָו לאַגער צוריק . היר
 שפּראַכען דיא עלטעסטען ישראלס :
 וואַרום האַט אונס וואָהל גאָטט הייטע
 פֿאַן דען פּלשחים שלאַגען לאַסען ?
 וויר מיסען אונס אויס שלה דיא בונדס־
 לאַדע דעם עוויגן ברינגען לאַסען , דאָס
 זיא אונטער אונס זייא , אונד אונס אויס
 דען הענדען אונזרער פֿיינדע רעטע .
 (ד) דאָו פֿאַלק שיקטע נאָך שלה , לים
 דיא בונדס־לאַדע דעם איבער דען כרובים
 טראָהנענדן עוויגען צבאור ברינגען ,
 בייא וועלכער בונדס־לאַדע דעם העררן
 דיא צווייא זעהנע עלי'ס , חפני אונד
 פנחס וואַרן . (ה) אַלס נון דיא בונדס־
 לאַדע דעם עוויגען אים לאַגער אַן קאָם ,
 ערהאַב גאַנץ ישראל איין גראַסעס פֿעלד־
 געשרייא

וההם

באור

רשי

שנימוי הי' שם המקום כן . (ב) וחטש ,
 כמו וינטשו בלחי (שופטים ט"ו ט'), ענינו
 התפשטה המלחמה בתוך כל אנשי הצבא ,
 שהיו כולם בלחמים אים באויבו , משא"כ
 בתחילת המלחמה , כי אז לא ילחמו כולם ,
 אלא השורית הראשונות . (ג) ויבוא העם ,
 הנשאר . ויאמרו זקני ישראל , הטעם ,
 היו מתמיהים למה נפסס ה' , וסקרו הדבר
 את

(ב) ותטש המלחמה . ותתפשט
 המלחמה כמו והנה נטושים על פני
 הארץ (שמואל א' ו') : וכן וינטשו בלחי .
 (שופטים ט"ו) . אכן העור . עדיין לא
 היה כן שמה כי צימו שאלו נקראת כן
 וכאן

מכלל יופי

ד (א) באפק, שם מקום : (ח) במדבר

געשרייא, דאָפֿאַן דיא ערדע ערבֿעכטע .
 (ו) דיא פֿלשתים פֿרנאַמן דיזן לערם ,
 זאונד פֿראַגטן : וואָס ברייטעט דיזעס
 גראַסע לערמן אים לאַגער דער עברים ?
 אַלס זיא ערפֿוהרן דאָס דיא לאַדע דעס
 עוויגען אין דאָן לאַגער געקאַמען ;
 (ז) זאָ פֿירכטטען ויא זיך . דען עס היים :
 זון איזט גאַטט אין דאָן לאַגער געקאַמן .
 זיא ריפֿען אויס : וועה אונס ! דיזעס
 וואָר פֿאַרהין ניכט ! (ח) וועה אונס !
 ווער רעטעט אונס אַוויס דער געוואַלט
 דיזער מעכטיגען געטטר ? דיזע געטטר
 זינד עס יאָ , וועלכע דיא מצרים מיט
 אַללערלייא פֿלאַגען געשלאַגן , אין דער
 וויסטע . (ט) האַלטעט אויך טאַפֿפֿער ,
 פֿלשתים

וַיִּהְיוּ הַיְּהוּדִים הַיִּזְרְעֵלִים וְהַיִּזְרְעֵלִים
 פִּלְשֹׁתִים אֶת־קוֹל הַתְּרוּעָה
 וַיֹּאמְרוּ מֶה קוֹל הַתְּרוּעָה
 הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִים
 וַיִּדְעוּ כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא אֶל־
 הַמַּחֲנֶה : (ו) וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים
 כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל־הַמַּחֲנֶה
 וַיֹּאמְרוּ אוֹי לָנוּ כִּי לֹא הִיְתָה
 כּוֹזֵאת אֶתְמוֹל שְׁלֹשׁם : (ח) אוֹי
 לָנוּ מִי יִצִּיֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים
 הָאֲדִירִים הָאֵלֶּה אֱלֹהֵי הַם
 הָאֱלֹהִים הַמְּכִים אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־מִכָּה בְּמִדְבָּר : (ט) הַתְּחִזְקוּ

וַיִּהְיוּ

באור

רשי

את ארון ברית ה' למחנה . (ו) כי אמרו ,
 עבר הריבנה במחניהם, בא אלהים כו' , ואז
 כשאז כהי ואמרו אוי לנו גו' . (ח) האדירים ,
 סכוכן כמו שהביא רד"ק בשם י"מ , ע"ש שהיו
 עובדים לאלהים רבים , הי' מנהגם לקרוא
 לכל אלהי בל"ר . במדבר , כל המפרשים
 יגיעים לפרש מה ענין מצרים למדבר ? קצתם
 אמרו שמשפטו ובמדבר , וקצתם פירשו מענין
 ומדברך נאזה . ורש"י פי' על ים סוף .
 ואע"פ שים סוף במדבר הי' , הנה לשון בכל
 מכה לא יסכים לפירושו . ואני לא ידעתי על
 מה כינע אותו לישר דבר נפתל אשר יבא מפי
 ההמון ? הלל אין כוונת הכתוב לא להודיע
 את אשר נעקו העם המלחמה במחנה פלשתי' , ואיך נבקש מהמון עם נכרי שידעי את כל
 מעשי ה' אשר עשה לאבותינו , מגדול ועד קטן , עד שלא יהי' כעלם מהסגס המקומות
 אשר נס נעשו ? או מה נעשה , אם איש בער לא ידע , יסליף ארץ מצרים עם מדבר ?
 הלל גם אמרו בסכלותם אלהים אדירים ,

ובאן קראה על שם סופה : (ח) בכל
 מכה במדבר . על ים סוף ויונתן תרגם
 ולעמוס עבד פריטן במדבר' ובספרי
 שנינו שהפרשה הזו עירוב דברים מי
 שאמר זה לא אמר זה . כשרין שבהם
 אמרו מי יצילנו מיד האלהים האדירים
 האה והרשעים אמרו אלה ה' האהים
 המכים את מצרים בכל מכה כל מכות
 שהיו לו על מצרים הביאה אין לו עוד
 מכה

המכים

מכלל יופי

(ח) במדבר , מענין רבר , או עלים סוף , במדברים סוף , ויונתן חרגם ולעמי' עבר

וַחֲיוּ לְאַנְשֵׁים פְּלִשְׁתִּים פֶּן
 תַּעֲבֹדוּ לְעִבְרִים כַּאֲשֶׁר עָבְדוּ
 לָכֶם וְהָיִיתֶם לְאַנְשֵׁים וְנִלְחַמְתֶּם:
 (י) וַיִּלְחַמוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּבְנֶה
 יִשְׂרָאֵל וַיִּנְסוּ אִישׁ לְאַהֲלָיו וַתְּהִי
 הַמִּכְּתָה גְדוֹלָה מְאֹד וַיַּפֵּל מִיִּשְׂרָאֵל
 שְׁלֹשִׁים אֶלְפֵי רִגְלָיו: (יא) וַאֲרוֹן
 אֱלֹהִים נִלְקַח וּשְׁנֵי בָנֵי-עָלִי
 מֵתוּ חָפְזִי וּפִינָחִם: (יב) וַיֵּרֶץ
 אִישׁ-בְּנֵימִן מִהַמְּעֵרָכָה וַיָּבֵא
 שָׁלָה בַיּוֹם הַהוּא וּמָדִיּוֹ קָרְעִים
 וְאֲדָמָה עַל-רָאשׁוֹ: (יג) וַיָּבֹאוּ
 וַהֲנִיחָה עָלָיו יֹשֵׁב עַל-הַכֶּסֶּא יָד
 דָּרָךְ מִצִּפְּהָ בִּיְהוָה לְבוֹ חֶרֶד
 עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא
 לְהַגִּיד בְּעִיר וַתִּזְעַק כָּל-הָעִיר:
 יד' (יד) וַיִּשְׁמַע

פלשתים! וייד מעננער! ראם איהר
 ניכט דען עברים אונטרטאהן ויין מיסט,
 וויא זיא אייך אונטרטאהן געווען; זייד
 מעננער, אונד פֿעכטעט! (י) דיא
 פלשתים ליפערטן איינע שלאכט, ישרא
 וואורדע געשלאגען, זיא פֿלאהן, יערד
 נאך זיינעם געזעלטע. דיא נידרלאגע
 וואר זעהר גראם, עס בליבן פֿאן ישרא
 אויף דעם פלאצע דרייסיג טווענדר מאן
 פֿום פֿאלקס. (יא) אויך וואורדע דיא
 לאדע גאטטעם ערבייטעט, אונד דיא
 ביידען זעהנע עלי'ס, חפני אונד פנחס,
 ווארן געבליבען. (יב) איין מאן אויס
 בנימן ריף וועג פֿאם שלאכטפֿעלדע,
 אונד קאם נאך דווען טאג נאך שלח,
 מיט צערדריסנען קליידערן, אונד ערהע
 אויף זיינעם הויפטע. (יג) אלס עראג
 קאם זאם עבן עלי האררענר אים ווענע
 אויף איינעם שטוהלע; דען ויין הערין
 וואר אונרוהיג וועגן דער לאדע גאטטס.
 דער טאן קאם מיט דער נאכריכט זיין
 דיא שטאט, אונד דיא גאנצע שטאט
 ערהאב איין קלאגעגעשרייא.

(יד) עלי

באור

רשי

הטכים על ה' אסד. (יג) יד דרך,
 במקום הדרך, כמו ויד תהי' לך ומסרס
 להלן שהוא יד השער. מצפה, מוסל שיבוא
 איש להגיד לו את דבר המלכמה. וידמה
 שגא האיש פעירה בדרך אחרת, או
 במהירתו לבוא להגיד בעיר, עבר לפני עלי
 מבלי ראותו, וגם עלי לא ראהו עובר לפניו, כי

זוכה מעתה: (יב) איש בנימין. זה
 היה שאלו שחטף את הלוחות מיד
 גלית וזרח לו: (יג) יד דרך מלכמה.
 חלל יד הדרך היה מלכמה:
 (יח) מפרקתו

מכלל יופי

עבד פרישן במדברא: (י) איש לאהליו, ברוביאמר אהל למשכן ודיועות,
 וזה במקום בית: (יב) מהמערכה, שם מקום המלכמה, נקרא מערכה, מקום
 שעורכין או נכת או, ומדיו, בפתח המ"ם וה"ו לכינוי ענינו מלבושיו, וארמה,
 בא על עפר: (יג) יד דרך, כלומר שהי' לבומכה אותו ומפתח על ארון לכך כתיב

ד ג א י

(יד) עלי הערטע דיועס געשרייא אונד פראגטע : וואס בדייטעט דער לערם דער פאלקסמענגע ? אינדעסן קאם דער מאן אייליגסט , אונד בראכטע עלי נאכריכט . (טו) (עלי וואר אכט אונד ניינציג יאהר אלט , זיינע אויגען שטארטן , ער קאנטע ניכט מעה נוט זעהן) . (טז) איך בין , זאנטע דער מאן צו עלי , דער פאם שלאכטפעלד געקאמנע , בין הייטע פאם וואהלפלאצע געפליכטעט . דיור פראגטע : וואס איזט דען פארגעפאללען מיין וואהן ?

(יז) דער צייטונג ברינגד אנטווארטטע : ישראל איזט גפלאהן פאר פלשתים , עס וואר איינע גראסע נידרלאגע אונטער דעם פאלקע , אויך דיינע צווייא זעהנע חפני אינד פנחס זינד גבליבען , אונד דיא אדע גאטטס ווארד ווענגענאממען . (יח) אלס ער דיא לאדע גאטטעס נאנטע , פיל ע ריקלינגעס פאם שטוהלע , אן דיא זייטערעס טאהרעס . בראך דאו געניק אונד שטארב . דען ער וואר אלט , אונד דאכייא שוועהר אס לייבע . ער האטע דאו ריכטעראמט אין

(יד) וישמע עלי את־קול הצעקה ויאמר מה קול ההמון הזה והאיש מהר ויבא ויגד לעלי : (טו) ועלי בן־תשעים ושמונה שנה ועיניו קמה ולא יכול לראות : (טז) ויאמר האיש אל־עלי אנכי הבאת מן המערבה ואני מן־המערבה גסתי היום ויאמר מרה־היה הדבר בני : (יז) ויען המבישר ויאמר גם ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם וגם־שני בניה מתו חפני ופינחס ויארון האלהים גלקחה : (יח) ויהי כהזכירו את־ארון האלהים ויפל מעל־הכסף אחר־ניח בעד יד השער ותשבר מפרקתו וימת כי־זקן האיש

וכבר והוא שפט את־ישראל

ארבעים

באור

רשי

(יח) מפרקתו . אפרקותיה ענש סגור
 (טו) מה הי' הדבר, אשר נזרת .

כי לא ווכל לראית . (טו) ועיניו קמה , כל אמת מעיניו , כן פי' רד"ק . וטעם קום כאן ענין עמידה וניטול הראית .

(יט) ללח

מכלל יופי

יד , וקרייך פי' מקום : (טו) ועיניו קמה , י"מ ענון כלוי עינים : (יז) נלקח' לשון נקבה ולמעלה לשון זכר : (יח) מפרקתו , עצם הצואר , ונקרא בן לפי שהוא פרקים

אַרְבָּעִים שָׁנָה : (יט) וּכְלָחוּ
 אִשֶׁת־פִּינְחָס הָרַהֵל לָלֶחֶת וְהִשְׁמַע
 אֶת־הַשְּׂמִיעָה אֶל־הַלֶּקֶחַ אֲרוֹן
 הָאֱלֹהִים וּמֵת חֲמִידָה וְאִשָּׁה
 וְהִכְרַע וַתִּלַּךְ כִּי־גַהֲפִכּוּ עָלֶיהָ
 צָרִידָה : (כ) וּבָעֵת מוֹתָהּ
 וְהַדְּבָרָנָה הַנֶּצְכּוֹת עָלֶיהָ אֶל־
 הַיָּרְאִי כִי־בֶן יִלְדָהּ וְלֹא עָנְתָהּ
 וְלֹא־שָׁחָה לְבָבָהּ : (כא) וְהִקְרָא
 לְנֶעֱר אִי־כְבוֹד לְאֹמֵר גָּלָה כְבוֹד
 מִיִּשְׂרָאֵל

אין ישראל פירציוג יאהרע געפיהרט .
 (יט) זיינע שוויגרטאכטער , דעס פנחס
 פרויא , וואר דאך שוואנגער , אלס
 זיא דיא נאכריכט פֿאָם וועגנעהמן דער
 לאדע , אונד דען טאָד איהרס שוויגרט .
 פֿאָטרס אונד מאנס הערטע בעקאם זיא
 געבורטסשמערצן , געכאהר (אונד
 שטארב) , דען איהרע וועהן ערגדיפֿן
 זיא אונגוועהנליך העפטיג . (כ) אלס
 זיא עבן שטערבן זאָלטע , שפראכען
 דיא אומשטעהנדן : פֿירכטע דרך ניכט ,
 דוא גביהרסט איינען זאָהן , זיא גאב
 אָבער קיינע אַנטוואָרט , אונד אַכטטע
 ניכט דרויף . (כא) זיא נענטע דען
 קנאָבען איכבוד (וואַ זיא זיאט דיא
 דערהליכקייט ?) אַנצוצייגען , דאָס דיא העררליכקייט דאָהין זיאט פֿאָן
 ישראל

רשי

באור

הזואר : (יט) ללתי על כרחו ללדת
 פירושו ואין לו דמיון ומנחם חברו
 בחלק יללה לפי שחבני לידה זיללה זאו
 לה ויסוד יללה חין חות זיסודה חלח
 למו"ד לזד : נהפכו . נשתנו מכדרכן
 לכך מותה . זיריס . זירי דלתי זטנה
 קדרו"ניל זלע"ז , (קאר"טינע
 Cardine. זל"ח טהיר חנגל , מלשון
 גיטלי') : (כא) אי כבוד . חין כבוד
 וכן

(יט) ללתי , כמו ללדת , ואין לו דמיון :
 נהפכו עלי' , כל לשון הפוך הסמך חלח
 רעה , הוא להפלת הרעה ההיא . כ"ג
 ההפך עלי בלהות (חוב ל' ט"ו) פ' זאועלי
 בלהות חן מסדרן ובהיפך ההרגל שנעולם .
 וכן כאן זאועלי כרי' וחבלי לידה זיהיפך ממה
 שרגילים לזוא בנשים הכורעות לילד . וכ"כ
 רש"י נשתנה מכדרכן . וטעם כי קשה לזכר ,
 גם לשון וכעת מותה זפסוק הזא זר מאוד ,
 כי עדיין לא זוכר שמתה לסמך חליו חת
 הנעשה בעת מותה . וחלוי חסר כאן מלת
 ותמת , ואז יקיש גם מלת כי על ככון ,
 והשעור : ותכרע ותלד ותמת , כי נהפכו כ' .
 ציריה , מן זיריס וחנלים (ישעי' י"ג ח') . (כ) אל חראז , להוליד נפל , כי בן
 ילדת . (כא) אי כבוד , ענינו חיה כבוד , כמו

מכלל יופי

פרקים פרקים : (יט) וכלחו , אפי' אחר החופה נקראו כלה לחמי' ולחמות' ,
 ללתי , היתה הרה , וקלבו זמי' ללדת , ורמ"ק פירשו לשון ענין יללה , מקור מן
 הקל ומשפטו לללה ונפלה למ"ד א' שקשה לבטא ג' למדין [ורלב"ג פי' שהשורש
 נלה מן כנלוחק לשון שלמות] , נהפכו , בסגול הה"א וקל הפ"א : (כ) וכעת בכף ,
 מותה , בשורק : (כא) אי כבוד , אין כבוד ש' :

א ג ב (ככ) גלה

חרגום אשכנזי

שמואל א דה

ישראל, איבר דיא ערבייטונג דער לאדע
גאטטעס אונד איבער איהרן שוויגער
פאטער אונד גמאהל. (כב) זיא זאנטע
עס זעלבסט: דאזין איזט דיא הערר
ליבקיט פאן ישראל! דען דיא לאדע
גאטטס איזט וועגנענאממען.

מישראלי אל-הלקה ארון
האלהים ואל-חמיה ואישה;
(כב) ותאמר גלה כבוד מישראל
כי גלקח ארון האלהים:

ה (א) דיא פלשתיים נאמן אלו
דיא לאדע גאטטעס וועג, אונד
פיהרטן זיא פאן אבן העזר נאך אשדוד.
(ב) היר נאמן דיא פלשתיים דיא לאדע
גאטטעס, בראכטן זיא אין דען טעמפל
דגן'ס, אונד שטעלטן זיא נעבן דגון.
(ג) אלס אס נעכסטען מארגען דיא
אשדודים פריה אויפשטאנדען, דא לאג
דגון פאר ווערטס אויף דער ערדע, פאר
דער לאדע גאטטעס. זיא נאמן איהן
אויף, אונד זעצטן איהן ווידר אן זיינע
שטעללע. (ד) אלס זיא דען מארגען
דרויף

ה (א) ופלשתיים לקחו את
ארון האלהים ויביארו
מאבן העזר אשדודה: (כ) ויקחו
פלשתיים את-ארון האלהים
ויבאו אהו בית דגון ויציגו אתו
יצל דגון: (ג) וישכימו
אשדודים ממחרת והנה דגון
גפר לפניו ארצה לפני ארון
יהוה ויקחו את-דגון וישבו אתו

למקומו: (ד) וישכימו בבקר

ממחרת

רש"י

באור

כמו אי הנל אחיך. לאמר גלה כבוד,
אין רכזנו לומר שאמרה היא בעצמה כן, אלא
שכטו זאת מקריאתה שס הנער אי כבוד,
זכסוק הסמוך הודיע שהיא בעצמה אמרה
כן בפירוש.

וכן חיוז כ"ז ימלט אי נקי אין נקי: א
הלקה. כמו על הלקה ואין צריך לזוז
מלשון אל למי שודע להבין דברו: אל
הלקה, איטו"רש לאיטרפ"רש
(מקולקל בדפוס, וזכ"י שצדי,
חנוי"ר לישאיטרפ"ריש, ר"ל חנווער
ל'עטר פרי"ז. Envers l'etre pris.
בל"ח וועגן דעס גענומן זיין) ואל מות
חמיה. ואל הרעה הזאת שמת חמיה
ואישה:

ה (ב) בית דגון, הבית אשר העמידו
להם שם את פסל דגון לאלהים. ואמרו
שקרא כן ע"ש שהי' נעשה בדמות דג, וראשו
זכסות ידיו כשל אדם. (ג) וישכימו,
ויבאו אל בית דגון. לפניו, כת"י על
אפיה כלומר כפל על פניו ולא לאחוריו.
(ד) אל המפתח, כמו על, ומפתח היא
האסקופה

ה (ב) אלל דגן. דמות עשו
כדמות דג: (ד) המפתח. איסקופה

מכלל יופי

ה (ב) ויציו, ויעמידו:
(ו) וישמם

(כב) גלה, מלטול השבי;

מִמַּחֲרַת וְהִנֵּה דָגוֹן נָפֵל לְפָנָיו
 אֲרֻצָּה לְפָנָי אַרְוֵיהוּהָ וְרֹאשׁ
 דָּגוֹן וְשֵׁתִי בַפּוֹת יָדָיו כְּרֹחוֹת
 אֶל־הַמִּפְתָּן רַק דָּגוֹן נִשְׂאָר עָלָיו :
 (ה) עַל־כֵּן לֹא־יִדְרְכוּ כִהְיֵה דָּגוֹן
 וְכָל־הַבָּאִים בֵּית־דָּגוֹן עַל־מִפְתָּן
 דָּגוֹן בְּאֲשֶׁדוֹד עַד הַיּוֹם הַזֶּה :
 (ו) וְהִתְכַבֵּר יְדֵי־יְהוָה אֶל־
 הָאֲשֶׁדוֹדִים וַיִּשְׁמַם וַיַּךְ אֹתָם
 בְּעַפְלִים אֶת־אֲשֶׁדוֹד וַיִּתֵּן
 גְּבוּלֵיהָ : (ז) וַיִּרְאוּ אֲנָשֵׁי־
 אֲשֶׁדוֹד בִּי־כֹן וַאֲמָרוּ לֹא־יֵשֵׁב
 אֶרֶץ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּנוּ כִּי־
 קִשְׁתָּהּ יָדוֹ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן
 אֱלֹהֵינוּ : (ח) וַיִּשְׁלְחוּ וַיֹּאסְפוּ
 אֶת־כָּל־סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים אֲלֵיהֶם
 וַיֹּאמְרוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לְאַרְוֹן אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גַת יֹסֵב אַרְוֹן
 בַּטְּחוּרִים ק' אלהי

ררויף פריה אויפשטאנדן , לאג דגון
 ויידר פארוערטס אויף דער ערדע , פאר
 דער לאדע דעס עוויגען , קאפף אונד
 דענדע אבר אכגעשלאגען אויף דער
 שוועללע , נור דאן פישפערמיגע אן
 אוהם , בליב גאנץ . (ה) דאדער
 טרעטן דיא פריסטר דגון'ס , אונד
 אללע אין דען טעמפל קאממענדע ,
 ניכט אויף דיא שוועללע דעס דגון , אין
 אשרוד , ביז אויף דיוען טאג .
 (ו) דיא האנד (שטראפע) דעס עוויגען
 לאג שוועהר אויף דען אשרודים , ער
 ריכטטע פרוויסטונגען אונטער איהנן
 אן , שלאג זיין מיט פייכטווארצן ,
 אשרוד זא וואהל אלס דיא אנגרענצענדע
 פלעצע . (ז) דאן דיא איינוואהנר
 אין אשרוד זאהן , דאס עם זא צונינג ,
 זאנטען זיא : דיא לאדע דעס ישראיטשען
 גאטטעס קאן ניכט ביא אונם בלייבען ,
 דען זיינע שטראפע טריפט אונס , אונד
 אונזערן גאטט דגון , צו הארט .
 (ח) זיא שיקטען דאהער הין , בעריפן
 דיא אבערן דער פלשתים צו זיך , אונד
 שפראכען : וואס פאנגען וויר אן מיט
 דער לאדע דעס ישראליטישן גאטטעס ?
 זיא בעשלאסן דיא לאדע נאך גת ברינגן
 צו

רש"י

באור

אויסקופה : (ו) וישמם לשון שמומה :
 בטחורי' . הלחלת כרכסא מכת
 סנקב עכנרין נכנסין ושומטים בני
 מעיקן

האסקיפה התחטכה . רק דגון , החלק
 אשר בו כדמו' דג נשאר שלם . (ו) בעפולים ,
 טעם המלה עין בניאר התורה (דנר' כ"ח
 כ"ז) . (ח) גת יסוב , סכר למ"ד
 השימוש

מכלל יופי

(ו) וישמם מן הכפולים , והפ"א בחירק , שלא להתחלף עם עתידי הדגש מנחי
 הלמ"ד , בעפולים , כנוי להתחטונויר שאנו קורין טחורים , והכתיב לשון גבהור ,
 כמו

צו לאסו . אונד מאן בראַסטע דויה
 לאדע דעם גאַטטעס ישראלס וועג .
 (ט) נאכדעם זיא הינגעבראַכט וואַר ,
 וואַר דורך דיא שטראַפֿע דעם עוויגען ,
 זערוור גראַסע בעשטירצונג איז דער
 שטאַט . ער שלוג דיא שטאַטלייטע =
 פֿאַן קליין ביז גראַס . עס זעצטען זיך
 איהנן נעמליך פֿייכטוואַרצן און היימליכע
 אָרטע . (י) זיא שיקטען דיא לאדע
 נאך עקרון . אַלס אַבער דיא לאדע
 גאַטטעס איז עקרון אַנקאַם , שריען
 דיא עקרונים אונד שפראַכען : זיא
 האַכען דיא לאדע דעם ישראלייטשן
 גאַטטעס צו מיר געבראַכט , מיך אונד
 מיין פֿאַלק אַויסצוברינגן . (יא) מאן
 שיקטע נון , לים אַללע אַבערן דער
 פֿלשתיים צוואַמן קאַממען , אונד
 בשלאַם : שיקט דיא לאדע דעם
 ישראלייטשן גאַטטס וועג ; דאַס זיא און
 איהרן אָרט צוריק קעהרע , אונד ניכט
 מיך אונד מיין פֿאַלק טעדטע . דען דיא
 צערדיטונג דעם טאַדס נאַם איכרהאַנד
 אין דער שטאַט , דיא האַנד גאַטטעס
 לאג

באור

השימוש , וטעם יסוד כטעם לאתסוב כחלה
 ממטה למטה (במדבר ל"ו') שכיניו תסור
 ממטה זה למטה אחר . וכן ותסוב המלוכה
 (מ"א ב' ט"ו) וכן כאן תסור מאשדוד לגת .
 והיה עשו זאת לדעת אס הארון הסב להם
 רעתם , או מקרה היא להם . (ט) וחהי
 יד ה' נ' , שער הכתוב : ותהי מהומה
 גדול בעי'ע"י שהי' יד ה' בם . (יא) ויאמרו ,
 אותם שלחו לאסוף את סרכי פלשת' התינונו בקהל ואמרו שלחו כו' .

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבוּ אֶת־אֲרוֹן
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : (ט) וַיְהִי אַחֲרָיו
 הִסְבּוּ אֹתוֹ וַתְּהִי יַד־יְהוָה בְּעִיר
 מְהוּמָה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּךְ אֶת־
 אֲנָשֵׁי־הָעִיר מִקַּטָּן וְעַד־גְּדוֹל
 וַיִּשְׁתְּרוּ לְהַסְעֵפְלִים : (י) וַיִּשְׁלַחוּ
 אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיְהִי
 כִּבּוֹא אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיִּזְעַקוּ
 הָעֶקְרוֹנִים לֵאמֹר הִסְבּוּ אֵלַי אֶת־
 אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַמְיִתָּנִי
 וְאֶת־עַמִּי : (יא) וַיִּשְׁלַחוּ וַיֵּאֲסֹפוּ
 אֶת־כָּל־סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ
 שְׁלַחוּ אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיֵּשֶׁב לְמִקְוָמוֹ וְלֹא־יִמִּית אֹתִי
 וְאֶת־עַמִּי כִּי־הִיְתָה מְהוּמַת־מָוֶת
 בְּכָל־הָעִיר כְּבָדָה מְאֹד יַד־
 טחורים ק' האלהים

רש"י

מעייסן ויוזאין : (ט) וישתרו . כמו
 וישתר שהרי הוא בנוסורת כתובים שי"ך
 ומופורשים בלשון סמ"ך מכת בית
 הסתרים : (יא) מהומת מות . כל
 מהומ' על ידי דעם וזה אכזיבן וירעם ה'
 בקול

אותם שלחו לאסוף את סרכי פלשת' התינונו בקהל ואמרו שלחו כו' .
 (ב) במה

מכלל יופי

כמו עפל וכחן : (ט) מהומה , כענין שכר , וישתרו כתוב בסין , והי' קשה להם
 ממדה שהי' בגלוי [ומפני שראו סתרי הבורא ית' לקו במנוח בירת הסתרים :
 (יא) יד

האלהים שם: (יב) והאנשים אשר לאמתו הכו בעפלים ותעל שועת העיר השמים:

ו (א) ויהי ארון יהוה בשדה פלשתים שבעה חדשים:

(ב) ויקראו פלשתים לכהנים ולקסמים לאמר מה הנעשה לארון יהוה הודיענו במה נשלחנו למקומו: (ג) ויאמרו אים משלחים את ארון אלהי ישראל אל השלחו אתו ריקם כיהשב תשיבו לו אשם אז תרפאו ונודע לכם למה לא

בטחורים ק' חסור

לאג זעהר שווער אויף איהר . (יב) לייטע דיא ניכט אומקאממן וואורדן מיט פייכט ווארצן גפלאגט . אונד דאז געשרייא דער שטאט שטיג ג'גן היממעל .

ו (א) דיא לאדע דעס עוויגן וואר אים גפילדע דער פלשתים זיבען מאנאטע . (ב) נון בעדיפן דיא פלשתים איהרע פריסטר אונד צויכרער , אונד פראגטען : וואס זאלן וויר מיט דער לאדע דעס עוויגען אנפאנגן ? צייגט אונס צון , אויף וואס ארט וויר זיא אן איהרן ארט שיקען . (ג) זיא זאגטן : ווען איהר דיא לאדע דעס ישראליטישן גאטטס וועגשיקט , מיסט איהר זיא ניכט לעער וועג לאסען זאנדערן צוגלייך איהר איין שולדאפפער ענטריכטן , דאן ווערדעט איהר געהיילט ווערדען אונד ערפאהרן , ווארום ויינע שטראפע נאך ניכט

באור

רשי

ו (ב) במה , באיזה ענין נשלחו שלא יחרה אפו , וישב חריבו ממנו (הש"י) . כי כבר הסכימו לשלחה , אך שאלו מהכהנים העוסקים במשמרת כלי קדשים , איך יתנהנו בשליח דבר קדוש וטורא כזה . (ג) למה לא חסיר , כעת , ועודנו טונג אחכס אחרי שכבר הסכמתם לשלחה , כי אין הדבר תלוי בשליח לבד , אלא אף תשיבו אשם , לכפר אשמתכם , להכיף ידכם בארון פלהים . ולדעת רלב"ג נראה לפרט , וכודע כמואונדע , כלומר אז תרפאו , ואם לא ונדע לכם מדוע לא תסור ידו , כי

בקול גדול על פלשתים ויהוים כך מפורש באגדה שלשים ושתיים מדות דרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי :

ו (ב) צומה נשלחנו . באיזה ענין נשלחנו שלא יחרה אפו וישב חרונו ממונו : (ג) אשם . היכר דבר שאתם מודים שמועלת' בו : אז תרפאו ונדע לכם שהוא עשה כי למה לא תסור ידו אז

לא מאתו יחיה רעתכם . ותרגומו : (אדר

וועניגסטען

מכלל יופי

(יא) יד האלהים שם , לפי שהכח והגבורה ביד אמר על המכה יד : ו (ג) תשיבו , כי ההוטא בהביאו קרבן הוא ככ"ח שמישיב חובו לבעליו : (ד) לכלם

ניצט נאבלעסט פֿאן אייך .
 (ד) יענע פֿראגטן : וואס פֿיר איין
 שולדאפֿפֿר זאלן וויר איהם ברינגען ?
 פֿינף גאלדנע פֿייכטוואַרצן , שפראכען
 דיזע , אונד פֿינף גאלדנע מייזע , נאך
 אנצאהל דער אַבערן דער פלשתים .
 דען אייך אללע אונד איירע פֿירשטן
 טראף איינערלייא פלאגע .
 (ה) לאזט אַבבילרונגן איירער פֿייכט-
 ווארצן מאכען , אונד אַבבילרונגען
 איירער מייזע , דיא דאן לאנד פֿר-
 דערבן , אונד ערצייגט דעם גאָטטע
 ישראם עהרע , פֿיללייכט ערלייכטערט
 ער דאן זיינע שטראפֿע , אייך , אייערן
 געטטרן , אונד איירעם לאנדע .
 (ו) ווארום זאלטעט איהר אייך זא-
 הארטעהערציג זיין , וויא מצחיים אונד
 פרעה איהר הערץ אבגעהרטט האטטן ?
 ניצט וואהר , וויא ער זיינע מאכט ווידער
 זיא ברויכטע , ליסן זיא זיא (דיא
 ישראל) , אונד זיא גינגן ?
 (ז) לאסט

באור

וועניגסטן ערפֿאָהן בו' . (ד) עכברי
 זרב , ידמה שהכה אותם אהיסגם נעכברים
 רב , ונפרט אס היו עכברי שדה , שהוא נגע
 גדול , כי הם אוכלים את שורש כל עשב בארץ ,
 וישחיתו את יבולה . וכן נאמר להלן ,
 המשחיתים את הארץ . והו' לדרשו עכברים
 באים ושומטים בני מעיהן וכו' . (ו) ולמה תכבדו , יתכן שהיו הכהנים רואים בפני
 הסרכים ומניכים מתנועתם כי לא ייטב הדבר בעיניהם לשלח את הארון בכבוד ותפארת ,
 ולשאת הסרפה להשיב את אשר לקחו במרנס ובקשתם , לכן הוכיחם והזהירום פן יהיה
 להם כאשר נהיה לפרעה ולמצרים . (ז) קחו ועשו , הפעל הרמזון שבעל הפרות , והשעור ;
 עשו

מכלל יופי

(ד) לכלם ולסרניכם , כמו שמעו עמים כלם : (ה) צלמי , בא כאן על הצורה
 המרגשת , והוא כענין דמות : (ו) תכבדו , זה לכבוד נמצא מבנין הרגוש מלשון
 כבודות , התעלל , עשה מעשה השחחה , כמו אשר התעללת : (ז) עגלה , ע"ש
 שהיא

תסור ידו מכם : (ד) ויאמרו מה
 האשים אשר נשיב לו ויאמרו
 מספר סרני פלשתים חמשה
 עפלי זהב וחמשה עכברי זהב
 כי מגפה אחת לכלם ולסרניכם :
 (ה) ועשיהם צלמי עפליכם
 וצלמי עכבריכם המשחיתים
 את הארץ ונתתם לאלהי ישראל
 כבוד אולי יקל את ידו מעליכם
 ומעל אלהיכם ומעל ארצכם :
 (ו) ולמה תכבדו את לבבכם
 כאשר כבדו מצרים ופרעה
 את לבם הלוא כאשר התעלל
 בהם וישלחום וילכו : (ז) ועתה
 טחריק' טחריכם ק' קחו

רשי

אז מנס : (ד) סרני פלשתים . חנוסה
 הס כמו שנאמר ביהושע י"ג העזתי
 והאשדודי האשקלוני והגתיו והעקרוני :
 (ז) עלות מניקות אשר לא עלה
 עליהם

עשו

קחו ועשו עגלה חדשה אחת
 ושתו פרות עלות אשר לא עלה
 עליהם על ואמרתם את
 הפרות בעגלה והשיבתם
 בניהם מאחריהם הביתה :
 (ח) ולקחתם את ארון יהוה
 ונתתם אתו אל העגלה ואת
 כלי הזהב אשר השבתם לו
 אשם תשימו בארגו מצדו
 ושלחתם אתו וקולך :
 (ט) וראיתם אם דרך גבולו
 יעלה בית שמש הוא עשה לנו
 את הרעה הגדולה הזאת ואם
 לא וידענו כי לא ידו נגעה בנו
 מקרה הוא היה לנו :

(ז) לאסט דען איינען נייען וואגען מאכן,
 אונד נעמט צוויי מעלקענדע קיהע,
 אויף וועלכע נאך קיין יאך געקאממען,
 שפאנט זיין פאר דען וואגען, פיהרט
 איהרע יונגען דינטר איהנן צוריק נאך
 הויזע; (ח) נעמט דאן דיא לאדע דעס
 עוויגען, ועצט זיא אויף דען וואגן אונד
 דיא גאלדנען גרעהטע, דיא איהר דער
 לאדע אלס שולראפפער, ענטריכטעט
 האבען ווירדעט, לענט נעכן זיא אין
 איין קעסטען אונד זא לאסט זיא פארט,
 דאס זיא דאהין געהע. (ט) געכט דאן
 אכט, ווען זיא דען וועג צור גרענצע,
 נאך בית שמש הינויף געהט, זא האט
 זיא אונס דיוס גראסע אונקליג צוגפינגט;
 ווא ניכט, זא ווערדן וויר וויסן, דאס
 איהרע מאכט אונס ניכט כריהרט, אונד
 וואס אונס טראף, נוד בלאסר צופאלל
 וואר. (י) דיא לייטע מאכטנ'ם זא,
 נאמן

(י) ויעשו

האנשים

באור

רש"י

עליהם עול כל זה לכסיון שאין אלו
 ראויים למשך ועוד שגועו' אחר צניהם
 ואם יבא כח צהרון שיוליכו אותו
 מחיליהם נדע שהוא עשה לנו :
 (ח) ארגו שקרינ' ייו בלע"ז (כמו
 עקריץ Eerin. כל"א איין קעסטען
 מולה נוסנת בלשון וכן שמות כ"ה שבת
 ס"בע"א, וינח ל"ז ע"א) : (י) כלו
 צבית

עשו עגלה חדשה אחת, וקחו שתי פרות *
 עלות, מיניקות : אשר לא עלה עליהם
 עול, בעבור קדושת הארון, או כמו שכתב
 רש"י לכסיון שאין, אלו ראויים למשך בעגלה *
 והשבוחם וכו', משמעות הלשון שהוביאו גם
 את הנכים, והעמידום אלל הפרות עד אסרום
 בעגלה, ואלו השיבוס מאחריהם אל הבית *
 וכל זה להכביד הכסיון, לדעת אס לא
 תהפכנה הפרות אס תשמענה קול צניהן
 לקוקים מאחריהן * (ח) אל העגלה
 על העגלה * בארגו, כת"י בתיבותא * (י)
 כלו, מנחיל"א, ובאע"ד כל"ה כמו שכתב רד"ק לפי שדרכם להתקלקל זה בזה, ודמיונו
 מלו

מכלל יופי

שהיא עגולה : (ח) אל העגלה כו', או כמו בעגלה, וכן ה"י : בארגו כח ארבע
 אותיות ואפשר שהאל"ף נוספת : (י) כלו בביח, לשון מניעה ועצירה, ובפי'
 כמו

נאמן צווייא מעלקענדע קיהע . שפאנטן
ווא אן דען וואגען , דיא יונגען אבער
בהילטן ווא צו הויזע , (יא) ועצטן דיא
לאדע דעם עוויגן אויף דען וואגען , אונד
דאז קעסטכן מיט דען גאלדנען מייזן ,
אונד אכבילדונגן איהרר פייכטווארצן .
(יב) דיא קיהע גינגן גראדסוועגס נאך
ביח שמש צו , הילטן זיך איממער אויף
איינער שטראסע , אונד גינגן ברילענד ,
אָהנע רעכטס אָדר לינקס צו ווייכן . דיא
אָבערן דער פלשחים פֿאלגטן איהר
נאך , ביז ביח שמש . (יג) דיא אויגן
וואָהנער צו ביח שמש הילטן עבן ווייצנע
ערנטע אים טאהלע . אלס ווא איהרע
אויגען אויף היבן , אונד דיא לאדע
זאהן , פֿרייעטן ווא זיך דיועם אַנבליקס .
(יד) אלס

הַאֲנָשִׁים בֶּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת
עֲלוֹת וַיֹּאסְרוּם בַּעֲגֻלָּה וְאֶת־
בְּנֵיהֶם כָּלוּ בַּבַּיִת : (יא) וַיִּשְׁמְנוּ
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה אֶל־הָעֵגְלָה וְאֶת
הָאֲרָגוֹ וְאֶת עֲכָבְרֵי הַזֹּהֵב וְאֶת
צִלְמֵי טַחְרִיהֶם : (יב) וַיִּשְׁרְנָה
הַפָּרוֹת בַּדֶּרֶךְ עַל דֶּרֶךְ בֵּית
שָׁמֶשׁ בְּמַסְלָה אַחַת הֲלֹכוּ הֶלֶךְ
וַגְּעוּ וְלֹא־סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל
וּסְרָגֵי פְלִשְׁתִּים הֲלֹכִים אַחֲרֵיהֶם
עַד־גְּבוּל בֵּית שָׁמֶשׁ : (יג) וּבֵית
שָׁמֶשׁ קִצְרִים קִצְרֵי־חַטִּים
בַּעֲמֻק וַיִּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ אֶת־הָאֲרוֹן וַיִּשְׁמְחוּ לְרֹאוֹת :
(יד) וְהָעֵגְלָה

באור

רשי

מלו תוכך חמס (יחזקאל כ"ט ז') , וכן
וכמו את כליותם (סל"ט כ"ז) . והנה ספר
הכתוב כאן דרך כלל שעשו כדבר הכהנים ,
ולא פרט באיזה אופן עשוהו , וכן לא זכר
שעשו עגלה חדשה , (יב) וישרנה ,
שראו ישר , והמלה מורכבת משני מיינים , כמו
ויחמנה (בראשית ל' ל"ט) והיתה ראויה
להנקד וַיִּשְׁרְנָה , כדרך כפ"י להנקד אית'ן
בצר"י . להמשיך י"ד פ"פ , ובא כאן
דגש כפ"י להשלים מסרון פ"פ . וגעו ,
נעקת הנקר נקרא געויה , כמו אם יגעה שור
על בלילו (איוב ה') . וזה יורה על עובס
תאוקת הפרות לשוב אל בניהם אחריהם ,
ועובס יד הארון להוליך הפרות נגד רעובס
ועבס

צבית . לשון כלא : (יב) וישרנה .
הרי תיבה זו חנדרוגיננס מלמד שאף
הוולדות היו חומרים שירה רני רני
השיטה התנופפי וכו' כדאיתא במסכת
ע"א . ולפי פשוטו וישרנה לשון ישר דרך
ישר היו הולכו'צית שמש ישראל היו שם :
הלך וגעו . לשון נעקת בקר געויה :
(יג) וישמחו לראות . היו מסתכלין
היאך הוא בא לדדו ומשמחתם נהגו בו
קלות ראש ולא היו מסתכלין בו באיומה
ודרך כבוד :

(יח) כופר

מכלל יופי

כמו כלאו : (יב) וישרנה , דגש השו"ן להבלעת הו"ד עין הפעל :
(יח) מעיד

(יד) וְהֶעֱגְלָה בָּאָה אֶל־שָׂדֶה
 יְהוֹשֻׁעַ בֵּית־הַשְּׁמֵשִׁי וְהֶעֱמִיד
 שָׁם וְשָׁם אָבָן גְּדוֹלָה וַיִּבְקְעוּ
 אֶת־עֵצֵי הָעֶגְלָה וְאֶת־הַפְּרוֹת
 הָעֵלוּ עָלֶיהָ לִיהוָה: (טו) וְהַלְלוּם
 הוֹרִידוּ י אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־
 הָאֲרָגוֹן אֲשֶׁר־אָהוּ אֲשֶׁר־בּוֹ
 כָּל־יְהוָה וַיִּשְׁמוּ אֶל־הָאָבָן
 הַגְּדוֹלָה וְאֲנָשֵׁי בֵית־שְׁמֵשׁ הָעֵלוּ
 עֲלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים בַּיּוֹם הַהוּא
 לַיהוָה: (טז) וַחֲמִשָּׁה סָרְנֵי־
 פְּלִשְׁתִּים רָאוּ וַיִּשְׁבוּ עֶקְרוֹן בַּיּוֹם
 הַהוּא: (יז) וְאֵלֶּה טַחְרֵי־הַזֹּהָב
 אֲשֶׁר הִשִּׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁם
 לַיהוָה לְאֲשֻׁדּוֹד אֶחָד לְעִזָּה
 אֶחָד לְאֲשֻׁקְלוֹן אֶחָד לְגַת אֶחָד
 לְעֶקְרוֹן אֶחָד: (יח) וְעַכְבָּרֵי
 הַזֹּהָב מִסֵּפֶר פְּלִעָרֵי פְּלִשְׁתִּים
 לַחֲמִשָּׁת הַסָּרְנִים מֵעִיר מִבְּצָר
 וְעַד

(יד) אַלס דער וואָגן אָן דען אַקער דעם
 יהושע פֿאַן בית שמש קאַם, הילט ער
 שטיללע. דאָרט לאָג איין גראַססע
 שטיין, דא שפּאַלטעטן זיא דאו האַלץ
 דעס וואָגענס, אונד בראַכטן דא קיהע
 אַלס גאַנצאַפּפּער דאָר, דעם עוויגען
 צו עהרן. (טו) דיא לויס האַטטען דיא
 לאַדע דעם עוויגען אכגעלאַדען, אונד
 דאז קעסטלען דאנעבן, וואָרין דיא
 גאָלדנען גרעהטע לאַגען, אונד אַוּף
 דען גראַססען שטיין געזעצט. דיא
 איבריגען איינוואָהנער צו בירן שמש
 בראכטען, אן דיועם טאגע, דעם
 עוויגען צו עהרן גאַנץ אונד שלאכטע
 אַפּפּער. (טז) דיא פֿינף אַכערן דער
 פלשרחים, נאכדעם זיא דיועם גועהן,
 קעהרטן נאָך דעסועלבן טאג'ס, נאָך
 עקרון צוריק. (יז) דיועם איזט דאז
 פֿרצייכניס דער גאָלדנען פֿייכטווארצען,
 וועלכע דיא פלשהים דעם עוויגען, אַלס
 שולדאָפּפּר ענטריכטעט האַטטען: פֿיר
 אשדוד איינע, פֿיר עזרה איינע, פֿיר
 אשקלון איינע, פֿיר גת איינע, אונד פֿיר
 עקרון איינע. (יח) דיא גאָלדנען מייזע
 ווארן נאָך אנצאהל אללער שטעטע דער
 פלשהים, אונטער דען פֿינף אַכערן,
 פֿאַן דער פֿעסטן שטאט. ביז צום אַפּנען
 דאָרפֿע

מכלל יופי

באור

(יח) מעיר מבצר, חסר ו"ו ומעיר
 מבצר: אבל הגדולה, מישור הגדול:
 (יט) שבעים

וטנעם. (טו) והלויים בית שמש איתם
 ללוים, כ"ש ציהושע כ"א ט"ז. הורידו, כנר,
 קודם הקריבם את הפרות, הנאמר בפסוק
 הקודם, כי היו זריכים את העגלה לעזי
 העולה. ואנשי בית שמש, אשר לא יבני לוי היו, לא יושבים בעריהם. (יח) לחמשת
 הסרנים, פי' כל הערים אשר תחת ממשלת חמשת הסרני' ואף על פי שלא יעשו הכהנים
 לעשות אלא חמשה עכברים למספר הסרנים. כ"ש למעלה (כ"ד') הנה הוסיפו הערים
 מדעתם להתנדב עכבר זהב לכל עיר ועיר. כופר הפרוי, הכפרים הפחיתים מאין קומה:

דארפע , אוגד ביוצום גראסען שטיינע
(ווארויף מאן דיא לאדע דעם עוויגען
געצט האטטע) דער נאך רהייטגס
טאגס צו זעהן איזט , אים אקער דעם
יהושע פאן בית שמש . (יט) ער (דער
עוויגע) שטראפטע דיא לייטע פאן בית
שמש , דען זיאהאטטען אין דיאלאדע
דעם עוויגען גזעהן . ער שלוג פאם
פאקע זיבנציג מאן פונפציג טויזענד מאן .
דאז פאלק טרויערטע , דאס דער עוויגע
אונטער דעם פאלקע איינע זא גראסע
נידערלאגע געמאכט

ועד כפר הפרזי ועד אבד
הגדולה אשר הניחו עליה את
ארון יהוה עד היום הנה בשדה
יהושע בית השמש : (יט) ויך
באנשי בית שמש פיראז
בארון יהוה ויך בעם שבעים
איש חמשים אלף איש ותאבלו
העם כיהקה יהוה בעם מפה
גדולה

באור

רשי

ובמה שאמר כל ערי פלשתים , גם הכפרים
במשמע , והעד שאמר במקום אחר ערי
הפרזי , שהוא אחד עם כפרי הפרזי . אבל
הגדולה , פירשו המפרשים שהוא האבן
הנזכרת בפ"ד ונקראת אחרי כן אבן-ע"ג
ויתאבלו העם . וגם דרך הנו"ן להתחלק
צלמ"ד כמו לשכה ונשכה . וכן ת"ע אבנא
רבתי . והכוונה שהיו העכברים במספר כל
ערי פלשתים עד סוף גבולם , שהוא האבן
הגדולה . עד היום הזה , אין זה דבוק עם
אשר הניחו עלי' , כי מה טעם עד היום הזה ,
אחר שלא היה שם הארון ימים רבים , ואצל
שלא היה שם בימי הכותב . אלא שב על אבן
הגדולה , ואמר שהאבן עידנו בשדה יהושע עד
היום הזה , ומאמר אשר הניחו כו' מאמר
מוסגר , לכן מלת הגדולה בטעם רביעי ,

(יח) כופר הפרזי . כפר שאין
לו חומה : אבן הגדולה . היא
אבן הגדולה האמורה למעלה שהלמ"ד
באה במקו' נו"ן וכן נשכה במקום לשכה
בספר נחמ' י"ג . ומפני שאירע להם
אבלו' בדבר קראה אבן : (יט) שבעים
איש חמשים אלף איש . תרגם יונתן
וקטל בסבי עמא שבעים גברא ובקבלא
חמשין אלפא גברא ורבותינו אמרו
שבעים איש שכל אחד הים שקול
כחמשים אלף או חמשים אלף איש שכל
אחד שקול כשבעים סנהדרין :

(א קדשו

ומלת ארון ה' בוקף קטן המפסיק יותר . (יט) כי ראו בארון , מחלקי נו ח"ל ,
מהם אמרו שהיו קיכרים ומשתחיים , ולא עזבו מלאכתם , ומהם אמרו דברו דברים אשר לא
כן . ולפי פשוטו של מקרא מתועל אשר ראו ממש בארון , כי נאמר ולא יבואו לראות כבלע
את הקודש ומתו (במדבר ד' כ') כמו שכתב הרשב"ם שם , כשסותרים את ההיכל ה'
נגלה , ואם יראו ימותו . הרי שאסרה תורה לראות את הארון מנחון , וכן נאמר ונא אהרן
ובניו כו' וכסו בה את ארון העדות כו' ושמו בדיו (שם ה' ו') ואשרי כן יבואו בני קהת
לשאת כו' (שם ט"ז) , ומכ"ש שאסור לראות בתוכה כאשר עשו אנשי בית שמש , כנראה
ממשמעות כי ראו בארון . ודי לנו בזה , ועל היותר אקרא עם תנא דבי ליהו : אהים ! נדקתך
כהררי

מכלל יופי

(יט) שבעים איש חמשים אלף איש כו' , חסרו'ו :
(א) בנבע

גְּדוֹלָהּ : (כ) וַיֹּאמְרוּ אֲנִישֵׁי
בֵּית־שָׁשׁוּשׁ מִי יוֹבֵל לְעַמֵּד לְפָנָי
יְהוָה הָאֱלֹהִים הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה
וַיֹּאֲלֵנוּ מִי יַעֲלֶה מֵעֵלֵינוּ :
(כא) וַיִּשְׁלְחוּ מִלְּאָכִים אֶל־
יֹשְׁבֵי קְרִית־יְעָרִים לֵאמֹר
הִשְׁבוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
רְדוּהֶעָלוּ אִתּוֹ אֲלֵיכֶם :

ז (א) וַיָּבֹאוּ אֲנִישֵׁי קְרִית
יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
וַיָּבֹאוּ אִתּוֹ אֶל־בֵּית אַבִּינָדָב
בְּגִבְעָה וְאֶת־אֶלְעָזָר בֶּנוֹ קָדְשׁוֹ
לְשֹׁמֵר

ב א ו ר

כהררי אל, משפטך תהוה רבה ! שבעים
איש חמושים אלף איש, אם יהי זה המוכים
מאנשי בית שמש, ה' דרך הלשון לומר חמושים
אלף ושבעים איש, כי מנהג הלשון להקדים
מספר הרב למעט. ואף אם נאמר שמלאנו
גם להפך, כמו שני יעקב, הנה רחוק הוא
לומר שהיתה בית שמש רבת עם כל כך, לכן
אמרו בסוטה (דף ל"ה) שבעים היו, כל
אחד שקול כחמשים אלף. ולדעת הר"י
אברבנאל היה זה הודעת סך כל המוכים
בסיבת הארון, מאנשי בית שמש שבעים,
ועם הנפלים מפלשתים חמשים אלף, ואמר
מכה גדולה על שבעים איש, כי נערך קיטן
המקום היה זה מכה רבה. ואנו לא הכרעת
בתרגומי והעתקתי הדברים ככתבם.

ז (א) בגבעה, דעת רד"ק שהי' בקרית
יערים מקום גבוה,

געמאכט. (כ) דא שפראכען דיא איינע
ווארדנער פאן בירט שמש ווער קאן
בשטעהן פאר דעם עוויגען, דוועם
הייליגען גאטט? צו וועם פאן אונס,
זאלל זיא (דיא לאדע) הינויף גבראכט
ווערדען? (כא) זיא שיקטען דאהער
באטען אן דיא איינוואהנר צו קרית
יערים, אונר ליסן זאגן: דיא פלשתים
דאבען דיא לאדע דעם עוויגען צוריק
געשיקט, קאממט העראב אונר נעמט
זיא צו אייך הינויף.

ז (א) דא קאממען דיא לייטע פאן
קרית יערים, פיהרטן דיא לאדע
דעם עוויגען דהערויף, אונר שטעלטן
זיא אין דאז הויז דעם אבינר באין גבעה.
זיינעם זאהנע אלעזר, איבערטרוגען
זיא

והיה בית אביננדב, ואמר שלמה היה
בעיר אביננדב אחר, לפיכך נחן הכתוב סימן.
ואחרים אומרים שהי' לאביננדב ב' בתים,
אחד בהר ואחת בגבעה. והדבר דחוק
מאד. וליגראה שהיא גבעת קרית בגבול
בנימין הנאל ביהושע (י"ח כ"ח) אשר נקראת
כן לדעתו, על שם שהיתה מונחת אלל קרית
יערי עיר יהודה על גבול בנימין, כ"ש בבנימין
והי' תוצאותיו אל קרית בעל היא קרית יערים
(ש"ס י"ד) ועוד יתבאר זה להלן (י"ג ג'),
י"ד י"ח). ואף על פי שלפ"ז יסתר שם בפרט
עיר אחת מסך י"ד, הלא ידענו שנלעדי זאת
אין המספרים הזכרים אלל ערי הגבולות,
כזכרים בבנימין, פעם יסתר הפרט מהכלל,
ופעם להפך. ואשר יישב את אלה לא יכבד
ממנו ליישב גם את מספר הזה. והוסיבו את
הארון בגבעה, אם על שם אביננדב שהיה
כודע

מ כ ל ל י ו פ י

ז (א) בגבע, פירושו אשר בגבעה, קדשו, זמינו:
(ב) ויגהו

זיא דיא אויפֿוויכט איבער דיא לאדע דעם
עוויגען . (ב) זייט דעם נון דיא לאדע
איהרען זיין אין קרית יערים האטטע —
אונד זיין וואר לאנג דא , נעמליך
צוואנציג יאהרע — וואנדעלטע דאז
הויז ישראל דעם עוויגען נאך .

(ג) שמואל שפראך אבר צום גאנצען
הויזע ישראלס : ווען איהר מיט גאנצעם
הערצען צום עוויגען צוריק קעהרען
וואלט , זא שאפט דיא פֿרעמדן געטטר
אונד דיא עשחרות וועג אויס איירער
מיטטע , ריכטט אייער הערץ גאנץ צום
עוויגען

והעשחרות והכיניו לבבכם אל-

לשמר את ארון יהוה :
(ב) ויהי מיום שבת הארון
בקריית יערים וירבו הימים ויהיו
עשרים שנה ויגדו כל בית
ישראל אחרי יהוה : (ג) ויאמר
שמואל אל כל בית ישראל
לאמר אם בכל לבבכם אתם
שבים אל יהוה הסירו את
אלהי הנבר מהזבכם

יהוה רשי

באור

ז (א) קדשו זמיו : (ב) מיום
שבת הארון בקרית יערים . וראו
הפורענות שזא עליהם צעון בית עלי
ואת הגבורה שעשה הקב"ה בפלשתים :
וינהו אחרי ה' . על ידי שמואל שהיה
מחזר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחן :
וינהו . לשון המשכה הוא ולשון חרמי
הוא תתנהו לפולחניו וכן לא נה צהם
אין צהם תועלת למושכס אל הטוב
ומנחם חברו וינהו וללה כמו נהי נהיה
וכן לא נה צהם ופירוש וינהו אחרי ה'
שהתאבלו על מעשיהם הרעים ושזו
אחרי ה' . ל"א וינהו כמו ויתאספו ונקו
חליה כל הגוים מתרגמיק ויחנהו
למפלח צה כל עממים ויהי מזה הענין
גם כן ולא נה צהם כענין שאמר לא
מהם ולא מהמונס ולא מנה שצהם

כודע אז לאיש ישר וירא אלהים , יודע לכהוג
קדושה בקודש , אז לא מלאו בקרית יערים
מוקוס ובית נכון להעמיד שם ארון אלהים ,
כי לא כל מקוס וכל בית מכוין לשבת ה' .
ובשילה מאס ה' משבת על שם הרע שנעשה שם
על ידי בני עלי , שנאמר ויטוש משכן שילה
אוהל שכן באלדס (תהלים ע"ח ס') וכל
מקוס אשר שכן הארון ה' תחת יד אנשי קרית
יערים , כי הם אשר עסקו וטפלו בו , הם
בשאוהו מבית שמש , והם קבעו לו מקוס ,
וקדשו את בן אבינדב לשמרו . וזה טעם
שמלאנו בהעלות דוד את הארון , שנא לקחמו
מקרית יערים . (ב) ויהי מיום וגו' ,
ודאו הפורענות שזא עליהם צעין בית עלי ,
ואת הגבורות שעשה הקב"ה בפלשתים וינהו
וכו' ע"י שמואל שהי' מחזר מעיר לעיר ושופטם
ומוכיחן (רש"י) וכן דעת רלב"ג בתחילת
דבריו , ויש בזה דעה אחרת . וירבו הימים ,
זכר זה אגב גרר' , והוא כמאמר מוסגר .
ויגדו , י"מ כמו ונקו ונתנהו (ו) וישאבו

מכלל יופי

(ב) וינהו , שרשו נהה . ענין קינה , (ו) וישאבו

יְהוָה וַיַּעֲבְדוּהוּ לְבָדוּ וַיִּצַל אֶתְכֶם
 מִיַּד פְּלִשְׁתִּים : (ד) וַיִּסְרוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
 הָעִשְׂתָרֹת וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה
 לְבָדוּ : (ה) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 קִבְּצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמְצַפְתָּה
 וְאֶת־פֶּלֶל בְּעַדְכֶם אֱלֹהֵי הָהָה :
 (ו) וַיִּקְבְּצוּ הַמְצַפְתָּה וַיִּשְׂאֲבוּ־
 מִים וַיִּשְׁפְּבוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיִּצְוּמוּ
 בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שֵׁם הַטָּאנוּ
 לַיהוָה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בַּמְצַפָּה : (ז) וַיִּשְׁמְעוּ
 פְּלִשְׁתִּים כִּי־הִתְקַבְּצוּ בְנֵי־

עוויגען, אונד דיהנט איהם אלליין, זא
 ווירד ער אייך פאן דער מאכט דער
 פלשתים בעפרייען. (ד) דא שאפא
 טען דיא קינדר ישראל דיא בעלים אונד
 עשחרות אב, אונד דיהנטן דעם עוויגען
 אליון. (ה) דארויף שפראך שמואל:
 לאסט גאנץ ישראל אין מצפה צו זאמען
 קאמען, איך וויל דא פיר אייך בעטען
 צום עוויגען. (ו) זיא פרוזאמלטן זיך
 נאך מצפה, שעפסטן וואסער, אונד
 גאסען עס ארויס פאר דעם עוויגען,
 פאסטעטן דאוועלכוט דיזען גאנצן טאג,
 אונד שפראכען: וויר האבען געזינדיגט
 געגן דען עוויגען. שמואל ריכטעטע
 ישראל אין מצפה. (ז) אלז דיא
 פלשתים הערטן דאס דיא קינדר ישראל
 אין מצפה פרוזאמלט זינד, צאגן איהרע
 הייפטר

ישראל המצפתה ויעלו סרגי

פלשתים

באור

(ו) וישאבו מים, יש אומרים כמשמעו,
 אם לסימן הכנעה, להורות שהם כמים
 הנגרים אשר לא יאספו, אם לא יושעו;
 או כ"סר"ק סימן לכפרת עונות, על דרך
 כמים עברו תזכור. יש אומרים שהוא כינוי
 לבכי, כלומר שפכו עיניהם דמעה. וטעם
 לפני ה', כי אלהים נכב בעדת א. וישפוט,
 בין איש לרעהו על עסקי ממון שביניהם,
 או על עסקי עבירה שעברו (רש"י).
 (ז) ויעלו סרגי פלשתים, עם קיליהם,
 וקטנו שירכו להתייען להלחם אתם, והיו
 זרזים

רשי

כלומר ולא מקבץ שלהם: (ו) וישאבו
 מים וישפכו. תרגם יונתן ושפכו לבחון
 בתוובתא כמיה קדם ה' ולפי משמעו
 אינו אלא סימן הכנעה הרי חנו לפניך
 כמים הללו הנשפכים: וישפט שמואל.
 בין איש לרעהו על עסקי ממון שביניהם
 או על עסקי עבירה שעברו: (ט)
 ויעלהו

כי לא ידעו שמתקבצו בני ישראל להתפלל, וקטנו שירכו להתייען להלחם אתם, והיו זרזים

מכלל יופי

(ו) וישאבו מים וישפכו, כו' [ורלב"ג כתב להעיר שכבר התרחצו שם בעניניהם
 והסירו אלהי הנכר] (ז) ויראו, כיו"ד איתן לבד וצריך להמשך האותיות
 הגוספו ביראו תיראו להורות על יו"ד פ"א פעל תהיה כתובה או לא כתובה:
 (ח) אל

דחייפטר הינויף געגן ישראל , דיא
 קינדער ישראל ערפוהרן עו אונד האטען
 פֿורכט פֿאַר דען פּלשתיים . (ח) זיא
 שפראכן צו שמואל : לאם ניכט אב פֿיר
 זונם צו בעטן צום עוויגען אונזערם
 גאטטע , דאס ער זונם בייאשטעהע
 ווידער דיא מאכט דער פּלשתיים .
 (ט) שמואל נאם איין מילך - לאם ,
 אונד בראכטע עס אלס גאנצאפפֿר דאך
 דעם עוויגען . אויך בעטעטע שמואל צו
 גאטט פֿיר ישראל , אונד דער עוויגע ער-
 הערטע איהן . (י) אינדעם שמואל
 דאז גאנצ - אפפֿער פֿרריכטטע , ריקטן
 דיא פּלשתיים זויס צור שלאכט מיט
 ישראל . אַכר דער עוויגע דאָננערטע
 אַן דיזעם טאָגע , מיט דעפֿטיגעם
 גטעווע , איבר דיא פּלשתיים ; אונד
 בראכטע זיא אין פֿרווירונג , דאָס זיא
 גשלאָגן וואורדן פֿאַר ישראל .
 (יא) ישראל צאָג נעמליך דעררוים
 אויס מצפה , פֿרפֿאַלגטע דיא פּלשתיים ,
 אונד שלוג זיא , ביז אונטר בית כור .
 (יב) שמואל

פּלשתיים אַל-ישראל וישמעו
 בני ישראל ויראו מפני פּלשתיים :
 (ח) ויאמרו בני ישראל אַל-
 שמואל אַל-תַּחַרְשׁ מִמֶּנּוּ מִזֶּעַק
 אַל-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וישמענו מִיַּד
 פּלשתיים : (ט) ויקח שמואל
 מִלֶּחֶב אֶחָד ויעלה עולה
 כִּלְיִל ליהוה ויזעק שמואל אַל-
 יהוה בעד ישראל ויענהו יהוה :
 (י) ויהי שמואל מעלה העולה
 ופלשתיים נגשו למלחמה
 בישראל וירעם יהוה , בקול-
 גדול ביום ההוא על-פלשתיים
 ויהמם וינגפו לפני ישראל :
 (יא) ויצאו אנשי ישראל מן-
 המצפה וירדפו את פּלשתיים

ויבום עד מהחת לבית כר :

(יב) ויקח

ויעלהו ק'

רשי

באור

ויעלכו עולה . ויעל' כתיב נקבה היתה
 מכאן למדו רבותינו עולה נקבה כשרה
 בצמת יחיד במס' ע"ח : (יא) מתחת
 לבית כר . מלרע לבית שרון :
 (יב) ובין

זרזים מקדומים ונאים . (ט) טלה חלב,
 שהיה יונק עדיין . ויענהו , כי הרעים על
 פלשתיים בקול גדול ויהומם . (י) וינגפו ,
 כיכר ? כי יכאו אנשי ישראל וגו' , כמו שמפרש
 בפסוק הנז' , והוא כלל שאחריו מעשה .
 (יב) עד

מכלל יופי

(ח) אַל תַּחַרְשׁ , מבנין הפעיל והוא פעל עומד (ט) ויעלה כן כחייב , וקרי ויעלהו :
 (וא) לבית כר , תרגם יונהן לבית שרון , כמו כר נרחב , ובין השן , סלע היה
 שם ונקרא המקום על שמו :
 (ב) יואל

(יב) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־בֶּן־אֶתֶר
 וַיִּשָׂם בֵּין־הַמִּצְפָּה וּבֵין־הַשָּׁן
 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ אֶבְיָן הַעֲזָרָה
 וַיֹּאמֶר עַד־הִנֵּה עֲזָרְנוּ יְהוָה :
 (יג) וַיִּבְנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־
 יָסְפוּ עוֹד לָבוֹא בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל
 וַתְּהִי יַד־יְהוָה בְּפִלְשְׁתִּים כָּל־
 יְמֵי שְׁמוּאֵל : (יד) וַתִּשְׁבְּנָה
 הָעָרִים אֲשֶׁר לְקַחוֹת פְּלִשְׁתִּים
 מֵאֵת יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל מֵעַקְרוֹן
 וְעַד־גֵּת וְאֶת־גִּבּוֹלן הַחֲצִיל
 יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי
 שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֲמֹרִי :
 (טו) וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל
 כָּל יְמֵי חַיָּיו : (טז) וַהֲלַךְ מִיַּד
 שָׁנָה בְּשָׁנָה וּסְבַב בֵּית־יְהוָה
 וַהֲגַלְּגַל וְהַמִּצְפָּה וַיִּשְׁפֹּט אֶת־
 יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה : (יז) וַתִּשְׁבְּתוּ הָרִמָּתָה

(יב) שמואל נאם הירדוף איינן שטיין , ועצטע איהן צווישן מצפה אונד ריא פעלזענשפיצע אונד נאנטע איהן אבן העזר (ביישטאנדסשטיין) . דען ער שפראך זא ווייט נון דהאט אונס גאטט גהאלפן . (יג) דיא פלשתים ווארן נון גרעהמיטיגט , אונד קאטמען ניכט מעהר איבר ישראלס גרענצע , דען דיא מאכט דעם עוויגען וואר ווידר דיא פלשתים זא לאנג שמואל לעכטע . (יד) אויך קאמן דיא שטעטע , וועלכע דיא פלשתים ישראל אבנגנאמן האטמען , ווידר אן ישראל צוריק , פאן עקרון ביו גת , נעכסט איהרען גרענצען נאם ישראל דען פלשתים ווידער אב . עס וואר אויך פרידע צווישען ישראל אונד אמורי . (טו) שמואל פיהרטע דאן ריכטראמט אין ישראל זא לאנג ער לעבט טע . (טז) פאן יאהר צו יאהר רייזטע ער הערום , נאך בית אל , גלגל , אונד מצפה , אונד הילט אין דיון ערטע דען גריכט . (יז) דאן קאם ער ווידר נאך רמה

ישראל את כל המקומות האלה : (יז) ותשבתי הרמטה

כי רשי באור

(יב) עד הנה עורנו , עד מקום זה עורנו ה' לרדוף ולהכות את פלשתים . או הוא לסימן מדרגת התשועה כי לא נוסעו תשועה והי' להם עוד נביאים בארץ ישראל , כ"ש אל ולא יספו פלשתים לבוא בגבול ישראל , כי אחרי שלא היה לישראל איש ריב חזק מפלשתים , העמידו כל חילם נגדם . (טו) כל ימי חייו , אף על פי שמאלכו כי לעת זקנותו שם בניו שופטים לישראל לא משמע שחדל לשפוט לגמרי , אלא מתוך זקנותו היה קשה לון לשאת טורח המשפט לבדו , וקלק עם בניו באופן שהיה הוא שופט ברמה , וכיוי בבאר שבע , כ"ש להלן (ס' א')

4 ד א (ג) ויטו

רמה צוריק דען הייר האטע ער ויין
הוין , אונד הילט אויך הויר דען קינדערען
ישראל געריכט . אויך האטטע ער דא
דיינען אלטאר גבויעט , דעם עוויגען
צו עהרן .

ה (א) אלס שמואל אלט גווארדע ,
מאכטע ער ויינע זעהנע צו דיכטער
אין ישראל . (ב) ויין ערשטגבאָהרנד
היס וואל , אונד דער אנדרע אביה .
דינע הילטען געריכט אין באר שבע .
(ג) אבר ויינע קינד וואנדעלטן ניכט
אין ויינען וועגן , גינגן דעם אייגענוצע
נאך , נאממען בשטעכונג אן , אונד
בייגטען דארעכט . (ד) דא פֿרוזאמלטן
זיך אללע עלטעסטן ישראל'ס , קאממען
צו שמואל נאך רמה . (ה) אונד
שפראכען צו איהם : זיה ! דוא ביסט
אלט , דיינע זעהנע אבר געהן ניכט
אין דיינען וועגן , זאָ זעצע איינען קעניג
איבער אונס , דער אונס פֿארשטעהע ,
וויא אללע פֿעלקר האבען . (ו) עס
מיספֿיל שמואל . אלס זיא זאגטען גיב
אונס

באור

ה (ג) זיטו וגו' , הראשון עומד , פי'
הס בעכמס נטואחרי
הכצע , והשני יוצא , הטו את המשפט ,
הכדיקו את הרשע והרשיעו את הצדיק בעבור
כצע . זהו פשוטו של מקרא . ורז"ל אמרו בני
שמואל לא חטאו , לא לפי שלא היו מחזיקין בכל
מוקומות ישראל בשמואל , וישנו בנתיים כדי
להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם , מעלה
עליהם הכתוב כאילו לקחו שוחד . (ו)
ויתפלל

מכרל יופי

ה (ב) יואל הוא ושני הנוכר ברהי : (ג) הבצע ממון :
(ח) גם

כירשם ביתו ושם שפט את
ישראל ויבן שם מזבחה ליהוה :
ה (א) ויהי כאשר זקן שמואל
וישם את בניו שפטים
לישראל : (ב) ויהי שם בניו
הבכור יואל ושם משנהו אביה
שפטים בבאר שבע : (ג) ולא
הלכו בניו בדרך ויטו אחרי
הבצע ויקחו דשדד ויטו משפט :
(ד) ויתקבצו כל זקני ישראל
ויבאו אל שמואל הרמה :
(ה) ויאמרו אליו הנה אִתָּה
זקנת ובמקד לא הלכו בדרך
עתה שימה לנו מלך לשפוטנו
בכל הגוים : (ו) וירע ה' בדבר
בעיני שמואל כאשר אמרו

בדרכיוק' חנה רשי

ה (ג) ויטו . הם עלמס . ויטו
דבר אחר דהיינו הושפט .
ורבותי אמרו לא חטאו בני שמואל חלל
לא הלכו בדרך אביהם שהיה מחזר בכל
מוקומות ישראל וסופטן בעריהם והם לא
עשו כן כדי להרבות שכר לחזניהם
ולסופריהם : (ו) וירע ה' בדבר לפי
שאמרו

ה (ב) יואל הוא ושני הנוכר ברהי : (ג) הבצע ממון :
(ח) גם

שמואל א ה

תרגום אשכנזי כו

הַתְּהַלְּלוּ לַנּוֹמְלֵי לְשִׁפְטֵינוּ וַיִּתְפַּלֵּל
 שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה : (ו) וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל
 הָעַם לְכָל־אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלַיִךְ
 כִּי לֹא אֶתְּךָ מֵאֲסוּ בִּי־אֲתִי מֵאֲסוּ
 מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם : (ח) כְּכֹל־
 הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־עָשׂוּ מֵיּוֹם
 הָעָלִיתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־
 הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּעֲזֹבוּנִי וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים בֵּין הַמָּה עֲשִׂים גַּם לָךְ :
 (ט) וַעֲתָה שְׁמַע בְּקוֹלִי אֲךָ בִּי־
 הָעַד תִּעִיד בָּהֶם וְהִגַּדְתָּ לָהֶם
 מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ
 עֲלֵיהֶם : (י) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 אֶת־כָּל־דְּבָרֵי־יְהוָה אֶל־הָעַם
 הַשְּׂאֵלִים מֵאֵתוֹ מֶלֶךְ :
 (יא) וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט
 הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשֵׁם לֹו

אונם איינען קעניג דער אונז פֿאַרשטעה ,
 אונד ער בעטעטע צו גאָטט . (ז) דער
 עוויגע אַבער שפראך צו שמואל :
 גהאַרבע דער שטימע דעם פֿאַלקס , אין
 אַללעס וואָס זיא דיר זאָגען . ניכט דיר ,
 זאָנדערן מיך דזאָבען זיא פֿרשמעהט
 איבער זיא צו רעגנהרין . (ח) גאַנצזאָ ,
 וויא זיא עס געמאַכט , זייט דעם איד
 זיא אויס מצרים הערוויף פֿיהרטע , ביז
 אויף דען הייטיגען טאַג — זיא פֿרלויסן
 מיך , דיהנטן אַנדערן געטטרן — עכן
 זאָ מאַכען זיא עס אויך דיר .
 (ט) גיב נונמעהר איהרער שטיממע
 געהער , דאָך דואַ מוזט זיא וואַרנען ,
 אונד איהנען דאַן פֿרהאַלטן דעם קעניגס
 בקאַנט מאַכען , דער איבער זיא רעגנהרין
 ווירד . (י) שמואל זאָנטע אַללע וואַרטע
 דעם עוויגען דעם פֿאַלקע , וועלכס איינן
 קעניג פֿאַן איהם פֿרלאַנגטע . (יא) ער
 שפראך : דיועס איזט דאַן פֿרהאַלטן דעם
 קעניגס , דער איבער אַיך רעגירן
 ווירד : איירע קינדער ווירד ער הינגעמן ,
 זיא בייא זיינען וואָגען , בייא זיינער
 דייטערויא

הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשֵׁם לֹו

במרכבתו

באור

ווחפּלל , שתבוא אליו הכנזאה בענין זה מה
 ידבר ה' (רד"ק) * (ט) העד חעיד , סן
 ישבו ממחשבתם אס ישמעו את המסא ואת
 העול אשר יעלה המלך עליהם . משפט
 המלך , מנהגו , כמו משפט הכהנים את .
 (יא) ושם לובמרכבתו , לשמרה ולתקנה ,
 אס

רשי

שאמרו לשפטינו ככל העמים :
 (ט) העד תעיד בהם . התרה בהם
 שתהא חיומת מלכס עליהם :
 (יב) ולעשות
 העם דלעיל (צ"ג) וכת"י כימוסא * (יא)

מכלל יופי

(ח) גם לך , פירוש עמד :

2 4 ד ב (יא) ורצו

רייטרייא געברויכען , אדר ויאוערדן
פאר זיינעם וואגען רוערלויפען מיסן .
(יב) דאן אום זיך אויפזעהר איבער
טויזענדע , אויפזעהר איבער פונפציגע
אויס צו העכן ; זיינאקערבווא צופער-
זעהן , זיינע ערנטע צו פרווארגן , זיינע
וואפן אונד גרעטשאפטן זיינר וואגען צו
פרעטיגן . (יג) איירע טעכטר ווירד
ער היננעהמן , פיר צוברייטערניען דער
זאלבן אונד רייכער ווערקע , צוקעניען
אונד בעקרינן . (יד) איירע בעסטע
פעלר , וויינגערטען , אונד עהלבער-
געווירד ער נעמן , אונד זיינן דיהנרען
געבן . (טו) ווירד פאן איירער זאט ,
אונד איירען וויינבערגן דען צעהנטען
פארדן , אונד דאפאן זיינע רועפלינגע
אונד קנעכטע בעזאלדן . (טז) איירע
קנעכטע אונד מעגדע , דיא שענסטן
יינגלינגע אונד איירע עול ווירד ער נעה-
מען , אונד צו זיינעם געשעפטע גברוי-
כען . (יז) ווירד פאן איירען שאפען
דען צעהנטן נעהמן , אונד ועלבוט איהר
ווערדעט זיינע שקלאפען זיין .
(יח) איהר ווערדט דאן קלאגען איבער
אייערן

באור

אס תהיה נריכה לתיקון . ורצו , אז יהיו
רבים לפני המרכבה . (יג) לרקחות ,
'ותקמו' מרקמי' לתמרוקי הנשי' (רש"י) .
(ב) וטוב

במרפבתו ובפרשיו ורצו לפני
מרפבתו : (יב) ולשום לו
שרי אלפים ושרי חמשים
ולחרש הרישו ולקצר קצירו
ולעשות כלי מלחמתו וכלי
רכבו : (יג) ואת בנותיכם יקח
לרקחות ולטבחות ולאפות :
(יד) ואת שדותיכם ואת
פרמיכם וותיכם הטובים יקח
ונתן לעבדיו : (טו) וזרעיכם
וכרמיכם יעשר ונתן לסריסיו
ולעבדיו : (טז) ואת עבדיכם
ואת שפחותיכם ואת בחוריכם
הטובים ואת חמוריכם יקח
ועשה למלאכתו : (יז) צאנכם
יעשר ואהם יהיו לולעבדים :
(יח) וזעקתם ביום ההוא מלפני
מלככם

רשי

(יב) ולעשות כלי מלחמתו . לעשות
אותם חומים ונפחים ונגרים :
(יג) לרקחות . מתקנות מרקחים
ובשמים לתמרוקי נשיו :

(ה) בארץ

מכלל יופי

(יא) ורצו , מלרע , והי' משפטו מלעיל ע"ד נחי העין אלא שבאו מהם מלרע :
(יג) לרקחות , הוואר , מעשה הבשמים ולטבחות , פוי' מבשלות , או לשון
זביחה כמשמעו כי זבחו מה שיבשלו , ולאופות , הלחם : (טו) יעשר , פועל
קל מעשרה , ר' ליקח המעשר : (יז) צאנכם , כלל הבהמה הדקה והבקר ,
שהרי

מִלִּרְכָּם אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם לָכֶם
 וְלֹא־יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם בַּיּוֹם
 הַהוּא : (יט) וַיִּמָּאֲנוּ הָעַם
 לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ
 לְאָבִי אִם־מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ :
 (כ) וַדַּוְּיָנוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־
 הַגּוֹיִם וַיִּשְׁפָּטְנוּ מִלִּפְנֵי וַיֵּצֵא
 לְפָנֵינוּ וּנְלַחֵם אֶת־מֶלֶךְ־מִתֵּינוּ :
 (כא) וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־
 דְּבַר־יְהוָה וַיִּדְבַּר בְּאָזְנוֹ יְהוָה :
 (כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל
 שִׁמַּע בְּקוֹלִי וְהִמְלַכְתִּי לָהֶם
 מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־אֲנָשֵׁי
 יִשְׂרָאֵל לְכוּ אִישׁ לְעִירוֹ :

ט (א) וַיְהִי־אִישׁ מִבֶּן־יִמִּין
 וְשֵׁמוֹ קִישׁ בֶּן־אֲבִיאל בֶּן־
 צְרוּר בֶּן־בְּכוֹרֹת בֶּן־אֲפִיחַ בֶּן־
 אִישׁ יְמִינֵי גְבוּרֵי הַיָּל : (ב) וְלוֹ־

איירען קעניג דען איהר אייך גוועהלט
 אכר דער עוויגע ווירד אייך דאן ניכט
 הערן . (יט) אלליין דאז פֿאלק וואָל
 טע שמואלס פֿארשטעלונגן ניכט הערן ,
 אונד שפראך : ניין , וויר מיסן איינן
 קעניג האבן . (כ) דאס וויר אויך זייען
 זויא אנדרע פֿעלקר , דאס אונד קעניג
 אונס ריכטע , פֿאר אונס רוערציהע ,
 אונד אונזרע קדיגע פֿיהרע .
 (כא) שמואל פֿרנאס דיא וואָרטע דעס
 פֿאלקס , אונד בריכטטע זיא דעס עוויג
 גען . (כב) דער עוויגע שפראך צו
 שמואל : גיב איהרער שטימע גרהער ,
 אונד ועצע איהנן איין קעניג . דארויף
 שפראך שמואל צו דען לייטן ישראלס :
 רייזט נור יעדער נאך זיין שטאט .

ט (א) נון לעבטע איין וואָקרער
 מאן אויס בנימין , דעסען נאָמען
 וואָר קיש , זאָהן אֲבִיאל , זאָהן צְרוּר'ס ,
 זאָהן דעס בכורֹת , זאָהן אֲפִיח'ס , דער
 זאָהן איינס בנימיניטר . (ב) דער
 האָטע איינן זאָהן נאָמנס שאול , יונג
 אונד שען , נימאָנד זיין יִשְׂרָאֵל וואָר
 שענר אַלס ער , פֿאן דען שול־טרון אָן
 ראָגטע ער איבר אַללעס איבריגע פֿאלק
 הינזיס . (ג) דיזעס

הָיָה בֶן וְשֵׁמוֹ שְׂאוּל בְּחֹר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ
 מִשְׁכֵּמוֹ וּמִעֵלָה גְבוּרֵי מְכַל־הָעַם : (ג) וְהַאֲבֹרְנָה

מכלל יופי באור

ט (ב) וטוב, כת"י ושפיר *
 (ה) בארץ
 שיהי לא זכר בקר בפרשה : (יט)
 ויאמרו לא, בדגש הלמ"ד : (כ) ונלחם
 גפעל , ואפשר שיהי הנו"ן למדברים
 בעדם מן הקל : (כא) וידברם באוני ה' , כחרגומו וסדרינון קדם ה' :

ט (א) מכן ימין, כתיב בשתי מלות וקרי מלה אחת והענין א', ימיני נתחברו בני
 שבטו עם הימין לברו :
 (ה) צוף

(ג) ותאבדנה האתנות לקיש
 אבי שואל ויאמר קיש אל-
 שואל בנו קח נא אתה את-
 אחד מהנערים וקום לך בקש
 אתה אתהנת: (ד) ויעבר בהר-
 אפרים ויעבר בארץ שלשה
 ולא מצאו ויעברו בארץ-
 שעלים ואין ויעבר בארץ ימני
 ולא מצאו: (ה) המה באו
 בארץ צוף ושואל אמר לנער
 אשר עמו לכה ונשובה פן
 יחדל אבי מן האתנות ודיג
 לנו: (ו) ויאמר לו הנה נא
 איש אלהים בעיר הזאת והאיש
 נכבד כל אשר ידבר בוא יבוא
 עתה נלכה שם אולי יגיד לנו
 את דרפנו אשר הלכנו עליה:

(ג) דיועם קיש, שאלים פאטר,
 גינגן עול ינו פרארען. דא שפראך
 קיש צו שואל: גים איינען דער יונגן
 מיט דיר, אונד מאך דיר אויף, געה,
 זוכע דיא עולינגן אויף. (ד) ער רייז
 טע איבר דען בערג אפרים, רייזטע דורך
 דיא לאנדשאפט שלשה, זיא פאגנדן אבר
 גיכטס. זיא רייזטען דאן דורך דיא
 לאנדשאפט שעלים, דא וואר גיכטס,
 ער רייזט אויך אין דאן לאנד דעם בנימין,
 אונד פאגנד גיכטס. (ה) אלס זיא אין
 דיא לאנדשאפט צוף קאמן, שפראך
 שואל צו זיינעם יונגן: קאם, וויר רייזן
 צוריק מיין פאטר מעכטע דיא עולינגן
 אויס דעם זינע שלאגן, אונד אום אונס
 בזארגט זיין. (ו) דיור זאגטע: זיר
 איינמאל! אין דיור שטאט וואהנט זיין
 געטליכר מאן, עס איזט איין עהרווירדיג
 געהרהערר, אללעס וואס ער זאגט
 טריפט איין. געהן וויר דאך צו איהם,
 פיללייכט צייגט ער אונס דען וועג אן,
 דען וויר נעמן מיסן. (ז) דא שפראך
 שואל

(ז) ויאמר

רשי

באור

(ה) צארץ צוף. צארעץ דבה
 נביא. צוף כמו צופה: פן יחדל אבי
 מן האתנות. שתגדל דאגה שלנו עליו
 עד שיטכח את האתנות: ודאג.
 חידושיטאר"ה זלע" (לשון חיטאליא, זל"א ער ווירד צעזארגט זיין זל"א
 זל"א דוסטי"ר כמו לקמן י'ב'). I dubitaro. (ז) את דרכינו.
 מעשה

(ה) בארץ צוף, אשר בה הית' חמה,
 בעיר אשר ישב בה שמואל. (ז) אשר הלכנו,
 עבר במקום עתיד. ושערו, אולי יגיד לנו
 איזה

מכלל יופי

(ה) צוף, ת"י בארע' דבה גביא ויהי' כמו צופה: (ז) נכבד, נפעל עומד:
 (ז) ותשורה

(ו) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל לְבָעֵרוּ וְהַיְבֵהוּ
 גִלְגָּד וּמֵה־נָּבִיא לְאִישׁ בִּי הַלְחָם
 אֲזוּל מִכְּלִינֹו וְהַשּׁוֹרֵה אֵיךְ־
 לְהַבִּיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים מָה
 אָהֵבֹו : (ח) וַיֹּסֶף הַנְּעֵר לַעֲנוֹת
 אֶת־שָׂאוּל וַיֹּאמֶר הַיְבֵהוּ נִמְצְאָה
 בְּיָדֵי רַבֵּעַ שֶׁקֶל בַּסֶּף וּנְחֹתָיו
 לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וְהַגִּיד לְגַנְיָתָהּ
 דְּרַבְּנֹו : (ט) לְפָנִים וּבִישְׂרָאֵל
 כַּהֲדָאֵמַר הָאִישׁ בְּלִכְתּוֹ לְהַרְוֹשׁ
 אֱלֹהִים לָכֹו וְנִלְכָה עַד־הַרְאָה
 כִּי לְנָבִיא הַיּוֹם יִקְרָא לְפָנִים
 הַרְאָה : (י) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל
 לְנָעֵרוֹ טוֹב דְּבִרְךָ לָכֹה וְנִלְכָה
 וַיֵּלְכוּ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ
 הָאֱלֹהִים : (יא) הַיְמָה עֲלִים

שאוּל צו זיינעם יונגן : ווען וויר נון הינט
 געהן , וואס ברינגן וויר דעם מאַנע ?
 דאַז בראַד אין אונזרם גרעהטע , איזט
 אויסגעגאַנגן , זאַנסט גשענקע קעננען
 וויר דעם געטליכֶן מאַנע ניכט ברינגן ,
 וואס האָבן וויר דען ? (ח) דער יונגע
 אכר פֿוהרפֿאַרט , אונד אַנטוואַרטעטע
 דעם שאַול : זייה ! איך האָבע נאָך איינן
 פֿירטל שקל זילכר , דאַס וויל איך דעם
 געטליכֶן מאַנע געבן , דאַס ער אונס
 אונזרן וועג אַנצייגע . (ט) (נאָך אַלטס
 כרויך אין ישראל , זאַנטע דער , וועלכער
 גינג גאַטט צו כֿפֿראַנגן : קאַם וויר געהן
 צום זעהר ! דען איינן יעציגען פֿראַפֿעטען
 נאַנטע מאַן עהידעם זעהר .)

(י) שאַול אַנטוואַרטעטע : דיין פֿאַר־
 שלאַג איזט גוט , קאַם וויר געהן ! זייה
 גינגן נון דער שטאַט צו , וואַרין דער
 געטליכֶע מאַן וואַר . (יא) אַלס זייה
 עבן דיא אַנהעה רזינויף דער שטאַט צו
 גינגען

בְּמַעְלַה הָרֵעִיר וְהִמָּה מְצִאוּ

נערות

באור

רשי

איזה דרך כלך לנקש את האתונות * (ז)
 הלחם אול , כן היה המכה בימים ההם ,
 להביא לחם במתנה כמו שמכאטו להלן ('ד')
 (ובמ"א י"ד ג') . ותשורה , גם דברים
 אחרים , זולת לחם , אין לנו להביא לאיש
 אלהים * (ח) ויוסף הנער לענות , בכל
 אשר אמר לו שאול לא סדל הנער לדבר , אלא
 ויען ויאמר וכו' . או אפשר שב ויוסף על מלת
 לענות , כי כבר ענה הנער כל פסוקיו על
 מאמר

מועסה מואתונות מה נהיה צם שצטבילם
 הלכנו את כל הדרך הזה : (ז) מה
 נביא לאיש . חרגום יונתן אס מוקבל
 מוזון מה נעיל לגברא . לח היה שאול
 מכיר במעשיו של שמואל וסנור שישאל
 שבר : ותשורה * חרגום יונתן מדעם
 דכשר : לשון יושר ומנחם פירש תשורה
 לשון תקרובת ראיית פני גולך ואדם
 חשוב לשון אשורנו וגרחה דבריו :

(ח) רבע שקל * זוחא חדא דכספא (ט) לפנים צישראל * הסופר כתב
 זאת ואין זה מדברי נער שאול : כי לנביא היום * למי שקורין אותו
 נביא היום היו קורין לפנים רואה : (יג) כבואכם

גינגן , בגעגנטן , אידהנן מעדלען ,
 הערויס קאמענד וואסער צו שעפפן . זיא
 פראגטן דיזע ; וואהנט היר דער זעהר ?
 (יב) זיא אנטוארטטען איהנען אונד
 שפראכן : יא ; זיך ! דא איזט ער פאר
 דינים אנגויכטע . איילע נור , ער איזט
 הייטע אין דיא שטאט גקאמן , וויילדאן
 פאלק הייטע אויף דער אפפרהעהע ,
 אין פעסט פייערט . (יג) וויא איהר
 אין דיא שטאט קאמט , טרעפט איהר
 איהן אן , בפאר ער אויף דיא העדהע
 געהט צום שפיוון . דאן פאלק זעצט זיך
 ניכט צו טישע , ביז ער קעמט ; דען ער
 שפריכט ערשט דען זעגן איבר דאן אפ
 פער , אונד דאן עסן דיא געסטע .
 געהט אלוא הינויף , איהר ווערדט איהן
 זיכער טרעפן . (יד) הירוף גינגן זיא
 צור שטאט הינויף . אלס זיא אין דיא
 שטאט הינויף געהן וואלטן , זיך ! דא
 קאם

נערוות יצאות לשאב מים
 ויאמרו להן היש בזה הראה :
 (יב) ותענינה אותם ותאמרנה
 יש הנה לפניך מהר ועתה פי
 היום בא לעיר פי זבח היום לעם
 בבמה : (יג) פבאכם העיר בן
 המצואין אתו בטרם יעלה
 הבמחה לאכל פי לא יאכל
 העם עד באו פי יהוה יברך
 הזבח אהריכן יאכלו הקראים
 ועתה עלו פראתו כהיום
 המצואין אתו : (יד) ויעלו העיר
 המה באים בחוף העיר והנה
 שמואל

באור

רשי

(יג) כבואכם העיר כן וגו' מחריבות
 היו דדברים כדי להסתכל ציפיו של
 שחול : הזמחה . לבית אסחרותא
 משחרבה שילה הותרו הזמות והיו
 מקריבין שלמים צמחה וחוכלים יחד :
 כי הוא יברך הזבח . ארי הוא פרים על
 מזוכא בונע על המזון על השלמים
 מזרכין באכילתן ברוך אתה ה' חלהינו
 מלך העולם אשר קדשנו צמותיו וטנו
 לאכול את הזבח : כהיום . כאשר היום
 קיים

מאמר שאל לכה ונסוכה . (יב) הנח לפניך ,
 איך כריך ללכת ולבקשו , כי הוא נח
 לקראתך . כי היום בא לעיר , ידמה שהיה
 ביתו חזן לעיר ואותו היום בא לעיר , כי זבח
 לעם . בבמה , ת"י בבית אסחרותא . והוא
 בית המשה , אשר שם מתאספים לאכול
 ולשתות , כי תרגום של וישבו לאכל לחם ,
 ואסחרו , שענינו ויסבבו . והטעם לפי
 שהאכלים יושנים סביב לשולחן . וכן בדתו"ל
 נקרא ישיבה לאכל מסיבה מגזרת סבב . וידמה
 שהיה במקום גבוה צמחה להקריב עלי' . והוא
 שחומר לעיל (ז' ט"ז) ויבן שם מזבח , כי מיום
 שחברב שילה הותרו הזמות , ואכל המזבח
 הזה היה בית אשר שם יאכלו יחד מקריבי
 שלמים , כי זבחי שלמים נאכלים לכל אדם .
 רב אמר שהנשים דברניות הן וכו' (ברכות דף מ"ח) . יברך את הזבח , היו מזרכים
 על זבחי שלמים , אשר קדשנו צמותיו וטנו לאכול הזבח . הקראים , לאכל . כי אותו
 כהיום , דומה לו מכרה כיום (בראשית כ"ה ל"ח) עיין שם בביאור . (יד) באים
 בחוף העיר , רוכים לבוא , וכיו בשער העיר והנה שמואל יוצא לקראתם , ויפגשו
 בשער

שְׁמוּאֵל יֵצֵא לְקָרְאֲתָם לְעֹלוֹת
הַבֶּמֶה : (טו) וַיְהִיָּה גְלָה אֶת-
אֶזְנֵי שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לְפָנָי בּוֹא-
שְׁאוּל לֵאמֹר : (טז) כָּעֵת
מָחָר אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ
בְּנֵימֵן וּמִשְׁחָתוֹ לְנָגִיד עַל-עַמִּי
יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת-עַמִּי מִיַּד
פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת-עַמִּי כִּי
בָּאָה צִעֲקוֹתוֹ אֵלָי : (יז) וַשְׁמוּאֵל
רָאָה אֶת שְׁאוּל וַיְהִיָּה עֲנָהוּ הַיְהוָה
הַיֵּשׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה
יַעֲצֹר בְּעַמִּי

קאם שמואל הרוים איהנן ענטגעגן , אום
אויף דיא העהע צוגעהן . (טו) גאטט
האטטע דעם שמואל , איינן טאג פאר
שאולס אנקונפט , ענטדעקט זונד
גשפראכן : (טז) מארגן אום דיוע צייט ,
ווערדע איך דיר איינן מאן אויסדעם
לאנדע בנימן צו זענדן , דען זאלסטווא
צום רעגענטן איבר מיין פאלק ישראל
זאלבן . ער ווירד מיינס פאלקע ביי-
שטעהן , ווירד דיא גוואלט דער פלש-
הים . דען איך האבע מיין פאלק וואהר-
גנאממען : זיין גשרויא איזט פאר מך
גקאמן . (יז) אלס שמואל שאל
ער בליקטע , גאב איהם גאט איין , זיה !
דאז איזט דער מאן , פאן וועלכס איך
דיר זאגטע : ער ווירד מיין פאלק
רעגירן

רש"י

באור

קיים : (יז) יעצור . צעמי ומושול
במו עצור ועצוב כן דרך המושל לעצור
העם במלחמו' שלא יתפזר ולא יתפשטו
זה יוצא ולעצור בכל אחד מעשות רעה
בלשוננו קורין מעצור קורשטי"ר בלע"ז
(כמו ק"י רעטעני"ר בלשון אשכנז
וועלכער מרוק האלט) . Quiretenir :
(יח) ויגש

בשער העיר , וזה שכאמר (להלן פ' י"ח) ויגש
שאל את שמואל בתוך השער . (טו) כעת
מחר , כעת הזאת למחר , וכת"י בעידן
הדין מחר . כי ראיתי את עמי , ת"י גלי
קדמי דוחקא דעמי , כאילו כאמר עמי עמי ,
כעין שכאמר ראה ראיתי את עמי עמי (שמות
ג' ד') . והנה אם יראה דבר לעיני בשר ,
אי אפשר שלא יעלם מ"מ ממנו פרט מפרטיו ,
או שלא ישיגנו מ"מ כדמותו ודבירתו , ואז אפשר
לא יצייר בכפשו דמות הפרט ההוא כמו שהוא
באמת , ואם כן התבנית אשר בכפשו שונה מהדבר אשר היה לפניו , והוא בתבנית הדבר
ההוא , כמי שלא ראהו , והדמות אשר ברעיונו , תבנית דבר אשר הוא , לא כן עין
ה' הנופה כל דבר בכלל ובפרט מבלי התעלם שזמן מנהו , וראייתו יתברך היא ידיעת הכל
וחלקיו , עם ערך כל פרט אל זולתו וא הכלל , ובאמרו ראיתי את עמי , מיכן מכללי ידיעת
מעמדו , אם טוב אם רע , כי נסקירה אחת מיכן ומביט הכל , ואין מהטורך לכתוב עוד
את עני עמי . (יז) יעצור , טעמו כמו ומושול . עיין מה שכתבתי בספר שופטים
(י"ח)

מכלל יופי

(ז) ותשורה , מנחה : (יז) ענהו , תהלת דבור :
(יח) את

רעגירן • (יח) שאול כגעגנטע שמואל
 אים טאָהרע , אונד שפראך : זאגע מיר
 דאָך , וואָ איזט היר דעם זעהרם הוין ?
 (יט) דא אנטוואַרטעטע שמואל דעם
 שאול : איך בין דער זעהר • געהנור
 פֿאַר אויס אויף דיאָהע הע , איהר
 זאָלט דהייטע מיט מיר שפייזן , אונד
 מאַרגן פֿריה ענטלאָס איך דיר • אויך
 ווערדע איך דיר אַללעס זאָגען , זואס
 דוא אויף דעם הערצען האַסט •
 (כ) וואסריא עזלינג בעטריפֿט , וועלכע
 היר זייט דרייא טאגן פֿרלאָהרן געגאנגן
 זינד , זייא איהרנטוועגן אונכקימערט ,
 זיא זינד זיירד גפֿונדן וואַרדן • אונד
 וועסן זינד אללע קאָסטבארקייטן
 ישראלס ? ניכט דיין אונד דיינס גאנצן
 פֿעטרליכן הויוע ? (כא) שאול אנטֿ
 וואַרטטע אונד שפראך : בין איך ניכט
 איין בנימניטר , אויס דעם קליינסטן
 שטאמע ישראלס ? אויך איזט מיינע
 פֿאמיליע היא גרינגסטע אונטר אלן פֿאָ
 מיליען בנימין'ס , ווארום פֿיהרסט דוא
 געגן מיר איינע זאָלכע שפראכע ?
 (כב) שמואל פֿיהרטע שאול הרויף

מיט

בְּעָמִי : (יח) וַיִּגַשׁ שְׂאוּל אֶת־
 שְׂמוּאֵל בְּחוּף הַשָּׁעַר וַיֹּאמֶר
 הַגִּיד־נָא לִי אֵי זֶה בֵּית הָרֹאֶה :
 (יט) וַיַּעַן שְׂמוּאֵל אֶת־שְׂאוּל
 וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָרֹאֶה עֲלֶיךָ לִפְנֵי
 הַבָּמֹת וַאֲכַלְתֶּם עִמִּי הַיּוֹם
 וְשַׁלְּחֶתִּיךָ בַּבֶּקֶר וְכָל אֲשֶׁר
 בְּלִבְּךָ אֶגִּיד לָךְ : (כ) וְלֹא־תָנוּת
 הָאֲבֹדוֹת לָךְ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת
 הַיּוֹמִים אֶל־תֵּשֶׁם אֶת־לִבְּךָ
 לָהֶם כִּי גִמְצָאוּ וְלָמִי כָּל־חַמְדַּת
 יִשְׂרָאֵל הִרְוֵא לָךְ וְלִכְלֵל בֵּית
 אָבִיךָ : (כא) וַיַּעַן שְׂאוּל וַיֹּאמֶר
 הֲלוֹא בְּנֵי־יְמִינִי אָנֹכִי מִקְטָנֵי
 שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי
 הַצְּעִירָה מִכָּל־מִשְׁפַּחוֹת שְׁבִטֵי
 בְּנֵי־מִן וְלָמָּה דִּבַּרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר
 הַזֶּה : (כב) וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל אֶת־

שאול

רשי

באור

ויגש • וערע : (ב) ולמי כל חמד
 ישראל • כאן בא לרמז לו דבר המלוכה :
 (כב) זראש הקרואים • במקום
 מסיבת
 לשכחה , אל החדר אשר שם נתאספו לאכל •

(י"ח) ויגש , כת"י וערע •
 (יט) אשר בלבבך , הדברים שתרצה לדעת
 לבד האתונות • (כ) ולמי כל חמדך גו' ,
 כלומר אל תשם את לבך אל האתונות , כי
 כמנאו , גם למי כל חמדת ישראל , כ"שלא
 תשם לבך • כן פי' הר"י אהרנבאל • (כב)

מכלל יו פי

(יח) אח שמואל , כמו אל : (כב) בשלשום איש , כף השיעור :
 (כג) לטבח

שָׂאוּל וַיֵּאחַז בְּעֵינָיו בִּיאָם לְשִׁכְתָּהּ
וַיֵּיזֶן לָהֶם מְקוֹם בְּרֹאשׁ
הַקְּרוּאִים וְהָמָּה בְּשֵׁלֶשׁ אִישׁ :
(כג) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל לְטַבַּח הַתְּנֵה
אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְךָ אֲשֶׁר
אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ שִׁים אֹתָהּ עִמָּךְ :
(כד) וַיִּירָם הַטַּבַּח אֶת־דֵּשׁוּק
וְהַעֲלִיחַ וַיִּישָׂם וּלְפָנָיו שְׂאוּל
וַיֹּאמֶר הֲיֵנָּה הַנְּשֹׂאֵר שִׁים--
לְפָנֶיךָ אֲכַל פִּי לְמוֹעֵד שְׂמוֹר--
לְךָ לֵאמֹר הָעַם קָרָאתִי וַיֹּאכַל
שְׂאוּל עִם־שְׂמוּאֵל בַּיּוֹם הַהוּא :
(כה) וַיִּרְדּוּ

מיט ויינעם בורשן, בראבטע זיא זיא
דאז שפיווע צימר גיגאנד וויז אידהן
איונן ארט אן, אכז אכז בייא דען געסטן,
דערן אנצאהל עטווא דרייסיג גוועזן ויין
מאכטן • (כג) שמואל שפראך צום
קאבע: גיב דאז טייל הער, דאז זיך
דיהגעגעבן, פאן וועלכס איך דיר גואגט
האטע, דוא זאלסט עם בייא דיר בהאל
טען • (כד) דא טרוג דער קאך אויף,
דאז שול טרשטוק, אונד וואס דראן
וואר, זעצטע עם שאול פאר, אונד
שפראך! זיה דאז איזט דאז צוריקגע-
בליבע, נים עם פאר דיר הין, אונד
אים, דען דיר וואר עם אויפכווארט
אויף איצט, זייט דעם עם הים: איך
האבע דאס פאלק איינגלאדן. אלזא אס
שאול אן דיום טאגע מיט שמואל •
(כה) זיא

רש"י

באור

מסיבת הגדולים כי צדק מסיבתן הי'
ניכר חזה מוקם מוסב הגדול :
(כג) אשר חזרתיו חליך • לפי שידע
שמואל שיבוא שאלו לו להת מנה
יפה לזרכו : (כד) את השוק
והעליה • את השוק וסירך שעליה :
הנה הנשאר • מן המנות של הקרואי'
והוצב לצד לזרכיך : שים לפניך אכול •
צפרק אחרון דזנחים קיימא לן חזה ושוק צנמה גדולה ואין חזה ושוק צנמה
קטנה לפיכך הותר לאכול לשאלו • כי למועד שמור • למועד האכילה היה
השוק הזה שמור לזרכך • לאמר העם קראתי • חזירתו היתה לטבח העם
קראתי לסעודה ויודע אני מוספרס והזכיר צנמות ונתתי לו המנו' למוספרס הו'
שמורה לזרכך : (כה)

ובן ת"י לחסרותא • • (כד) והעליה,
הה"א תשמע במקום אשר, ופי' ואשר עליה,
אם הירך כשת"י שקא וירכיה, וכפי' כל
המפרשים • או החזה כדעת ר"א צפרק אין
מעמידין (דף כ"ה) • וישם וגו' ויאמר,
הטבח • הנשאר, לצד לכבודך, ולא כתערב
בתוך שאר המנות, אלא שמור לך למועד
הזה, מאז אמר הנביא העם קראתי •
(כה) על

מכלל יופי

(כג) לטבח, תאר, ענין זביחה, [רל"ב פי' שאמר לו שהנשאר ישים לפניו
לאכול לנעריו כי לזמן הזה בשנה האחרת תיחל למלכו', ותאמר העם קראתי, והר"ד יא
בחיב שזה שמור לו ולא הוא נשאר מן מאכל הקרואים דק הוא שמור לך מעת העם
קראתי : (א) הלא

(כה) זיא גינגן דאן דער אב פאן דער
 דער הע און דיא שטאט , אונד ער
 (שמואל) רעדטע מיט שאול אויף
 דעם ראכע . (כו) זא באלד דער מאר-
 גען אנבראך , שטונדן ויא אויף , אונד
 שמואל ריף שאול אויף דאן דאך , אונד
 שפראך : מאכע דיק אויף ! איך וויל
 דיק ענטלאסן . שאנך מאכטע זיך אויף ,
 אונד זיא גינגן ביידע , ער אונד שמואל ,
 הינוים . (כז) אלס זיא אן דאן ענדע
 דער שטאט הינאכגינגען , שפראך שמואל
 צו שאול : זאגע דעם בורשן דאס ער פאר-
 ויס געהע — ער גינג פארויס — דוא
 אבר בלייבע יעצט בייא מיר , איך וויל
 דיר בקאנט מאכן גאטטעס ווארטע .
 (א) שמואל

(כה) וירדו מרהבמה דועיר
 וידבר עם שאול על הרג :
 (כו) וישכמו ויהי בעלות השחר
 ויקרא שמואל אל שאול והג-
 לאמר קומה ואלשלחה ויקם
 שאול ויצאו שניהם הווא
 ושמואל החוצה : (כז) המה
 יורדים בקצה העיר ושמואל
 אמר אל שאול אמר לנער
 ויעבר לפניו ויעבר ואתה
 עמד ביום ואשמיעך את הדבר

אלהים :

הגנה ק' רש"י (א) ויקח

באור

וידבר עם שאול אל הרג . מוכיחו
 ומלמדו ליראה את הקדוש ברוך הוא :
 (כז) ויעבור לפניו וילך ברחוק
 ממונו ולא ישמע דברו : ויעבר .
 הנער לפניו' ולשאול אמר ואתה עמוד
 עמדי :

(כה) על הרג , כבר כתנתי בספר יהושע
 (כ' ח') שהיו נגותיהם משוטחות והיו יסגים
 שם בלילה . (כו) הגנה , כראה שהיה
 שמואל שוכן לבדו על הרג , ויקרא אל שאול
 שהיה שוכן בבית לעלות אליו אל הרג . והיה
 זה המיקום , אשר שם דברו איש את אחיו כל
 דבר סתר . (כז) ויעבור , למען לא ישמע
 מה כדבר . כיום , כעת . וכן השנעה
 לי כיום .

(ב) עס

(א) הלא

תוכחת חיים

ט (ז) והנה נלך ומה נביא לאיש האלקי וגו' , ולהצין הכונה נדייק בחלו
 ה' כתובים , אמרו כל אלו הכפלים , מה נביא ותשורה
 חין להביא מה אתנו ? והשנוי שתחלה קראו איש , ואח"כ איש האלקים ?
 ובתשובת הנער הנה נמצא צידי וכתתי וגו' , למה תלה הדבר בעצמו , ולא
 יתנהו לאדוניו לתתו לאיש האלקים ? ואומר , כי כאשר נבחין כל הענינים
 ההווים לאדם , הן לטוב הן להפכו יחשבו לגדולים או קטנים לאחד מ'ג' סבות .
 האחד מ'ג' ענמס כפי מה שהם חס לרבוים או לאיכותם , ה'ג' מ'ג' הפועל או
 הנותן , ה'ג' מ'ג' המקבל ענמו , חס כפי חשיבותו או חסטיסותו וכיונא , ולדעתי

תוכחת חיים לא

כה היו דברי שאלו ע"ס בחיר ה' אל נערו, כי הוא ראה שלא נמצא מקום ליתן דבר יהי' חשוב משום בחינה מהג' בחינות שאמרנו, לא מנד המתנה עצמה, ולא מנד הנוקבל, ולא מנד הנותן, ולזה אמר ומה נביא לחיש חיזה דבר של ממשות והשיבות יש להביא, שיהיה ראוי אפילו לחיש מאן דהו ציטוני, כי אין לנו דבר חשוב מנד עלמנו, כיון שאפי' הלחם חזל מכלינו, כ"ש כימן הגד השני, אין שום מין תשורה בעולם אפילו גדולה שבגדולות, ראוי להביא לחיש האלקים קדוש, כי כפי עלמות ערכו הכל יהי' הכל לפניו, וכי תאמר תהיה המתנה חשובה מנדנו הנותנים, כי אדם חשוב שנותן חיזה דבר יגדל ערכו, בעבור השיבות הנותן, גם זה הכל, כי מה אתנו, ירצה מה יקר וגדולה יש אתנו, וחיזה השיבות נמצא עלמנו, לשנהיה אכחנו מוסיפים כח לתתו השיבותו למתנה עצמה? והנה הנער השיבנו תשובה ודנו דין אחר להשקיעו מנוכחתו, ואמר הן חמת כי כחיש גבורתו, ולא יאות לאדם נכבד לתת מתנה כל דהוא, אבל איש נעיר קטן ושפל, שיתן דבר מועט כפי יכולתו, אין צו לד דופי, ולכן אעשה זאת חיפה לעת הדוחק כזאת, שאם היית אתה הנותן הרביע כסף אשר נמצא בידי, ודאי הרפה היא לך, כי לא יאות לחיש כמון לתת דבר מועט כזה, אך אתננה חני בעלמנו, והוא יראה בעניי כי עבד חנני, ולא יקפיד על מועט המתנה:

שמואל א י

תרגום אשכנזי

י (א) שמואל נאם איינען עהלקרוג, נאם איהם אויף דאז הויפט, קיסטע איהן, אונד שפראך: זיה! דער עוויגע זאלכט דייך היר מיט צום רעגענטן, איבער זיין ערבפאלק. (ב) וויא דוא יעצט פאן מיר געהסט, טריפעסט דוא צוויי מענגער אן, ביים גראבמאלע רחל'ס

באור

י (א) הלא, מלת הזיווה, כמו הלא כזה ה' (שופטים ד' ו') והדומים. (ב) בגבול בנימן בעלצח, אף

יוד (א) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־פֶּן הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקְהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בִּי־מִשְׁחָה יְהוָה עַל־נְחֻלָּתוֹ לְנָגִיד: (ב) בְּלִכְתָּהּ הַיּוֹם מֵעַמְדֵי וּמִצֵּאתַי שְׁנֵי אַנְשִׁים עִם־קְבוֹרַת רחל

רש"י

י (ב) עם קבורת רחל בגבול בנימן. והלא קבור' רחל בגבול יהודה

מ כ ל ל י ו פ י

י (א) הלא, ה"א התימה על מלת לא, ואינו החלת הרברים: (ב) [עם קבורת רחל]

רחל'ים , אן דער בנימניטשן גרענצע ,
וועלכע דיר זאגען ווערדען : דיא עולינו ,
דיא רוא זוכן גינגסט ; זינה געפונדען
ווארדען . גון האט דיין פאטער דען
פארפאלל מיט דען עולינן , אויס דעם
זינע געשלאגען , אונד איזט אום אייך
בעזארגט אונד שפריכט , וואס זאלל
איך טוהן אום מיינען זאָה ?

(ג) געהסט דוא פאן דא ווייטד , אונד
קאמסט ביז אלון חבור , זאָ בגעגענען דיר
דא דרייא לייטע , דזינווף רייזענד צו
גאטט , נאך בית אל . איינער טרעגט
דרוא ציגן בעקליין , איינער דרייא
לייכע כראד , אונד איינער טרעגט איינע
פלאשע וויין . (ד) דיא ווערדען דיר
אום דיין וואהלויין פראגען (דיך גריסן) ,
אונד

רחל בגבור בנימן בצלצח
ואמרו אליה נמצאו האתנות
אשר הלכת לבקש והנה גמיש
אביך את דברי האתנות ודאג
לכם לאמר מה אעשה לבני :
(ג) והלפת משם והלאה ובאת
עד אלון חבור ומצאוך שם
שלישה אנשים עלים אל
האלהים בית אל אחד נשיא
שלישה גדיים ואחד נשיא
שלישת כפרות לחם ואחד נשיא
גבל-זיין : (ד) ושאלו לך לשלום

ונחנו
רשי

באור

אף על פי שמאלנו ותקבר בדרך אפרת היא
בית לחם עיר יהודה ? מכל מקום אחר שלא
קברה בעיר אלא בדרך , אפשר היה קברה
בקנה גבול בנימין , קרוב לאפרת בגבול
יהודה , כי ב' השבטים האלה שכנים היו ,
וברבות הימים כבנה שם עיר נלמס . אלהיתה
שם כנר , אך בלתי מפורסמת להודיע עלידה
מקום קבורת רחל . ורו"ל דרשו עכשיו הם
בקבורת רחל , ואתה תפגשם בללכת בגבול
בנימין . ולפי' ראוי לתרגם : (טריפסט
דוא צווייא לייטע , וועלכע יעצט בייא
רחלם גראבע זינד , אין צלצח , אים
לאנדע בנימין) . (ג) אל האלהים , כתי' למסגד קדס ה'
מוצא שנה יעקב , ובשעת היתר הכמות היו מקריבים שם , כ"כ הכד"ק . ויש אומרים בית
אל כמו בית אלהים , והוא גבעה אשר שם הארון . ולפיכך אין טעם ומלאך (פ' ג')
ופגשך , אלא והאגך , כי דרך שניהם גבעה , כ"ש תבוא אל גבעת אלהים (פ' ה') .
(ה) אל

יהודה צבית לחם אלא עכשיו הם
בקבורת רחל וכשתפגע בהם תמונא
בגבול בנימן בללכת כך שנויה בתוספתא
דסוטה בללכת אל לחם הקב"ה שהוא נח
ואדום והיא יהושלים : ודאג לכם . ירח
עליכם כל לשון דאגה לשון יראה דוסט"ר
בלע"ז (Douter) פירכטן בזארגט זיין ,
עיין לעיל ט' ה') . (ג) חילון תבו .
מישור תבו :

(ה) גבעת

מכלל יופי

רחל , י"מ בלכתו דיוום מעמדי בגבול כו' ומצאת כו' ולדרו"ל ולפי' זרה המקרא
מסורם] , גמיש , ענין עויבה והנחה ; (ג) וחלפת , ועכרת , נבל , נוד העור ;
(ה) חליל

וַנְחַנוּ לָךְ שְׁתֵי-לֶחֶם וַלְקַחְתָּ
 מִיָּדָם : (ה) אַחַר כֵּן תָּבוֹא אֶל-
 גְּבֻעַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-שֵׁם נְצִבִי
 פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי כִבְאֵךְ שָׁם הָעִיר
 וּפְגַעְתָּ חֶבְלֵי נִבְאִים יְרֵדִים
 מֵהַבְּמָה וּלְפָנֶיהֶם גְּבֹל וְרַף
 וְחִלְיֹל וְכַנּוּר וְהָמָה מִתְנַבְּאִים :
 (ו) וְצִלְחָה

אונד דיר צווייא בראדע געבען, דיא דוא
 פאן איהנן אננעמן זאלוט. (ה) זאדאן
 קאממסט דוא צום היגל גאטטעס, ווא
 איין לאנד פלעגער דער פלשחים ויצט,
 זאבאלד דוא אין דיא שטאט קאמסט,
 געענסט דוא איינע געזעלשאפט פרא-
 פעטן, דוא פאר זיך דער פזאלטר,
 פויקע, פפייפע אונד הארפע האבען,
 אונד ווייסזאגען.

(ו) דא

רש"י

באור

(ה) גבעת האלהים. גבעת קרי'
 יערי' אשר עכשיו ארון האלהים שם :
 נציבי פלשתיים. סרדיוטו' שמוינו על
 ישראל שהיו רודין בה' ומושיבים נציבים
 צערי ישראל : חבל נביאים. סיעת
 ספריא. חבל. סיעה. וכן חבלי שחול
 סבזני משריי' רשעים הקפוני :
 מהכזמה. מזית אסחרותא :

(ה) אל גבעת, היא הגבעה שאלל קרית
 יערים אשר שם ארון ה' בבית אבינו. וכת'
 לגבעתה די בה ארונא דה'. נצבי, הם
 שרים, פעם מושלים בארץ תחת אדוניהם,
 כעין שנאמר ומלך אין באדום נכב מלך (מ"א
 כ"ב מ"ח), וכן וישם דוד נציבים בארס (ש"ב
 ח' ו'), נכל אדום שם נציבים (שס"ח י"ד)
 (שטאטהאלטר, לאנד פלעגער); ופעם
 ממונים לכלכל את המלך וביתו, כעין י"ב
 נציבים דשלמה (קאמערצמטלויטע וועלכע
 דיא דאמענן דעם קעניגס פרוואלטן);
 ופעם ממונים לנכח להעביר את העם, כעין שנאמר לבד משרי הנציבים אשר על המלכה
 (מ"א ה' ט"ז) (אויפזעהר). ול' כולם לשון עמידה, ע"ש שעומדים תחת אדוניהם. והנה
 הפלשתיים אשר היו עיר מושלים בישראל, שמו נציבים בעריהם כעין שעשה דוד באדום וארס, וי"ת
 אסטרטיגי, והוא בלשון יון ורומי שר נבא, ואין משמעות הענין מסייעו, ואף שאפשר היה אתו
 אנשי מלחמה לשמרו בארץ אויב, מ"מ איננו בזה שר נבא. וטעם נצבי כמו מנצבי. חבל
 נבאים, ת"י סיעת ספריא, כוונתו להודיע שלא היו הנבאים האלה חזים, מגידי עתידות
 ביד ה' עליהם, אלא סופרים, יודעים לספר שיר להודות ולהלל לה', כאשר למדו מהנבאים
 הקזים בבתי מדרש אשר היו להם בהרבה מקומות, כמו ביריחו ובבית אל, כנשמע ממה שנאמר
 צמ"א (ב' ג' — ד'), ובניות ברמה. וכן תרגם גם יונתן והמה מתנבאים, ואינן משבטין
 ולא מתנבאין. והמה בני הנבאים אשר מהם נדבר עוד במקומו. כי מלת נביא לא תורה
 דוקא מג' עתידות, והעד בהיות רוח ה' רעה על שאל כלומר ויתנבא בתוך הבית (להלן
 י"ח י') וכן משמע מפסוקים אחרים, ועיין בהקדמה שניה לספר זמירות ישראל. והנה מן
 הראוי לתרגם מלת נבאים כאן (הייליגע זענגר), אך יראתי פן ישכזבו לאוהבי קדשות,
 ואמרת די לי במה שהעירותי על הענין בכאורי, והמשכיל יבאר. והמה מהנבאים,
 כבר זכרתי ש"י משבטין, וראוי לתרגם כל"א (לאב זינגן), וכן והתנבאת.

(ו) כי

מכלל יופי

(ה) חליל, פלי זמר, חלול, וי"ת עלצלן :
 (ו) וצלחה

 יוסף אהרן שני

(ו) דא ווירד דען איין גייזט פאָס עוויגען איבער דיק פֿאַהרן , דוא ווירסט מיט איהנען ווייסזאָגן , אונד איין גאַנץ אַנדערער מענש ווערדן .
 (ז) זינדיר נון דיווע צייכן איינגטראַפֿן זאָ אונטערניס וואָס דוא נור קאַנסט , דען גאַטט איזט מיט דיר . (ח) גערה נור פֿאַראויס נאך גלגל הינאַב , איך קאמע דאָ צו דיר , גאַנצאַפֿפֿער צו ברינגען , אונד פֿריידנאַפֿפֿער צו שלאַכטען . זיבען טאַגע מוסט דוא דאָ וואַרטן , ביז איך צוריר קאממע , וואָ איך דיר דאָן בקאַנט מאַכען ווערדע , וויי דוא דיק צו פֿרהאלטען האסט . (ט) זאָ באלד ער דען ריקען ווענדטע , פֿאַן שמואל וועג צו געהן , גאַב איהם גאַטט איין אנדרס הערץ , אונד אַללע צייכן טראַפֿען נאך

אז

(ו) וְצִלְחָהּ עָלֶיךָ רוּחַ יְהוָה וְהַתְּנַבִּית עִמָּם וַנְּרַפְּכָה לְאִישׁ אַחֵר : (ז) וְהָיָה כִּי תִבְאִינָה הָאֲחֹת הָאֱלֹהִים לְךָ עֲשֵׂה לָךְ אֲשֶׁר-תִּמְצָא יָדְךָ כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ : (ח) וַיִּרְדָּתָּ לְפָנַי הַגִּלְגָּל וְהָיָה אֲנֹכִי יוֹרֵד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֲלוֹת לְזֹבַח זְבַחֵי שְׁלָמִים שִׁבְעַת יָמִים רַחֲוֹחַל עַד-בּוֹאֵי אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לָךְ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה : (ט) וְהָיָה כִּהְפַנְתּוּ שְׂכָמּוֹ לְלַכֵּת מִעַם שְׁמוּאֵל וַיִּהְפְּדוּ-לוֹ אֱלֹהִים לֵב אַחֵר וַיָּבֹאוּ כָּל-הָאֲחֹת

יחירי האלה

רשי

באור

(ז) עשה אשר תמצא ירך , כל אמה שתוכל לעשות , כיה' עמך והכלית את מעשיך . (ח) וירדת , אף על פי שלא מצאנו שהלך לגלגל , וודאי כן עשה , לא קיבץ הכתוב , כאשר לא הודיע שבא אל ביתו הנבעתה , אלא כתב ויאמר דוד שאול אליו וכו' , לקמן פ' ד' . ולדעת המפרשים כיון צוה א הליכת הגלגלה לחדש המלוכה , ונדחקו לפרש כשאפרד ממך שם , אז תוחל ז' ימים עד בואי , ולא ידעתי מאין מצאו לומר זה ? ומה ראו על ככה לצרף את הנאמר כאן עם הנאמר ג' פרשיות אחר זה ? גם אמר שמואל וירדת לפני , ושם הלכו יחדיו . (ט) לב אחר , רוח נבורת מלכות (רשי')

(ז) כי תבאנה האחות האלה לך . ותדע כי דברי חמת וכס' שבחו לך חותנו' הללו כך יתקיים דבר המלוכה : עשה לך אשר תמצא ירך . אתקין לך מחני מלכות' והכן לך טכסיסי המלוכה כמו שתוכל : (ח) וירדת לפני הגלגל . ולאחר שתמלוך תרד הגלגל לפני קודם שארד חני : והנה חני יורד אליך . לסוף שבעת ימים שתרד אתה : תוחל . תמתין : (ט) לב אחר . רוח נבורת מלכות

מכלל יופי

(ו) וצלחה , תעבור ותנוח , והתנבית , מבעלי האל"ף , ובא על דרך בעלי הה"א : (ז) תבאינה , כתיב ביו"ד ונקרא בהעלם האל"ף : (יא) בחירק

האלה ביום ההוא : (י) ויבאו
שם הנבעתה והנה הכל
נבאים לקראתו והצלה עליו
רוח אלהים ויחנבא בתוכם :
(יא) ויהי כל יודעו מאתמול
של שם ויראו והנה עם נבאים
נבא ויאמר העם איש אל רעהו
מה הורה ה' לכן קיש הגם
שאול בנבאים : (יב) ויען איש
משם ויאמר ומי אביהם על כן
היחה למשל הגם שאול
בנבאים : (יג) ויכל מהחנכות
ויבא הבמה : (יד) ויאמר דוד
שאול אליו ואל נערו אן הלכתם
ויאמר

רש"י

מלכות : (יב) ומי אביהם • מה
תיומם לך בדבר מי אביהם של נבאים
ושם ביניהם • (יב) משם • מן הנבאים שם •
ירושלם מאז אל הבן • אלא כל הנא לטהר מסייעין לו • וענה זאת על שאלתם מה זה היה
לכן קיש • כן סי' בל המפרשים • ואפשר לומר פירושו שאלו • על מלמד ומנהיג • כי כל כך
התפעלו מטעם קולם ורום מליצותם • עד שחפצו לדעת הנביא אשר העמיד תלמידים
האלה • ונקרא הנביא המלמד אז • כאשר נקראים הנבאים התלמידים בני נבאים • כאשר
אדבר במקומו • וכן קרא אלישע לשיהו אבי • על שם שהיה מלמדו ומנהיגו • וכן נראה דעת
ת"י שתרגם ומן רבקה • (יג) ויבואו הבמה • להסתכל שם • ולהודות לה' על הנסורה להיות
נגיד על ישראל • (יד) ויאמר • כשנא לכיתו • וקיכר הכתוב ולא זכר בואו • אן הלכתם •

אן דעסועלכן טאגע איין • (י) אלס ויא
אין גבעה אנקאטמען • דא צאג איינע
פראפעטן גועלשאפט איהם ענטנעגן •
זאגלייך פוהר איין געטטליכר גייסט אין
איהם • אונד ער ווייזואגטע אונטר איהנן •
(יא) דיא איהן גון וייט געסטרו אונד
פארגעסטרו קאנטען • אונד איצט מיט
דען פראפעטען ווייזואגן זארון • שפראכן
צו איינאנדר : וואס איזט דעס זאהנע
קיש'ס גשעהן ? איזט שאול אויך אונטר
דען פראפעטן ? (יב) איין אנדרעה
אנוועוענדר ריף אונד שפראך : ווער
איזט דאך איהר פאטר ? (אדר אוהר
לעהרר) • דאהער קאם דאן שפריכט
זוארט : איינאויף שאול אונטער דען
פראפעטן ? (יג) נאכדעם ער אויפ'ע
גהערטראטמען צו ווייזואגן • גינג ער
אויף היא העהע • (יד) שאולס פאטר
ברודה שפראך צו אוהם • אונד ויינעם
יונגע : ווא זייד אנהר דען הינגעגאנגן ?

ד"ר ח"י • נבואת נביאים •
באור

(רש"י) • כתמלא מחשבות כשנבות מאשר חשב
עד הנס • כאשר יאות אל לב המלך • (י)
ויתנבא • לא זכר כ"א האות הזה • לפי שהוא
הגדול מכולם • וירחנבא ברוכם • כת"י
ושם ביניהם • (יב) משם • מן הנבאים שם •
ירושלם מאז אל הבן • אלא כל הנא לטהר מסייעין לו • וענה זאת על שאלתם מה זה היה
לכן קיש • כן סי' בל המפרשים • ואפשר לומר פירושו שאלו • על מלמד ומנהיג • כי כל כך
התפעלו מטעם קולם ורום מליצותם • עד שחפצו לדעת הנביא אשר העמיד תלמידים
האלה • ונקרא הנביא המלמד אז • כאשר נקראים הנבאים התלמידים בני נבאים • כאשר
אדבר במקומו • וכן קרא אלישע לשיהו אבי • על שם שהיה מלמדו ומנהיגו • וכן נראה דעת
ת"י שתרגם ומן רבקה • (יג) ויבואו הבמה • להסתכל שם • ולהודות לה' על הנסורה להיות
נגיד על ישראל • (יד) ויאמר • כשנא לכיתו • וקיכר הכתוב ולא זכר בואו • אן הלכתם •

מכלל יופי

(יא) מאתמול בחירק האל' והוא היום שעבר והאל' נוספת : (יב) היתה •
האמירה : (יג) מהחנכות • מקור מבנין התפעל :
ה א ז

ער אנטווארטטע: דיא עולינגן צו זוכען ,
 אונד אלס וויד זאחן , דאס זיא נירגענדס
 ווארן , זא גינגן וויר צו שמואל .
 (טו) דא שפראך שאולס פאטר ברודר ,
 עדעעהלע מיר דאך וואס דיר שמואל
 געזאגט . (טו) שאול אנטווארטטע
 זיינעם פאטר ברודר : ער זאגטע אונס :
 דיא עולינגן ווערען גפונדן וואהדן . וואס
 איהם אבר שמואל דיא רעגירונג כטרעג
 פענד זאגטע , ענטדעקטע ער איהם
 ניכט . (יז) שמואל ליס דאז פאלק צו
 זאממן רופן , פאר דען עוויגען , נאך
 מצפה . (יח) אונד רעדטע דיא
 קינדער ישראל אן : זא שפריכט דער
 עוויגע , דער גאטט ישראל'ס , איך
 בראכטע אייך דעררויף אויס מצרים ,
 רעטטע אייך אויס דער געוואלט רעד
 מצרים זא וואהל , אלס אויס דער
 געוואלט אללער דייכע , דיא אייך
 גחריקט ; (יט) איהו אבר , פאר
 אכטעט איצט אייערן גאטט , דער אייך
 אויס אלל אייערס אונגליק , אויס
 אלל אייערן דראגנאלן געהאלפן , אונד
 שפרעכט פאר איהם : דוא מוסט אייך
 קעניג איבער אונס זעצן . זא שטעלט
 אייך גון הער פאר דעם עוויגן נאך אייערן
 שפעטמן

ויאמר לבקש אתה אתנותר
 ונראה כראין ונבוא אשמואל :
 (טו) ויאמר דוד שאול הגידה
 נא לי מהאמר לכם שמואל :
 (טו) ויאמר שאול אלדודו הגד
 הגיד לנו כי נמצאו אתנותר
 ואתדבר המלוכה לאהגיד לו
 אשר אמר שמואל : (יז) ויצעק
 שמואל אתהעם אל יהוה
 המצפה : (יח) ויאמר אל בני
 ישראל כהאמר יהוה אליהי
 ישראל אנכי העליתי את ישראל
 מצרים ואציר אתכם מיד
 מצרים ומיד כל הממכות
 הולחצים אתכם : (יט) ואתם
 היום מאסתם אתאלהיכם
 אשר הוא מושיע לכם מכל
 רעותיכם וצרתים ותאמרו לו
 כימלך תשים עלינו ועתה

דתיצבו לפני יהוה לשבטיכם

ולאלפיהם

באור

רשי

אשר על כן אחרתם לבוא (יז) אה' המצפ'
 כבר כתבתי דעת רל"ק (שופטים י"א א')
 שנמצפה היה בית ועד ואסיפה , ושם הי' מושב'
 להקריב לה' . ולדעת רש"י (שם) באחד בכל
 אסיפה , אל ה' אולפניה' , לפי שהשכינה שורה ברוב הציבור , וכן להלן (י"א ט"ו) באמר לפני
 ה' צנגל , לא שהיה הארון שם , אלא על שם שהיה שם מושב , כמו שכתבנו שובח שם וכתב' ושלמי .
 (יט) ותאמרו לו , כת' ואמרתין קדמוהי' וי"מ לו כמו לא , כמילת אה"י , כאשר אמרו
 למעלה

וּלְאֶלְפִיכֶם: (כ) וַיִּקְרַב שְׁמוּאֵל
 אֶת כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדוּ
 שִׁבְטֵי בְנֵי־מִן: (כא) וַיִּקְרַב אֶת־
 שִׁבְטֵי בְנֵי־מִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִלְכְּדוּ
 מִשְׁפַּחַת הַמְּטֵרִי וַיִּלְכְּדוּ שְׁאוּל
 בֶּן־קִישׁ וַיִּבְקֶשְׁהוּ וְלֹא גִמְצָא:
 (כב) וַיִּשְׁאַל־וַיֵּדַע בִּיהוָה הַבָּא
 עוֹד הָיִלֵם אִישׁ * וַיֹּאמֶר יְהוָה
 הַנִּהְיֶה־הוּא נַחֲבֵא אֶל־הַכְּלִיִּם:
 (כג) וַיִּרְצוּ וַיִּקְחֵהוּ מִשֵּׁם וַיִּתְּצֵב
 בַּחוּץ הָעַם וַיִּגְבֶּה מִכָּל־הָעַם
 מִשְׁכֻּמוֹ וּמַעֲלָה: (כד) וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל הָעַם הִרְאִיתֶם
 אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ יְהוָה כִּי אֵין כָּמֹהוּ
 בְּכָל־הָעַם וַיִּרְעוּ כָּל־הָעַם
 לְמִשְׁפַּחַת־יֹקֵן וַיֹּאמְרוּ
 רִשִׁי

שטעממן , אונד טויזענדען .
 (כ) שמואל לויס , אללע שטעממע
 ישראלס הינצוטערעטן , אונד דער שטאם
 בנימן ווארד ערגריפען . (כא) נון
 בראכטע מאן בנימן'ס פאמיליען צו
 זאממען , אונד דיא מטרישע פאמיליע
 ווארד ערגריפען . ענדליך ווארד שאול
 זאהן קיש'ס ערגריפען , מאן זוכטע איהן
 אויף , ער ווארד אבר ניכט געפונדן .
 (כב) מאן פראגטע פערנר דען עוויגן :
 איזט נאך יעמאנד היהער געקאממען ?
 דער עוויגע לויס זאגען : היר העלט ער
 זיך צווישען דעם גפעקע פֿרשטעקט .
 (כג) מאן לויף הין , האלטע איהן פֿאן
 דארט הער , אונד אלס ער זיך אונטער
 דאז פֿאלק שטעלטע , ראנטע ער איבער
 אללעם פֿאלק דוערפֿאר , פֿאן דער
 שולטר אן הינויף . (כד) דא שפראך
 שמואל צום גואממען פֿאלקע : זעהט
 איהר וועלכען דער עוויגע גווערזולט
 האט ? עם איזט נימאנד איהם גלייך ,
 אים גאנצען פֿאלקע . דא יוכצטע דאז
 פֿאלק

באור

למעלה (ח' י"ט) . (כ) ויקרב , אהמיקוס
 אשר שם הפילו גורל , או קרב את שעותיהם ,
 כתובים על חיצות , תוך קופסא , והנביא
 היה מכניס ידו ונוטל חיצות אחת , כמו שכתב
 דש"י ז"ל . (כב) אל הכלים , היה בורח
 מן השירה . וענין הכלים , כל אשר נשאו
 אתם האנשים הכזעקים , הן בגדים או שאר
 דרכי

היתה זו : (כא) וילכ' שאול . אע"פ
 שלא הי' שם נפל הנורל עליו שהיו
 כתובין שם' בחיגרות ונתובין בקופס'
 והנביא מכניס ידו ונוט' חיצות אחת :
 (כב) נחבא א הכלים . בצית שנתנו
 שם הבחין כליהן שהיה צורת מן הגדול'
 ומדר' אגדה ר' תנחומ' א הכלים בחורי'
 ותונוי' אמר שמח איני ראוי לגדולה עד

שישאלו בחורי' ותונוים ושאלו ועלה
 צידו

מכלל יופי

(יו) ויצעק , ויאסף : המצפה , מקום גבוה : (כב) עוד , עדיין : נחבא , חואר :
 אל , כמו חוך : (כד) הראיתם , הרי"ש בדגש : (כה) משפט , חוק :
 עין

פאלק אונד ריף : עם לעכער דער קעניג !
 (כה) הירויף ערקלעהרטע שמואל דעם
 פאקע דיא רעגירונגספארם, (דיא ער אין
 איינעם בונדע אויפצייכנעטע אונד פאר
 דעם עוויגען היין לעגטע) אונד לים דאן
 דאז פאק נאך הויזע ציהן. (כו) אויך שאול
 גינג נאך הויזע גען גבעה, אונד אייניגע
 אויס דער פאלקסמענגע, דיא גאטט
 זים רוערצן האטטען, בעגלייטעטן
 איהן. (כו) נידערטרעכטיגע לייטע
 אבר זאגטען : וואס ווירד אונס דיזער
 ניצן ? פראכטעטן איהן, אונד בראכטן
 איהם קיינע גשענקע. אכער ער טאהט
 אלס מערקטע ער עם ניכט.

יא (א) נחש דער עמוני, צאג
 רוינויף, אונד בעלאגרטע יבש
 גלעד. דיא זאגטען אללע איינוואהנר
 פאן יבש גלעד צו נחש : מאך איינען
 בונד מיט אונס, זא וואללען וויר דיינע
 אונטערטהאנען זיין. (ב) אבר נחש
 דער עמוני גאב איהנן צור אנטווארט :
 נור אלס דאן ווילל איך איינען בונד מיט
 אייך מאכען, ווען איה אייך יעדער דאן
 רעכטע

ויאמרו יהי המלך : (כה) וידבר
 שמואל אל אל העם את משפט
 המלכה ויכתב בספר וינח לפני
 יהוה וישלח שמואל את כל
 העם איש לביתו : (כו) וגם
 שאול הלך לביתו גבעתה וילכו
 עמו החיל אשר נגע אלהים
 בלבם : (כו) ובני בליעל אמרו
 מה ישענו זה ויבזרו ולא
 הביאו לו מנחה ויהי כמחריש :
יא (א) ויעל נחש העמוני ויתן
 על יבש גלעד ויאמרו כל
 אנשי יבש אל נחש פרתי לנו
 ברית ונעבדך : (ב) ויאמר
 אלהם נחש העמוני בזאת
 אכרות לכם בנקור לכם כל
 עין

באור

כרכי דרך. (כה) משפט המלוכה,
 באיזה אופן ינהג המלך את עמו, כעין הלכות
 מלכים אשר הוציאו חז"ל. ויכתוב בספר,
 אין כראה שכתב בפני העם, אלא הכתוב
 מודיע שכתבה למען לא ישכח מישראל,
 והכתובה אפשר היתה לפני האסיפה או
 לאסריה, והמאמר וישלח שמואל, מקובר אל
 מלת המלוכה, והכניס כמו מאמר מוסגר,
 והכנייה תסכים. וכן תרגמתי לפני ה',
 כי מיום שנת הארון בקרית יערים לא מצאנו שטלוהו משם עד דוד. וענין כל המאמר
 כמו שכתבתי (כו) וילכו עמו החיל, כת"י קצת מן עמא. (כו) מנחה, קן דרך
 להביא מנחה למלך אחרי המשח, כ"ש ויתנו מנחה ליהושפט (דה"ב י"ז).
יא (ב) עין ימין, אף עלפי ש"ס ל"כ לעולם, נאמר ימין

רשי

כידו : (כו) אשר נגע אהים גברון
 דחלי חטאה דאחיהב דחלא מן קדם
 ה' בלזכון :
יא (ב) כל עין ימין. כושמעו
 ומדרש אגדה הביאו לי ספר
 תורתכם

על

עין ימין ושמתייה חרפה על-
 כל-ישראל : (ג) ויאמרו אליו
 זקני יביש הרף לנו שבעת ימים
 ונשלחה מלאכים בכל גבול
 ישראל ואם-אין מושיע אתנו
 ויצאנו אליה : (ד) ויבאו
 המלאכים גבעת שאול וידברו
 הדברים באזני העם וישאו כל-
 העם את-קולם ויבכו : (ה) והנה
 שאול בא אחרי הבקר מן-
 השדה ויאמר שאול מה-לעם
 כי יבכו ויספרו-לו את-דברי
 אנשי יביש : (ו) ותצלה רוח-
 אלהים על-שאול בשמעו את-
 הדברים האלה ויחר אפו מאד :
 (ז) ויקח צמד בקר וינתחרו-
 וישלח בכל-גבול ישראל ביד
 המלאכים לאמר אשר איננו
 כשמעוק רש"י יצא

רעטע אויג אויסשטעקן לאסט , דאס
 איך דאדורך שמאך איבער גאנץ ישראל
 ברינגע . (ג) דיא עלטסטן פאן יביש
 גלעד ליסן איהן ביטען : לאס אונס
 זיבען טאגע פריסט , וויר וואללען אכ-
 געארדענטע שיקן , אין אללע גרענצן
 ישראלס , לייסטעט מאן דאן אונס
 קיינע הילפע , וא ציהן וויר צודיר הנזים .
 (ד) דיא אכגעארדענטן קאממען גאך
 גבעה שאולס , ריכטעטן איהרען אויפ-
 טראג אויס , פאר דען אהרן רעס פאלקס ,
 אונד דאן גאנצע פאלק ערדחוב זיינע
 שטיממע אונד וויינטע . (ה) אינדעס
 קאס שאול הינטר דען רינדן דער ,
 פאס פעלדע , אונד שפראך : וואס
 איזט דעם פאלקע גשעהן , דאס עס
 וויינט ? מאן ערצעהלטע איהם דיא
 נאכריכט פאן דען איינוואהנרן יבשם .
 (ו) דא פוהר איינגעטטליכר גייסט אין
 שאול , אלס ער דיזע נאכריכט הערטע ,
 אונד ער וואורדע זעהר ערגריממט .
 (ז) ער נאס איין פאר רינדער ,
 צרשניט אונד פרשיקטע זיא , דורך
 דיזע אכגעארדענטן , אין אללע גרענצן
 ישראל'ס , אונד לים דאבייא זאגען :
 ווער ניכט אויסציהט אונטר אנפיהרונג
 שאולס

באור

על צד הימין שבו העין - וכן ידימיט ויד
 שמאלו , אף על פי שיד ל"כ לעולם . (ג)
 ויצאנו אליך , לעשות לנו כטוב בעיניך ,
 ככאמר להלן פ' י"ד . (ד) גבעה שאול ,
 עיר

חורתכם שנתנה מיומן וחטרפה על
 שכתוב בו לא יבא עמוני ומואבי וגו' :
 חרפה גידוף : (ח) אחרי הבקר .
 אחר זמן נעמד בראת הבקר מן השדה :

(ז) לבקרו . לזהמותיו : (ח) ויפקדם
 בצוק
 מ כ ל ל י ו פ י

יא (ב) עין ימין , חאר [י"מ על הסנהדרין] : (ו) צמד , זוג :
 (ח) בבוק

שאלם אונד שמואלים , מיט דעסן
 רינדרן זאלל זא פֿרפֿאהרען ווערדען .
 דא פֿיל איינע פֿורכט פֿאם עוויגען אויף
 דאז פֿאלק , אונד זיא צאָגן צו פֿעלדע ,
 וויא איין מאָן . (ח) ער מוסטערטע
 זיא צו בזק . דיא קינדר ישראל צעהל־
 טען דרייאמאל הונדרט טויוענד , אונד
 דיא קינדרער יהודה דרייסיג טויוענד .
 (ט) היר טרוגן זיא דען אַבגעאַרדענטן
 אויף : זא שפרעכט צו דען איינוואָהנרן
 יבשם אין גלעד , מאָרגען זאלל אייך
 הילפֿע קאַממען , זאַבאַלד דיא זאָננע
 היים שיינט . דיא אַבגעאַרדעטן קאַמען
 אן , אונד ריכטעטן עס דען איינוואָהנרן
 יבשם אויס , דיזע פֿרייעטן זיך .
 (י) אונד ליסן (נחש) זאָגן : מאָרגען
 קאַממען וויר צו אייך דוינוים , איהר
 קענט דאָן מיט אונס טהון , גאַנץ וויא
 עס אייך געפֿעללט . (יא) דען מאָרגען
 דרוף טיילטע שאול דאז פֿאלק אין
 דרייא הויפֿען , דיזע דראָנגן איין אויף
 דאז לאָגער , אין דער מאָרגענוואַכע ,
 אונד שלוגן עמון ביר דער טאָג היים וואָר .
 וואס

יצא אחרי שאול ואחר שמואל
 כה יעשה לבקרו ויפל פחד
 יהודה על העם ויצאו באיש
 אֶחָד : (ח) ויפקדם בבזק ויהיו
 בני ישראל שלש מאות אלף
 ואיש יהודה שלשים אלף :
 (ט) ויאמרו למלאכים הבאים
 כה האמרונו לאיש יביש גלעד
 מחר תהיה לכם השועה בהם
 השמש ויבאו המלאכים ויגרו
 לאנשי יביש וישמחו : (י) ויאמרו
 אנשי יביש מחר נצא אליכם
 ועשייתם לנו ככל הטוב
 בעיניכם : (יא) ויהי ממחרת
 וישם שאול את העם שלשה
 ראשים ויבאו בתוך המחנה
 באשמרת הבקר ויכו את עמון

באור

פיר מולדת שאול . (יא) באשמורת הבוקר ,
 שליש האחרון מהלילה , כי שלש משמירות הוה
 לילה

כחום ק' רש"י עד
 בזק . רבותינו אמרו בשבתי חרסים .
 לשון אחר בזק בחזנים שנטל מכל אחד
 חזן ומנחם כמו ויפקדם בטלחים שנטל
 מכל אחד טלה ומנחם זהם כמו שהיו
 כנורר חזן בנרגמה אך בזקא דכיפא בקלעא וזילמדנו ויספרם בטלחים
 כדחינון מסבינין באילין בזקיי' כדחינון עתירין בחילין אימריא . לשון אחר
 בזק שם מקום הנזכר בספר שופטים וימנחו את אדוני בזק בזק : (יב) מי
 האומר

מכלל יופי

(ח) בבזק , שם מקום ולדרו"ל אבן במקום מחצית השקל (ט) לאיש ל"י , על ל"ר :
 (יא) זיפוצו

עֲדָהֶם הַיּוֹם וַיְהִי הַנְּשֹׂאֲרִים
וַיִּפְצוּ וְלֹא נִשְׂאָרוּכֶם שְׁנַיִם
יָחַד : (יב) וַיֹּאמֶר הָעַם אֶל־
שְׁמוּאֵל מִי הָאִמֵּר שְׂאוּל יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ הַנּוֹ הָאֲנָשִׁים וּנְמִיתֶם :
(יג) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לֹא־יִמָּח אִישׁ
בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הַיּוֹם עָשָׂה־יְהוָה
הַשְׂוֵעָה בְּיִשְׂרָאֵל : (יד) וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־הָעַם לְכוּ וְנִלְכְּהוּ
הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה :
(טו) וַיֵּלְכוּ כָל־הָעַם הַגִּלְגָּל
וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שְׂאוּל לִפְנֵי
יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים
שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם
שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־
מָאֵד :

יב (א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־

וואס איכריג כליב , צערשטרייטע זיך ,
דאז ניכט צווייא בייאזאמן בליבען .
(יב) דא שפראך דאז פאלק צו שמואל :
ווער דאזט געשפראכען : ,, זאלטע
שאול איבער אונם קעניג זיין ? געכט
דיא לייטע הער , דאס וויר זיין היום=
ברינגען ! (יג) אבער שאול זאגטע :
אם הייטיגן טאגע מוס נימאנד אום דאז
לייבן קאממען , דען הייטע האט דער
עוויגע ישראל זוג פֿרליהן .

(יד) שמואל שפראך הירוויף צום
פאלקע : קאמט ! לאסט אונס נאך
גלגל געהן , אונד דארט דיא הולדיגונג
ערנייערן . (טו) דאז גאנצע פאלק גינג
נאך גלגל , הולדיגטן דעם שאול פֿאר
דעם עוויגען , בראכטן שלאכט = אונד
פֿריידענאפפֿער פֿאר דעם עוויגן , אונד
שאול זאווואהל , אלס דאז גזאמטע
ישראל , ווארן דארט זעהר פֿרגניגט .

יב (א) הירוויף שפראך שמואל צו
גאנץ ישראל : איך האבע נוץ
אוירער שטיממע גהער געגעבן , איך
אללעם וואס איהר מיר געזאגט , האבע
איך

כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי

ואמליך

באור

רש"י

לילה כ"ג נגדען . (יב) שאול ימלוך ,
בתמיה . (יד) ונחדש שם , לפי שנפעס
הראשונה לא היו כל ישראל מרזים בו , כי
רבים היו מרזים אותו , ועתה כשראו שעשה ה'
תשועה בידו , נתרנו כולם .
(ב) ואני

סאומר . כלשון ציון שאל ימלוך עלינו
תנו אותם ונמית : ימלוך עלינו בתמי' :
(יד) ויחמר שמואל גו' ונחדש שם
המלוכה . לפי שבראשונה היו עוררים
על הדבר ועתה נתרנו כולם :

(ב) ואני

מ כ ל ל י ו פ י

(יא) ויפוצו , ה"ו כו"ו וישא אברהם , כלו' מה שנשארו , כינפוצו :
(ב) זקנתי

איך נעמליך איינען קעניג געגעבן .
 (ב) נון מעהר — זעהט ! דער קעניג
 געהט פֿאַר אייך הער — איך בין אלס
 אונד גרויט וואָרדען — אונד מיינע
 קינדער לעבן אונטער אייך — איך דער
 איך , פֿאַן יוגענד אָן , ביו־הויף ריזען
 טאָג , פֿאַר אייך געוואַנדעלט ? —
 (ג) היר שטעה' איך , זאָגט אָן ווידער
 מיך , פֿאַר דעם עוויגען אונד זיינעם
 גזאַלכטען

באור

יב (ב) ואני זקנתי ושבתי, ובני הנם אחכם, להבין כוונת המאמר, וקשרו עם אשר לפניו ואחריו, ראיתי להעיר, ידענו כי שאלת ישראל מלך הרע מאוד לשמואל, כ"ש לעיל (ח'ו'), ומתשובת ה' אליו: לא אותך מאסו כי אס הרע לו מאסו אותו ממשול גם על פי ה' ושאל מלך זולתו, אשר ימשול גם כנפשו וכלבנו, כמלכי הגוים סביבותיהם, כמו שאמרו, והיונו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו, לא כמו שהיו נשפטים עד הנה מהנביא ע"פ ה'. וכן כאמר: ככל המעשים אשר עשוכו, כן המה עושים גם לך (לעיל ח'ח') ר"ל כפוי טובה הם מאז ומקדם, כן עשו לי בכל הטוב אשר עשיתי להם, וכן הם עושים לך, וימאסו בך אחרי אשר התהלכת לפנייהם, והכנעת את פלשתים וגרשתם מנחל עור בנחל ישראל, כ"ש לעיל (ו'י"ד). וגם אחרי אשר אמר ה' שמע בקול העם, אך העד תעיד גם, השתדל לזייר להם משפט המלך מנד השיעבוד והעבודה אשר תכבד על העם, כמו שאמרו רז"ל לא כאמרה פרשה זו אלא לירא' ולפחדם אולי ישובו ממשנתם. וכאשר בכל אלה לא נהפך לבס, ועמדו על דעתם, והוצרך לשום עליהם מלך, לא יכול התאפק להוכיחם עוד על הנגד אשר נגדו בו ובנניו, אחרי אשר שפט אותם באמת וצדק, ולא מלאו בידו מאומה. והוא מדקן בעבודתם, והלך וגא לפניהם מעודו עד היום הזה, ובכל זאת מאסו בו ובזרעו אחריו, ושאלו להם מלך. וזה אשר אמר להם להלן, וישלח ה' וכו' ואת שמואל, ויבילו אתכם מיד אייביכם מסביב, ותשבו בטח וכו'. ובכל זאת ואמרו, לא, כי מלך ימלוך עלינו, אחרי שה' אהיב' מלכיהם, באמצעות הנביא, (וכן כתב רש"י להלן פ' ט"ו וי"ז, לא הייתם צריכים לשאול מלך ולזלול בני וכו'). והעול הזה מלא כל כך את כפשו, והכניד את לבו, עד שקשה עליו לפרוע ולהרקיב הדברים (כי כן דרך הנפש המלאה מדבר מה, לעזוב פרטי הענינים והיחוסים, ולהגיד רק עכמותם בקיבור), ותפש את הכל בשלשה מאמרים כוללים את כל מעשה העול, ושומם לטובת פניהם, באמרו: ועמה — הגה המלך מתהלך לפניכם — ואני זקנתי ושבתי — ובני הנם אחכם — על שלש אלה שימו לבנכם, העלו אותם יחד על כפשיכם. וגזרו את העול אשר עשיתם לי ולבני אחרי, והבן זה (ג) נגד ה', שב על

ואמליך עליכם מלך: (ב) ועמה הגה המלך מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבתי ובני הנם אחכם ואני התהלכתי לפניכם מנערי עד היום הזה: (ג) הנני ענו בי נגד יהוה ונגד משיחו

את

רשי

יב (ב) ואני זקנתי ושבתי. אמרו דבותינו זקנה קפנה עליו כדאיתא במוסכת תענית: (ג) את שור

כי הרע לו מאסו אותו ממשול גם על פי ה' ושאל מלך זולתו, אשר ימשול גם כנפשו וכלבנו, כמלכי הגוים סביבותיהם, כמו שאמרו, והיונו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו, לא כמו שהיו נשפטים עד הנה מהנביא ע"פ ה'. וכן כאמר: ככל המעשים אשר עשוכו, כן המה עושים גם לך (לעיל ח'ח') ר"ל כפוי טובה הם מאז ומקדם, כן עשו לי בכל הטוב אשר עשיתי להם, וכן הם עושים לך, וימאסו בך אחרי אשר התהלכת לפנייהם, והכנעת את פלשתים וגרשתם מנחל עור בנחל ישראל, כ"ש לעיל (ו'י"ד). וגם אחרי אשר אמר ה' שמע בקול העם, אך העד תעיד גם, השתדל לזייר להם משפט המלך מנד השיעבוד והעבודה אשר תכבד על העם, כמו שאמרו רז"ל לא כאמרה פרשה זו אלא לירא' ולפחדם אולי ישובו ממשנתם. וכאשר בכל אלה לא נהפך לבס, ועמדו על דעתם, והוצרך לשום עליהם מלך, לא יכול התאפק להוכיחם עוד על הנגד אשר נגדו בו ובנניו, אחרי אשר שפט אותם באמת וצדק, ולא מלאו בידו מאומה. והוא מדקן בעבודתם, והלך וגא לפניהם מעודו עד היום הזה, ובכל זאת מאסו בו ובזרעו אחריו, ושאלו להם מלך. וזה אשר אמר להם להלן, וישלח ה' וכו' ואת שמואל, ויבילו אתכם מיד אייביכם מסביב, ותשבו בטח וכו'. ובכל זאת ואמרו, לא, כי מלך ימלוך עלינו, אחרי שה' אהיב' מלכיהם, באמצעות הנביא, (וכן כתב רש"י להלן פ' ט"ו וי"ז, לא הייתם צריכים לשאול מלך ולזלול בני וכו'). והעול הזה מלא כל כך את כפשו, והכניד את לבו, עד שקשה עליו לפרוע ולהרקיב הדברים (כי כן דרך הנפש המלאה מדבר מה, לעזוב פרטי הענינים והיחוסים, ולהגיד רק עכמותם בקיבור), ותפש את הכל בשלשה מאמרים כוללים את כל מעשה העול, ושומם לטובת פניהם, באמרו: ועמה — הגה המלך מתהלך לפניכם — ואני זקנתי ושבתי — ובני הנם אחכם — על שלש אלה שימו לבנכם, העלו אותם יחד על כפשיכם. וגזרו את העול אשר עשיתם לי ולבני אחרי, והבן זה (ג) נגד ה', שב על

מכלל יו פי

יב (ב) זקנתי ושבתי, שיבה יותר מוקנה: (ג) הנני, בקלות שני הנוני והראשונה

את־שור־ימי לַקַּחְתִּי וַחֲמור־מי
 לַקַּחְתִּי וְאֶת־מי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מי
 רְצוֹתִי וּמִיד־מי לַקַּחְתִּי כִּפֹּר
 וְאֲעֲלִים עֵינַי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם :
 (ד) וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא
 רְצוֹתָנוּ וְלֹא לַקַּחְתָּ מִיד־אִישׁ
 מֵאֹמְתָה : (ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
 עַד יְהוֹה בְּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם
 הַזֶּה כִּי לֹא מִצְּאֵתֶם בְּיַדִּי מֵאֹמְתָה
 וַיֹּאמֶר עַד : (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 אֶל־הָעָם יְהוֹה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־
 מִשְׁחָה

עוויגע, דער משה אונד אהרן בשטימט , אייערע

רש"י

שור מי לקחתי • לעבודתי וחמור מי
 לקחתי • כשהייתי הולך מעיר לעיר
 לשפוט אותם על עסקי גרכיה • הייתי
 הולך על החמור משלי והיה לי ליטול
 משלהם : ואת מי רצתי • כל לשון
 מרוצה הסמוך לעושה לשון עשוק ורצון
 הוא חומס דלים ורצון : ובעלים עיני
 זו • כדי להעלי' עיני מן המשפט בשביל
 הממון : ואשיב לכם • כל מה שתאמרו :
 (ה) ויאמר עד • בת קול יוצאת
 ואומרת עד וזה אחד משלשה מקומות
 שהופיעה רוח הקודש בבית דין של
 מטה כדאית' במסכת מכות : (ו) אשר

עשה

מ כ ל ל י ו פ י

גואלכטען ! וועם האב' איך זיינן אכסן ,
 וועם זיינען עול גענאממן ? וועם עטוואס
 פאר ענטהאלטען ? וועם האב' איך
 אונטערדריקט ? פאן וועסן האנד בשטע
 כונג אנגענאממען , אום מיינע אויגען
 פאן איהם אכצו ווענדען ? (זאגט אן !)
 איך ווילל אייך אללעס ווידר ערשטאטן •
 (ד) זיין אנטווארטען : דוא האסט
 אונס ניכטס פארענטהאלטען , אונס
 ניכט בדריקט , אויך פאן נימאנדס האנד
 עטוואס אן גענאממען • (ה) ער פוהר
 פארט : זא ויין דער עוויגע צייגע געגן
 אייך , אויך זיין גואלכטער זיין צייגע
 יעצט , דאס איהר ניכט דאז מינדעסטע
 ביא מיר געפונדן • אונד ער (שאל)
 ריף : איך בין צייגע • (ו) שמואל
 שפראך ווייטער צום פאלקע : דער

אייערע

באור

על עכו"זי , על דרך ש"ס כתבגד אחי ואחיק י
 ואעלים , עתיד במקום עבר , וכת"י וכנסית
 עיכא דניכא מניה , או הוא הוה התמידית ,
 כמו יעשה איוב , כלומר וכי היה דרכי להעלים
 עיני • (ה) ויאמר , קנת פירשו כל אחד
 ואחד , ואינו ככין , כי לא אמר עדים אתם ,
 שיאמרו הם עד • ויותר ככין שש על שאל ,
 כי אמר ועד משיו , והשיב לו הנני עד , וכן
 תרגמתי • ורבותינו ז"ל אמרו בת קול יוצאת
 וכו' , ולדעתם שב על ה' , כי אמרנס עד ה' •
 (ו) ה' אשר עשה , תקן והזמין , והפסוק
 הזה כללו של פסוק ח' , ומחובר בענינו אל
 פסוק י"ג , והכוונה , ה' אשר שלח את משה
 ואהרן להזניאכם ממזרים , ואשר עשה עמוכם
 כל טוב , אותו תמאסו , ותשאלו לכם מלך ,
 והוא בלבד מלככם , ראו מה זה עשיתם ! לא

שהפסיק

זהו ראשונה בשו"א : (ד) רצותי , ענין שבירה שרשו רצץ , ואעלים , פי'
 הריק"ם אם יבוש לאמר לפני , לא אביט בו , [ובשרש עלם אם הייתי מעלים כו' או
 שהתעלמתי

אייערע פֿעטר אויס מצרים הערוף
 געפֿיהרט — (ז) שטעלט אייך נור
 הער , איך וויל מיט אייך רעכטן , אין
 געגענווארט דעם עוויגן , אללער וואָהל־
 טאָהטען וועגן , דיא ער אייך אונד
 אייערן פֿעטרן ערצייגט — (ה) יעקב
 וואָר נעמליך נאָך מצרים געגאָנגען ,
 דאָרט שריען אייערע פֿעטר צום עוויגן ,
 אונד ער זאָנדעטע משה אונד אהרן ,
 דיא אייערע פֿאַרפֿאַהרן אויס מצרים
 געפֿיהרט , אונד אין דיזעם אָרטע אָנ־
 גועצט האַבען • (ט) זיא פֿרגאסן אָבר
 דען עוויגן איהרען גאָטט , אונד ער גאָב
 זיא דער מאַכט דעם סיסרא פֿריין ,
 איינעם דעערפֿיהרערס דער שטאַט
 חצור • זאָדאָן דער מאַכט דער פֿלשחים
 אונד דעם קעניגס פֿאָן מואב , דיא זיא
 בעקריגטען • (י) נון שריען זיא ווידער
 צום עוויגען , שפראַכען : וויר האַבען
 געזינדיגט , האַבען דען עוויגען פֿרלאָסן ,
 אונד דען בעלים אונד עשתרות גדיהנט •
 דעטע זאָנס דאָך אויס דען דענדען
 אונזערער

את־יהוה ונעבד את־הבעלים ואת־העשתרות ועתה הצילנו

ויאמרו ק' מיר

מִשֶׁה וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶשְׂפָּטָה
 אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :
 (ז) וְעַתָּה הִתְיַצְבוּ וְאֶשְׂפָּטָה
 אֹתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צְדָקוֹת
 יְהוָה אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְכֶם וְאֶת־
 אֲבֹתֵיכֶם : (ח) כִּי־אֲשֶׁר־בָּא
 יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעֻקוּ אֲבֹתֵיכֶם
 אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה וְאֶת־אֶהֱרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־
 אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיְשִׁיבוּם
 בְּמִקְוֵם הַזֶּה : (ט) וַיִּשְׁכַּחוּ אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם בְּיַד
 סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חָצוֹר וּבִיד־
 פְּלִשְׁתִּים וּבִיד מֶלֶךְ מוֹאָב
 וַיִּלְחֲמוּ בָם : (י) וַיִּזְעֻקוּ אֶל־
 יְהוָה וַיֹּאמֶר הַטָּאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ
 אֶת־יְהוָה וְנַעֲבַד אֶת־הַבְּעָלִים

באור

שהפסיק בענין עם פ' ז', לעור לבנות ישראל,
 להקשיב את המשפטים אשר ידבר אתם, ודין
 פ' זה כמאמר מוסגר ואחר כך יפרט בפ' ח'
 את המאמר אשר הפסיק בפ' ו' ו' , והוסיף
 לספר באזניהם את אשר הטיב להם ה' עד
 עתה , להראות להם כי לא טוב עשו לשאול להם מלך , וכי כפוי טובה הם • (ח) כאשר
 בא יעקב וגו' ויועקו , דרך קצרה דבר , ושעורו : כאשר בא יעקב מצרים , והאריכו
 שם הימים , ויקם מלך חדש וגור גזירות , ויועקו (מרד"ק) • ושיבוש , אע"פ שמשם
 ואהרן לא עברו את הירדן , מכל מקום הם התחילו בדבר , ועשו העיקר , גם משה לכד
 ארן סיסון ועוג , ויחלקה לשני המעות ושני המטה , לכן תלה שיבתם בארן בהם

רש"י

עשה את משה ואת אהרן ואשפטה
 לשליחתו להוציא אבותיכם ממצרים :
 (ז) ואשפטה אתכם • אתווכח עמכם :
 (יא) ירובעל

חצור

מִיד אִיבִינוּ וְנַעֲבֹדָהּ: (יא) וַיִּשְׁלַח
 יְהוָה אֶת־יָדוֹ בְּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־
 יַפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם
 מִיַּד אִיבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ
 בְּטַח: (יב) וַהֲרֵאוּ כִּי נָחַשׁ מִלְּךָ
 בְּנִי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַהֲאָמְרוּ לִי
 לֹא כִּי־מִלְּךָ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם: (יג) וַעֲתָה
 הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם אֲשֶׁר
 שָׁאַלְתֶּם וַהֲנֵה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם
 מִלְּךָ: (יד) אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה
 וְעַבַדְתֶּם אוֹתוֹ וְשִׁמְעֶתֶם בְּקוֹלוֹ
 וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַהֲיִיתֶם
 גַּם־אַתֶּם וְגַם־דְּמִלְּךָ אֲשֶׁר־
 מִלְּךָ־עֲלֵיכֶם אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(טו) ואם

רש"י

(יא) ירובעל זה גדעון: בְּדָן זה
 שמשון שמשצט דן: וַחַת יפתח: הרי
 שלשה קלי עולם עם שלשה חמורי
 עולם: משה וַהֲרֵאוּ וַשְׁמוּאֵל לומר לך
 הקל בדורו כחמור בדורו כל בית דין
 המתמנה על הדור נריך לילך אחריו
 גאלו הוא חזיר שצאצירים:
 (יד) והייתם גם אתם: ותתקיימו
 לאורך ימים גם אתם גם המלך:
 (טו) והיתה

אונזרער פֿינדע, וויר וואָללען נור דיר
 דיהנען! (יא) דאָ שיקטע דער עוויגע
 ירובעל, בָּדָן, יפתח אונד שמואל.
 רעטטע אייך אויס דען הענדען איירער
 פֿינדע אומהער, אונד איהר קאנטעט
 רוהיג וואָהנען. (יב) נון זאָהט איהר
 נחש, דען קעניג דער קינדער עמון ווידר
 אייך צו פֿעלדע ציהן, דאָ שפּראַכט
 איהר צו מיר: ניכט אַנדערס, איין
 קעניג מוס אונס רעגיהרען! — דאָ
 דאָך דער עוויגע אייער גאָטט אייער
 קעניג איזט. (יג) נון האַבט איהר איינן
 קעניג, וויא איהר פֿרלאַנגט, אונד
 גווינשט האַבט, זעהט! דער עוויגע
 האַט אייך איינען קעניג געגעבן.

(יד) נור מיסט איהר עהרפֿורכט האַבען
 פֿאַר דעם עוויגען, איהם דיהנען,
 זיינער שטיממע געהאַרזאָם, זיינס אויס
 שפּרוכע ניכט ווידערשפענסטיג זיין;
 מיסט, איהר זאָוואָהל, אַלס אייער
 קעניג, דעם עוויגען טרייאַ נאָך וואַנדעלן.
 (טו) זייד

באור

חצור, של עיר חטור. (יא) ואת שמואל,
 השם במקום כנוי. ובדרש היה שמואל מתכבד
 ולא היה יודע מה מתכבד. (יד) אם תראו,
 מקרא קצר, כי חסר תשובת התנאי, ומוכן
 מהכתוב אחריו פ' ט"ו, כי מכלל לאו אתה
 שומע הן. כלומר אם לא תשמעו תהיה יד ה'
 בכס לרעה, מכלל שאם תשמעו ישיש להטיב
 לכס. ולדעת רש"י והייתם גם אתם כו' תשובת
 התנאי, ופ' והייתם תתקיימו לאורך ימים,
 אבל אין משמעות לשון אחר ה' אהיכם כובל
 פירושו

מ כ ל ל י ו פ י

שהחעלמחי עליו ולא גליתי פשעו, לאיש הנוחן כופר]: (יא) ירבעל, גדעון
 בָּדָן, שמשון: (יג) שאלתם, האלף בסגול: (טו) ובאבותיכם

(טו) זייד איהר אבער דער שטיממע דעם עוויגען אונגעהאָרואַם, זיינס אויסשפּרוכע ווידערשפּענסטיג, זאָ ווירד זיינע שטראַפּע אייך טרעפֿן, וויא איירע פֿאַרפֿאַהרען. (טז) אַבער אייך איצט נאָך. שטעהט נון רוהיג, אונד זעהט דיא גראַסע טאַהט, וועלכע דער עוויגע פֿאַר אייערן אויגען טהון זאָלל.

(יז) ניכטזואַהר, יעצט איזט וויצען ערנטע? אייך ווילל אַבער צום עוויגען רופֿען, אונד ער ווירד דאָננערן אונד רעגנן לאַסען. ערקענט היראַן אונד זעהט אוין, וויא גראַס אייער בנאַנגנס אונרעכט, איינען קעניג צו פֿרלאַנגן, אין דען אויגען דעם עוויגען ווין מוס. (יח) שמואל

באור

פירושו * (טו) ובאבוריכם, טעמו כנאכותיכם, וכן ת"י כמא דהות באכהתכון; (טז) גם ערוה, פי' אע"פ שנתן ה' לכם מלך, אל תחשבו ללאת מרשותי לגמרי, אלא עוד ידי נטויה עליכם, לא פסק רצון ה' להנהיגכם על ידי, כי גם אתם גם מלככם אינכם רשאים לסור מאחרי הדברים אשר אדבר אליכם בשם ה', וזה לכם האות שאהיה ספן בי, הלא קציר חטים היום וכו'. וזוה תבין כונת התרגום (אבר אויך איצט כאך), כלומר אף אחר שנתן ה' לכם מלך. התיצבו, אין פירושו כמשמעו, כי כבר היו נכבים, לא טעמו קומן. שאינו לא לזרו את השומעי, ועם כל זה איכזז גם מהוראתו המיוחד' שהיא העמידה כעמוד מבלי כוע הנה והכה, וכן דרך השותה בנמא את דברי המדבר. להיות כצב כעמוד, לא ישמע ולא יראה דבר. חן מאשר יבא מפי המדבר. ולזה כונתי בתרגומי. (יז) קציר חטים, בארץ ישראל אין גשמים יורדי' בזמן הקצ'י כ"ש הנותן גשם ויור' ומלקוש בעתו, שבעת חקות קציר ישמור לבו (ירמיה ה' כ"ד). ודעו וראו, כי לא הייתם נריכים לשאול מלך ולזלזל בי (רש"י), אחרי שגם עתה לא פסק ממשלתי עליכם ועל מלכ' על פי ה'. בו רעחכם וגו', שעורו כי רעחכם אשר עשיתם לשאול לכם מלך רבה בעיני ה'.

(טו) ואם לא תשמעו בקול יהוה וגמריכם את פי יהוה והייתה יד יהוה בכם ובאבותיכם: (טז) גם עתה התיצבו וראו את הדבר הגדול הזה אשר יהוה עשה לעיניכם: (יז) הלא קציר חטים היום אקרא אל יהוה ויתן קלות ומטר ודעו וראו כי רעחכם רבה אשר עשיתם בעיני יהוה לשאול לכם מלך: (יח) ויקרא

שמואל רש"י

(טו) והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם. כלומר והיתה בכם אחר שהיתה באבותיכם ורבותינו אמרו בכם ובאבותיכם חטוטי שכבי והיא מכת בזיון על המותים: (טז) התיצבו וראו וגו'. וכסס שעלידי תפלתי אני יכול לשנות את העתים כך אם פגעה בכם מלחמה היה כח בתפלתי לעמוד על האויב ולא הייתם נריכים לשאול מלך בחיי וחק על פי שאני זקן: (יז) הלא קציר חטים היום. והגשמים סימן קללה בעיני הקב"ה להביא פורענות חנם אע"פ כן ישבי כח ואקרא אל ה' ויתן קלות ומטר: ודעו וראו. כי לא הייתם נריכים לשאול מלך ולזלזל בי: (כב) צעזור

בעתו, שבעת חקות קציר ישמור לבו (ירמיה ה' כ"ד). ודעו וראו, כי לא הייתם נריכים לשאול מלך ולזלזל בי (רש"י), אחרי שגם עתה לא פסק ממשלתי עליכם ועל מלכ' על פי ה'. בו רעחכם וגו', שעורו כי רעחכם אשר עשיתם לשאול לכם מלך רבה בעיני ה'.

שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה
 קֶלֶת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא
 כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־
 שְׁמוּאֵל: (יט) וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם
 לְשְׁמוּאֵל הַתְּפִלָּל בְּעַד־עַבְדֶּיךָ
 אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל־נַמּוֹת בְּיַד
 יוֹסֵפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רַעְיָה
 לְשֹׂאֵל לָנוּ מֶלֶךְ: (כ) וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ
 אִתְּחֵם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הַרְעָה
 הַזֹּאת אֲךָ אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי
 יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־
 לְבַבְכֶם: (כא) וְלֹא־תִסּוּרוּ כִּי
 אַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יִוָּעִילוּ
 וְלֹא־יִצִּילוּ כִּי־תְהוּ הַמָּה: (כב) כִּי
 לֹא־יִטֹּשׂ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעַבּוֹר
 שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּאֵל יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת אֲחֻכָּם לֹו לָעַם: (כג) גַּם
 אֲנִכִּי חָלִילָה לִּי מִחַטָּא לַיהוָה

מחדל

רש"י

(כב) בעבור שמו הגדול • אשר יאל
 שמו עליהם שהוא מושיעם ולמען לא
 יתנועט שם גדלו: הואיל ה' נסבב
 כמו ויחל שחול את העם: (כג) גם
 אנכי חליל' לי • מאחר שתעשו אתם
 את

דבהוספן • (כג) וגם אנכי, כל זה מוסב על אל תיראו, אס אך לא תסורו מאחרי

(יח) שמואל ריף צום עויגן, אונג
 ער לים דאנגערן אונד רענגען אן דיזעס
 טאגע • דא פֿירכטעטע זיך דאן גאנצע
 פֿאק זעהר, פֿאָר רעם עויגן אונד שמואל,
 (יט) אונד שפראכען זעמטליך צו שמואל:
 בעטע דאך פֿיר דינע דיהנער, צום
 עויגן דינעם גאטטע, דאס ווירניכט
 אומקאממען • א, דאס וויר איבער
 אללע אונזרע זינדען, נאך דיזעס אונג
 רעכט טוהן מוסטן, איינען קעניג צו
 פֿרלאנגען! (כ) שמואל שפראך:
 פֿירכטעט ניכטס! איהר האבט נונמעהר
 דיזעס אונרעכט בעגאנגען, וויכט נור
 פֿערנר ניכט פֿאם עויגן, אונד דיהנט
 איהם מיט גאנצעם הערצן •

(כא) וויכט יא ניכט אב! דען נור
 אונדינג ווירדעט איהר פֿאלגען, דיא
 ניכט העלפן, ניכט רעטן קענן, ווייל
 זיא אונדינג זינד • (כב) דער עויגע
 אבער פֿרלעסט זיין פֿאלק ניכט, שאן
 זיינעם גראסען נאמענס ווילן; דאעס
 איהם איינמאל געפאללען, אייך צו
 זיינעם פֿאלקע צו מאכען • (כג) דאצו,
 וואס מיך בטריפט, זייע עס פֿערן פֿאן
 מיר, מיך זאן גאטט צו פֿרוינדיגען,

אויף

באור

(כ) אתם עשיתם וכו', כבר עשיתם,
 ואין להשיב, אך שמרו מעשות רע בעתיד,
 (כא) כי אחרי התורה, תסורו, אס תסורו •
 (כב) כי לא יטוש, לא כן ה' אלינו,
 הוא לא יטוש עמו • בעבור שמו, אף אס אין
 בידכם שום זכות, לא יטוש אתכם בעבור
 שמו, מכ"ש אס תלכו אחריו • כי הואיל,
 אס אך לא תסורו מאחרי

ה'

אויפצוהערן פֿיר אייך צו בעטן : פֿיל-
מעהר ווערדע איך אייך לעהרען , דען
גוטען אונד רעכטן וועג . (כד) נור
פֿירכטעט דען עוויגען , אונד דיהנט
איהם מיט טרייע , אונד גאנצע הערצן ;
דען ברענקט ! וואס פֿיר גראסע טאָהטן
ער פֿיר אייך גטאָהן . (כה) האַנדלט
איהר אַבער שלעכט , זאָ געהט איהר
זאַמט אייערס קעניג צו גרונדע .

(א) גון

מַחֲדָר לְהַתְּפִיל בְּעַדְכֶם
וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם בְּדַרְךְ הַטּוֹבָה
וְהִישָׁרְתִּי : (כד) אַךְ יִרְאוּ אֶת-
יְהוָה וְעִבְדוּהֶם אוֹתוֹ בְּאֵמֶת בְּכָל
לְבַבְכֶם כִּי רָאוּ אֶת אֲשֶׁר-הִגְדִּיל
עִמָּכֶם : (כה) וְאִם-הִרַע תִּרְעוּ
גַם-אֲתָם גַּם-מִלְּכֶם תִּסָּפוּ :

(א) בן

רשי

באור

את שלכם לשוֹב אל ה': גם אנכי חלילה
לי . מחדול ומתפלל בעדכם :

(א) בן

ה', כי הוא לא ישׁוּב אתכם , וגם אנכי אעשה
מה שניכלתי , להתפלל בעדכם כו' .

(א) בן

מ כ ל י ו פ י

(טו) ובאבותיכם , במלככם ובגדוליכם כמו וישימני לאב־לפרעה : (כב) לא
ישׁוּב , ענין עזיבה : (כד) יראו , נקוד כן שלא יחלף במלח יראו מן ראה :
(כה) גם אתם גם מלככם , הא' לרבו' על חבירו , ואם לא יוכיחם הוא
יענש עליכם :

(ב) עם

תוכחת היים

יב (יז) הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומוטר,
ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם
בעיני ה' לשאול לכם מלך . וראוי להסתבון מה ראה הנביא לתת מופת זה של
מוטר מזולתו ? וכדקדק לשון זה כי רעתכם רבה אשר עשיתו בעיני ה', והי' נראה
יותר נודק לומר ודעו וראו כי בעיני ה' רעתכם רבה אשר עשיתם לשאול וכו' ?
ואחשוב כי שמואל רצה לרמוז להם ענמות הטאם מה הים , לשלא יאמרו מה
פשענו ומה הטאנו , אחרי אשר שימת המלך היא אחת ממונות התורה
ומאותן אשר נטעו ישראל בכניסתן לארץ כאשר האריכו בזה קדמאי ובתראי ,
והמתיישב על הלב הוא מ"ש הרמז"ן ז"ל כי אין ספק שהמלך הוא ראוי וסגוף
לישראל , ומוחו צחר ה' בשבט יהודה לכך , כאשר התנבא הזקן לא יסור שבט
מיסודה , אבל הים צריך יהי' זה , בזמנו הנאות כשתגיע השעה המתוקנת לכך ,

שהוא

שהוא אחרי כלות זמן מלכות האומות שהיו ראוי למלוך , לפני מלוך מלך בישראל ,
בחופן תתעכל הקליפה , ותתקטט ביני וביני מלכות בית דוד , שאין מלכות נוגעת
בחברתה , אבל הם שאלוהו שלא בזמנו ורצו להקדים את הקץ ואכלוהו צוסר
ופגה , ובמוקום מלכות השצט הנבחר האמיתי , הוצרך להכנס שאלו ע"ה משצט
אחרון שצצטים , וכיוון שישראל נכנסו בצבול האומות , גרמו שגם האומות הים
להם מוקום להכנס בצבול ישראל צעת מלכותם האמתית , מה שאולי לא היתה
אומה ולשון שולטת בהם , אלו היו מומתינים לבקש המלך צעתו ובזמנו —

והוא המכוון לנביא ע"ה צאמרו הלח קציר חטים היום וגו' , כאלו יאמר
הלח תדעו כי שאלתכם המלך צעת ובעונה הזאת שלא בזמנה , הוא
דומה לשאלת שאני שאל עתה קולות ומטר בזמן קציר חטים , אשר לא תאות
שאלה כזאת אלא להלן בזמן החורף , שאז היתה שאלה הגונה , כן אתם אלן
הייתם מומתינים לשאל המלך בזמנו , הים דבר רצוי לפניו יתצדך וטוב לכם ,
ועתה צהייתם מהירים להקדים לשאל אותו שלא בעונתו , הסכלתם עשה ,
כי צזה הוא כאלו אתם מטיילים ח"ו אחיה דופי או מוס צהשגחתו יצב' , וזה הוא
כי רעתכם רצה אשר עשיתם צעיני ה' וכו' , כלומר אתם עושים רעה גדולה ,
כענין עיני ה' המשוטטות ומשגיחות תמיד , ע"ד אשר ה' חלקיך דורש אותה
תמיד עיני ה' חלקיך צה וגו' , שעיני ה' כמו אל ההשגחה , וצהייתם שואלים
מלך , אתם עושים רעה גדולה צענין השגחה זאת , כאילו אין עין של מעלה
רוחה ח"ו , שלכן תצטרכו אל הנהגת המלך , ואיך שיהי' רחינו הים זה אות
ומופת עם היותו צדצר טבע , לאשר קדמה מהנביא ע"ה הודעת זמנו —

(בג) גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל צעדכם , והורתי
אתכם צדרך הטובה , והמפרשים ע"ה דצרו נכונה צדקדוק
מלת גם , ואני אומר עוד כי אות הצו"ת צמלת צדרך חנה מיושצת והיל"ל הדרך
הטוב וכו' , אונס רז"ל פירשו פסוק כי לא יטוש ה' את עמו וכו' הקודם , שהוא
כשאין ישראל עושים רצונו של מוקום , ולכן יאמר עם היות אתם חטאתם נגדי
צשאלכם המלך צחי' , כאשר נתצאר צפסוקים של מעלה , ולפ"ז לא הים ראוי
שאצט עוד צכם , עכ"ז כיון שאני רוחה , כי הוא יצב' חינו עוזב ולא יטוש
אתכם חפי' כשאצט עושים רצונו , גם אני כמוהו אעשה , ואע"פ שלא הייתי
חוטא כלום נגדכם חס לא הייתי מתפלל צעדכם , כי הים זה מדה כנגד מדה ,
מ"ו הים זה חטא לה' אשר אעשה מהנקמה והנטירה , וחלילה לי מחטא חליו
ית' צמה שאחדל מהתפלל צעדכם , וימשך עוד תועלת ענוס צהתפלל צעדכם ,
אע"פ שהייתי נעלב מכם , והוא כי צתפלתי אשר פועל זה , הוא ודאי הדרך
הטובה והישרה , דהיינו לעשות לפנים משורת הדין , כטודע מועשית הישר
והטוב , צזה אני אורה אתכם וחלמדכם להועיל , כי מומני תראו וכן תעשו גם
אתם , להעביר על מדותיכם ולהתפלל חפי' צעד המרעים לכם :

יג (א) גון וואר שאול ברייטס היין
 יאהר קעניג , אונד צוויי יאהרע
 האטע ער רעגירט . (ב) שאול וועהלטע
 דרייא טויזענד מאן אויס ישראל , פאן
 וועלכען צווייא טויזענד אונטער איהם צו
 מכמש , אונד אויף דעם בערגע ביי
 בית אל , אונד טויזענד אונטר יהונתן ,
 אין גבעה בנימין'ס שטאנדען . דאן
 איבריגע פאלק לים ער נאך הווע ציהן .
 (ג) יהונתן ערשלוג דען לאנדפאלעג
 דער פלשתים דער צוגבע זאס , אונד
 דיא פלשתים ערפוהרן עס . שאול לים
 אים גאנצען לאנדע דיא טראמפעטע
 בלאוען

יג (א) בן־שנה שאול במלכו
 וישתי שנים מלך על־ישרא
 (ב) ויבחר־לו שאול שלשת
 אלפים מישרא ויהיו עם־שאול
 אלפים במכמש ובהר בית־אל
 ואלף היו עם־יונתן בגבעת
 בנימין ויתר העם שלח איש
 לאהליו : (ג) ויד יונתן את נציב
 פלשתים אשר בגבע וישמעו
 פלשתים ושאול תקע בשופר

באור

רשי

בכל

יג (א) בן שנה , דנק לשלפניו, כלומר
 עתה כשנתחדש
 המלוכה , היה בן שנה למלכותו , כי מעת
 שנמשח במזבחה עברה לו שנה . ושתי שנים ,
 כתב בס' ע' לא מלך בן זהכל אלא שתי שנים .
 ולשון ר' גאון : אפשר לומר בן ? והכתיב וילחם
 סביב בכל אייביו , כמואב ובבני עמון , ובאדום
 ובמלכי כנען ובפלשתים , ובכל אשר יפנה
 ירשיע (לקמן י"ד מ"ז) , ואימתי עשה כל
 העלמות האלה ? ואימתי רדף אחרי דוד ?
 ובלכך נארץ פלשתים עשה דוד שנה וארבעה
 חדשים ? הלכך יש לפרש ששתי שנים עד שנמשח

יג (א) בן שנה שאול במלכו .
 אה"ל כן שנה שלא טעם טעם
 חטא ויש לפתור בן שנה שאול במלכו
 בשנה ראשונה שהומלך זה והוא מלך
 ב' שנים על ישראל ובשנה ראשונה מיד
 ויבחר לו שאול שלשת אלפים : (ג) חת
 נציב פלשתים . סרדיוט שהי' להם על
 ישראל והוסיבוהו בגבעת בנימין : ישמעו
 העברים

דוד , שמעיה שנמשח דוד כאילו בעל מלכותו ,
 ע"כ . וביוספון לרומיים , כתב שמלך ארבעים שנה ,
 ויבחר , מן העם אשר הלכו עמו הגלגל . עם יונתן ,
 מכאן שולדו לשאל בניס בבית אביו .
 (ג) אשר בגבע , כתב רד"ק , אינו גבעת בנימין ,
 כי שני מקומות היו , וכן כתיב בספר
 יהושע , ע"כ . ומכל מקום נראה שגבע וגבעה
 הנזכרים בפרשה זו אחת הן , כי כן נקראת
 גבעת בנימין גם גבע , כ"ס להלן ושאול ויהונתן
 יושבים בגבע בנימין , ומבואר הוא שהיא
 גבעת בנימין , כמו שנאמר אחרי (י"ד ב')
 ושאול יושב בקנה הגבעה , ופ' ע"ז הנזכרים
 לשאל

מכלל יופי

יג (ב) עם יונתן , במסד' מן ריש ספרא עד ונפש יהונתן
 אחקרני יונתן בר מן
 חרין יהונתן ויאמר יהונתן אל הנער , ויאמר יהונתן
 הנה ומן נפש יהונתן עד
 מופי

בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ
הָעִבְרִים: (ד) וְכָרַ־יִשְׂרָאֵל
שְׁמַעוּ לֵאמֹר הִפָּה שָׂאוּל אֶת־
בְּצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם־נִבְאֵשׁ יִשְׂרָאֵל
בְּפְלִשְׁתִּים וַיִּצְעֲקוּ הָעָם אַחֲרֵי
שָׂאוּל הַגִּלְגָל: (ה) וּפְלִשְׁתִּים
נֶאֱסָפוּ לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל
שְׁלִשִׁים אֶלְפֵי רֶכֶב וְשֵׁשׁ־אֶלְפִים
פָּרָשִׁים וְעַם בְּחוּל אֲשֶׁר עַל־
שְׂפַת־הַיָּם לָרֶב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ
בְּמִכְמֶשׁ קִדְמַת בֵּית־אֵיוֹן:
(ו) וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִי צָר־לוֹ
כִּי נָגַשׁ הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם

בל אוען , דאמיט דיא עברים דיועס
ערפאָהרען מעגן . (ד) זאבאלד גאנץ
ישראל הערטע , דאס שאול דען לאַנד
פפלאַעג דער פלשתיים ערשלאַגען ,
אונד ישראל דאָרווך דען פלשתיים פֿרֿ
האַסט וואָרדען , דאָ פֿרוואַמלטע זיך
דאָס פֿאַלק צו שאול , נאָך גלגל .

(ה) אויך דיא פלשתיים פֿרוואַמלטן זיך
צום קריגע מיט ישראל , אונד דרייסיג
טויזענד וואַגען , אונד זעכסטטויזענד
דייטער , אונד פֿוספֿאַלק וויא זאָנד אַם
אופֿר דעם מעערס , צאָגען הינויף , אונד
לאַגערטן זיך פֿאַר מכמש , אַן דער
מאָרגענווייטע פֿאַן בית און .

(ו) ישראל זאָה דאָס עם (דאָן פֿאַלק)
אין נאָט זייא — דען עם וואָרדע דעם
פֿאַלקע האָרט צו גועצט — אונד פֿרֿ
שטעקטע

במערות

באור

בגבעת בנימין . ולדעתי היא גבעת קרית אשר
בה ארון אלהים , שגם היא עיר בנימין על
גבול יהודה כמו שכתבתי לעיל (ז' א') , כי
מזכרו , אחרי כן תבוא אל גבעת אלהים אשר
שם נביאי פלשתים (לעיל י' ה') , והגבעה
היא גבעת קרית יערים , כ"ג גס רש"י ורד"ק
שם . וראיתי להעיר על זאת , כי לפ"ז לא
תקצי לרצנן דאמיל לא היה אלא ארון אחד ,
ממה שנאמר להלן כי היה הארון ביום ההוא
וענין מה שכתוב אי"ה להלן (י"ד י"ט) . ישמעו
העברים , שמרדו ישראל בפלשתים ויבאו למלחמה ,
כי לא ישקטו הפלשתים מקמת
נקמה . הבה שאול , אע"פ שיומתן הכהו , כן המנהג לקרוא כל מעשי הנבא ע"ש ראשם .
וכן נקרא לכידת חברון ע"ש יהושע , וכלב עשהו כ"ג בספר יהושע (י"ד י"ב) . (ה)
קרמח , במזרח בית און . (ו) כי נגש , מענין והנגשים אלים (שמות ה' י"ג) כלומר
כלתו וכדחקו מחיל פלשתים , וזומה לו ונגש העם איש באחיו (ישעיה ג' ה') כלומר
כל אחד יספין להיות נוגש ופטר בסבירו . והמלה מנפעל , ותשלמו כנגש יר"י אברכנא

רשי

העברים . שמרדנו בפלשתים וישמרו
מהם : (ד) וגם נבאש ישראל . נבאש
ריחם בפלשתים לשון שנאה : אחרי
שאול הגלגל . הוא שאמר לו שמואל
וירדת לפני הגלגל : (ה) קדמת בית
און . במזרח בית און : (ו) ובחוחים .
מקום

מכלל יופי

סופו יהונתן : (ג) נציב , הממונה : חקע , צנה לחקוע : (ו) בחוחים ,
א א 6 ו א במצרות

שטעקטע זיך אין העהלן , דאָרן העקן ,
 פֿעלן , בערגשלעסר , אונד גרובען .
 (ז) אַנדערע עברים גינגו איכר דען ירדן
 אין דאָז לאַנד גר'ם אונד גלעד . שאול
 וואָר נאָך אין גלגל . צו וועלכס דאָז
 איבריגע פֿאַלק הערבייאַילטע .
 (ח) ער וואָרטטע זיבען טאַגע , אויף
 דיא צייט , דיא שמואל כעשטימט
 האַטטע , שמואל קאַם אַבער ניכט נאָך
 גלגל , אונד דאָז פֿאַלק פֿינג אן זיך פֿאַן
 איהם צו פֿרלוויפֿן . (ט) דאָ שפראַך
 שאול

בַּמְעָרֹת וּבְחֻוּחַיִם וּבְסַלְעִים
 וּבְצֻרֹתַיִם וּבְכַרְתֹּתַיִם : (ז) וְעִבְרִים
 עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אַרְצָן גֵּד וּגְלֵעָד
 וְשָׂאוּל עֹרְדֵנוּ בְּגִלְגַל וְכָל־הָעָם
 חָרְדוּ אַחֲרָיו : (ח) וַיִּחַל
 שִׁבְעַת יָמִים לְמוֹעֵד אֲשֶׁר שָׁמוּאֵל
 וְלֹא־בָא שָׁמוּאֵל הַגִּלְגַל וַיִּפֹּן
 הָעָם מֵעָלָיו : (ט) וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל
 וַיַּחֲלֵק הַגִּישׁוֹ

באור

רשי

הבין צמלת העם עם פלשתים , ופי' קרבו
 להלחם , ולא דק , כי לא נאמר **בגיש** , אלא
בגיש נש"ן שמאלית , כאשר הוא בכל ספרי'
 מדויקים , וכן ת"י אדחק עמא , וכן פי' רד"ק
 ור"י גאון . ובחוחים , מקום קבוצת חוחים
 שפי"י בלע"ז (רש"י) , והוא עפיגע בל"א
 (דארנן) , והנה התכסאו במקומות אשר
 קשנו שלא יבקאים שם . ובצריחיים , כבר
 בארתיה בספר שופטים (ט' מ"ו) . (ז) ובל
 העם , יתר העם . חרדו , הכנתו הראשונה
 על הרעת הגוף מפחד פתאים , כמו ויחרד
 יצחק חרדה גדולה (בראשית כ"ז ל"ג) ,
 והוא שאל על עשיית דבר מיראת המעשה , אם
 יראת כבוד , או יראת עונש . מזה וחרד על
 דברי (ישעיה ס"ו ג') , והחרדים במצות
 אלהינו (עזרא י' ג') , הכוונה עושים מצות
 ה' ביראה ופחד , פן לא יעשוהו כמשפט ,
 וזה יביא את העושה להשמר ולהזהר מאוד
 בדבר המצווה , לעשותו בצמזום ככל כוונת המצוה .
 הזאת (מ"ב ד' י"ג) ע"ש שהיתה מוראת הכניא עליה ,
 ובכל מעשיה בשבילו היתה
 צפדת פן לא תמצא חן בעיניו , השתדלה א"כ לעשות הכל באופן הטוב והמועיל . וכן ויחרד
 אחימלך לקראת דוד (לקמן כ"א ב') , כלומר בשמעו כי בא דוד הסיר מחשבתו מכל וכל ,
 ופנה אך לקראתו , לעשות ככל אשר יצוה , וכן ויחרדו זקני העיר לקראתו (לקמן ט"ז ד') .
 וכן כאן מאהבתם ומיראתם את שאול מלכס , הכינוהו כל מעשיהם ובאו אחריו . ושאוול עורנו
 בגלגל , מיום שנתחדשה המלוכה עד צתה לא ישב בעיר אחרת , (ח) למועד אשר
 שמואל , אשר שם או אשר אמר שמואל , ונשמע מאליו שיבא שמואל מגלגל אחר קדוש
 המלוכה לעשות מעשהו . ואמר לשון לשבעת ימים , ואין טורח להזכירו , וכינא בזה דבטס
 במקרא

מקום קבוצת חוחים . שפי"י בלע"ז
 (מבואר שופטים ט' י"ד) : ובצריחיים
 פליישי' בלע"ז (עיין שופטי' ט' מ"ו) :
 ובצורו . גומות : (ז) עברו את הירדן
 ארץ ג' . לצרות מפני פלשתים
 שהפלשתים היו בארץ כנען בעבר הירדן
 ומה : חרדו אחריו . מהרו ללכ' אחריו :
 (ח) ויחל . המהין : למועד אשר
 שמואל . הרי זה מקרה חסר תיבה אחת
 למועד אשר שם שמואל או למועד אשר
 לשמואל ודוגמא לו ושני חגשים שרי
 גדודי' היו בן שאול היה לו לכתוב לבן
 שאול אף כאן אשר לשמואל שאמר לו
 שבעת ימים תוחל עד צואי אליך :

(ט) הגישו

במקרא

וַיִּשְׁאוּ אֵלַי הָעֵלָה וְהַשְּׁלָמִים
וַיַּעַל הָעֵלָה : (י) וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ
קְהֵעְלוֹת הָעֵלָה וְהִנֵּה שְׂמוּאֵל
בָּא וַיֵּצֵא שְׂאוֹל לְקָרְאָתוֹ לְבָרְכּוֹ :
(יא) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל מַה עָשִׂיתָ
וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל כִּי־רָאִיתִי כִּי־נִפְּץ
הָעַם מֵעָלַי וְאַתָּה לֹא־בָאתָ
לְמִעַד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים נֹאכְפִים
מְכַמְּשׁ : (יב) וַאֲמַר עָתָה יֵרְדוּ
פְלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָּל וּפְנֵי יְהוָה
לֹא חָלִיתִי וְאַתָּה אִפְּק וְאַעֲלֶה
הָעֵלָה : (יג) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־
שְׂאוֹל נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׁמַרְתָּ אֶת־
מִצְוַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוְּךָ כִּי
עָתָה הִכִּין יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתְּךָ

שאוול : דייכט מיר הער דאז גאנץ
אונד פרידענאפפער . אונד ער בראכטע
דאז גאנצאפפער דאר . (י) וויא ער
עס דארגבראכט האטטע , קאם שמואל
אן , אונד שאול גינג הינויס , איהם
ענטגעגען , איהן צו עמפאנגען .
(יא) שמואל שפראך ; וואס האסט
דו גטאהן ? שאול אנטווארטעטע
ווייל איך גזעהן , דאס דאז פאלק זיך פאן
מיר פרליף , דוא צור בעשטימטן צייט
ניכט קאסטט , אונד דו פלשחים
אין מכמש פרוזאמלט שטעהן ;
(יב) דא דאכטע איך : דו פלשחים
קענטן איצט מיך אין גלגל איברפאלן ,
אונד איך העטטע נאך ניכט פאר גאטט
גבעטעט . דא איבערוואנד איך מיך ,
אונד בראכטע דאז גאנצאפפער דאר .
(יג) שמואל שפראך צו שאול : דו
האזט טעהריכט געהאנדעלט , האסט
ניכט געהאלטן דאז גבאט דעס עוויגען
דיינעס גאטטעס , דאז ער דיר בפאהלן .
זיה נון ! דער עוויגע דעטטע דיינע
רעגירונג

רשי

באור

(ט) הגישו חלי העולה . זר מותר
להקריב בצומה : (יא) מה עשית .
הלא חמרתו לך הנני יורד אליך להעלו
העולה אני העלה אותה ולא אתה :
למועד הימים . בתחילת היום :
(יב) ואתאפק . נתחזקתי על רגועי
שהיה לזבי חומר להמתין לך על כרחי .
העמדתי את לזבי והעלה העולה :
(יג) כי עתה . לפני עשותך זאת : הכין ה' ממלכתך עד עולם . שכשפוסקין
לו

במקרא . (י) לברכו , לתת לו שלום ,
כמו כי תנחא איש לא תברכו , וכן ת"י למשא
בשלמי' (רד"ק) . (יב) ואתאפק ,
התחזקתי והתחמכתי נגד רגועי לשמו' בקולך ,
כי ראיתי השעה דחוקה . (יג) את מצור
ה' , כיכל אשר אני מטיה אותך לא מלבי ,
אלא כאשר ישים אלהים בפי . הכין , היה
מכין אס היית שומ' בקולו , אבל עתה ממלכתך
לא

מכלל יופי

במצדוה , בצריחים , בנין גבוה , מלשון יצריח : (ח) ויפץ , פועל עומד ואם הוא
בקטץ 2 6 1 ב

רעגירונג איבער ישראל אויף עויג
בשטימט , (יד) זא אבער ווירד דיינע
רעגירונג קיינען בשטאנד האבען , דער
עוויגע האט זיך ברויטס איינז מאן , נאך
זיינעם זיננע אויסגעזוכט , דען ער צום
רעגענטען איבער זיין פאלק גזעצט ,
ווייל דוא ניכט געהאלטען האסט , וואס
דיר דער עוויגע בעפאהלען .

(טו) הירמיט מאכטע זיך שמואל אויף ,
אונד גינג פאן גלגל וועג , הינאוויף נאך
גבער בנימן . היר מוסטערטע שאול
דאז פאלק , וועלכס ער בייא זיך האטטע ,
אונד אונגפעהר זעכסדוונדערט מאן
שטארק וואר . (טו) שאול אונד זיין
זאהן יהונתן מיט איהרן טרופן , לאגען
אלוא אין גבע בנימן , אונד דיא פלשתים
לאגרטן אין מכמש . (יז) דיא פרויא
בייטר פאן דעם לאגער דער פלשתים ,
מאכטען

באור

לא תקום . אל ישראל , כמו על . (טו)
זיקם שמואל , ושאול הלך אחריו , כשׁוילאו
הכופים לשאל במחנה בנימן (להלן י"ד ט"ז) .
(יז) המשחירו , להלן נאמר ותי סרדה
במחנה ובכל העם , המצב והמשמית סרדו גם
הם (י"ד ט"ז) הרי נזכר ג' מחלקות במחנה
פלשתים , מצב , משחירו , וכל העם .
וכתב רד"ק המשמית הם בני חיל הגבורים
אחיו סרבות ורמאים , ולפ"ז מה טעם הפרדס
משאר העם המלחמה בשם מיוחד , הלא כולם
אחיו סרב ? ונפי' מלת מצב הולך בעקבות
ת"י שתרנס איסטראטיג , והם שרי חיל , וגם
זה רחוק מאוד . והנכון מה שכתב רש"י ,
ח"ל : דרך אנשי צבא לעשות מהם מצב ומשמי'
הם הפושטים ורעים אשר השלל אל העיר

אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם : (יד) וְעַתָּה
מִמֶּלֶךְ כְּהֵךְ לֹא־תִקּוּם בְּקִשׁ יְהוָה
לֹא אִישׁ כָּל־כֹּבוֹ וַיִּצְוֵהוּ יְהוָה
לְנָגִיד עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שָׁמְרָתָּ
אֶת אֲשֶׁר־צִוָּךְ יְהוָה : (טו) וַיִּקֶּם
שָׁמוּאֵל וַיַּעַל מִן הַגִּלְגָּל גִּבְעַת
בְּנֵימִן וַיִּפְקֹד שְׂאוּל אֶת־הָעָם
הַנִּמְצָאִים עִמּוֹ בְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ :
(טו) וַשְּׂאוּל וַיּוֹנְתָן בָּנָו וְהָעָם
הַנִּמְצָא עִמָּם יֹשְׁבֵי־בְּגֵבַע
בְּנֵימִן וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְּמִכְמֵשׁ :
(יז) וַיֵּצֵא הַמִּשְׁתָּחִית מִמַּחֲנֶה
פְּלִשְׁתִּים

רש"י

לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו :
(יד) ועתה מומלכתך לא תקום . שכן
אמר משה בתורה לבלתי סור מן המצוה
יומין ושמואל למען יאריך ימים ואל"ת לא
על מצות נביא נאמר לא על מצות התור'
הרי כבר נאמר ולשמור את כל דברי
התורה הזאת ואחר כך לבלתי רוס
לצבו ולבלתי סור מן המצוה חפילו מצות
נביא : (טו) הנמצאים עמו . כי העם
נפוטו מעליו ואלו נשתיירו : יח גיא
הנצועים

שקורין כנב"ל בלע"ז (נ"ל לדעתי שאנמאניל,
בל"א

מכלל יופי

בזמין : (יג) נסכלח , ענין טפשות : (יד) ויצוהו , כתב ר' שמואל הנגיד כי
והיו"ד רגושה ולא מצאנו כן בספרים המדוייקים : (טו) ויפקד , מספר :
(יז) אחד

פְּלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשֵׁי הָרֹאשׁ
 אַחַד יַפְנֶה אֶל־דָּרֶךְ עַפְרָה אֶל־
 אֶרֶץ שׁוּעַל : (יח) וְהָרֹאשׁ אַחַד
 יַפְנֶה דָּרֶךְ בֵּית הָרוֹן וְהָרֹאשׁ
 אַחַד יַפְנֶה דָּרֶךְ הַגְּבוּל הַנְּשָׁקָה
 עַל־גֵּי הַזְּבַעִים הַמְּדַבְּרָה :
 (יט) וְהָרֹשׁ לֹא יִמָּצֵא בְּכָל אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל כִּי־אָמַר פְּלִשְׁתִּים פֶּן
 יַעֲשׂוּ הָעֹבְרִים הָרֹב אוֹ חַיִּית :
 (כ) וַיִּירְדוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל הַפְּלִשְׁתִּים
 לְלָטוֹשׁ אִישׁ אֶת־מַהְרֵשָׁתוֹ

אמרו ק' רש"י ואת

מאכטען שטרייפציגע , אין דרייא אב
 טיילונגען . איין הויפע ווענדעטע זיך
 נאך דעם וועגע גען עפֿרה , אין דער
 לאַנדשאַפֿט שועל . (יח) איין הויפע
 ווענדטע זיך דען זעג נאך בית חרון
 אונד איין הויפע לענגס דער גרענצע ,
 וואָ דיא אויסזיכט וואָר , אין דאָז טאָהל
 צבעים , געגן דיא וויסטע הין .
 (יט) אים גאנצען לאַנדע ישראל וואָר
 קיין שמיר צו פֿינדען , דען דיא פֿלשתים
 דאכטן : דיא עכרים קענטען זיך שווערד
 אונד שפֿיז פֿרפֿערטיגן לאַסן .
 (כ) גאַנץ ישראל מוסטע דאָהער הינג
 אָב געהן צו דען פֿלשתים , ווען יעמאָנד
 זיינען טרייבשטאָק , זיין פֿלוגאייזן ,
 זיינע

באור

כל"א שטרייפענדס פאלק , פרייאזניטר) .
 ומכב הם כזיכיס לשמור שלא ינאו מן העיר
 משחיתים בהם ע"כ . והוא כעין שקירין
 בזמנינו (פארפאסטן) , ותכליתם לאו דוקא
 לשמור שלא ינאו מן העיר משחיתים , אלא
 ללכת ולחכות הרחק לפני המחנה , שאם יבוא
 האויב , יפול תחילה בהם , ובין כך תערוך
 המחנה אשר חמריה מלחמה , ומוכיח הפי'
 הזה מה שנאמר להלן , ויענו אנשי המוכנה
 כו' , שגלת מוכנה שם המקרה , הוכח על
 פעולת המכב ותכליתו , וכעין זה ת"י שם
 אנשי מטרתא . ודוק . ובוה מביאר גלת מכב
 ומשחית . והחיל חק מאלה יקרא כל העם .
 וטעם וינא , היה ינא , פי' היה מכהנו
 לכאף לחבל ולהשחית . (יח) דרך הגבול ,
 על ההרים העומדות על גבול ארץ ישראל בנד
 ארץ פלשתים . גי הצבעים , ת"י לחילת אפעיא , והוא הנאמר בדרו"ל ר' מאיר אומר
 אף הנבוע , והוא מין כחש נביע בנוזים שונים . וכקרא הני כן ע"ש שהמין ההוא מכוי שם .
 (כ) מחרשתו , הנפרד מחרשת , ע"ש משש' , או מחרשתו כמו מקשבה והו' כלי ברזל
 שסורשין

הנבועים . שמויין צו הנבועים
 היא שטינו רבי מאיר אומר חף הנבוע
 ותרגם יונתן אפעי' וכן פירשו רבותי'
 נבוע זה אפעה מין שרץ רע ומוזיק :
 (יט) וחרש לא ימצא . לא היה מנוי
 בתחלת מלכות שאול כי הפלשתים
 המושלים בישראל העבירו כל חרשי
 ברזל מישראל פן יעשו כלי זיין להלחם :
 (כ) וירדו כל ישראל הפלשתים .
 וכסהיו ישראל נריכין לחרשי ברזל
 ללטוש איתים וקרדומות ומחרשות היו
 זקוקים לירד אל ארץ פלשת' : מחרשתו
 שוק

מכלל יופי

(יו) אחד , בחסרון ה"א הידיעה מן התואר : (כ) הפלשתים , ארץ פלשתים :
 ללטוש , לחרד : (כא) פים

זיינע אקוט , אדר פֿלוגשאַר שערפֿען
וואַלטע . (כא) אַבער מאַן בדיהנטע
זיך איינער פֿיילע , פֿיר דיא פֿלוגשאַרן ,
פֿלוגאייזן

וְאֶת־אֶתּוֹ וְאֶת־קַרְדֵּמוֹ וְאֶת־
מַחְרָשָׁתוֹ : (כא) וְהִיְתָה הַפְּצִירָה
פִּים

באור

רשי

שחורשין צו , כ"ש רש"י ז"ל ש"ק בלע"ז ,
והוא סאק , בל"א (פֿלוגשאַרע) . וי"ת
ית פרשיה , וכן תרגם במלמד הבקר , פרשת
תירא . והוא המרדע , או המלמד שבו מכה
החורש את הבקר להיטיירה בדרך , כדגמריין
דנקט פרשא משלם (ב"מ דף פ' ע"א) .
והכלי הזה היה עץ ארוך , ובראשו תקנע מחט
ליסר בו הבקר , והמטה יקרא מלמד , והמחט
דרבן ויהיה אס כן לדעת ת"י . ענין
מחרשת וענין דרבן אחד , וכיון לפ"ז מה
שלא נזכר בפ' הסמך מחרשת , וכן תרגמתי .

שו"ק בלע"ז (Soc. בל"א פלוג חייזן)
חתו , קילטר"א בלע"ז (ל' חיטליח
Coltro. פלוגשאַר , וכן שבת קכ"ג
ע"ב , ז"מ פ' ע"א) : קרדמו בשנו"ר
בלע"ז (ר' לבצוואג"ר . Besoche. בל"א
פיקעל , הוי"אע) : מחרשתו פוסווייר"א
בלע"ז (Fosoyere. מ"ג , בל"א
שיפפע , גראב צייג) : (כא) והיתה
הפצירה

אחתו פירש"י קילטר"א בלע"ז , והוא קיטר"ע , ובקצת גלילות אשכנז נקרא עוד בימינו
קאלטר"ר , או (פֿלוגאייזן) שכלי החרישה מורכב משני מיני כלי ברזל , תמונת האחד
כמו מרה , שיכב וסופר בארץ (פֿלוגשאַר) , ושני ארוך וצר , עומד וסותף את העפר
ועושה שורה ישרה , וזה הנקרא קאלטר"ר או (פֿלוגאייזן) . והברזל הזה מקובר בראש
מטה , והאיכר אוחז במטה הזה , להכניד את הברזל בקרקע . וזה הנקרא בלשון חז"ל
קנקן , כדמתניין , נשבר הקנקן חייב (שם שם) , ופירש"י שם שהקנקן הוא היתד אשר
בראשו הקילטר"א בלע"ז . וי"ת סיכת פדניה וענין סיכת כמותיד , כי כן תרגם יתד האוהל
סיכת משכא , וכיון לדעת גס הוא א הקנקן הנזכר . קרדמו , פירש"י בשנו"ר בלע"ז ז"ל
בעוואי"ע , בל"א (צווערגאקסט) . מחרשתו , הנפרד מַחְרָשָׁה ע"מ מנפה ,
והקבו' מַחְרָשׁוֹת כמו מנפות . ענינו לדעת רד"ק כלי חרש . עבים או חרש
אבן , ובשרשים כתב כלי מוכן לכל מלאכת החרש . וכבר השתמשו חז"ל
במלת מחרשה על הכלי שחורשין בו , כמו ששנינו , כדי שלא יעכב את המחרשה (ב"ב
דף כ"ו ע"א) קוצן מלא מרדע ע"ג המחרשה (שם כ"ו ע"ב) , וכן בפרק המקבל , ומחזיר
את הכר בלילה ואת המחרשה ביום (דף ק"ג ע"א) , ואף על פי דמסקיין שם מה מחרשה
מחרשה דכספא , ופי' ר"ח שם ובכתובות (דף ס"ח) שהוא אנדרתא , שמגרדין בו ב"א בבית
המרחץ , מ"מ אפשר נקרא אנדרתא מחרשה לפי שמעשיהו כמעשה המחרשה , ורש"י שלא
פי' שם מלת מחרשה , נראה שלא הוציא המלה ממשעו , כי לולא כן היה מפרשה ,
וכן הוכיח רש"ל שם , ומתני' איירי לדידי' בעבר וחבל ע"ש . ויהיה ענין מחרשה כמו שנארתני
לעיל בד"ה אחו , הכלי שקורין בל"א (פֿלוגשאַר) , ולפי שהכלי הזה עקר בעבודת
החרשה , לכן קראו לעגלת החרשה כולה על שמה . וכן תרגמתי . ורש"י בפ' הפסוק
כתב , מחרשה פוסווייר"א בלע"ז , והוא לדעתי פאשער בל"א (איין גראומעהר , איינע
סענוע) . ואין טעם ללטוש למדד דוקא . אלא לשון לטוש נופל על ההכנה בכל כלי ברזל
ונחושת , והעד לטוש כל חרש נחושת וברזל (בראשית ד' כ"ב) שאין טעמו ממדד , אלא
גם עושה כלים מנחושת וברזל . (כא) והיחה הפצירה פים , לאשר לא יוכל לרדת אל
פלגתים . והוראת שורש פזר בכ"ע התאמת על זולתו להעבירו מרזונו , לעשות כאשר
יספין הוא , כמו ויפזרו בו , שפירושו רצה להכריחו שיעבור על רצון עצמו מפני רזונו ,
והוא אל על הכלי רב השיגים שקירין בל"א (פֿיילע) לפי שמתחוק וסותף כל כלי מתכת ,
והרי

פִּים לַמַּחְרָשׁוֹת וְלַאֲתִים וְלִשְׁלֹשׁ
 קַלְשׁוֹן וְלַהֲקַרְדָּמִים וְלַהֲצִיב
 הַדְּרָבָן: (כב) וְהָיָה בַּיּוֹם מְלַחֶמֶת
 וְלֹא נִמְצָא הָרֶכָב וְחַגִּית בְּיַד כָּל־
 הָעָם אֲשֶׁר אֶת־שָׂאוֹל וְאֶת־
 יוֹנָתָן וְהַמְצִיָּה לְשָׂאוֹל וְלַיּוֹנָתָן
 בָּנוּ: (כג) וַיֵּצֵא מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים
 אֶל־מַעְבַּר מַכְמֶשׁ:

פֶּלֶגוֹגַאיוֹן , דְּרִיִּיאֲצִאֲקִיגְטַע גֶּאֲבַעְלֹן ,
 אֲקַסַּע , אֲוֹנֵר דַּעַן טְרִיִּיבִשְׁטִיכַעֲלֹן צו
 שְׁפִיצֵן . (כב) אֲלַס עַם גּוֹן צוֹם שְׁטְרִיִּטַע
 קָאָם , דַּצַּ וּוְאָר קִיז שׁווערר נֶאָךְ שְׁפִים
 צו פִּינְדַעַן , אֲוֹנְטַער דַּעַם גֶּאֲנַצֵּן פֶּאָלְקַע ,
 וועלכַעַם בִּיִּיא שָׂאוֹל אֲוֹנֵר יְהוֹנָתָן וּוְאָר ,
 בְּלֶאֱם שָׂאוֹל אֲוֹנֵר יְהוֹנָתָן הָאֲטַטֵּן אִיִּינִיגַע .
 (כג) דִּיא פֶּאָרְפֶּאָסְטֵן דַּעַר פְּלִשְׁתִּים
 דִּיקְטֵן פֶּאָר , אֲן דַּעַם פֶּאָם מַכְמֶשׁ .
 (א) אִיִּינַעַם

א (א) ויהי באור

מַכְמֶשׁ

רש"י

הפצירה פים למחרשת . והיתה להם
 לחותם שהיה להם טורח לרדת אל
 הפלשתים ללטוש : היתה הפצירה
 פים . לימ"א זלע"ז Lime זל"א
 איינע פיילע , וכן ש"צ זל"א , ח'וב
 ט"ו כ"ז) שיש לה הפנ' פיות כלומר
 חידודים הרבה היתה להם לחדד
 המחרשות והאתים : ולשלוש קלשון .
 מזלג עשוי כמין עתר שקורין פורק"א
 זלע"ז (Fourche זל"א הייא גאבל)
 ולו שלש שיניים : ולהניב הדרבן . לחדדו
 בראשו לגועו ולהניבו בתוך המרדע :
 (כב) ותמנח לשאול . על ידי גם :
 (כג) מנח פלשתים . דרך חגשי זבא
 לעשות מהם מנח ומשחית הם הפושטים
 ורנים אחר השלל אל העיר שקורין
 זנב"ל

והרי הוא כאילו מכרות כל דבר זולתו להיות
 כחפני ורטנו . ורש"י כתב לימ"א זלע"ז ,
 והוא הכלי הכוזב , ולשלוש קלשון , כלי
 שלש השיניים לסלק בו האבן . וכתב רד"ק
 שמלת קלשון היא שם ענב לכלי ההוא .
 הדרבן , כבר בארתי שהוא המטע התקיע
 בעץ ליסר השורים , והעץ עם המחט יקרא
 מלמד הנקר , ע"ש שמלמד בו הנקר ליישר את
 דרכם , ונקרא גם מחרשת אם הוא ביד הקורש
 כמו שכתבתי לעיל . ואם יהיה מחרשת דלעיל
 כ"ש רש"י ורד"ק יהיה הכלי הזה כשמש מפ'
 הזה , ותחתיו נכתב אחר , כמו הדרבן .
 שלא נזכר לעיל , אשר יקשה להבין . וטעם
 להניב כמו להכין . (כג) מצב , פירשתי
 לעיל פסיק י"ז . מעבר מכמש , הנראה
 מאשר לפניו , והכרח לדעת למען הבין העשך
 הכתובים הוא זה : שהרים וגנבות היו
 מפסיקים בין מכמש אשר שם מחנה פלשתים ,
 ובין גבע אשר שם חנה שאול ויונתן , ואי אפשר
 לבוא מואת אל זאת , אלא באיזה מקומות אשר
 איננם גבוהים ותלולים כל כך . והמקומות
 האלה נקראים מעברות , כמו שנקראים כן מקומות בירדן , אשר לא יעברו עליהם מים
 אדירים

מכלל יופי

(כא) פים , הנפרד פה , והראוי פיים : ולהציב , לחדד הדרבן , כלוקמץ לבן
 גפתלי , ולבן אשר הבית בפת"ח , ולשניהם הדל"ת בגעיא , והוא המחט החקוע
 בראש עץ שטוענים בו השורים בשעת החרישה והמחט יקרא דרבן והעץ יקרא
 מלמד : (כב) מלחמת , הנפרד מן מלחמתו :
 (א) מצב

יד (א) איינעם טאגס שפראך ז'הונתן זאָהן שאולס צו זיינעם וואָפּענ-טרעגער : קאָם , וויר געהן הינאויב צו דען פּאַרפּאַסטן דער פּלשחים וועלכע אָן יענער זייטע דאָרט שטעהן . זיינעם פּאַטער אָבער זאָגטע ער ניכטס דאָפּאָן .
 (ב) (שאול האָטטע זיינען זיין , אַם ענדע פּאָן גבעה , האַנטער איינעם גראַנטאַפּפּעלבוים , דער אַם געביטע פּאָן מגרון שטאַנד , דאָז פּאַלק וועלכס ער בייאָ זיך האָטטע , בשטאַנד אין אונגפּעהר זעכסהונדערט מאָן .
 (ג) אחיה זאָהן אחיטוב'ס , איין ברודר דעם אי כבוד , זאָהן דעם פּנחס , דער איין זאָהן דעם עלי וואָר , וועלכער אין שלח אַלס פּריסטער דעם עוויגן דיהנטע , טרוג דען אַפּוד .) אויך דאָז פּאַלק וואוסטע

יד (א) וַיְהִי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן-שָׁאוּל אֶל-הַנְּעָר גִּישָׁא כְּלוּ לְכֹה וְנַעֲבְדָהּ אֶל-מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַיָּד וּלְאָבִיו לֹא הָגִיד : (ב) וַשָּׂאוּל יוֹשֵׁב בְּקֶצֶה הַגְּבֻעָה הַזֹּאת הָרִמּוֹן אֲשֶׁר בְּמִגְרוֹן וְהָעַם אֲשֶׁר עִמּוֹ כִּישָׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ : (ג) וַאֲחִיָּה בֶן-אֲחִיטוֹב אָחִי אִי-כָבוֹד , בֶּן-פִּינְחָס בֶּן-עֲרִי כֹהֵן יְהוָה בָּשְׁלוּ נִשְׂא אַפּוֹד וְהָעַם לֹא

באור

רשי

אדירים , וכוכבים לעצור צם רגל אדם . כ"ט על מעברות הירדן , וזה טעם מעבר מכום , כמו מעבר יבן (בראשית ל"ב פ"ד) , ונקרא המעבר הזה כן , על שם העיר הכמוכה לו . והוא המעבר הנזכר בישיעה (י"ב כ"ט) עברו מעברה וגו' , כנשמע מהמקומות אשר זכר שם שם בעצמם הנזכר' כאן . ומה מאוד אתפלא על מה שתרגם יוכתן שם עברו מעברה , נגזו ירדנא , ע"ט .
 יד (א) הלו , כל הלו והלזה שבמקרא אינו לשון הזה , אלא לשון דבר שכנגדו והוא מראה באצבעו ובלע"ז אינו לשון צי"ט [צ"ל סע (דזר)] אלא צי"ל [צ"ל סע לא (יענד)] (הש"י) . זה כתוב הזה כלל , והפרט פסוק וי"ו , ואשר בין ב' כתובים האלה , היא הודעה אגב אורחיה , ומקשרת קצת עם הכומר בהמשך . (ב) אשר במגרון , בעינורה של מגרון , וכדמתורגם . (ג) נושא אפוד , דבוק אל ואחי

כנזי"ל בלע"ז (ר"ל גע"נס פי"ללע , Gens pille.) צל"א לייטע נוס פלינדרין , וקירמוי'ה' כ"ו) : מנז . סם נליבים לשמור שלא ילאו מן העיר משתיים בהם : אל מעבר מכום . הפלשתים היו חונים במכום ומכום צהר וישראל צעיר ששמה גבע וגבע היתה בראש הסר ושני הרים היו זה כנגד זה והגיא ביניהם כמו שאמור צענין ומנז פלשתים נגש אל עבר מכום של צד גבע אל הגיא שביניהם :
 יד (א) מעבר הלז . כל הלו והלזה שבמקרא אינו לשון הזה אלא לשון דבר שכנגדו והוא מראה באצב' ובלע"ז אינו לשון צי"ט בלע"ז אלא צי"ל צי"ט , Cet, celui. צל"א דזר , צי"ל צל"א יענד) : מעבר הלז . גיא שני ההרי' : (ב) בקל' הגבע' . בסוף הגבע' : (ג) נוש' אפוד . אורים

לא ידע כי הלך יונתן : (ד) ובין
 המעברות אשר בקש יונתן
 לעבר על מצב פלשתים שן
 הסלע מהעבר מזה ושן הסלע
 מהעבר מזה ושם האחד בוצץ
 ושם האחד סנה : (ה) השן
 האחד מצוק מצפון מול מכמש
 והאחד מנגב מול גבע :
 (ו) ויאמר יונתן אל הבער
 גשא כליו לכה ונעברה אל-

מצב

רש"י

אורים ותומים : (ד) ובין המעברות
 אשר בקש יונתן לעבור . כן היה עשוי
 שן הסלע היה מהעבר מזה לבין
 המעברו מכאן ושן הסלע לבין המעברו
 מזה הגיח הוא קרוי בין המעברות
 והיה לו סלע מכאן וסלע מכאן זה
 בעברו מזה זה בעברו מזה והגיח בין
 שני העברים אותו הגיח בקש יונתן
 לעבור : שן הסלע . שם האחד . בוצץ
 ושם השני סנה : (ה) מצוק מצפון .
 משופע ועולה מול אל מכמש מול

גבע

מבלי דעת איך בא אליהם . וזה משמעות ונגלנו אליהם .
 רגליו , ואם היה עובר בדרך המעברות , מה לו ללכת על כפיו , ובין המעברות הי' ב' שיכי סלעי' ,
 האחת משופע ועולה לכד כפין , ואחת לכד דרום , והיה אם כן יונתן יורד משופע השן אלה , ועל'
 בשיפוע השן שכנגדו , אשר היה מצוק מול מכמש . מצוק , ע"מ מכין לשנתך , לא שנתחלף הסול"ס
 בשור"ק כמנהגו לפעמי' . ושרשו טוק . (ו) אולי ,
 יעשה

מכלל יופי

וואוסטע ניכט , דאס יהונתן וועגגעט
 גאנגען וואר . (ד) צווישן דען פעסן ,
 וואָ יהונתן הינאיבער וואַלטע , צו דען
 פֿאַרפּאַסטן דער פּלשתיים , וואַר איינע
 פֿעלזענשפיצע אויף דיוער ווייטע , אונד
 איינע אַנדערע פֿעלזענשפיצע אויף יענער
 ווייטע . דיא איינע חים בוצץ אונד דיא
 אַנדערע סנה . (ה) איינע שפיצע לוף
 שראַף הינאַן , נערדליך געגן מכמש ,
 אונד דיא אַנדערע וידליך געגן גבע .
 (ו) יהונתן שפּראַך אַלזאָ צו זיינעם
 וואַפֿענטרעגער : קאַם ! לאַס אונס
 הינאיבערגעהן צו דען פֿאַרפּאַסטן דער
 אונבעשניטען

באור

ואחי' בן אחיטוב' ומאמר כהן ה' בשלו מחובר
 עם עלי' , כי מוזין עלי והלחה לא היה ארון
 אלהים בשלה . (ד) ובין המעברות , אין
 פי' מעברות מלשון עבר וכד' , כמו שהבין רש"י
 ז"ל , אלא מקימות לעבור בין הרים כמו
 שכתבתי . ולא בקש יונתן לעבור בדרך
 המעברות עצמן , כי אז היה מוסר נפשו
 בסכנה וודאית , כי הפלשתים אין ספק הציבו
 שימרים על כל המעברות , עד שראינו שאל
 מעבר מכמש יבא מנב , שהוא קיבוץ אנשים
 רבים , לפי שמעבר הזה יותר קרוב וטוב
 לישראל לעבור ולבוא עליהם פתאום . אך
 רצה לעבור בדרך אשר לא יעבור בה איש ,
 כדי שלא יראוהו פלשתים מרחוק בא עליהם ,
 ולהגלות אחר כך פתאום , ויהיו משתוממים
 . וכן נאמר ויעל יונתן על ידיו ועל
 רגליו , ואם היה עובר בדרך המעברות , מה לו ללכת על כפיו , ובין המעברות הי' ב' שיכי סלעי' ,
 האחת משופע ועולה לכד כפין , ואחת לכד דרום , והיה אם כן יונתן יורד משופע השן אלה , ועל'
 בשיפוע השן שכנגדו , אשר היה מצוק מול מכמש . מצוק , ע"מ מכין לשנתך , לא שנתחלף הסול"ס
 בשור"ק כמנהגו לפעמי' . ושרשו טוק . (ו) אולי ,
 יעשה

יד (א) מצב , הם אוחזי הצנוח , והי' ראוי להיות בפת"ח : (ד) סנה , מלעיל ,
 בתוס' ה"א והנו"ן רגוש : (ה) מצוק , שם פי' , מעמד :
 (ט) דמו

ואונבעשניטן , פיללייכט לאסט אונס
דער עוויגע וואס אויספיהרן . דען
איהם העלט ניכטס אב , צו העלפען ,
דורך פיל אָרר וועניגע . (ז) זיין וואַפֿנ
טרעגער ערווידערטע איהם : טוה' נאָך
דיינעם בעליבען , ווענדע דייך וואַרהין
דוא ווילסט , איך בלייבע בייא דיר .

(ח) יהונתן שפראך : זיה ! וויר געהן
צו דען לייטען הינאיבער , אונד לאַסען
אונס פֿאַר איהנן בליקן .

(ט) שפרעכֿן זיא דאָן זאָ צו אונס :
וואַרטעט נור , ביז וויר צו אייך הינ
קאָממען , זאָ בלייבען וויר אויף אונזרר

שטעללע , אונד געהן ניכט צו איהנן
הינויף ; (י) שפרעכֿן זיא אַבער זאָ .

קאָממט נור הערויף צו אונס ! זאָ געהן
וויר הינאוויף , אונד דער עוויגע גיבט זיא

זיכר אונס אין דיא הענדע . דים זייא
אונזער צייכען . (יא) נון לייסן זיך
ביידע דען פֿאַרפֿאַסטען דער פלשחים

זעהן , דיא פלשחים שפראַכן : זעהט !
דאָרט קאָממען עברים אויס דען לעכע
רען הערפֿאַר , וואָ זיא זיך פֿרשטעקט

האַטטען . (יב) אונד דיא מאַנשאַפֿט
אויף דעם פֿאַסטען ריפֿן יהונתן אונד

זיינעם וואַפֿענטרעגער צו , אונד שפראַך
כען : קאָממט הערויף צו אונס ! וויר
וואַללען אייך וואַס כעקאַנט מאַכען .

דאָ שפראַך יהונתן צו זיינעם וואַפֿענ
טרעגער

באור

יעשה , טעמו כמו יכלית : (ז) נטה לך ,
מחוצה אל כלבדך . (י) זה לנו האורת ,
אס לעלות או לעמוד תחתנו . (יב) ויאמרו
פלשחים , הפלשתיים אשר במחכה , לא אשר
במחכה , זעור הכתוב כן הוא : ויגלו שניהם ,
והכמשך זזה שהפלשתיים במחכה , כאשר
הגידו

מצב הערלים האלה אולי
יעשה יהוה לנו כי אין ליהודה
מעצור להושיע ברב או במעט :
(ז) ויאמר לו נישא כליו עשה
כל אשר בלבבך נטה לך הנני
עמך בלבבך : (ח) ויאמר יהונתן
הנה אנחנו עברים אל האנשים
ונגלינו אליהם : (ט) אם כה
יאמרו אלינו דמו עד הדיענו
אליכם ועמדנו תחתינו ולא
נעלה אליהם : (י) ואם כה
יאמרו עליו עלינו ועלינו כי
נתנם יהוה בידנו וזה לנו האות :
(יא) ויגלו שניהם אר מצב
פלשתיים ויאמרו פלשתיים הנה
עברים יצאים מן החרים אשר
התחבאו שם : (יב) ויענו אנשי
המצבה את יונתן ואת נישא
כליו ויאמרו עליו אלינו ונדדיעה
אתכם דבר ויאמר יונתן אל-

נישא

רשי

גבע שממנה יאל יהונתן : (ט) דומו .
המתינו כמו שמש בגבעון דוס וכן דוס
לוי אס כס יאמרו דומו ונעלה עליכם
שעתה ונלחח ולבס רס עליהם אס כס
יאמרו עלו אלינו פחד הקב"ה בלבס
ויביאס

נִשְׂא כָלָיו עֲלֵה אַחֲרַי פִּי־נִתְּנָם
 יְהוָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל : (יג) וַיַּעַל
 יוֹנָתָן עַל־יָדָיו וְעַל־רַגְלָיו וְנִשְׂא
 כָלָיו אַחֲרָיו וַיַּפְּלוּ לִפְנֵי יוֹנָתָן
 וְנִשְׂא כָלָיו מִמוֹתֵת אַחֲרָיו :
 (יד) וַתְּהִי הַמִּכָּה הָרִאשׁוֹנָה
 אֲשֶׁר הִכָּה יוֹנָתָן וְנִשְׂא כָלָיו
 בְּעֵשָׂרִים אִישׁ בְּבַחְצֵי מַעֲנָה
 צֶמֶד שָׂדֵה : (טו) וַתְּהִי חֲרָדָה
 בַּמַּחֲנֶה בַשָּׂדֵה וּבְכַרְהֵעָם

רש"י המצב

ויביאם לזוז ממקומם : (יג) על ידיו
 ועל רגליו • כלומר בכל כח ומרוצה :
 (יד) כבחצי מענה למד שדה • בתוך
 שיעור מדת קרקע מלא חצי מענה של
 מחרישת למד בקר החורשת בשדה •
 מענה • הוא תלם המחרישה שקורין
 ריו"ח בלע"ז (Raye בל"א איינע פורכע)
 וגבורה גדולה היא זו שהיו קרובים זה
 לזה ונכונים לעזור זה את זה :
 (טז) הגופי'

טרענר : שטייגע מיר נאך ! דען דער
 עוויגע גיבט ויא ישראל אין דיא האַנד •
 (יג) נון קלעטרטע יהונתן אויף דהענדן
 אונד פֿיסן הינאויף , זיין וואַפֿנטרעגער
 איהם נאך , זיא שטירצטן דהין פֿאַר
 יהונתן , אונד זיין וואַפֿנטרעגער ווירגטע
 הינטער איהם הער • (יד) דיזע ערשטע
 נידערלאַגע , וואַ יהונתן אונד זיין וואַפֿנ־
 טרעגער בייא צוואַנציג מאַן גטעטעט
 האַטטע , גשאַה אויף אָהנגפֿעהר אייגער
 האַלבען פֿורכען לענגע , איינעס טאַג
 ווערק אַקערס • (טו) דאָ ענטשטאַנד
 איין שרעקן אים לאַגער , אויף דעם
 פֿעלדע , אונד אונטער דעם גאַנצען
 פֿאלקע

באור

הגידו הנזופים אשר להם שרואים אנשים באים
 מישראל, אמרו הנה עבדים כו' , ואנשי
 המצבה אמרו עלו אלינו • (יד) מענה ,
 הוא הקו שיחרוש החורש באורים כשעור
 שירצה , ואח"כ יחזיר ויעשה האחר כמוהו ,
 וכן עד שיחרוש כל השדה , כ"כ בן מלך • וזה
 מה שפירש"י תלם המחרישה ריו"ח בלע"ז ,
 והוא רא"ע (איינע פֿורכע) • ולא רצה
 א"כ הכתוב להודיע בזה אלא מדת הארך ,
 אשר בה רדף יונתן אחרי פלשתים והכוס וכ"כ
 ר"י גאון • צמד שדה , חלק השדה אשר
 תחרש בכמד בקר ביום אחד , וזה היה מדה
 ידוע • (טו) ותהי הרדה במחנה , כראש
 שהתלה הפרדה במחנה , לא במצב , כי המה
 יקרדו ? אבל כאשר נגלו יונתן ונערו , כדמה להם
 במחנה שבא ישראל בחיל גדול , כמו
 שאמרו הנה עבדים יונאים מן החורים , כמו
 שכתבתי לעיל פסוק י"ג • ועתה נשמעם סתם
 כי מלחמה למצב בישראל , האמינו שכל כהם
 ישראל כחול הים לרוב פתאום , והפילה
 עליהם חרדה גדולה • וכשמוע המצב את
 החרדה במחנה האמינו הם שכלו ישראל
 במחנה מצד האקר • וזה טעם קרדו גם
 המה , ויהיה הפ' הזה כמו פי' אל הקידם ,
 כאומר

מכלל יופי

(ט) דמו , ענין חוחלת :
 (יד) כבחצי , הכ"ף כ"ף השיעור , מענה ,
 קו שיחרוש החורש , צמד שדה ,
 צמד בקר בשדה : (טו) והמשוחית , היוצאים
 מהמארכ : (טו) נמוג , תאר ,
 מכנין

פֶּאֶלְקֶע . אויך דיא פֶּאָרפֶּאָסטן , דיא פֶּרִיבִיטֶר גריהטן אין בשטירצונג , אונד דיא ערדע ערבֶעבטע . עס וואָר אַיִן איבערנאַטירליכֶר שרעקן .
 (טז) שאולס וועכטֶר אין גבעה בנימין בעמערקטען , דאָס דיא פֶּאֶלְקֶסמענגע אויסאיינאַנדער גינגע , אונד זיך מיט אונאַרדנונג בוועגע . (יז) דאָ שפראַך שאול : אונטֶרזוכטֶר אַך , אונד זעהט , ווער פֶּאָן אונס ווענגעגאַנגען איזט ? מאַן אונטֶרזוכטע אונד זיה ! דאָ פֶּעהלטן יהונתן , אונד זיין וואָפֶּענטֶרעגֶה .
 (יח) גון זאַגטע שאול צו אחיה : ברוינג דיא רֶאָדע גאַטטעס הער ! דען דאָ מאַלם

הַמִּצֵּב וְהַמְשַׁחִית חֲרָדוֹ גַם־
 הַמָּה וְחָרְגוּ הָאָרֶץ וְתָהִי לַחֲרָדֹת
 אֱלֹהִים: (טז) וַיֵּרְאוּ הַצִּפִּים
 לְשָׁאוּל בַּגִּבְעַת בְּנֵימִן וְהִנֵּה
 הַחֲמוֹן נִמוּג וַיִּלֶּךְ וְהָלַם:
 (יז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְעַם אֲשֶׁר
 אִתּוֹ פְּקֹדוּ נָא וַיֵּרְאוּ מִי הָלַךְ
 מֵעַמּוּנָו וַיִּפְקְדוּ וְהִנֵּה אֵין יוֹנָתָן
 וַנִּישָׂא כָלָיו: (יח) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
 לְאַחִיָּה הַגִּישָׁה אֶרֶוֹן הָאֱלֹהִים

כי

באור

רשי

כאומר , אל תתמה איך היה אפשר שיכה יונתן וכערו כ' איש , כי היתה חרדה וגו' . זועם והמשוחית חרדוגם המה , אשכנז שבא להודיע שאף החוקים ממחנה חרדו , כי המשחית היה נפרד אז ממחנה , כ"ש ויאף המשחית וגו' (לעיל י"ג י"ז) כי רגזה כל הארץ , כלומר נפל חרדת אלהים על כל הפלשתיים אשר בארץ ישראל . וחרגו הארץ , על דרך משל , כלומר רגזו ממחנה פלשתיים (רד"ק) . או כמו שפירשתי כי נפל פחד אלהים על כל פלשתיים שנארץ . לחרדה אלהים , ר"ל חרדה גדולה , כעצם אש אלהים , הררי אל (רלב"ג) . (יז) הצופים , אשר לשאול בגבעת בנימין . נופים אישקאני"טש בלע"ז (רש"י) ונ"ל לדעתי גוועט"ש בל"א (וועכטֶר) .

(טז) הצופי לשאול . הצופי אשר היו לשאול בגבעת בנימין : נופים אישק"א גיט"ש בלע"ז (ר"ל עט זעם גועט"ס Et les guettes . כל"א אונד זיינע וועכטֶר וכן צירמיו' ו' י"ז) : והנה הסמוך . של פלשתיים נמוג ממקומו וילך וקרצ הלום ללד ישראל נמוג כמו נד וגני . (יז) פקדו . לשון פקיד' כמו ותפקדנו לבקרים : (יח) הגישו ארון האלים . חורים ותומים : כי היה ארון האלים ציוס

ההמון , המון עם פלשתיים . נמוג , מתפשט ומתפרד . וכ"כ רש"י שמת נמוג כמו נע וכד . והנה ענין נמוג היפך המונק , שהוא התדבקות חלקי דבר איש באחיו באומץ וסחק , עד אפס רוח זיכיהם . והוא נרדף לשרש מהס . וילך והלום , הולכים בערבוביא , מאין דעת אנה ילכו . ומלת הלום מן והלמה סיסרא , שהוא הכהת גשמיים זה בזה . וההולכים בערבוביא יהדוף איש את רעהו . (יח) ארון אלהים ובני ישראל , לדעת ת"י חסר מלת עם . והנה ידענו שמיים השיבו פלשתיים את הארון , ישב בגבעה אצל קרית יערים , עד שהעלהו דוד ירושלים , ולא מנאטו שטלטלוהו משם , ואמר כאן הגישה ארון אלהים ? ולדעת רבי יהודה בר אילעאי (שקלים פרק י"ג שופרות) נישא , שאמר ב' ארוכות היו , אחד שהיתה ספר תורה נחונה בתוכו , ומנאט באוכל מועד , ואחד שהיה שנרי לוקות בתוכו , והיה יונא וככנס עמהון . אבל דברי אגדה הם

כִּי־הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַהוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל : (יט) וַיְהִי
עַד דְּבַר שְׂאוּל לֵאמֹר וְהָהֱמוֹן
אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים וַיִּקְרַךְ
הַלֹּדֶז וּרְבִי * וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־
הַכֹּהֵן אֶסְפֵּי־דָדָה : (כ) וַיִּזְעַק שְׂאוּל
וּכְל־הָעַם אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיִּבְאוּ עַד־
הַמְּלַחְמָה וְהִנֵּה הִיָּתָה חֶרֶב אִישׁ
בְּרֵעֵהוּ מִהוֹמָה גְּדוֹלָה מְאֹד :
(כא) וְהָעֹבְרִים הָיוּ לְפְלִשְׁתִּים
פֶּסְקָא בַּמִּצְעָה פֶּסוּק כֹּאחֲמוֹל

מאלם וואר דיא לאדע גאטטעס , אונד
דיא קינדער ישראל (אן איינס ארטע) .
(יט) אינדעם אבער שאול מיט דעם
פריסטער רעדטע , נאם דער טומולט
אין דעם לאגער דער פלשחים איממער
צו . דא זאגטע שאול צום פריסטער :
לאס עם נור זיין ! (כ) ער בראך זאך
גלייך מיט דעם פאלקע דאזער בייא זיך
האטטע , אויף , אלס זיא צום געפעכטע
דין קאממען , זיה ! דא וואר איינעם
יעדן שווערד געגן דען אנדרען געריכטט ,
אללעם אין זעהר גראסער פרווירונג .
(כא) דיא עבריים (דיא פלשחים
האטטען

רשי

באור

ציוס ההוא . הנוקר' חסר תיבה אחת
כי הו' ארון האלים שם ציוס ההוא :
(כא) והעברים היו לפלשתים .
בעזרתם מחמת יראה מתנוול שלשם
והיום נהפכו גם הנה עם חזריהם
להיות

הם , ודעת יחיד , כ"ג הרמב"ן בפרשת עקב
ע"ג * ורבנן חלקו עליו (שם) ואמרו לא היה
אלא ארון אחד , וכן דעת ר' מאיר ור' יהודה
(שם * ובבא בתרא דף י"א ע"א) שחלקו
בגודל הארון , והסכימו שהיה לוחות ושברי
לוחות וספר תורה בארון אחד , אלא שלזה
היתה ס"ת בתוך הארון , ולזה על גבו . ומה
שכתב הר"י אברבנאל שהיה זה ארון א' אשר
צו האפוד עם האורים והתומים , ובימי שאול ודוד היה הולך עמם במלחמה תמיד , לשאל
ממנו בעת הלוך , אינו נכון , כי מה טעם ציוס ההוא ? ולפי מה שכתבתי לעיל (א')
וי"ג ג') שנבעת ק"ית יערים היא נבעת בנימין אחי שפיר * כי השתא היו ישראל והארון
במקום אחד * ואין רחוק לקבל שלזה כיוון הכתוב בלשוננו , כי היה ארון אלהים ציוס
ההוא ובני ישראל , כלומר ציוס ההוא אחרמי שהיה הארון ובני ישראל במקום אחד . וכן
תרגמתי * (יט) וההמון , כתב רד"ק מעטין מהומה , בשקל ששון , וראיה שאמר
במחנה פלשתים , ואם היה פירושו כשאר המון דילו בזכרו וההמון , ע"כ . אסוף ירך ,
הסר ירך מארון אלהים , ואל תגישהו כאשר אמרתי לך . (כא) והעברים וגו' , שער
הכתוב כך : והעברים אשר עלו עמם (היו) במחנה סניב , וגם המה וגו' . ומאמר היו
לפלשתים וגו' מאמר מוסגר הוא , כן נראה כוונת בעל הטעמים , וכן תרגמתי , ופי'
העברים

מכלל יופי

מבנין נפעל , ענין מסיסה : (טו) והלום מקור כו' : (יז) פקדו , ענין זכירה :
(יט) והלוד ורב , להשבר , או בלי חסרון , והיו' ההמון מענין מהומ' כי לולי
זאת לא חיו' צריך לומר ורב : (כ) וזעק , ויאסף , וידבקו , ויראו וידביקו :
(כד) ויאל

האטמען זאלכע פאן יעהער) וועלכע מיט איהנן הערויפגעצאגען, אונד גוועהנליך אים לאגער אומהער פֿרטיילט שטאנדען, שלוגן זיך נון אויך צו דען ישראלים, וועלכע בייא שאול אונד יהונתן ווארן. (כב) אללע אויס ישראל, וועלכע זיך אויף דעם געבירגע אפרים פֿרשטעקט הילטן, אלס זיי גהערט, דאס דיא פלשחים דיא פֿלוכט ערגריפֿן, ועצטן איהנן אויך נאך אין דאז טרעפֿן. (כג) דער עוויגע פֿרליה ישראל דען זיג אן דיזעס טאגע, אונד דיא שלאכט דויערטע ביז איבער בירא און. (כד) ישראל וואורדע אן דיזעס טאגע זעהר אנגעשטרענגט. דאצו בשוואר שאול דאז פֿאלק, אונד שפראך: פֿרפֿלוכט זייא דער, וועלכר דזייטע שפייזע צו זיך ניממט, ביז אבענד, איך ווילל ראכע איבן אן מיינן פֿינד, זא קאסטטע דאז גאנצע פֿאלק קיינע שפייזע. (כה) דאז גוזאמטע פֿאלק קאם אן אייגען וואלד, ווא האנגי אויף

באור

העברים אשר עלו עם פלשתים (כיהיה לפלשתים עברים מתמול שלשום, כלומר היה זה דבר כהוג שהי' לפלשתי' עברים אשר כלחמו בתוכם עם אויביהם) היו מפוזרים אחד אחד בכל המסנה סביב, כי אפשר יראו פלשתים להעמידם הרבה יחד, פן יבגדו בהם וכוספו על שוכאיהם. (כג) במלחמה, ענינו כמו ויבואו גם המה אחריהם אל המלחמה. (כד) נגש, כתי' אידחיק, כלומר היו סובלים עבודה קשה, להלחם כל היום מבלי הנפש. ונוסף על זה שלא נתן להם שאול פכאזי לאכול, למען לא יפסקו מרדוף אחרי אויביהם. (כה) וכל הארץ, כמו וכל הארץ נאו מרומ', ופי' כל העם המלחמה הנחספים אל שאול מכל הארץ, ויהי דבש, לדעת רש"י הוא דבש בקנים, כלומר הגדל בקנים, בל"א (סוקר ראהר). או פי' כדעת אחרי', שהוא דבש במשמעו, שהיו גם הדבורים רבים מאוד, עד שלא אפשרם בכורת כמו בארצנו, אלא קננו להם על הענים ניצורים,

פֿאחמול שלשום אשר עלו עמם במחנה סביב וגם המה להיות עם ישראל אשר עם שאול ויונתן: (כב) וכל איש ישראל המתחבאים בהר אפרים שמעו פי נכו פלשתיים וידבקו גם המה אחריהם במלחמה ז (כג) ויושע יהודה ביום ההוא את ישראל והמלחמה עברה את בית און: (כד) ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויאל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב ונקמתי מאיבי ולא טעם פֿל־העם לחם: (כה) וכל הארץ באו ביער ויהי

דבש רש"י

להיות בעזרת אחיהם: (כד) נגש ביום ההוא. היו חנים ונוגשים להלחם בפלשתים: ויואל. לשון חלה: אשר יאכל לחם. כל מאכל במשמע כמו נשחיתה עץ בלחמו: (כה) ויהי דבש. דבש קני' גדל בארץ ישראל: (כו) והנה הלך

ונתנו

דבש על פני השדה: (כו) ויבא
העם אל היער והנה הלך דבש
ואין משיג ידו אל פיו כירא
העם את השבעה: (כו) וינתן
לאשמע בהשביע אביו את
העם וישלח את קצה המטה
אשר בידו ויטבל אותה ביערת
הדבש וישבידו אל פיו ותראנה
עיניו: (כח) ויען איש מהעם
ויאמר השבע השביע אביך
אתהעם לאמר ארור האיש
אשר יאכל לחם היום ויעף
העם: (כט) ויאמר יונתן עבר
אבי את הארץ ראונה כירארו
עיני כישעמתי מעט דבש הזה:
וחארנהק' (ל) אף

אויף דעם פעלדע פלאם • (כו) אלס
דאז פאלק גון אין דען וואלד גינג , זיה !
דא פלאם האניג • אבר נימאנד בראכטע
זיינע האנד צום מונדע , ווייל זי דען
אייד פירכטעטן • (כו) יהונתן אבר ,
האטטע ניכט גהערט , וויא דער פאטר
דאז פאלק בשוואהרן , אונד לאנגטע
היין , מיט דעם ענדע דעם שטאבעס ,
וועלכן ער אין דער האנד האטטע ,
טויכטע איהן אין דען האניגויים , אונד
בראכטע דיא האנד ווידר צום מונדע •
ווארויף איהם דיא אויגן הייטר וואורדן •
(כח) דא דרף איינער אויס דעם פאלקע ,
אונד שפראך : דיין פאטער האט יא
דאז פאלק בשוואהרן , אונד גשפראכן :
פאלוכט זייא דער וועלכר הייטע שפייע
צו זיך ניממט , אהנגעאכטעט דאז פאלק
אכגעמאטטעט וואר • (כט) יהונתן
אנטווארטעטע : זא האט מיין פאטער
דאז פאלק בעטריכט • זעהט איינמאל ,
וויא הייטר מיינע אויגען זינד , זייט דעם
איך דאז ביזכען האניג געקאסטעט •
(ל) העטע

רשי

באור

הלך דבש • שהיה נוטף מן הקנים :
(כו) ביערת הדבש • בקל' הדבש כמו
ותשם בסוף דמתרגמינן ושותיה ביערא
וסוף הם קני' של אגס • וכן אכלתי
יערי עם דבשי ובלשון ישמעאל קורין
לאותו דבש סוקר' א' בלע"ז ופיר רבי נתן
הישמעאלי : (כט) עבר חצי חת
הארץ • כלל חת דעתם וחת ישועתם
כמים
דבש קנים • ולדעת רד"ק קרא כן חלת הדבש
וחארנה , ע"מ ותשובנה • והכה
(ל) לא

וכתנו שם דבש • וזה טעם זבת חלב ודבש •
וכן הכתיבו בעלי המסעות שראו דבש זב
מענים ואבנים ונקיקי הסלעים , אשר קכנו
שם הדבורים • וזה שאלמר וינקוה דבש מסלע
(דברים ל"ב י"ג) וכן מזכיר דבש אשביעך
(תהלים פ"א י"ז) • וי"א שהוא שרף הנוטף
מעניס ידועים • והעץ ההוא נקרא יער ,
ומביאים ראיה מלשון ערבי , ולדבריהם יהיה
פיר' יערת הדבש כמו הפוך , דבש היער •
(כו) ביערתו הדבש , לדעת רש"י מלת
יער כמו קנה וכן תרגם יונתן ותשם בסוף
ושותיה ביערא • והוא לשיטתיה , שפיר' דבש ,
וכן אכלתי יערי עם דבשי (שיר ה' א') •
אורו עיניו אשר היו כהות מן הרעב והיעפות •
(ל) לא

(ל) אַף כִּי לֹא אָכַל אֶבֶל הַיּוֹם
 הָעַם מִשְׁלַל אִיבֵי אֲשֶׁר מִצְנֵה
 בִּי־עַתָּה לֹא־רִבְתָּה מִכָּה
 בַּפְּלִשְׁתִּים : (לא) וַיָּבֹו בַּיּוֹם
 הַזֶּה וַיֹּו בַּפְּלִשְׁתִּים מִמְּכַמֵּשׁ
 אֶלְנָה וַיַּעַף הָעַם מְאֹד :
 (לב) וַיַּעַשׂ הָעַם אֶל־שָׁלַל
 וַיִּקְחוּ צֵאֵן וּבָקָר וּבְנֵי בָקָר
 וַיִּשְׁחֲטוּ אַרְצָה וַיֹּו אֶבֶל הָעַם עַל־
 הַדָּם : (לג) וַיִּגִּדּוּ לְשֹׂאֵל לֵאמֹר
 הִנֵּה הָעַם חֲטָאִים לַיהוָה לֶאֱכֹל
 עַל־הַדָּם וַיֹּו בְּגִדְהֶם גִּלּוֹ אֵלַי
 וַיַּעַט ק' . השלל ק' היום
 רש"י

(ל) העטע נון נאָר דאָו פֿאַלק הייטע ,
 פֿאַן דער בייטע זיינער פֿיינדע עסן
 דירפֿן , וועלכע עס פֿאַרגעפֿונדן , וויא
 פֿילגרעסר ווערע ניכט איצט דיא נידער־
 לאַגע גוועזן , אונטער דען פֿלשחים .
 (לא) ויא שלוגן דאָמאַלס דיא פֿלשחים ,
 פֿאַן מכמש ביו אילון . דאָו פֿאַלק וואָר
 זעהר אַבגעמאַטט . (לב) אונד פֿיל
 (אַבענדס) אום דיא בייטע הער , נאָם
 שאַפֿע רינדר , קעלכר , שלאַכטעטע
 עס אַוויף דער ערדע , אונד אָם מיט
 (אָדר בייא) דעם כלוטע . (לג) עס
 וואָרדע שאַול אַנגעצייגט , אונד
 גואַגט : זיה ! דאָו פֿאַלק זינדיגט געגן
 גאָטט , אונד איסט מיט (אָדר בייא)
 דעם כלוטע . דאָ זאָגטע ער : איהר
 האַנדעלט טרויאלאָו , וועלצט מיר זאָ
 גלייך

באור

כּוּמִים עכּוּרִים : (ל) כּי עתה לא
 רבּתה מכה . בתמיה : (לב) ויעש
 העם . כמו ויעט העם לשון עיט : כאן
 ובקר ובני בקר . אומר אני זה חותו
 ואת בנו לא תשחטו ולכך קראם חוטאי'
 ורבותינו אמרו בשחיטת קדשים שהיו
 מקדישים אותם שלמים ואוכלים לפני
 זריקת דם הוא שאמר ויאכל העם על
 הדם אוכלים קדשים ועדיין דם צמזרק :
 (לג) גלו אלי . לשון גללו : היום .
 מצעוד יום ולמטה נאמר ויגיסו איש
 שורו בידו הלילה רבותינו נחלקו בדבר
 צסוף מוסכת זצחים יש מהן פירשו כאן

(ל) לא רבחה , בתמיה . (לב) ויעט
 העם , מן עוטה מעיל , כלומר מתוך
 שהיו כולם רעבים ועיפיים ומתאווים
 לאכול , סבבו את השלל , ולקחו איש שיו
 ובקרו . וישחטו ארצה , פשוטו של מקרא
 כמו שפירשו ר"ק ור"י גאון , שהיו שוחטים
 על הארץ , ולא היה הדם נגר ומתמכה יפה ,
 אלא היה נשאר בבשר . גם מרוב תאותם
 לאכול , אפשר שלא המתיכו עד שיזוב כל הדם ,
 לִפְנֵי שֹׂאֵל ויגולו אֵבֶן לשחוט עליה , והדם
 יורד עד תומו , גם לא נתלכלך הבשר בדם
 היוצא . או כפי רלב"ג שהיה כל אחד שיטע
 במקום שהיה בו , ואיכל במקום הדם , וזה
 שאסרה תורה לא תאכלו על הדם . (לה)
 אותו

מכלל יופי

(כד) ויאֵל , פי' וכבר דושביע לכך נגש , לחם , שום מאכל , טעם , אפילו
 טעם , ולדעת ר' יונה פי' ולא אכל : (ל) לא רבחה , לפעמים יחסרו ה"א
 התימה : (לג) חטאים , על דרך בעלי האל"ף ונקרא בדרך בעלי הה"ה כי האלף
 גחה

היום אכן גדולה : (לד) ויאמר
 שאול פצו בעם ואמרתם להם
 הנישו לי איש שורו ואיש שיהו
 וישדיתם בזה ואכלתם ולא
 תחטאו ליהוה לאכל אל-הדם
 ויגשו כל-העם איש שורו בידו
 הלילה וישחטו-שם : (לה) ויבן
 שאול מזבח ליהוה אהו החל
 לבנות מזבח ליהוה : (לו) ויאמר
 שאול גרדה אחרי פלשתים
 לילה ונכזרה בהם עד-אז
 הפקר ולא-נשאר בהם איש
 ויאמרו כל-הטוב בעיניך עשה*
 ויאמר הפהין נקרבה הלם לי-
 האלהים : (לו) וישאל שאול
 באלהים הארד אחרי פלשתים
 התחנם ביד ישראל ולא ענהו
 פסקא באמצע פסוק ביום

רשי

בחולין כאן בקדשים ויש מהן פירשו כאן
 בקדשים שהוקדשו ליקרב בצמת כוז
 גדולה כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב
 בצמה קטנה לימד על עולת יחיד
 שכשירה ליטחט כלילה : חזן גדולה *
 עשה צמה לזרוק עליה דם והקטר חלבים : (לד) פונו צעם * הכריוז
 במקומות הרבה ויהיו המכריוזי נפונים צעם : ושחטתם צזה * כאן במקום
 שחיטה * דבר אחר סכין צדק להם : הלילה * צהמות של חולין נשחטו כלילה
 כך מפורש בצנחנים : (לה) אותו החל * אותו מוצח ראשון למוצחות שצנה

גלייך איינען גראסען שטיין הער !
 (לד) ער שפראך פערנר : געהט אים
 פאלקע אומהער , אונד זאגט איהנן :
 יעדד מעכטע זיינען אקסן , זיין לאם
 צו מיר הער ברינגן , רזיר שלאכטן ,
 אונד עסן , דאס איהר ניכט זינדיגט אן
 גאטט , מיט (אדר ביא) דעם בלוטע
 צו עסן . דא פיהרטע , דיוע נאכט ,
 יעדד אויס דעם פאלקע , זיינען אכסן
 דערבייא אונד שלאכטטע דאזעלכזט .
 (לה) שאול בויעטע אויך איינן אלטאר
 דעם עוויגן . דער וואר דער ערשטע ,
 דען ער דעם עוויגן אויפגעבויעט .
 (לו) שאול שפראך : לאזט אונס דיא
 נאכט דורך , דען פלשחים נאכזעצן ,
 זיא צו שאנדן מאכען , עהע נאך דער
 מארגען לייכטעט , אונד ניכט איינען
 איינציגן פאן איהנען איבריג לאסן . זיא
 אנטווארטעטען : טוה' וואס דייך גוט
 דינקט . אבר דער פריסטר שפראך :
 לאסט אונס ערשט היר גאטטע נעהרן :
 (לו) שאול בפראגטע הירוויף גאטט :
 זאלל איך הינאב , דען פלשחים נאכי
 זעצן ? ווירסט דוא זיא ישראל אין דיא
 הענדע געבן ? ער בעקאם אבר דיוס מאל
 קיינע

באור

אוחו החל , דרשו ברז"ל החל צמלכים
 או הוא בעצמו נתן האבן ברשונה . ולפי
 פשוטו זה המזבח ראשון למוצחות שצנה שאל .
 כן פירש"י ור"ק . (לו) ונכוזה , משורש
 כוז , והה"א האמכתי ועיניו כמו שתרגמתי .
 (לח) פנות
 הכריוז * הכריוז
 שחיטה * דבר אחר סכין צדק להם : הלילה * צהמות של חולין נשחטו כלילה
 כך מפורש בצנחנים : (לה) אותו החל * אותו מוצח ראשון למוצחות שצנה
 שאל

קיינע אנטווארט . (לח) דא שפראך
 שאול : טרעטעט הער , אללע פיהרער
 דעם פאלקס ! אונטערזוכט אונד
 זעהט , וויא זא הייטע דיועס פרוינדריגט
 ווארדען זיין . (לט) דען , זא וואהר
 גאטט לעכט , דער ישראל ביישטעהט !
 ווען זעלכסט אן יהונתן דיא שולד האפֿע
 טעט , זא מיס ער שטערבן . קיינער
 אים פאלקע גאב איהם אנטווארט .
 (מ) ער שפראך נון פערנר צו גאנץ
 ישראל : איהר שטעללט אייך אויף איינע
 זייטע , אונד איך שטעללע מיך מיט
 מיינעם זאהנע יהונתן , אן איינע אנדרע
 זייטע . דאן פאלק ערווידערטע : טוה
 וואס דיר גפעללט . (מא) דא שפראך
 שאול פאר דעם עוויגן : גאטט ישראל !
 לעגע דיא אונשולד אס טאגע ! הירוויף
 וואורדע יהונתן אונד שאול געטראפען ,
 דאן פאלק אכער ענטגיג . (מב) דא
 שפראך שאול : ווערפט צווישן מיר אונד
 מיינעם זאהן יהונתן . דא טראף עס
 יהונתן . (מג) נון זאגטע שאול צו
 יהונתן : גשטעה מיר וואס דוא געטאהן
 האסט . יהונתן גשטאנד עס איהם ,
 אונד שפראך : איך האבע מיט דער
 שפיצע דעם שטאכס , דען איך אין דער
 האנד האבע , איין וועניג האניג
 געקאסטעט . היר בין איך , איך ווילל
 שטערבען

באור

(לח) פנוח , הוראת ארצה על הזויות ,
 וכמו שדקדק ר"א בטנאב על קיבוץ ב' הכלעות
 מנחק , ופנות העם וקניני העם עכין אחד
 להם , לפי שאלת קנין נגזרת מן קן כמו
 שכתבתי במ"א . (מ) לעבר אחד , להפיל
 גורל בין כולכם וכינינו (רש"י) . (מא)
 הבה תמים , גלה הנדיק והתמס . יצאו ,
 מקניעת

ביום ההוא : (לח) ויאמר שאול
 גשו הלא כל פנות העם ודעו
 וראו במה היתה החטאת הזאת
 היום : (לט) כי חיה הורה
 המושיע את ישראל כי אם
 ישנו ביונתן בני פירמות ימות
 ואין עגרוו מכל דעם :
 (מ) ויאמר אל כל ישראל איהם
 תהיו לעבר אחד ואני ויונתן בני
 נהיה לעבר אחד ויאמרו העם
 אל שאול הטוב בעיניך עשה :
 (מא) ויאמר שאול אל יהודה
 אלהי ישראל הבה תמים וילכד
 יונתן ושאול והעם יצאו :
 (מב) ויאמר שאול הפילו ביני
 ובין יונתן בני וילכד יונתן :
 (מג) ויאמר שאול אל יונתן
 הגידה לי מה עשית ויגדלו
 יונתן ויאמר טעם טעמתי בקצה
 המטה אשר בידי טעם דבש

הנני

רש"י

שאול : (לח) פנות העם . שרי העם
 אכן הפנה היא החשובה : (ט) לעבר
 אחד . להפיל גורל בין כולכם וכינינו :
 (מא) הבה תמים . תן גורל חמת :
 והעם יצאו . נקיים מן הגורל :
 (מה) ויפרו

שמואל א יד

תרגום אשכנזי נ

הַגְּנִי אֲמוֹתַי: (מד) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
 כִּהְיֵעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכִהּ יוֹסִיף כִּי-
 מוֹת תָּמוּת יוֹנָתָן: (מה) וַיֹּאמֶר
 הָעַם אֶל-שָׁאוּל הַיּוֹנָתָן יָמוּת
 אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה
 הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל הַלִּילָה הַזֶּה הִוָּה
 אִם-יָפֵל מִשְׁעֶרֶת רֵאשׁוֹ אֶרְצָה
 כִּי-עַם-אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה
 וַיִּפְדּוּ הָעַם אֶת-יוֹנָתָן וְלֹא-מָת:
 (מו) וַיַּעַל שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים
 וּפְלִשְׁתִּים רָחֲלוּ לְמִקְוָם:
 (מז) וַשָּׁאוּל לָבַד הַמְּלוּכָה עַל-
 יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּחֶם סָבִיב בְּכָר-
 אֵיבָיו בְּמוֹאָב וּבְבְנֵי-עַמּוֹן
 וּבְאַדּוּם וּבְמַלְכֵי צוּבָה
 וּבְפְלִשְׁתִּים וּבְכָל אֲשֶׁר-יִפְגְּוּ
 יִרְשִׁיעַ: (מח) וַיַּעַשׂ חֵיל וַיִּדְּ אֶת-עַמְלֵק וַיִּצַּל אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד

שטערבען • (מד) שאול שפראך: זא
 זאלל מיר גאטט העלפן, יעצט אונד אין
 דער פאלגע! דוא מוסט שטערבן
 יהונתן: (מה) אבר דאז פאלק
 שפראך צו שאול: ווא! יהונתן זאלל
 שטערבן, דער ישראל דווען גראסען זוג
 פרשאפטע? דאז זיי פערנע! זא
 וואהר גאטט לעבט! קיינע הארע זאלל
 פאן זיינעם הויפטע צור ערדע פאללען;
 דען נעכסט גאטט, וואר עס הייטע זיין
 ווערק. דאז פאלק רעטטע אלזא יהונתן,
 דאס ער ניכט אומקאם. (מו) נון צאג
 שאול ווידער הינוף, אהנע דיא פלשתים
 ווייטר צו פרפאלגן, וועלכע זיך אין דעסן
 צו ווייט צו ריקגעצאגען האטטן.
 (מז) שאול פרטיידיגטע זיינע רעגורונג
 איבער ישראל, אונד שטריט מיט
 אללען פיינדען אומדער, אלס מיט
 מואב, דען זעהנן עמון, אדום, מיט
 דען פלשתים, אונד פרברייטעטע
 שרעקן, ווא ער זיך הינוואנדטע.
 (מח) ער בוויז דעלדן טאהטן, שלוג
 אויך עמלק, אונד רעטטע זא ישראל,
 און

שמהו באור

רשי

מקניעת הגורל: (מה) עם אלהים עושר,
 כלומר עם שלה' הישועה, הכה גם הוא גרם
 בדבר. וסוף ה' אין איש גרם ועשה היום הזה
 כי אס הוא. (מו) ויעל שאול, אחרי
 שהלך הלילה הזה הענין, בין כך הלכו פלשתים למקומם (רד"ק). (מז) לכד המלוכה,
 כלחם עם כל החפצים לקחת ארצו מידו ויכל להם, כמו שמפרש אחריו. ירשיע, יחריד
 ויבלבל, וכן והח יסקיטומי ירשיע (רד"ק). ולדעת הר' גאון, ואחריו ר"א סתנחט טעם
 ירשיע יתחזק, וראוי למרגס (אוכד ויגטע כו'). (מח) ויעשחיל, עשה גבורה,
 הרחב

(מה) ויפדו העם. התירו לו לשאול
 שזועתו: (מח) ויעש חיל. ויחסף
 חיל

מכלל יופי

גחה: (מא) חלילה, שם ענין חלול, תמורת הקדושה: (יח) ויעשחיל, אסף:
 2 7 ז ב מו (א) למשחק

אויס דען הענדן איהרער טיראָננען .
 (מט) שאולס זעהנע וואָרן : יהונתן .
 ישוי , אונד מלכי שוע . פֿאָן צווען
 טעכטערן היס דיא עלטסטע מרב , אונד
 דיא יונגסטע מיכל . (נ) שאולס פֿרויאַ
 היס אחינועם , טאָכטער דעס אחימעץ .
 זיין העער פֿיהרער היס אבנר וואָהן גר'ס ,
 שאולס פֿאַטערס ברודר . (נא) דען
 קיש , דער פֿאַטער שאולס , אונד גר ,
 דער פֿאַטער אבנר'ס , וואָרן זעהנע דעס
 אביאל . (נב) דער קריג ווידער דיא
 פלשתים , וואָרדע אייפֿריג פֿאַרט
 גועצט , זאָ לאַנג שאול לעכטע , אונד
 וואָ שאול איינען שטאַרקען אונד
 טאַפֿערן מאַן גוואָהר וואָרד , נאָם ער
 איהן צו זיך .

טו (א) איינסט שפראַך שמואל צו
 שאול , מיך האַטטע דער עוויגע
 גשיקט , דיך צום קעניג איבר זיין פֿאַלק
 ישראל צו זאַלכן , וואָרדערע דען אויך
 דען

שָׁמָהּ : (מט) וַיְהִי בְּנֵי שָׂאוּל
 יוֹנָתָן וְיִשׁוּי וּמִלְכִישׁוּעַ וְיִשָּׁם שְׁתֵּי
 בָנָתָיו יִשָּׁם הַבְּכִירָה מֵרַב וְיִשָּׁם
 הַקְּטָנָה מִיָּכָל : (נ) וְיִשָּׁם אִשְׁתּוֹ
 שָׂאוּל אַחִינוּעַם בֵּת אַחִימֵעַץ
 וְיִשָּׁם שִׁיר צָכָאוּ אֲבִינֵר בֶּן־גֵּר
 דוֹד שָׂאוּל : (נא) וְקִישׁ אֲבִי־
 שָׂאוּל וְגֵר אֲבִי־אֲבִנֵר בֶּן־אֲבִיאל :
 (נב) וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה עַל־
 פְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שָׂאוּל וְרָאָה
 שָׂאוּל כָּל־אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל־בֶּן־
 חַיִל וַיֵּאסְפֵהוּ אֵלָיו :

טו (א) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־
 שָׂאוּל אֲרֵנִי שְׁלַח יְהוָה
 לְמַשְׁחָה לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־
 יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרֵי
 יְהוָה

רש"י

באור

חיל : (נ) אַזְנֵי בֶן־נֵר . וְגַר הִיָּה דוֹד
 שָׂאוּל אֲחִיו שֶׁל קִישׁ וְשֵׁנִיפֶס בְּנֵי אֲבִיאל
 וְגַם אֲבִיאל נִקְרָא גֵר בְּדַבְרֵי הַיָּמִים שֶׁהִיָּה
 מוֹדְלִיק נְרוֹת לְרַבִּים בְּמִצְוֹת הָאֲפֵלִים :
 (נב) וְרָאָה שָׂאוּל . לִשְׁוֹן הוּא וְכֵסֶה הִיָּה
 שָׂאוּל רוֹאֵה אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל הִיָּה אֲוֹסְפוֹ
 אֵלָיו :

טו (א) וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרֵי
 ה'

הַרְאָה כּוֹחוֹ וְחִילוֹ . וְכַעֲשֵׂי זֶה פִּי הַרִ"א .
 (נ) דוֹד שָׂאוּל , נֵר הִיָּה דוֹד שָׂאוּל , כִּי אֲבִי
 שְׁנִיפֶס אֲבִיאל , כִּ"ש כֶּאֱזֵנֵי בֶן־אֲבִיאל , וְלַעֲמִיל
 (ט' א') קִישׁ בֶּן־אֲבִיאל . (נא) וְקִישׁ אֲבִי
 שָׂאוּל , טַעַם זָכַר זֶה לְבֵאֵר מֵה שְׁאֵמֵר בֶּן־נֵר
 דוֹד שָׂאוּל יוֹשֵׁעַר הַכְּתוּב כֵּן : קִישׁ (אֲשֶׁר הִי')
 אֲבִי שָׂאוּל , וְנֵר (אֲשֶׁר הִיָּה) אֲבִי אֲבִנֵר
 (שְׁנִיפֶס) בְּנֵי אֲבִיאל הִיוּ . וְהַשְׁכַּתְּ בֶּן ,
 הַטַּעַם כֹּל א' מֵאֵלֵינוּ הִיָּה בֶּן־אֲבִיאל .

טו (א) אוֹתִי שְׁלַח , עַל יְדֵי נְהִיִּית
 מֶלֶךְ , וּמִן הַרְאִי שְׁתַּשְׁמַע לְכָל אֲשֶׁר
 אֲדַבֵּר

מ כ ל ל י ו פ י

טו (א) לְמַשְׁחָה , הַחַי"ת בְּקִמְצַת חֲטוּף , וְיִרְבֵּ בְּנַחַל , שׁוֹרְשׁוֹ אֲרַב , מֵהַפְּעִיל
 (ו) אוֹסְפֵה

יהוה: (ב) כה אמר יהוה צבאות
 פקדתי את אשר עשה עמלק
 לישראל אשר שם לו בדרך
 בעלתו ממצרים: (ג) עתה לך
 והכיתה את עמלק והחרמתם
 את כל אשר לו ולא תחמל
 עליו והמתה מאיש עד אשה
 מעלל ועד יונק משור ועד ששה
 מגמל ועד חמור: (ד) וישמע
 שאול את ה' ויפקדם
 בטללים מאתים אלף רגלי
 ועשרת אלפים את איש
 יהודה: (ה) ויבא שאול עד
 עיר עמלק וירב בנחל:
 (ו) ויאמר שאול אל הקיני לכו

דען אויפטרעג פאם עוויגען .
 (ב) זא שפריכט דער עוויגע צבאות :
 איך האב עם איממער פאר אויגן , וואס
 עמלק ישראל גטאון , וואס ער איהם
 אויף דעם וועגע צו גפיגט , אלס ער
 אויס מצרים הינויף צאג . (ג) זא ציה
 נון היין , אונד שלאגע עמלק , פרוויסטע
 אללעס וואס ער האט , שאהנע איהן
 ניכט , ברינג אום , פאן מאן ביו פרויא ,
 קנאכען אונד זייגלינגע , אכס , לאס ,
 קאמעל אונד עזעל . (ד) שאול ענטע
 באט דאן פאלק , אונד מוסטערטע זיא
 אין טלאים , זיא ווארן צוויימאל הונדרט
 טויזענד פום פאלקס , אונד צעהן טויזענד
 מאן פאן יהודה . (ה) אלס ער אן
 איינע שטאט דעם עמלק קאם , אונד
 דארט אין איינעם גרונדע שטרייטען
 זאלטע ; (ו) לים שאול דעם קיני זאגן :
 געהט , טרענט אייך פאן עמלק , אונד
 ציהט העראב , איך קענטע דיר זאגנט
 מיט

סרו רדו מהוה עמלקי פן אכפה

עמו

באור

רשי

אדבר אליך בשם ה' . (ב) פקדתי לפי
 מה שנארת המלה בספר שופטים (ט"ו א'
 שהוראתה תמיד השגחה בדבר מבלי הסרעין ,
 יהי' כאן פירושו לא הסרותי עין מאשר עשה
 עמ'ק , והכני משגיח תמיד במעשיהו , לכן
 לך והכית כו' . וכן תרגמתי . (ד) וישמעו
 השמיע להם שיתקבצו להלחם עם עמלק .
 בטלאים , שם מקום הוא לפי הפשוט , כן
 הוא בתוספי' ישנים (יומא כ"ב ע"א) .
 (ה) עד עיר עמלק , אפשר כך שם העיר .
 וי"א שהי' עמלק יושב באהלים , נוסע ממקום
 למקום , ולא היה להם אלא עיר אחת , ועד
 העיר הזאת בא שאול ללכדה , לפי ששם ישבו
 גדולי העם וראשיהם . וי"ת קרתא דבית
 עמלק

ה' . פעם אחת נסכלת עתה הזכר
 בעמלק : (ג) משור ועד שם .
 שהיו בעלי כשפים וושנין עמון ודומין
 לכהונה : (ד) וישמע שאול . לשון
 הכרזה כמו וישמע שאול : ויפקד' בטללי'
 אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה ומלאנו
 של מלך ואחר כך מנה את הטלאים לפי
 שאסור למוות את ישראל שגח' צם לא
 יספר מרוצ : (ה) וירב בנחל . וילחם
 בנחל ורבותינו אמרו על עסקי נחל רב
 ודן את עמנו ומה בשביל נפש אחת
 אמרה תורה ערוף עגלה בנחל . בשביל
 כל

מיט איהם פֿרדערבן , אונד דוא האַסט גיטע געצייגט , דעם גוזאַמטן ישׂראל , אַלס זיא פֿאַן מצרים הינויפֿצאָגן . דאָ טרענטע זיך קיני פֿאַן עמלק .

(ז) שאול שלוג דען עמלק , פֿאַן חיילה , ביז גען שור , דאָ פֿאַר מצרים ליגט . (ח) אגג , דען קעניג פֿאַן עמלק נאָם ער לעכענדיג געפֿאַנגן , אַללע פֿאַלק אַבער מאַכטע ער מיט דעם שווערדע נידער . (ט) נור שאַהנטע שאול אונד דאָ פֿאַלק דען אגג , דאָ בעסטע קליין אונד גראַסע פֿיהע , פֿייסטע רינדער אונד לעממער , אונד גאַס זאַנסט גוט וואָר , אונד וואַלטען עס ניכט צו גרונדע דיכטן . אַללעס אַונוויכטיגע אונד

עמו ואַהה עשִׂתָהּ חֶסֶד עִם כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִלְוָתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר קִינֵי מַחֲוֹךְ עִמְלֵק : (ז) וַיָּךְ שָׂאוּל אֶת־עִמְלֵק מִחַיִּלָּה בַּיּוֹם שֶׁשָּׂאוּל אֶת־פְּנֵי מִצְרַיִם : (ח) וַיִּחַפֵּשׂ אֶת־אֶגַּג מֶלֶךְ־עִמְלֵק חַיּוֹת כָּל־הָעֵם הַחַרְבִּים לְפִי־חֶרֶב : (ט) וַיִּחַמַּל שָׂאוּל וְהָעָם עַל־אֶגַּג וְעַל־מִיטֵב הַצֵּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמְּשָׁנִים וְעַל־הַכְּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא יָבֹאוּ

הַחַרְבִּים וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכָּרוּ

ונמס

רש"י

באור

עמלק , אכשר שנס לעתו נוטה לדעת הזאת . ויהי' לפי' ויבוא עד , כלחם מחילה עם עמלק היושבים בארזים ויחרישם , וכן הלך בארצו הליך והחרם עד בואו אל עירם , וילחם גם עלי' . והיותו נכון לפרש עד עיר עמלק , עיר אחת של עמלק , הראשונה לגבול ישׂראל , ומחיבר הוא עם הכתוב אחריו , ושעורו : כאשר בא שאול אל העיר הראשונה , אמר אל הקיני כו' . וירב , מן ריב , ענינו כמו וילחם . (ז) אל הקיני , בני יתרו שהיו יושבין במדבר יהודה בגב ערד , וערד הוא עמלק , הכנעני מלך ערד עמלק הי' , שנא' יושב הגב , ועמלק ישב בארץ הגב (דש"י) . (ט) והמשנים , ת"י והשמנים , והוא לדעתו מהמלות מתחלפי אותיות , כמו כשב כנש . ורש"י פירשו מלשון

כל הנפשות האלו לא כל שכן אם אדם חטא בהמה מה חטאה : (ז) אל הקני . בני יתרו שהיו יושבין במדבר יהודה בגב ערד שהלכו אל יעבץ ללמוד תורה וערד הוא עמלק הכנעני מלך ערד עמלק היה שנא' יושב הגב ועמלק יושב בארץ הגב : עם כל בני ישׂראל . שנהנו מסעודתו משה ואהרן וכל זקני ישׂראל והרי מעלה עליו כשו עשה חסד עם כל בני ישׂראל : (ט) והמשנים אין לו דמיון והם הכריאים ואומר אני לשון משני' כמו כסף משנה על שם שהוא כפול בצער ובשומן וכן ופר השני שבע

מ כ ל ל י ו פ י

(ז) אוסף , ענין בלי' , שרשו אסף מבנין הפעיל : (ז) בואך , הכ"ף לנוכח : (ט) והמשנים , כו' ור"י א פי' מלשון שנה , והוא חאר לכבשו' בני שנה : נמכרו , הגו' נוסף , ונמס לנקבה בלשון זכר , ויש בו דבר נסחר נופל או כמו ורוח גדולה וחוק

וַנָּמַס אֶתְהָּ הַיְהוּדִים : (י) וַיְהִי
 דְּבַר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר :
 (יא) נַחֲמֵתִי בִּיהִמְלֹכְתִּי אֶת־
 שְׁאוּל לְמַלְךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרֵי
 וַאֲתִדְבָּרִי לֹא הִקִּים וַיַּחַר
 לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־
 הַלַּיְלָה : (יב) וַיִּשְׁכַּם שְׁמוּאֵל
 לְקַרְאֵת שְׁאוּל בַּבֶּקֶר וַיִּגַּד
 לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׁאוּל
 הַבְּרִמָּה וְהֵנָּה מַצִּיב לֹו יָד וַיִּסֹּב
 וַיַּעֲבֹר וַיִּרְדַּ הַגִּלְגָּל : (יג) וַיָּבֹא
 שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
 שְׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה
 הַיְקִימְתִּי אֶת־דְּבַר יְהוָה :
 (יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־

אונד שוואכע אבער , ריכטעטן זיא צו
 גרונדע . (י) הירוויף ווארד דאן ווארט
 דען עוויגן דעם שמואל , וויא פאלגט :
 (יא) עס רייעט מיד , דאס איך שאול
 צום קעניגע ווערדן לים , דען ער איזט
 פאן מיר אכגעגאנגן , אונד האט מייגען
 ווארטן ניכט נאכגלעכט . דיום קרענקטע
 שמואל אונד ער שריע צום עוויגן , דיא
 גאנצע נאכט . (יב) דעם מארגענס
 מאכטע ער זיך פרייה אויף , שאול
 ענטגעגן צו געהן , דא ווארדע ער בע-
 ריכטעט , נעמליך : שאול איזט נאך
 כרמל געקאממן , האט זיך דא איין דענק
 מאל ערריכטן לאסען , איזט דאן ווייטר
 געצאגן , אונד נאך גלגל הינאב געגאנגן .
 (יג) אלס שמואל צו שאול קאם , שפראך
 דיוער : זיידעס עוויגען גועגענט , איך
 האבע ערפיללט , וואס דער עוויגע מיר
 אויפגעטראגען . (יד) דא שפראך
 שמואל : וואס בעדייטעט דען דיועס
 בלעקן

רשי" הצאן

באור

שבע שנים : מנזח ונמס . כמו נזח
 והמ"ס טפילה זו : (יא) נחמתי .
 מחשבה עלתה בלבי על מלכות שאול
 שהמלכתי : (יב) מצבי לו יד . בונה לו
 מנזח הוא המנזח שנאמר בחליהו
 וירפא את מנזח ה' הסרוס ויונתן
 תירגס והוא מתקן ליה תמן אתר לפלגא
 צה

מלאן כסף משנה , ע"ש שהוא כפול בנשר
 ושמן . והכרים ת"י ופטימיה . וא' ר"ק
 המשנים הם השמנים מאליהם ע"י מרעיתם ,
 והכרים הם מפיטמים ע"י אדם . ובאמת לא
 נמצא משנים כ"א על הבקר , וכרים על
 הכאן , וכמון לומר שהבקרים השמנים נקראים
 משנים , והכאן השמן כרים . וזכר הכתוב
 תחילה מיטב הכאן והבקר , שהם לגיזה
 ועבודה , ומשנים וכרים לעשות מטעמים .
 לעלות לשולחן מלך . וכל המלאכה , כל
 מה שיכול האדם לעשות בכחו וברשותו , וגם הממון נקרא כן , כמו אם לא שלט ידו במלאכת
 דעהו (שמות ב"ב ז') . כן פי' הראב"ע . ומלת מנזח שז על הבגדים , וכל דבר אשר הביאו
 העמלקים עמם במלחמה , ונמס שז על הנהמה , כלומר הדלות והרעות , שכל הדואה אותם
 יחשוב כי המס ימס . (יא) ויחר לשמואל , היית תוחלתו נכונה , כי חשב שישלך שאול כנפשו
 וכלבבו , ועתה ראה כי שז מאחרי ה' . (יב) מצבי לו יד , כמו מנזח , לזכרון התשועה אשר
 עשה לו ה' להכות את עמלק . וכן ויקרא לה יד אבשלום (ש"ב י"ח י"ח) , ושם מפורש
 שהים

בלעקן דעם קליינן פיהם אין מיינן אהרן ,
 אונד דיא שטיממע דער רינד'ה , דיא
 איך הערע ? (טו) שאול אנטווארטטע :
 דאז פאלק בראכטע עם מיט פאן עמלק ,
 ווייל עם דאז טרעפליכע קליין אונד
 גראסע פיה שאהנטע , עם דעם עוויגען
 זיינעם גאטטע צו שלאכטן . דאז איבריגע
 האכען וויר פריניכטעם . (טז) שמואל
 שפראך הירוויף צו שאול : ויאי גלאסען ,
 איך מוס דיר בקאנט מאכען , וואס דער
 עוויגען ריזע נאכט מיט מיר גרעדעט .
 דיוער ערווידרטע רעדע נור .
 (יז) דא שפראך שמואל : זא קליין דוא
 דין אויך דינקסט ביזט דוא ניכט דאז
 דוויפט דער שטעממע ישראלם ? דין
 דואט דער עוויגע צום קעניג געוואלכט
 איבר ישראל . (יח) נון שיקטע ער דין
 אין איינען פעלדצוג , אונד שפראך : געה
 הין , פריטילגע דיא פריברעכר עמלק ,
 קעמפפע ווידער זיא , ביז זיא גאנץ אויפֿ
 געריבן זינד . (יט) ווארום גהארבטעסט
 דוא

כלותם אתם : (יט)

באור

שהי' מצבת . (טז) הרף , לפי שרצה
 לדבר אתו קצת , ולהגיד לו כי מאסהו ה'
 מהיות מלך , לפיכך אמר לו שאל יבהל ברוחו
 לכעוס , אלא ישמע נכחת ורפה רוח .
 (יז) הלא אם קטן , לפי שא' לו שאול
 אשר חמל העם , כלומר העם ולא הוא ,
 ולא התנשא למחות בידם , אמר לו שמואל ,
 אע"פ שאתה קטן בעיניך , ולא רצית להתגדל
 על העם ולמנעם , הלא ראש שבטי ישראל
 אתה , ולפיכך משחק ה' למלך עליהם , להכניגם בדרך הישרה , ולמנעם מהעבירה ,
 ואיך הנחת אותם לעבור את פי ה' ? לא הם עשו אלא אתה , שהי' בידך למחות ולא
 מחית , כדעה כי רבונך ופסנך הי' בדבר , וחמדת השלל (מדברי רד"ק) . (יח) עד
 כלותם אתם , הכניו הראשון שב אל הפועל , והם העם אשר את שאול , והב'
 אל מקבל הפעולה , והוא עמלק . (יט)

הצאן הזה באוני וקול הבקר
 אשר אנכי שמע : (טו) ויאמר
 שאול מעמלקי הביאום אשר
 חמל העם על מיטב הצאן
 והבקר למען זבח ליהוה אלהיך
 ואת היותר החרמנו :
 (טז) ויאמר שמואל אל שאול
 הרף ואגידה לך את אשר דבר
 יהוה אלי הלילה ויאמרו לו
 דבר : (יז) ויאמר שמואל הלא
 אם קטן אתה בעיניך ראש
 שבטי ישראל אתה ומשחק
 יהוה למלך על ישראל :
 (יח) וישלח יהוה ברך ויאמר
 לך והחרמתה את החטאים
 את עמלק ונלחמת בו עד

ולמה לא

ויאמר ק' שמעת רש"י

זה צינתא : (טז) הרף . כתרגומו
 חוריק . המתן : (יז) ראש שבטי ישראל
 אתה . תרגום יונתן שצטא דבנימין עבר
 בימא צרי' כל עמא כמא שכהמר בנימן
 צעיר רודם : (יח) עד כלותם אותם .
 העם אשר אתך בילו אותם : (יט)
 ותעט

ולמנעם מהעבירה ,
 ואלהם עשו אלא אתה , שהי' בידך למחות ולא
 מחית , כדעה כי רבונך ופסנך הי' בדבר , וחמדת השלל (מדברי רד"ק) . (יח) עד
 כלותם אתם , הכניו הראשון שב אל הפועל , והם העם אשר את שאול , והב'
 אל מקבל הפעולה , והוא עמלק . (יט)

שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־
הַשָּׁלִל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה :
(כ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל
אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ
בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאֵבִיא
אֶת־אֲנִי מִלֶּךְ עִמָּלְק וְאֶת־עִמָּלְק
הַחֲרַמְתִּי : (כא) וַיִּקַּח הָרַעַם
מֵהַשָּׁלִל צֶאן וּבָקָר רֵאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּגִלְגָּל : (כב) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל
הַחֲפִץ לַיהוָה בְּעֹלוֹת וּבָחִים
כִּי־שָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע

מזבח

רשי

ותעט • כמו ותעף לשון עיט :
(כא) ראשית החרם • מיטב החרם
וכן ראשית דגןך כמה שנאמר בהרימכם
את חלבו ממנו ויונחן תירגם קדם
די חרמון : (כב) הנה שמוע • בקולו
מוזבח

דוא נון דיועד שטיממע דעם עוויגן ניכט ?
פילסט איבר דיא בייטע דהעל , אונד
טהאטסט , וואס דעם עוויגן מיספאללן
מוס — (כ) דאדורך , אונטרבראך
איהם שאול , דאס איך דער שטיממע
דעם עוויגן געהארזאם וואר , דען וועג
גינג , דען ער מיך גשיקט , אגג , עמלקס
קעניג גפאנגן איינגעבראכט , אונד דיא
עמלקים אויס גערפאטעט האבע ?

(כא) צוואר נאם דאו פאלק פאן דער
בייטע , שאפע אונד רינדער , אבער
בלאס אלס ערשטלינגע דעם פֿרבאנטן ,
דעם עוויגן ווינס גאטטע אין גלגל צו
אפפערן • (כב) שמואל ערווידרטע ,
זינד עטווא גאנץ אונד אנדרע אפפער ,
דעם עוויגען זא ליב , אלס וינר שטיממע
געהארען ? זיר ! געהארען איזט
בעסר אלס שראכטאפפער , אויפֿ-

באור מערקן

ויאמר שאול , עדיין לא השלים דברו ,
כי עיקר דבריו יען מאסת כו' וימאשך ממלך ,
לקמן פ' כ"ג , אלא שהפסיק שאול את דבריו ,
כ"ג הרד"ק . אשר שמעתי , יש אשר
יתירה בענין , כמו אשר העומדים עליו
(מ"ב י"ב ס') , וכ"כ ר"י גאין על פסוק
אין מחסור כל דבר אשר בארץ (שופ' י"ט
י') . והכחן שאיננה יתירה , ופי' הכתוב
כך : כאשר אמר שמואל אל שאול למה לא שמעת בקול ה'
שהקיס את דבר ה' והחרים את עמלק , וכתפסו את
אנג' חיל לא אסיק אדעתו שיחשוב ה' לו
עין , אשר שעודנו בידו להמיתו , גם על קחת מהשלל
התנכל שהעם עשהו , וגם מחשבתם
לטובה היתה , למען זכות לה' , ראשית החרם .
לכן כשאמר שמואל , ותעש הרע בעיני ה' ,
התחמן לבבו בקרבו , והפסיק את דברי שמואל ,
ואמר בדרך שאלה , האם ירע בעיני ה' אשר
שמעתי בקולו , והלכתי בדרך אשר שלחני ,
והבאתי את אנג' בנחשתים , והחרמתי את עמו ?
אמת כי לקח העם מהשלל , אשר לא תעשה ,
אלא לא מחמדתם להון עשו אלא
להקריב

מכלל יופי

חזק : (יא) נחמתי , מבנין נפעל : (יג) הקימותי , ענין קיום :
(טו) היותר , שם , או בינוני : (טז) ויאמרו כתיב שאול והוקנים ויאמר קרי על
שאוּל : (יט) ותעט , התי"ו פתוח , ושרשו עטה : (כ) אשר , במקום כן :
(כג) חטאת

מערקן מעהר , אלס פֿעטשטיקע דער
 ווידר . (כג) אונגעהאָרזאָם אַבר איזט
 אַראַקעל זינדע , ווידערשטרעבן אַב-
 געטרייאַ אונד בילדרינסט . דוא האַסט
 גאַטטעס וואַרט פֿרשמעהט , ואַ העלט
 ער דיך אויך אונווירדיג קעניג צו זיין .
 (כד) דא שפראַך שאול צו שמואל : איך
 האָבע געזינדיגט , דאַס איך דעס עוויגן
 בפֿעהל , אונד דינע וואַרטע איברטרעטן
 האָבע , דאַס איך דאַו פֿאַלקגפֿירכטעט ,
 אונד איהם גהער געגעבן . (כה) פֿרציייה
 גון מיינע זינדע , אונד געה מיט מיר צו-
 ריק , דאַס איך מיך פֿאַר דעם עוויגען ,
 צור אַנבעטונג הינווערפֿע .
 (כו) שמואל אַבער שפראַך צו שאול :
 איך געה ניכט מיט דיר צוריק , דען דוא
 האַסט דעם עוויגען וואַרט פֿראַכטעט ,
 אונד ער העלט דיך פֿיראונווירדיג פֿערנר
 קעניג

מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב
 אֵילִים : (כג) כִּי חֲטֵאתָ קָסָם מְרִי
 וְאוֹן וְתַרְפִּים הַפֶּצֵר יַעַן מֵאִסַּתְּ
 אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ מִמֶּלֶךְ :
 (כד) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל
 חֲטָאתִי בִּי־עֲבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה
 וְאֶת־דְּבַר־יְהוָה כִּי־יִרְאֵתִי אֶת־הָעַם
 וַאֲשִׁמְעֵ בְקוֹלָם : (כה) וַעֲתָדָה
 שָׂא נָא אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמִּי
 וַאֲשִׁתְּחִוֶה לַיהוָה : (כו) וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל אֶל־שָׂאוּל לֹא אָשׁוּב
 עִמָּךְ כִּי מֵאִסַּתְּהָ אֶת־דְּבַר יְהוָה
 וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מִהָיִוֹת מֶלֶךְ עַל־
 יִשְׂרָאֵל

באור

רשי

להקריב לה' ראשית הפרס . כן נראה לי
 פי' הכתוב וכן תרגמתי . (כג) חטאת
 קסם מרי , קסם כולל כל דרישת העמידות
 למיניהם , כ"ש עמד מלך בבל לקסום קסם ,
 ופי' אחריו קלקל בחכמים , שאל בתרפים ,
 דלה בכבד (יחזק' כ"א כ"א) , הרי שכלל
 כל אלה במלות לקסם קסם . וידוע הוא שהיו
 שואלים בדברים האלה בימים הקדמונים
 ההם , ונקראים אראקעל . ואמר המרי
 בדברי נביא אמת , וקסם , חטאת אחת
 הם , וכן און ותרפים והפטר ענין אחד הם
 בדחינת החטא . ובהיפך אמרו חז"ל כל
 המודה בע"ז כאילו כופר בכל תורה כולה , ולמען תת אומץ לדבריו , עזב את כ"ף הדמיון , כאילו
 אמר , לא שהם רק דומים זה לזה , אלא שהאחד בעצמו הענין השני . ואון ותרפים , מלת
 און כדרך אל תוהו והבל , והוא כנוי לע"ז שהוא הבל ותוהו , וכן נא' מזכיר לנוכח מצדך און .
 הפצר , שם הפועל . ועקר הוראת שורש פצר התיצב לפני כל מתנגד , והתאמן להכריחו אל
 אשר יחפוץ , כמו שכתבתי לעיל (י"ג כ"א) . (כה) ושוב עמי , נראה שהלך שאל לקראת
 שמואל מן הגלגל בשמעו כי בא , וכל הדברים האלה היו סוף לעיר , וטעם טוב אל שמואל , אע"פ
 שהוא לא הלך מגלגל , להיות הליכתו שמה נקראת תשובה , הוא בדחינת הליכת שאל .
 וכן השנה עמה משדה מואב (רות

מזבח טוב . להקשיב מחלב חילי' זה
 מוסב על הגה שמוע מזבח טוב ולהקשי'
 מחלב חילים : (כג) כי חטאת קסם
 מרי ואון ותרפי' הפצר . וכעונש של און
 ותרפי' כן עונש של הפצר ויונתן תירגם
 ארו כחוב גברא דשאלין בקסמא כן
 חובת כל איניש דמסרב על מילי נבייא .
 הפצר . לשון תוספו' וכן ויפטר צו הרבה
 עליו דברים : (כד) יראתי את העם .
 דואג
 ושמעו בקולם : (כה) ועתדה
 שא נא את חטאתי ושוב עמי
 ואשתחווה ליהוה : (כו) ויאמר
 שמואל אל שאול לא אשוב
 עמך כי מאסתי את דבר יהוה
 ויאסך יהוה מהיות מלך על-
 ישראל

את־אֶגֶג מֶלֶךְ עֲמֹלֵק וַיִּלְךְ אֵלָיו
 אֶגֶג מֵעֲדַנְתָּ וַיֹּאמֶר אֶגֶג אֲכַן סָר
 מִר־הַמּוֹת: (לג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 כַּאֲשֶׁר שִׁבַּלְהָ נְשִׁים חֲרָבָה בֶּן־
 הַיְשִׁבֵּל מִנְּשִׁים הַמֶּדָּה וַיִּשְׁפֹּף
 שְׁמוּאֵל אֶת־אֶגֶג לִפְנֵי יְהוָה
 בַּגִּלְגָּל: (לד) וַיִּלְךְ שְׁמוּאֵל
 הַרְמָתָה וַשָּׂאוֹל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ
 גְּבַעַת שָׂאוֹל: (לה) וְלֹא־יָסַף
 שְׁמוּאֵל לִרְאוֹת אֶת־שָׂאוֹל עַד־
 יוֹם מוֹתוֹ כִּי־הִתְאַבֵּל שְׁמוּאֵל לַ־
 שָׂאוֹל וַיְהִי נַחֵם כִּי הִמְלִיךְ אֶת־
 שָׂאוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל: (א) וַיֹּאמֶר

מיר אגג , דען קעניג פֿאַן עמלק הער ,
 אגג קאם גאנץ געלאסן איינהער , אונד
 שפראך : פֿירוואדער ! דעם טאָדעס
 ביטרע איזט גשוואונדן . (לג) שמואל
 זאגטע : וויא דיין שווערד זאָ מאַנכעס
 ווייבע אללעס גענאָממען , זאָ ווערדע
 אויך אונטער דען ווייבן , דייע מוטטער
 אללעס בערויבט , אונד הירמיט צער־
 היב ער איהן פֿאַר דעם עוויגן אין גלגל .
 (לד) שמואל גינג זאָראן נאך רמה ,
 אינד שאול צאָג נאך הויזעגען גבעת
 שאול . (לה) שמואל זאה שאול ניכט
 ווידער ביו אין זיינען טאָד , דען ער
 טרויערטע צו זעהר אום איהן . דער
 עוויגע ברייעטע אלזאָ , דאס ער שאול
 צום קעניג אין גזעצט האטע איבר
 ישראל .

(א) איינסט

באור

הי' לבו כעכר , ופניו זועפים , כאדס הקרב
 למות , כי נבחר לו מות מחיים . או פירושו
 כמהלך מלכים בתענוג ונפסיעות קטנות ,
 לבוש בגדי מלכות ותכשיטי שרים , ויתורגם :
 (גינג צו איהם מיט מייעסטעט) . סר
 מר המות , מאסתי נפיים , ולא אירא יום
 מותי . (לג) שכלה , ענין שכל לאו
 דוקא חוסר בניס אלא גם אשה שכולה
 מבעלה , וארץ מיושביה , וכ"כ רש"י ,
 שכלה נשים חרבך , להושיבם אלמנות
 מבעליהן , שהייתם מונבים בחורי ישראל ,
 ע"כ אמנם אין לספק כי גם שכלה חרבו נשים מנבים ,
 מנבים ומבעל . וישסף , חלקו בחרבו כאילו הי' בוקע ענים (רלב"ג) . (לה) לראות
 את שאול , כלומר לא הלך

רש"י

אגג מפקנח : אכן סר מר המות .
 באמות ידעתי כי סר וקרב עלי מורית
 המות : (לג) כאשר שכלה נשים
 חרבך . להושיבם אלמנות מבעליהם
 שהייתם מונבים בחורי ישראל : וישסף .
 התכו לד' ואין לתיבה זו דמיון ותרגום
 וישסף ופשה ובגמר' שלנו יש הויה מפשח
 ויהיבן חלותא כלומר בוקע :

(א) בית

ע"כ אמנם אין לספק כי גם שכלה חרבו נשים מנבים ,
 מנבים ומבעל . וישסף , חלקו בחרבו כאילו הי' בוקע ענים (רלב"ג) . (לה) לראות
 את שאול , כלומר לא הלך

מ כ ל ל י ו פ י

(כג) חטאת , חסר כ"ף כחטאת , [וי"ל בלי חסרון והיא חשמש גם על זאון
 כו' שחטאת שניהם שעובר על דבריו ית' , והר"י אלבו פי' שאון וחרפי' חמוד
 מקסם , והרפצור הוא כאון ורורפים] : וימאסך ממלך , כו"ו וישא אברהם :
 (כו) ללכת , ראוי בקמץ , ונשאר בסגו"ל : (כט) נצה ישראל , חוקם :
 (לג) מנשים , יוחר משאר נשים : (לה) נחם , נפעל עבר , וכפירוש , נפעל
 עומד : (ד) ויהרדו

טז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְשָׁמוּאֵל
 עַד־מָתִי אֶהְיֶה מְתַאֲבֵל אֵלֶיךָ
 שְׂאוּל וְאֲנִי מֵאַסְתִּיו מִמֶּלֶךְ עַל־
 יִשְׂרָאֵל מִלֵּא קִרְנֶךָ שְׂמִן וְלֵךְ
 אֶשְׁלַחְךָ אֵל־יְשִׁי בֵּית־הַלְּחָמִי
 בִּירְאֵיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ :
 (ב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ
 וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל וְהִרְגִי * וַיֹּאמֶר
 יְהוָה עֲגִלַת בָּקָר הַתְּקַח בְּיָדְךָ
 וְאֶמְרָתָ לְזִבְחֵ לַיהוָה בָּאתִי :
 (ג) וְקִרְאתָ לְיִשִׁי בְּזִבְחֵ וְאֲנֹכִי
 אֹדְרִיעָךָ אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה
 וּמִשְׁחָתָ לִי אֵת אֲשֶׁר־אָמַר אֵיךְ :
 (ד) וַיַּעַשׂ שְׁמוּאֵל אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה וַיָּבֵא בֵּית לָחֶם וַיַּחְרְדוּ וְקִנְי
 הָעִיר לְקִרְאָתוֹ וַיֹּאמֶר שְׁלֹם
 בּוֹאָה : (ה) וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם לְזִבְחֵ
 פֶסְקָא כַאמְצַע פֶּסוּק לַיהוָה

רש"י

טז (א) בית הלחמי • מזבח לחם
 וכן דרך כל דבר ששמו צפוני
 תיבות כמו בית לחם בית שמש בית אל
 קרית ארבע חם בח להטיל בו ה"א מטיל
 צין שתי התיבות כגון קרית ארבע
 בית האלי בית הלחמי : (ד) ויחרדו •
 מהרו

טז (א) איינסט זאגטע דער עוויגע
 צו שמואל : וויא לאנג ווירסט
 דוא נאך טרויערן אום שאול ? איך
 האלטע איהן איינמאל פֿיר אונווירדיג ,
 איכר ישראל צו רעגירן • פֿיללע דיינען
 קרוג מיט עהל , אונד געה , פֿאָן מיר
 געזאנדט צו ישי אַוויס בית לחם , דען
 איך האבע מיר אינטער זיינען זעהן ,
 זיינען קעניג ערועהן • (ב) שמואל
 שפראך : וויא קאן איך הינגעהן , ווען
 עס שאול ערפֿעהרט לעסט ער מיך אומ־
 ברינגן • דא זאגטע דער עוויגע : זאָ
 נים איינע רינדקאלבע מיט , אונד גיב
 פֿאַר : איך בין געקאממען , דעם עוויגן
 צו אָפֿפֿערן • (ג) צו דיזעם אָפֿפֿער
 לאָדעסט דוא ישי איין , איך ווערדע
 דיר דאן בעקאנט מאכען , וואס דוא
 זויטר טוהן זאָלסט , ווען איך דיר נון
 אנצייגען ווערדע , דען זאלבע מיר •
 (ד) שמואל טאהט וואס איהם דער
 דער עוויגע גזאגט , אונד גינג נאך בית
 לחם : דיר איילטן דיא עלטעסטן דער
 שטאט איהם ענטגעגן , אונד זיינער
 זאגטע : דיין אנקאממען וויא אין פֿרידן •
 (ח) ער אנטוואָרטעטע : אין פֿרידן ,
 איך

באור

עוד אכלו לראות את פניו , אכל בקרי והזמין
 ראהו, כ"ש לקמן (י"ט כ"ה) • כי התאבל ,
 לפיכך ה' מונע את עכמו לראותו , אולי
 ישכח את אשר עשה ואת כנוזר עליו • וה'
 נחם , כלל אחר פרט •
 טז ואני מאסתיו , אחר שאני מאסתיו
 ממלך , וודאי איכנו ראוי שתאכל
 עליו • (ד) ויחרדו , מהרו לבוא לקראתו
 (רש"י) ועיין מהשכתבתי לעיל (י"ג ו"ו) •
 ויאמר , אחד מהם נפקדת כולם • שלום בואך , הוא דרישת שלום • או שאלו אותו
 על קינת בואו , אם טוב אורעה הסיב בואו אליהם , והוא ענס טוב • (ה) ויקדש
 את

איך בין געקאממען , דעם עוויגען צו
 אַפּפּערן . האלטעט אייך ברייט , איהר
 מיסט מיט מיר אַפּפּערן קאממען . ער
 לים אויך ישי אונד ויינע זעהנע זיך ברייט
 האלטען , אונד לוד זיא איין צום אַפּפּר .
 (ו) אלס דיזע קאמען , אונד ער
 אליאב ערבליקטע דאכטע ער : וואהר ,
 ליד ! דא שטעהט פּאַר דעם עוויגען זיין
 גואלכטר . (ז) דער עוויגע אבער
 שפראך צו שמואל : זיה ניכט אויף
 זיינע געשטאלט , אונד שלאַנקע גרעסע ,
 איך האלטע דיזען אונווירדיג . דעם
 מענשען זעהן איזט ניכטס , דען דער
 מענש זיהט בלאַס אויף דען שיין , גאַטט
 אבער שויעט אין דאז אינרע .

(ח) דא ריף ישי דען אַבינדב , אונד
 לים איהן פּאַר שמואל פּאַראיבר געהן ,
 דיזער שפראך : אויך דיזען האט גאַטט
 ניכט גוועהלט . (ט) אויך שמה לים
 ישי פּאַראיבר געהן , ער (שמואל)
 שפראך דיזען האַט דער עוויגע אויך
 ניכט גוועהלט . (י) זאָ לים ישי אַללע
 זיינע זיכען זעהנע פּאַר שמואל פּאַראיבר
 געהן , אונד שמואל שפראך : גאַטט
 דאט קיינען אונטער דיזען גוועהלט .
 (יא) דא שפראך שמואל צו ישי : זינד

דאז

באור

אח ישי , כראה שלא הי' ישי בין הוקנים ,
 ויקדש אותו בפרט , או אמר ויקדש בעבור
 זכיו . (ז) כי לא אשר יראה האדם ,
 אשר יראה האדם לח הוא , ראיתו אינו שזה
 כלום , כי הוא לא יראה חלל לעינים , ולפי
 הרוב אין תוך דבר כבוד . לעינים , כמו
 והנה הנגע עמד בעיניו (ויקרא י"ג ה')
 שהוא כמראהו , כמו שפירש"ס רש"י ורמב"ם
 (יב) אדמוני

עוד יען שאינך רואה : (ט) ויעבר ישי שמה . הוא שמעה : (יא) שאר

ליהוה באתי התקדשו ובאתם
 אתי בזבח ויקדש את ישי ואת
 בניו ויקרא להם לזבח : (ו) ויהי
 בכואם וירא את אליאב ויאמר
 אך נגד יהוה משיחו : (ז) ויאמר
 יהוה אל שמואל אל הַבֵּט אֶל־
 מראהו ואל־גִּבּוֹת קומתו כי
 מאסתיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה
 הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינַיִם
 וַיְהִי וַיִּרְאֶה לְלֵבָב : (ח) ויקרא
 ישי אֶל־אַבְיָנָדָב וַיַּעֲבְרֵהוּ לִפְנֵי
 שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם־בְּזֶה לֹא־
 בָּחַר יְהוָה : (ט) וַיַּעֲבֵר ישי
 שְׁמָה וַיֹּאמֶר גַּם־בְּזֶה לֹא־בָחַר
 יְהוָה : (י) וַיַּעֲבֵר ישי שְׁבַע־בָּנָיו
 לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל לֵאמֹר
 ישי לא־בָחַר יְהוָה בְּאַלֶּהָ :
 (יא) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־ישי

רשי התמו

מסרו לזאת לקראתו : (ו) ויאמר אך
 נגד ה' משיחו . ויאמר כלבו אך חמת
 הוא זה שהגון למלכות : (ז) חל תבט
 חל מראהו . חל יופי תארו : כי
 מחסתיהו . לפי שבעסן הוא כמו שגא'
 ויחר חף חליחז בדוד כי לא אשר יראה
 האדם חע"פ שקראת לענמך רואה
 שאמרת לשחול חנכי הרוחה כאן חני
 עוד יען שאינך רואה : (ט) ויעבר ישי שמה . הוא שמעה : (יא) שאר

קטן

הַתַּמּוּ הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר
הַקָּטָן וְהַגֶּהֱ רָעָה בְּצֵאֵן וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־יְשִׁי שְׁלַחָה וְקַחְנוּ בִּי־
לֹא נָסַב עַד־בָּאוּ פֹה :
(יב) וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְרוּחַ־
אֲדָמוּנִי עִם־יָפָה עֵינַיִם וְטוֹב
רָאִי * וַיֹּאמֶר יְהוָה קוּם מִשְׁחָהוּ
בִּיזָה הוּא : (יג) וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל
אֶת־קָרְן הַשֶּׁמֶן וַיִּמַּשַּׁח אֹתוֹ
בְּקָרֵב אָחִיו וַתִּצְלַח רוּחַ־יְהוָה
אֶל־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמַעַלְהָ
וַיִּקַּם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ הַרְמָתָה :
(יד) וְרוּחַ־יְהוָה סָרָה מֵעַם שָׂאֵל
פַּסְקָא בַּאֲמַצַּע פַּסוּק וּבַעֲתָתוֹ
רְשִׁי

דאז נון אללע דיינע קנאבען ? ער אנט=
ווארטטע : דער קליינסטע איזט נאך
דא , דער וויידעט דאז קליינע פֿירד .
שמואל זאגטע : שיק הין , אונד לאס
איהן קאממען , וויר זעצן אונס ניכט צו
טישע , ביז ער היר איזט .
(יב) ער שיקטע הין , לים איהן קאממען ,
ער וואר דאטוואנגיכט . האטטע איינע
שענע געשטאלט , אונד איין גוטעס
אויסזעהן . דער עוויגע שפראך : וואהל=
אן ! זאלבע איהן , דען דויר איזט עם .
(יג) דא נאם שמואל דאז עהלהארן ,
אונד זאל בטע איהן אונטער זיינען
ברידרן . אויף דער שטעללע קאם איין
גייסט פֿאם עוויגן אין דוד דער איהן זייט
דזעם טאגע , אין דער פֿאלגע ניכט
פֿרליס . שמואל מאכטע זיך זאראן אויף ,
אונד רייזטע ווידער נאך ייִמה .
(יד) שאול האטטע דער גייסט דעז עוויגן
פֿערלאסען

באור

(יב) אדמוני , פירושו כסדרו וינא הראשון
אדמוני , וכן אמרו בב"ר , כיון שראה שמואל
את דוד אדמוני , אמר זה שופך דמים כעשו ,
וא"ל הקב"ה עם יפה עינים כו' . ומלת
אדמוני תואר , והוא נבוע אדום על לתיים ,
ענינו מוראית הפנים : (יג) בקרב אחיו ,
ענינו מהירת בוא רוח אלהים אל דוד ,
רוח חכמה ובינה , רוח ענה וגבורה ,
כתב הר"י אברבנאל , וז"ל : אחרי שסרה מעם שאול רוח ה' הכזכר , לא נשאר כיתר
האנשים , אבל אחזקה בלהות ובעתות ומקנות רעות , והי' תמיד דמיונו מתעסק
בעכשו , ואיך קרע ה' ממלכות ישראל מעליו , ואיך רוחו הטוב סרה מעליו , ומתוך זה נשרף
דמו ונתהוה בו סולי המלאכה אליא ע"כ . וטעם מאת ה' , כי הוא סנת כל הסבות ,
ומידו

הקטן . נשאר הקטן : לא נסב . לא נסב
לאכול וכל מושב סעודה קרויה הסבה :
(יג) ותללח רוח ה' . רוח גבורה :
(טז) עבדיך

מכלל יופי

טז (ד) ויחרדו , ענינו רחוקה : (ז) גבוה , שם : (י) שבעה , נ' ששבעה
היו לולבר דוד , ויתכן שהי' לו בן מאשה אחרת , באלה שנים קמוצים :
(יא) שאר , פעל עומד : (יב) עם במקומו : קום ענין זרוו : (יג) ותצלה ,
הרגומו ושרת : (טז) מנגן

פִּרְלָאָסְעֵן , אונד איין בעזר גייסט פֿאַן
 גאַטט ענגסטִיגטע איהן .
 (טו) דא שפראַכן איינסט צו שאול זיינע
 דיהנער : זיה ! איין בעזר גייסט פֿאַן
 גאַטט ענגסטִיגט דיר . (טז) בעפֿעהלע
 דאָך , אָ הערר ! דיינען דיהנערן פֿאַך
 דיר , דאַס זיא איינען מאַן אויסזוכען ,
 דער דיא האַרפֿע גוט שפילען קאַן . ווען
 נון דער בעזע גייסט פֿאַם רזערן דיר
 ענגסטִיגט , (שוועהרמוהט דיר איכר־
 פֿעלט) זאָ מאַג ער מיט זיינער רזאַנד
 שפילן, אונד עס ווירד דיר בעסר ווערן .
 (יז) דא שפראַך שאול צו זיינן דיהנערן :
 זאָ ערועהט מיר דען איינען מאַן , דער
 גוט שפילען קאַן , אונד ברינגט איהן צו
 מיר . (יח) דא אַנטוואַרטעטע איינער
 פֿאַן דען בורשן אונד שפראַך : איך קענע
 אַיינען זאָהן דעס ישי אויס בית לחם ,
 דער זייטענשפיל פֿרשטעהט , דאבייא
 ריסטיג אונד טאפֿפֿר , ערפֿאַהרן אים
 קריגע , איין זאַכפֿרשטענדיג אונד גוט
 געוואַכסן איזט אויך איין מאַן גאַטטעס .
 (יט) שאול שיקטע באַטטען הין צו ישי
 אונד לים איהם זאגען : שיקע מיר דיינען
 זאָהן דוד הער , דער ביים קליינען פֿיה
 איזט . (כ) דא נאַם ישי איינען עזעל ,
 בעלאַדן מיט

באור

ומידו הכל . (טו) מבעתך , שרשנעת ,
 ודגשות התי"ו לתשלוס לה"פ . (טז) ונגן
 בידו , לפי שהמנגן בכנור מכה באכנעות
 יד ועל היתרים . (יח) ונבון דבר , יודע
 מוכן כל דבר אשר בארץ , ולדבר בעניינס
 בהשכלודעת , וכדמיתורגס . (כ) חמור
 לחם

ובעתתו רוח רעה מאת יהוה :
 (טו) ויאמרו עבדי שאול אלי
 הנה נא רוח אלהים רעה
 מבעתך : (טז) יאמר נא אדננו
 עבדיך לפניך יבקשו איש ידע
 מנגן בכנור והיה בהיות עליך
 רוח אלהים רעה ונגן בידו
 וטוב לך : (יז) ויאמר שאול
 אל עבדיו ראוי נא לי איש
 מיטיב לנגן ויהביאחם אלי :
 (יח) ויען אחד מהנערים ויאמר
 הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי
 ידע נגן ובכנור חיל ואיש מלחמה
 ונבון דבר ואיש רזא ויהורה
 עמו : (יט) וישלח שאול מלאכים
 אל ישי ויאמר שלחה אלי
 את דוד בנה אשר בצאן :
 (כ) ויקח ישי חמור לחם ונאד

רשי

(טז) עבדיך לפניך . הנס עבדיך
 לפניך אשר יעשו מנותיך : (יח) אחד
 מהנערי' . מיוחד שבהם דואג האדומי :
 יודע נגן . כל עמנו נתכון להכניס עין
 רעה של שאול בדוד שיתקנא בו :
 (ח) באפס

מכרל יו פי

(טו) מנגו , יודע בחכמת הניגון : (כ) חמור , אפשר צבור כמו חמור חמורתים :
 ונאד יין , מלא יין : (כג) וטוב לו , פועל עבר : (ה) וכובע

יין וגרי עזים אחר וישלח ביד
 דוד בנו אל-שאול : (כא) ויבא
 דוד אל-שאול ויעמד לפניו
 ויאהבהו מאד ויהי-לו נשא
 כלים : (כב) וישלח שאול אל-
 ישי לאמר יעמד-נא דוד לפני
 כירמץא חן בעיני : (כג) והיה
 בהיות רוח-אלהים אל-שאול
 ולקח דוד את-הכנור ונגן בידו
 ורוח לשאול וטוב לו וסרה
 מעליו רוח הרעה :

יז (א) ויאספוי פלשתים את-
 מתייהם למלחמה ויאספוי
 שוכה אשר ליהודה ויחגו בין
 שוכה ובין עזקה באפס דמים :
 (ב) ושאול ויאיש-ישראל
 נאספוי ויחגו בעמק הירדן
 ויערכו מלחמה לקראת
 רשי פלשתים

מיט בראד , איינען שלוחד וויין , אונד
 איין ציגענבעקכו , אונד שיקטע עס דורך
 זיינען זאָהן דוד אָן שאול . (כא) דוד
 קאם צו שאול , ער וואָרד איהם פֿאַר-
 גשטעלט , דינער גוואָן איהן לויב , אונד
 מאַכטע איהן צו זיינעם וואַפֿענטרעגער .
 (כב) ער שיקטע הירויף צו ישי , אונד
 לויס איהם זאָגען : לאס דאָך דוד אָן
 מיינעם דראַפֿע , ער האט גענאָרע אין
 מיינען אויגען געפֿונדן . (כג) זא אַפֿט
 אין דער פֿאַלגע , דער גייסט דעם העררן
 איבער שאול קאָם , (איהן שוועהרטוהט
 איבערפֿיל) נאָם דוד דיא האַרפֿע , אונד
 שפּיהלטע מיט זיינען פֿינגרען , דאָז
 בהאַנטע שאול , עס וואָרד איהם בעסער ,
 אונד דער בעזע גייסט (דיא שוועהר-
 מוהט) פֿרליס איהן .

יז (א) איינסט צאָגן דיא פלשתים
 איהרע טרופן צו זאָמן , אום אין
 קריג צו ציהן , זאמעלטן זיך אין שוכה ,
 דאָזיהודה גהערטע , אונד בצאָגן איהר
 לאַגער בייא אפס דמים , צווישן שכה אונד
 עזיקה . (ב) אויך שאול אונד ישראל
 צאָגן צו זאָמן לאַגרטען זיך אין דאָז ליגנע-
 טאָהל , אונד שטעלטן זיך אין שלאַכט-
 ארדנונג

באור

לחם , טען לחם , וכן נאוד יין מלא יין .
 (כא) ויעמוד לפניו , כת יושם קדמוהי ,
 ויתורגם : (ער בדיהנטע איהן) * ולפי
 יהי' המאמר ויהי לו כשא כליו , לפרש את מאמר ויעמוד לפניו . והככו לפי המסך הכתוב לפרש
 העמיד עכמו לפניו למען יראה , ויבחון אותו * ומיד כשראהו כשא חן בעיניו ויהי לו כשא כליו .
 וכן תרגמתי . יעמוד גו' , ענינו יושם כת' , לא שיהי' אגלי , כי ה' הילך ואב כ"ש לקמן .
 וכשאי כליו מלך רבים , ולכל ח' עת ידוע לשמש , ובלא עתו ילך וישב לביתו חס ירצה . (כג) רוח
 אלהים , הרוח הרעה מאת אלהים , כת' רוח נישא מן קדם ה' . ורוח לשאול , שהי' הרוח
 מניקו ולחן את לבו , ובשמעו קול הכנור רוח לבו וכתעדן לנועם קולו .
 יז (א) באפס דמים , שם מקום * (ב) בעמק האלה , אפשר נקרא העמק
 קן , ע"ש אלה חסת ישנה שעמדה שם , או ה' שם כטועים אליה רבים . ואלה כל"ס
 א ח א (לינדע

יז (א) באפס דמים . כך שם
 המקום
 יהי' המאמר ויהי לו כשא כליו ,
 לפרש את מאמר ויעמוד לפניו .
 והככו לפי המסך הכתוב לפרש
 העמיד עכמו לפניו למען יראה ,
 ויבחון אותו * ומיד כשראהו כשא
 חן בעיניו ויהי לו כשא כליו .
 וכן תרגמתי . יעמוד גו' , ענינו
 יושם כת' , לא שיהי' אגלי , כי ה'
 הילך ואב כ"ש לקמן . וכשאי כליו
 מלך רבים , ולכל ח' עת ידוע לשמש ,
 ובלא עתו ילך וישב לביתו חס ירצה .
 (כג) רוח אלהים , הרוח הרעה מאת
 אלהים , כת' רוח נישא מן קדם ה' .
 ורוח לשאול , שהי' הרוח מניקו
 ולחן את לבו , ובשמעו קול הכנור
 רוח לבו וכתעדן לנועם קולו .
 יז (א) באפס דמים , שם מקום *
 (ב) בעמק האלה , אפשר נקרא
 העמק קן , ע"ש אלה חסת ישנה
 שעמדה שם , או ה' שם כטועים
 אליה רבים . ואלה כל"ס
 א ח א (לינדע

פְּלִשְׁתִּים : (ג) וּפְלִשְׁתִּים עַמֵּדִים
 אֶל־הָהָר מִזֶּה וַיִּשְׂרָאֵל עַמֵּדִים
 אֶל־הָהָר מִזֶּה וַהֲגִיָּא בִּינֵיהֶם :
 (ד) וַיֵּצֵא אִישׁ־הַבָּנִים מִמַּחְנוֹת
 פְּלִשְׁתִּים גְּלִית שְׁמוֹ מִגַּת גְּבָהוּ
 יָשָׁב אֲמוֹת וָזָרָה : (ה) וְכֹבֵעַ
 גְּחִשֶׁת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׂרִיף
 קִשְׁקִישִׁים הוּא לְבוּשׁ וּמִשְׁקַל
 הַשְּׂרִיף חֲמִשָּׁת־אֲלָפִים שְׁקָלִים
 גְּחִשֶׁת : (ו) וּמִצָּחָת גְּחִשֶׁת עַל־רִגְלָיו
 וְכִידוֹן גְּחִשֶׁת בֵּין

אֶרְדְּנוֹנָג גַּעֲנָן דִּיא פִּלְשְׁתִּים • (ג) דִּיא
 פִּלְשְׁתִּים שְׂטָאֲנָדָן אוּיָף אוּיִנָם בַּעֲרַגַּע
 דְּאָרְט , אֲזַנְד יִשְׂרָאֵל אוּיָף אוּיִנָם בַּעֲרַגַּע
 הַיָּר , צוּוִישָׁן אִיהֲנָן לֶאֱג אוּיִן טָאָהֶל •
 (ד) דִּיא טְרַאָט אוּיִם דַּעַן לֶאֱגָרָדָעַר
 פִּלְשְׁתִּים אוּיִן רִיזַע הַעֲרַפְאָר , וַיִּנַּע
 הַעֲהַע וּוְאָר זַעֲכָם עַלֵן אֲוִנָד אוּיִן זָרָת •
 (ה) אוּיָף דַּעַם קָאָפְפַּע דִּיאָטַע עַר אוּיִן
 עַהֲרָנָן הַעֲלָם , טְרוּג אוּיִן שׁוּפִיגְטַעַם
 פֶּאָנְצַעַר הַעֲמָד , וּוְעֲלָכָם פִּינָף טוּוִיזַעַנְד
 שְׁקָל אֵן עֲרִץ וּוְאָג , (ו) אוּיִנָן עַד־הָרָנָן
 בִּינְהָאֲרָנִישׁ , אֲוִנָד אוּיִנָן עַהֲרָנָן וּוְאֲוִרָף

#

שפיו

כהפיו

באור

רש"י

המקום : (ד) איש הבינים • גבור
 שינא מוועררתו לעמוד בין שתי
 המערכות : (ה) ושריון קשקשים • מין
 קשקשת דגים עשוין מזרזל נופלים על
 גבי השריון קשקשת לכל נקב : (ו)
 ומנחת נחשת • כמין יד זרזל היונא וון
 הכובע כנגד החוטם שקורין נש"ל בלע"ז
 (Nasal) בל"א דער אויבר טהייל דעם
 העלמוז) והיתה מוגעת לו עד רגליו :
 וכידון נחשת • ומוסחפא דנחשת נפיק מן
 קולסא ומטל בין להפוסה כמין חנית
 נחשת בולטת מן הכובע ומשכה בין
 כתפיו

(לינדע , טערעבינטע) עיין מה שכתבתי
 צפסר יהושע (כ"ד כ"ו) • (ג) וישראל
 עומדים אל ההר , וכבר אמר ויחנו בעמק
 האלה ? כל המסנה חכה בעמק האלה
 ועורכי מלחמה עלו אל ההר לקראת פלשתים •
 כ"כ רד"ק • אמנם להין כאמר , ושאל וכל
 איש ישראל בעמק האלה נלחמים עם פלשת'
 (פ"י ט) , הרי משמע שגם העורכים מלחמה
 בעמק האלה • לכך נראה שעמק האלה גם
 כולל לכל המקום ההוא , ובהר אחד בעמק
 ההוא עמדו ישראל להלחם • ואל כמו על :
 (ד) איש הבינים , לדעת המפרשים נקרא
 בן לפי שהעמיד עצמו בין שתי המסכות • וי"ת
 וכפך גברא מביניהון וכן לקמן פ' כ"ג •
 והכני נטה לדעתו שטעם הבינים , בין
 האכסים שבמסכה פלשתים , ואחשוב שמלת
 בינים תואר לאיש מדה , ע"ש שלא יתערב בין אכסים , אף אם רבים הם , כי תמיד נראה על
 ראשיהם , ואף העומד מרחוק רואה שהוא ביניהם ופי' הבינים , הנראה וכבר בין עם רב • וע"פ
 הכוונה הזאת תרגמתי • (ה) וכובע , כלים יגון על הראש , ונקרא בל"א (העלם) : ושריון
 קשקשים , עשו מעשה קשקשים • וכתב רד"ק : בכל טבעת וטבעת של שריון תלויה כמין
 קשקשת , לפתוס נקב הטבעת , כדי שלא יבוא חן בתוך הטבעות • (ו) ומנחת נחושת , טס
 בל נחושת תלויה על רגליו לבסותם , והוא שם מושאל מן מכס , כי כן נשאות הנעדרות טס זהב או
 כסף על מכסם , ואותו נקרא מנחת על דרך האמת (רד"ק) • וכידון , אמרו שהכידון להטיל אל
 האויב מרחוק (וואירף שפיו) , והקפית נדקורה נקבוב • וכן נראה דע"ז רד"ק •
 (ז) ולהבת

שפיו עליו

פָּתָפוּי : (ו) וַחֵץ חֲנִיתוֹ כַּמְנֹר
 אֲרָגִים וְלִהְבֵּת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ-מֵאוֹת
 שְׁקָלִים בְּרִזְלָה וְנִשְׂא הַצֶּבֶה הַלֵּךְ
 לַפָּנָיו : (ח) וַיַּעֲמֵד וַיִּקְרָא אֶל-
 מַעֲרֹכַת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם
 לָמָּה תִצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הַלּוֹא
 אֲנִכִּי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים
 לַשָּׂאוֹל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֵד
 וַעֲזָק רִשִׁי אֵלַי

שפיו צווישן דען שולטרן • (ו) דיא
 שטאנגע ווינס שפועס וואר וויא איק
 וועכרבוים אונד דאן בלאט דאפאן וואג
 זעכס הונדרט שקל אן איין, פאר איהם
 הער גינג ויין שילדטרעגר • (ח) אונד
 זא שטעלטע ער זיך ריין, ריף דען געזי
 ארדנעטן רייען ישראלס צו, אונד
 שפראך : וואצו ריקט איהר אוי צור
 שלאכט ? זעהט ! איך בין דער פלשטי,
 אונד נון, איהר דיהנר שאולס ; ווע זלט
 אויך אונטר אייך איינן מאן, דער צו איר
 העראבקאמע

באור

פתפיו להגין על צוחרו מן החרב :
 (ו) כוונת אורגים • כאכסן דגדדאין
 אינשזבל"א בלע"ז, (מזוחר שופטים
 ט"ז י"ד) : שש מאות שקלים • כל
 השקלים האמורים בכביאים מניס :
 (ח) למה תצאו • כולכם לערוך מלחמ'
 ילחם אחד כנגדי בשצ' כולכם ובתנאי
 שהוא מפרש אם יוכל להלח' אתי וגו' :
 הלא אנכי הפלשתי • איני לא שר מלחם
 ולא שר חלף • הלא פלשתי כאחד מן
 האחרי' ואף על פי שנלחמתי להם כמה
 מלחמו' אני הרגתי חפני ופנחם ושציתי
 את הארון ואתם נעשית' עבדים לשאול
 ולא יושיע אתכם מיומו בגבורתו : ברו
 לכם איש • ברו לכם : איש • את שאול
 וירד

(ו) ולהבח, כן נקרא הכרזל המסתך
 במרבית וסככים (דיא קלינגע) ע"ש
 שמנריקים כלהבות אש, וכמו כן הכרזל אשר
 בקצה הסכית, אע"פ שאינו עשוי לחתך צו •
 (ח) מערכות, הם השורות שעושים אנכי
 המלחמה בעמדם להלחם • אנכי הפלשתי,
 איני לא שר מלחם ולא שר חלף, אלא פלשתי
 כאחד מן האחרים, ואתם נעשיתם עבדים
 לשאול, ולא יושיע אתכם בגבורתו, כן
 פירש"י • כלומר אני, אע"פ שאין לעמי
 בידי תשלוט גמול, כי לא גמלוני טוב, ואתם
 הרימותם את שאול בראשכם, ונתתם עצמכם
 לו לעבדים, ומן הראוי שישלם לכם גמולכם,
 ובכל זאת לא ירום ידו ורגלו להצילכם כיום
 הזה • ודעת רלב"ג, אנכי הפלשתי השר
 והחשוב, ובכל זאת לא אתגאה, ואעפ"ל
 בעבד להלחם אתו • ודברי רש"י ככוכים מכד,
 כי דבריו האחרונים אינם מוסכמים לדברי
 הכתוב, שנאמר ואתם עבדים לשאול, הרי
 יוסף הדבור אל עבדי שאול, גם משמעות
 ברו לכם איש, שלא כיון אל שאול אלא על עבדיו • ומלת עבדים לשאול, כמו ויאמר
 בלעם לעבדי בלק, שהם הארמים אשר גדלם המלך, ועליהם לשלם גמול למלכם ולעמם •
 או פי' אנכי הפלשתי הכבד ומומד להלחם בעבור פלשתיים, ואף אתם ברו לכם איש •
 ויקי'

מכלל יופי

יז (ה) וכובע, מלעיל, שקלים, שקלי : (ו) וכידון אינו רומח אבל הוא דבק לכובע
 מגן לכתפיו ויורד על רגליו לכסותם : (ז) כמנור אורגים, עץ שמקפל עליו האורג
 את הבגד, ונושא הצנה כלי מלחמה : (ח) ברו, בחרו :

2 § ח ב (יב) באנשים

העראבקאמע • (ט) ווען ער מיך אים
 קאמפפֿע איברווינדט אונד ערשלעגט /
 זא וואָלן וויר איירע אונטרטהאָנן זיין /
 קאָמע איך אַבר איהם בייא , אונד ער־
 שלאָגע איהן , זאָ מיזט איהר אונורע
 אונטרטהאָנן ווערדן , אונד אונס דיהנן •
 (י) ער ריף ווירד : (ער דאָכטע :
 איך כשימפֿע הייטע דיא אין רייען
 געארדנטן ישראלים) זאָ געכטדען איינן
 מאָן הער , דאָס וויר מיט איינאָנדר
 קעמפֿן ! (יא) אַלס שאול אונד גאַנץ
 ישראל דיארעדן דעו פלשחי הערטן ,
 גריהטן ויא אין שרעקן אונד אייסערסטע
 פֿורכט • (יב) געדאָכט דוד וואָר
 דער זאָהן איינס אפֿרתי , אויס בית לחם
 יהודה , מיט נאָמן ישי , דער דאָטטע
 אַכט זעהנע , אונד וואָר אין שאול'ס
 צייט אַלט , אונטר דער צאָהל דער עהר־
 ווירדיגן מענר • (יג) דיא דרייאַגרעס־
 ערן זעהנע ישי'ס פֿאָלגטן שאול אין דען
 קריג , דיזע דרייאַ , אין דאָז פֿעלד
 געגאַנגנע זעהנע דיסן , אליאב דער
 ערשט־

אלי : (ט) אַם־יוכל להלחם
 אחי והפני והיינו לָכֶם לעבדים
 ואם־אני אוכל־לוֹ והפתי
 והייתם לנו לעבדים ועבדתם
 אחנו : (י) ויאמר הפלשתי
 אני הרפתי את־מערכות
 ישראל היום הנה־תנו־לי איש
 ונקחמה יחד : (יא) וישמע
 שאול וכל־ישראל את־דברי
 הפלשתי האלה ויחרו־ויראו
 מאד : (יב) ודוד בן־איש אפֿרתי
 הנה מבית לחם יהודה וישמו
 ישי ולו שמנה בנים והאיש בימי
 שאול זקן בא באַנשים :
 (יג) וילכו שלשת בני־ישי
 הגדלים להלכו אַחרי־שאול
 למלחמה וישם י שלשת בניו אשר הלכו במלחמה אליאב

באור

רשיי הבכור

ויהי לפי עבדים לשאול לקריאה , כאילו
 כאמר עבדי שאול ! זה הכון לפשטות
 הכתוב , וכן תרגמתי • (י) ויאמר
 הפלשתי , התהלל כנגד כל אִישׁ לאמר ,
 חרפתי את מערכות ישראל , או אמר כן בלבו
 בעודט עומד נגד מערכות ישראל , וכאשר
 ראה שלא עכוהו , קרא עוד פעם תנו לי איש
 כו' • וכן ככון לפי המשך הכתובים • וכוונת
 בעל הטעמים כראה שאלות ויאמר הפלשתי מחוברות אל תנו לי איש , ואפשר משמש במקום
 שנים , וכן תרגמתי • (יב) ודוד , שעורו ודוד הזה בן איש אפֿרתי , וטעם הזה ,
 הכוזר קדם לזה , אשר נשא חן בעיני שאול ויהי לו נשא כליו • והסיפור הזה הקדמה
 למעשה דוד וגלית • וכל הדברים בבית לחם נקראים אפֿרתיים , ע"ש שנית לחם היתה
 נקראת

וירד אלי : (יב) אפֿרתי • בית לחם
 יושבת בצרף אפֿרת : ולו שמנה בנים •
 ומה שכתוב אִישׁ הששי דוד השביעי
 ולא כתב יוחר יש לוור ש אחד מת בלא
 בנים ולפיכך לא כתבו שם : באנשים •
 נמנה
 ויאמר הפלשתי את מערכות ישראל
 הנה מבית לחם יהודה וישמו ישי
 ולו שמנה בנים והאיש בימי שאול
 זקן בא באַנשים : וילכו שלשת בני־ישי
 הגדלים להלכו אַחרי־שאול למלחמה
 וישם י שלשת בניו אשר הלכו במלחמה
 אליאב

הַבְּכוֹר וּמִשְׁנֵהוּ אַבְיָנָדָב
וְהַיְשָׁלְשִׁי שָׁמָּה: (יד) וְדָוִד הוּא
הַקָּטָן וַיִּשְׁלָשֶׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ
אַחֲרֵי שָׂאוּל: (טו) וְדָוִד הִלָּךְ
וַיָּשָׁב מֵעַל שָׂאוּל לָרְעוּת אֶת-צֹאן
אָבִיו בֵּית-לַחֶם: (טז) וַיִּגַּשׁ
הַפְּלִשְׁתִּי הַיְשָׁבִים וְהַעֲרֵב וַיִּתְּצֵב
אַרְבַּעִים יוֹם: (יז) וַיֹּאמֶר יִשְׂי
לְדָוִד בְּנֹו קַח-נָא לְאַחִיקָא אִיפְתַּת
הַקְּלִיא הַזֶּה וְעִשְׂרָה לָּחֶם רַחוּם
וְהָרִץ הַמַּחְנֶה לְאַחִיקָא:
(יח) וְאֵת עִשְׂרֵת חֲרִיצֵי-רֶחֶלֶב
הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאֱלֹף וְאֶת-

אחיק
רש"י

נמנה בכנסיות החשובים: (יד) ודוד
הוא הקטן. שהיה בבית שאול מוקדם
לכן לנגן לפניו ודוד היה הולך ושז תמיד
מחלל שאול לבית חציו: (טז) השכם
והערב. חמרו רבותינו כדי לבטלן
מקריחת שמע: (יח) חריצי חלב.
גובנין דחלבא: לשר האלף. חני חומר
לשר של אותו אלף שאני מומנו שלכל
השבטים היו שרי אלפים לפי אפיהם.
וחני שמעתי לשר האלף זה יהונתן
שאומר עליו ואלף היו עם יהונתן
בגבעת

בענין זה, ויספר מענין השני, ויחזור ויפסוק במקומות מכונים בענין השני הזה, לספר מענין
הראשון, וכן הדבר בפ' י"ט: (יז) הקליא, ביאור המלה הזאת עיין בבאור ספר ויקרא (כ"ג
י"ד). והרץ, הפעיל מאורש רץ, ענינו הניא במהרה. (יח) חריצי חלב, כת"י גובנין
דחלבא. לשר האלף שאני נמנה בו. ואת ערובתם, מו"ל אמרו נט כריתות יקח מאתם כו'.
והמפרשים לקחו לפרש מלת ערובתם, איש

ערשטגבאָהרנע, דער צווייטע אבינדב,
אונד דער דריטע שמה. (יד) דער
קליינסטע וואָר דוד, דיא דריי-
גרעסרן אָבר, וואָרען בייא שאול.

(טו) דוד גינג צו וויילן פֿאַן שאול צו-
ריק, נאך בית לחם, זיינעם פֿאַטערס
קליינע פֿיה צו ווידן. (טז) (מאָרגענס
אונד אָבענדס טראַט איממער דער
פּלשתי הערפֿאַר, אונד שטעלטע זיך
הין, אונד זאָ דורך פֿירציג טאַגע.)

(יז) דאָ שפּראַך ישי צו זיינעם זאָהנע
דוד: נים דאָך פֿיר דיינע ברירער,
דיוע איפֿה זאָנגענמעהל אונד דיוע צעהן
בראָדע, אונד לויף דאָמיט צו דיינען
בריררן אינ'ם לאָגער. (יח) דיוע צעהן
קעזע אָבר ברינגסט דוא דעם אָבערסטן
דער שאָאַר. פֿרעגסט דאָן נאָך דיינער
ברירר

באור

נקראת כן לפנים. בא באנשים, ענינו
כמו בא בימים, וכן כתב רלב"ג בא במדרגת
אנשים ישישים, וכן הרד"ק. ואחרים אומרים
בכלל אנשים חשובים והגונים. (טו) הולך
ושב, הי' מנהגו לילך ולשוב, כלומר לא
הכריח שאול את דוד לעמוד לפניו תמיד,
אלא נתן לו רשות לשוב אל ביתו כאות נפשו,
וכן עשה. וזה טעם שלא הכרוהו שאול ואבנר
בגשתו אל הפלשתי, כמו שאכתוב במקומו
א"י. ובעת המלחמה הזאת הי' בבית לחם.
(טז) ויגש הפלשתי, עתה הפסיק הכתוב
בענין דוד, והודיע את הנעשה במחנה,
וכן דרך מספר, אם יהיה בסיפורו ב'
ענינים משולבים איש באחיו, לשלבם גם
בסיפור, באופן שיפסוק במקומות ידועים
בענין זה, ויספר מענין השני, ויחזור ויפסוק במקומות מכונים בענין השני הזה, לספר מענין
הראשון, וכן הדבר בפ' י"ט: (יז) הקליא, ביאור המלה הזאת עיין בבאור ספר ויקרא (כ"ג
י"ד). והרץ, הפעיל מאורש רץ, ענינו הניא במהרה. (יח) חריצי חלב, כת"י גובנין
דחלבא. לשר האלף שאני נמנה בו. ואת ערובתם, מו"ל אמרו נט כריתות יקח מאתם כו'.
לפי

ברידר וואָהלוויין , אונד כרינגסט אויך
דיא צייגניסע איהרס וואָהלפֿרהאַלטנס .
(יט) שאול , זיא , (ישי'ס זעהנע) אונד
גאַנץ ישראל לאַגן אים לינדן טאַהל צו
פֿעלדע , געגען דיא פלשחים .
(כ) דען נעכסטען מאַרגען שטונד דוד
פֿרוה אויף , איברלויס דאַן קליינע פֿיה
איינעם היטער , טראַט זיינע רייזע אַן ,
וויא איהם ישי בעפֿאַהלן האַטטע , אונד
פֿאַם אַן דיא פֿאַרשאַנצונג דעס לאַגרס ,
אונד

אַחִיָּהּ הַפֶּקֶד לְשָׁלוֹם זֹאת
עֲרַבְתָּם הֶקֶח : (יט) וְשִׂאוּל
וְהָמָה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעַמֶּק
הָאֵלֶּה גִלְחָמִים עִם־פְּלִשְׁתִּים :
(כ) וַיֵּשְׁבֶם דָּוִד בְּבֶקֶר וַיִּטֵּשׁ
אֶת־הַצֵּאֵן עַל־שׁוֹמֵר וַיִּשָּׂא וַיִּלָּךְ
כַּאֲשֶׁר צִוְּהוּ יָשִׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה
וְהַחִיל הַיּוֹצֵא אֶל־

באור

רשי

לפי דרכו • לדעת רד"ק הוא מענין אם מתן
ערבון , ופי' תשלם את נשייתם , ותקח את
אשר כתבו למשכן • ואין רוח משכיל נוחה
צוה • וכן הדבר צוה שפי' רלב"ג ששלחו
לאביהם , ישלח להם המצטרף למזון , ונתנו
ציד השלית ערבון לאות כי מאתם בא , לזה
אמר ישי שיקח דוד הערבון להביא להם •
ואסריו חזרו עם הוכך ומערביך , ופי' תקח
את מאסם שירלו לשלום לבתיהם • והנכון צוה
לדעתי , שלח ישי לדעת איך יתנהגו בניו
במחנה , ההולכים הם בדרך טוב וישר ,
כמו לשמוע בקול שריהם לכל אשר יצוו ,
ולכל יהיו חרדים ורכי לבב וכדומה • וצוה
יתנו השרים עדיהם להעם אשר אתם • והעדו'
הזאת נקראת ערבה , ענינו הנטחה , כמו
ערבה לפני רעהו (משלי י"ז י"ח) , ענינו

צגצעת בנימוין : ואת ערובתם תקח •
וחת ערובת הלל'ת ושלומם תקח בחזנית
ובלבבך ותגיד לי וכן תרגם יונתן וית
טיבסון תייתי : ערובתם • לשון הללה
כמו ערוצ עבדך לטוב (תהלים קי"ט
קכ"ו) גרנטי"ס בלע"ז (Grantis) בל"א
בירגשאפט , פערזיכרונג , וכן מ"א י'
ט"ו , תילים קי"ט קכ"ג) רבותינו אמרו
גט כריותות יקה מאתם וציה לנשותיהם
להפריד עירוב שבינו לבינה : (ב)
הנועגל' סביבות המוחנה עושים מעגל
והיוצ'חון לפני' או לאחור מתחייב לפני'
שמה ירונו עליו בני מערכות

תת הנטחה לאיש אחד לפני רעהו , שיעשה כאשר דבר • וכן כאן , עדות הזר הנטחה לכל ,
שהאיש אשר מעיד בו לא טוב ארקות יושר • ודעת ת"א אין ראויק משה שאמרתי , כי הוא תרגם
זית טיבסון תיתי , מן מה טיבו של איש זה , כלומר משפטו ומונהגו • וכן תרגמתי • (יט)
גלחמים , נכונים להלחם • (כ) המעגלה , לפי שהמחנה היא בסבוב , לפיכך קורא
אותה מעגל • וי"ת לכרקומא , וכן תרגם אונקלס ובניית מנזר ותבנה כרקומין , וכן בלע"ז עיי'
שבבנה כרקום • ובנין המנזר הוא שבנין בניב המחנה בפסין ובשללאות שלא יבא אדם חוץ
למחנה אלא במנות שרי החיל (רד"ק) • וכן רש"י ז"ל , עושים מעגל סביבות המחנה , והיוצ'חון
חון לפני' או לאחור מתחייב'כו • והחיל היוצא , ת"י

מכלל יופי

(יב) באנשים , זקנים , הב' בפתח ואין בו ידיעה : (יג) וילכו הלוך , אינו כפל
ידיעה רק הפי' לפי שהיו רגילים לילך : (יד) הקליא , שרשו קלה : (יח) הפקוד ,
ענין זכירה : (כ) תמעגלה , בחוס'ה"א , ישראל , עדה ישראל : ויטש , ויעזב :
(כה) יעשרנו

אֶל-חַמְעֵרְכָה וְהִרְעוּ בְמַלְחָמָה:
 (כא) וְתַעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים
 מִעֵרְכָה לְקִרְיַת מְעֵרְכָה:
 (כב) וַיִּשֶׁשׂ דָּוִד אֶת-הַבָּלִים
 מֵעָלָיו עַל-יַד שׁוּמֵר הַבָּלִים
 וַיִּרְץ הַמְעֵרְכָה וַיָּבֵא וַיִּשְׂאֵל
 לְאָחִיו לְשָׁלוֹם: (כג) וְהוּא
 מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה אִישׁ הַבְּנִים
 עֹלֶה גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוֹ מִגֵּת
 מִמְעֵרוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר
 בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד:
 (כד) וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאוֹתָם
 אֶת-הָאִישׁ וַיִּנְסוּ מִפָּנָיו וַיִּירָאוּ
 מְאֹד: (כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה
 יִשְׂרָאֵל הֲרֵאִיתֶם הָאִישׁ הַעֹלֶה
 הַזֶּה כִּי לַחֲרֹף אֶת יִשְׂרָאֵל עָלָה
 וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְנֵנו יַעֲשֶׂרְנוּ
 הַמֶּלֶךְ וְעֶשֶׂר גְּדוֹל וְאֶת-בְּרִיתוֹ
 מִמְעֵרְכוֹת ק' ר' דגש יתן
 רש"י

אונד אן דאז קרוגסהעער, וועלכס אין
 געארדנטן רייען צור שלאכט אויוריקטע,
 אונד איין פֿעלדגעשרייא מאַכטע.
 (כא) ישראל אונד פלשתיס שטעלטען
 זיך אין שלאכטארדנונג, רייע געגען
 רייע. (כב) דוד איברלים דאז גע
 רעהט וועלכעס ער פֿאַן זיך גרלעגט,
 איינעס דער דיא גרעטשאפטען אין פֿערע
 וואהרונג האטטע, ליף אין דאז טרעט
 פֿען, קאס צוויינן ברירען אונד פֿראג
 טענאך איהרם וואהלויין. (כג) אינ
 דעם ער מיט איהנען רעדטע, טראט
 דער רייע, מיט נאממען גלית אױס
 גת, אויסדען רייען דער פלשתיס הערע
 פֿאַר, אונד ווידרהאלטע יענע בעקאנ
 טערעדען. דוד מערקטע אויף.
 (כד) גאנץ ישראל, וויא זיא דען מאן
 ערבליקטען, טראטן צוריק פֿאַר זיינס
 אנטליין, אונד פֿירכטעטן זיך זעהר.
 (כה) דאן שפראכען זיא: דאכט
 איהר געזעהן דיון הערפֿאַרטעטענדען
 מאן? ער קעמט בלאַס, ישראל צו
 שימפֿען. דען, דער איהן ערשלעגט,
 ווילדער קעניג מיט גראַסעם רייכטום
 בשענקן, איהם זיינע טאַכטער צור
 עהע

באור

עבדי קרבא נפקו, לדעתו כאן א יתירה.
 ואחרים אמרו שו' ווסריעו יתירה. והכוכן
 שאלת אל אשר במשמעת המעגלה משמש
 במקום שנים, והשעור: אל המעגלה,
 ואל החיל היוצא והרשו כו'. (כב) מעליו,
 אשר פרק מעליו. שומר הכלים, כי
 אנשי המלחמה. (כד) וינסו, ענינו: יז
 נסונו אסור, כי אי אפשר לומר שנסו מזב
 כמפני כבוד מלחמה. (כה) יעש'נו,
 מהפעיל, ומשפטו יעשירנו. חפשי' ו
 מרדכי

מערכות האויבים לאחור מבקש הוא
 לנוס: (כא) ותערך ישראל. מערכת
 ישראל: (כב) שומר הכלים. של בני
 הציבא: (כג) מוערות פלשתי' כתיב.
 רבותינו דרשו מזה בני אדם הערו
 בערפה חמו נשפירט' מואחרי רות
 וכעמי חמותה: (כה) יעשה חפשי.
 מדברים האמורים במשפטי המלוכה:
 (לד) וצא

עהעגעבען, אונד זיינע פֿאמיליע פֿרײַא
 מאכען אין ישראל • (כו) דא פֿראגטע
 דוד דיא לייטע, דיא געבן איהם שטאנע
 דען, אונד שפראך: וואס זאל דעם
 ווערדען, וועלכער דען פלשתי דאָרט
 שלעגט, אונד דיא שמאך פֿאָן ישראל
 אבווענדעט? ווער איזט דען דער אונד
 כעשניטנע פלשרי, האסער דרייסט
 דיא שארען דעם לעבענדיגן גאָטס שימ
 פֿעט? (כו) דאז פֿאַלק זאגטע איהם
 דינע (געמעלדעטע) וואָרטע, אונד
 שלאָס: דינס זאלל דעם ווערדן, דער
 איהן שלעגט • (כח) זיין גרעסערער
 ברודר אליאב, הערטע וויא ער מיט דען
 לייטען גשפראכן, אונד זיין צארן ענט
 בראנטע איבר דוד, אונד שפראך: ווא
 צו ביזט דוא העראב גקאממן? וועם
 האסט דוא דאז ביזכען פֿיה אין דער וויס
 טע איברלאסן? א, איך קעננע דינען
 לייכטזיין, אונד דיין כעזעס הערץ
 דוא ביזט נור העראכגעגאנגען, דען
 קדיג מיט אנצוועהן • (כט) דוד אנט
 ווארטעטע: וואס האב' איך נון גטאהן?
 עם זינד יא בלאסע ווארטע • (ל) ער
 ווענדעטע זיך הירוף פֿאן איהם וועג,
 עָתָה הֲלוֹא דָּבַר הוּאִי: (ל)

וַיִּתְּלוּ וְאֵת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה
 חִפְּשֵׁי בְּיַשְׁרָאֵל: (כו) וַיֹּאמֶר דָּוִד
 אֶל־הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר
 מִה־יַּעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יִכֶּה
 אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי הַלְזוֹוְהַסִּיר חֶרֶף־הָא
 מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי
 הָעֶרְל הַזֶּה כִּי חֶרֶף מַעֲרֻכֹת
 אֱלֹהִים חַיִּים: (כו) וַיֹּאמֶר לוֹ
 הָעָם כְּדָבַר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה
 יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יִכֶּנּוּ:
 (כח) וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אַחִיו
 הַגִּדּוֹל בְּדַבְּרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים
 וַיַּחֲרֵאֵף אֱלִיאָב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר
 לְמַה־זֶּה יִרְדֶּה וְעַל־מִי נִטְשָׁה
 מֵעַט הַצֵּאן הַהֵנָּה בְּמִדְבַּר יְהוּדָה
 יִדְעֵתִי אֶת־זוֹדְנָה וְאֵת־רַע לְבָבָהּ
 כִּי לְמַעַן רְאוֹת הַמְּלַחְמָה יִרְדֶּה:
 (כט) וַיֹּאמֶר דָּוִד מִחַ עֲשִׂיתִי
 וַיִּסַּב מֵאֲצִלוֹ אֶל־מוֹל אַחֵר
 וַיֹּאמֶר

ב א ו ר

מדברים האמורים במשפט המלוכה
 (רס"ו) • (כו) כדבר הזה, כנאמר
 למעלה • לאמר כה גו', פי' אחרי
 כלותם להגיד לדוד את אשר יעשה המלך
 לאיש אשר יכה את הפלשתי, סתמו דבריהם
 באמנם: כה יעשה לאיש כו' • (כח) ויחר
 אף אליאב, כי הו' נדברו דוד תוכחה
 כסתר, על שלא התנדב אים להלחם עם

הפלשתי, ולענין את הערל הזה, על אשר
 חרף מערכות אלהים חיים • ודונך, ת"י
 בקרניות, הנית כמו פ"א, ענין הפקר
 וקלות דעת, כלומר שאתה מפקיר עמך
 לבאת ולעזוב הצאן, וכת"י פוחזים בקרין,
 והוא כמו פקרון כפ"א, וכן במשנה הבקר
 עניים הנקר, כמו הפקר כפ"א (רד"ק)
 (כט) הלא דבר הוא, כת"י הלא פתגם
 הוא

וַיֹּאמֶר כְּדָבַר הַזֶּה וַיִּשְׁכְּחוּ הָעַם
 דָּבָר כְּדָבַר הָרִאשׁוֹן :
 (לא) וַיִּשְׁמְעוּ הַיְדֻבְרִים אֲשֶׁר
 דִּבֶּר דָּוִד וַיִּגְדּוּ לְפָנֵי-שָׂאוּל
 וַיִּקְהָהוּ : (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-
 שָׂאוּל אֶל-יִפְלֵל לִבִּי-אָדָם עָלָיו
 עֲבָדָה יִלְךָ וּבְגִלָּהֶם עִם-הַפְּלִשְׁתִּי
 הַזֶּה : (לג) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-
 דָּוִד לֹא רָחוּב לְלַכֵּת אֶל-
 הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִלָּחֵם עִמּוֹ-כִּי
 גֵּעַר אִתָּהּ וְהוּא אִישׁ מְלַחֲמָה
 מִנְּעָרָיו : (לד) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-
 שָׂאוּל רַעַת הִיְדָה עֲבָדָה לְאָבוֹי
 בְּצֹאן וּבָא הָאָרִי וְאֶת-הַדּוֹב
 וּנְשָׂא זֶה מִהָעֵדֶר : (לה) וַיִּצְאֲתִי
 אַחֲרָיו וְהִכְתִּיו וְהִצַּלְתִּי מִפְּי
 וַיִּקַּם עָלַי וְהִחֲזַקְתִּי בְּזִקְנוֹ וְהִכְתִּיו
 וְהִמִּיתִיו : (לו) גַּם אֶת-הָאָרִי
 רש"י גם

צואיינעם אנדערן: אונד פֿראגטע יענע
 (אביגע) ווארטע . דאז פֿאלק אנט-
 ווארטעטע איהם , נאך פֿאריגעס אינג
 האלטע . (לא) נון וואורדן דיארעדן
 בעקאנט , וועלכערוד גשפראכן , מאן
 ערזעהלטע זיא פֿאר שאול , אונד ער
 לים איהן פֿאר זיך קאממן . (לב) דא
 שפראך דוד צו שאול : עם ענטפֿאלע ני-
 מאנדן דאז הערף איבר איהן . (איד) דיין
 דיהנר ווילל הינגעהן , אונד מיט דיזעס
 פלשתי שטרײטען . (לג) שאול אבער
 שפראך : דוא קאנסט ניכט הין געהן ,
 מיט דעם פלשתי צו קעמפֿן , דען דוא
 ביזט נאך יונג , אונד ער איזט איין
 קריגער פֿאן יוגענד אן . (לד) דא שפראך
 דוד : דיין דיהנער וויידעטע זיינס פֿאטר
 דאז קליינע פֿיה , דא קאם צו ווילן
 לעווע , אויך בער , אונד טרוג איין לאם
 פֿאן דער הערדע וועג .
 (לה) איד זעצטע איהם נאך ,
 שלוג איהן נידר , אונד ריסעס איהם
 אויס דעם מונדע . אלס ער זיך אבר
 איבר מיך הערמאכן וואלטע , ערגריף
 איד איהן ביים קינע , אונד שלוג איהן
 טאד . (לו) דען לעוון זאן אהל ,
 אלס

באור

הוא דאמרית . (לד) ואת הדוב , כת"י
 ואף דובא . ולא אמר שבאו שניהם יחדיו ,
 כי אין מדרך ארי ודוב לנאת מצרים לטרף ,
 אלא לעתות סונות . ונשא זה , כמו שה'
 (לה) בוקנו , ת"י ואסדית בלועה , ר"ל
 כשסזו בזקן הארי , לא אסזו כשער הזקן לנד אלא הזקן עם הלמי התמתן (דד"ק) .
 (מ) חלוקי

(לד) ובא הארי ואת הדוב . ואתח
 אריא ואף דובא : (לו) גם את הארי
 גם

מכלל יופי

(כה) יעשרנו , מההפעיל : (כו) מערכות , בפתח : (ל) אל מול אחר , אל מקום
 אחר : (לב) עליו , על עצמו : (לד) ואת הדוב , בא עם הפועל , או פיו עם
 הדוב : (לה) והמיתיו , בדגשועם
 הי"ד

אלם דען בערן האַט דיין דיהנר ער=
 שלאַגן, אונד עס זאַל דיזם אונבעשניט=
 גען פלשתי ניכט בעסר געהן, דאָפּיר
 דאָס ער דאָז העערדעס לעבענדיגען
 גאַטס גשימפּפּט. (לו) דוד פּוּהר
 פּאַרט: דער עוויגע, דער מיך ווידר
 דען לעוון אונד בערן גשיצט, ווידר מיך
 אויך ווידר דיין פלשתי שיצן. שאול
 שפּראַך צו דוד: זאָגעה דען, דער עוויגע
 זיין מיט דיר! (לח) שאול לים דוד
 זיינע קליידר אַנציהן, איינן עהרגן העלם
 אויף ועצען, אונד איינן פּאַנצער אַג
 לעגן. (לט) איבר דיא קליידר גיר
 פּעטע דוד זיין (שאולס) שווערד אום,
 פּרוּכטע זאָ פּאַרט צו געהן, דען ער
 וואָר דאָז ניכט גוואָהנט, אונד שפּראַך
 ענדליך צו שאול: איך קאָן מיט דיין
 זאָכן ניכט פּאַרט געהן, איך בין עס ניכט
 געוואָהנט. דאָמיט לעגטע זיין דוד פּאַן
 זיך, (מ) נאָם זיינן שטאב אין דיא
 האַנד

גַם־הַדּוֹב הַזֶּה עִבְדְּךָ וְדָוִד
 הַפְּלִשְׁתִּי הָעָרַל הַזֶּה כְּאֶחָד
 מֵהֶם כִּי חָרַף מֵעֲרַכְתָּ אֱלֹהִים
 חַיִּים: (לו) וַיֹּאמֶר דָּוִד יְהוָה
 אֲשֶׁר הִצִּילָנִי מִיַּד הַחַיִּי וּמִיַּד
 הַדָּב הַזֶּה הוּא יִצִּילָנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי
 הַזֶּה * וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל־דָּוִד
 לֵךְ וַיְהוָה יְהִיָּה עִמָּךְ:
 (לח) וַיִּלְבַּשׁ שָׂאוּל אֶת־דָּוִד
 מִדָּוִד וַנָּחַן קוֹבֵעַ נְהַשְׁתָּ עַל־
 רִאשׁוֹ וַיִּלְבַּשׁ אֹתוֹ שְׂרִיזִן:
 (לט) וַיַּחְגֹּר דָּוִד אֶת־חַרְבּוֹ מֵעַל
 לְמַדְיָו וַיֵּאָל לְלָכְתָּ כִּי לֹא־נָסָה
 וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׂאוּל לֹא־אוּכַל
 לְלָכְתָּ בְּאֵלֶּהָ כִּי־לֹא נִסִּיתִי וַיִּסְרֶם דָּוִד מֵעַלָּיו: (מ) וַיִּקַּח

פסקא בא מצע פסוק מקלו

ר ש י

גם הדוב. הרי אן רבוין ארי ושני גוריו
 ודוב ושני ילדיו: (לו) ה' אשר הציילני
 מיד הארי. יודע אני שלא לחנם מדון
 לי הדבר הסוף אלא שלעתיד אני בא
 לידו כיוצא בזה לתשועת ישראל ואסמוך
 עליה ואזא וזה אחד משני לדיקים שנתן
 להם רמז וחשו להשכיל לדבר. דוד
 ומרדכי שנאמר ובכל יום ויום מרדכי
 מתהלך לפני חצר וגו' (אסתר ב' י"ח)
 אמר לא לחנם עלתה בדק' זו שנתפסה
 צושכב הערל הזה אלא שעתידה היא
 לעמוד לישראל צום צרה: (לח) את

מדיו. נספכו להיו' כמדת דוד משנמשח
 בשמן המשחה גבוה מכל העם משכמו
 ומעלה וכיון שראה שאול כן הכנים צו
 עין הרע והרגו' דוד בדבר: (לט) ויוא
 ללכת. ולא חזה למוזל. ויש תיבות
 משמשות לשון וחילופו. כמו משעף
 פארה (ושעיה י' ל"ב) ושרשך מארץ
 חיים (תהלים נ"ב ז'): כי לא גסה.
 ארי לא חלוף: כי לא נסיתי. ארי לית
 צהון ניסח אין שצחו של נס בכך. לשון
 אחר ויואל ללכת רזה ללכת ולנסות
 כאשר ראה שהיו כבדים עליו הסיים:
 (מ) חלוקי

מקלו בידו ויבהר לו המשה
 חלקי אבנים מן הנחל וישם
 אתם בכלי הרעים אשר לו
 ובילקוט וקלעו בידו ויש אל-
 הפלשתי: (מא) וילך הפלשתי
 הלך וקרב אל-דוד והאיש
 נשא הצנה לפניו: (מב) ויבט
 הפלשתי ויראה את דוד ויבוהו
 כי היה גער ואדמני עם יפה
 מראה: (מג) ויאמר הפלשתי
 אל-דוד הכלב אנכי ביראתה
 בא-אלי במקלות ויקלל
 הפלשתי את-דוד באלהיו:
 (מד) ויאמר הפלשתי אל-דוד
 דבה אלי ואתנה ארתי בשורה
 (מה) ויאמר דוד אל-הפלשתי

האנד, וזכטע ויך פֿינף גלאַ ' שטיינע אים
 מאַהלע אויס, לעגטע זיא אין איין היר-
 טענגרעהט, נעמליך הירטענטאָ שע,
 נאָם דיא שליודר אין דיא האַנד, אונד
 טראַט זאָ צו דעם פלשתי הין.
 (מא) דער פלשתי נעהרטע ויך לאַנזאָאָ
 דעם דוד, אונד זיין שילדטרעגער פֿאַר
 איהם הער. (מב) אַלס ער אויף זאָה,
 אונד דוד ערבליקטע, פֿעראַכטעטע
 ער איהן. דען ער וואַר יונג, ראַמ־
 וואַנגיג, אונד פֿאַן שענער געשטאַלט.
 (מג) ער שפראַך צו דוד: בין איך
 איין-הונד, דאָס דוא מיט שטעקן צו
 מיר קעמסט? ער פֿלוקטע דעם דוד
 בייא זיינס גאַטטע. (מד) אונד ריף
 איהם צו: קאָם הער צו מיר! דאָס איך
 דיין פֿלייש פרייז געבע, דעם גפֿליגעל
 דעם הימלס, אונד דעם פֿיה דעם פֿעל-
 דם. (מה) דוד ערווידרטע דעם
 פלשתי

דבה אלי ואתנה ארתי בשורה
 (מה) ויאמר דוד אל-הפלשתי

אחה

באור

רשי

(מ) חלוקי אבנים • אבנים דקות
 וחלקות: וזילקוט • ונתרמיליה:
 (מד) ולבהמת השדה • אין דרך
 לבהמות לאכול אדם אמר דוד כבר
 נטרפה דעתו של זה שלי הוא • בא דוד
 ואמר לו ונתתי פגר מתנה פלשתי וגו'
 ולחית
 מעט מעט, מפני המאז אשר עליו (רד"ק) •
 הפלשתי, לפי שחש בלבו שלא יתכן שיהיה איש מלחמה, כי מי שרגיל לזאת למלחמה, לא
 יעמוד בו יפיו, מפני היגיעה והטורח, והיותו בחון בעתות מלחמה לקרק ולמטר ולשרב
 (מרד"ק) • (מג) ויקלל גו' באלהיו, שאמר אלהי פלשתי יתן אותך נגף לפני • (מד)
 ולבהמת הארץ, כמו ולקית השדה, כי היות אוכלות נשר, לא הבהמות יחי' בכלל
 נבמה, כמו זאת הבהמה אשר תאכל, ואומר אקריו איל

פלשתי : דוא קאמסט צו מיר מיט
 שווערד , שפּים אונד לאַנצע : איך
 אָבער קאָממע אים נאָמען דעם עוויגען
 צבאות , דעם גאָטטס דער שארן
 ישראלס , וועלכע דוא גשוימפֿט האָסט .
 (מו) אן דיום טאָגע , ווירד דער עוויג
 געדיך מיר אין דיא הענדע געבען , איך
 ווערדע דיך ערשלאַגען , דיר דען קאָפּף
 אַבהויען , אונד דיא לייכֿן דעם לאַגערס
 דער פּלשתיס , דעם גפֿליגל דעם הי
 מעלס , אונד דען טירן דעם פֿעלדס
 פֿרייז געבן . דיא גאָנצע וועלט זאָל ער
 קענען , דאָס ישראל אַיינן גאָטט האָט .
 (מו) דיזע גאָנצע פֿערזאָמלונג זאָל עס
 ערפֿאהרען , דאָס דער עוויגע ניכט ,
 בלאָס דורך שווערד אונד לאַנצע הילפֿע
 לייסטעט , זיין איזט דער קריג , אונד
 ער ווירד אייך אונס אין דיא הענדע גע
 בען . (מח) וויא נון דער פּלשתי זיך
 אויפֿמאַכטע , אונד אויף דוד צוגינג ,
 ליף דיזר שנעלל דורכֿס שלאַכטפֿעלד ,
 דעם פּלשתי ענטגעגען , (מט) לאַנג
 טע מיט דער האַנד אין דיא טאַשע ,
 נאָם פֿאָן דאָ אַיינן שטיין הערויס ,
 שליידערטע אונד טראָף דען פּלשתי
 אין

אָהה באַ אלי בַּחַרְבּ וּבַחֲנִית
 וּבַכִּידּוֹן וְאַנְכִי בַאֲאֵלֶיךָ בְּשֵׁם
 יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעֲרֻכּוֹת
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲרַפְתָּ : (מו) הַיּוֹם
 הַזֶּה יִסְגְּרֶךָ יְהוָה בְּיָדֵי וְהִבַּרְתִּיךָ
 וְהִסְרֵתִי אֶת־רֵאשִׁיךָ מֵעַלְיָךָ
 וְנָתַתִּי פָּגַר מַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים
 הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיֵּי
 הָאָרֶץ וַיִּדְעוּ כָּל־הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ
 אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל : (מו) וַיִּדְעוּ
 כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה כִּי לֹא בַחַרְבּ
 וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה כִּי לַיהוָה
 הַמִּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיַדִּי :
 (מח) וְהָיָה בֵּי־קָם הַפְּלִשְׁתִּי
 וַיִּלָּךְ וַיִּקְרַב לְקִרְבַּת דָּוִד וַיִּמָּהַר
 דָּוִד וַיִּרֶץ הַמַּעֲרָכָה לְקִרְבַּת
 הַפְּלִשְׁתִּי : (מט) וַיִּשְׁלַח דָּוִד
 אֶת יָדוֹ אֶל־הַפְּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם

אָבִיו וַיִּקְלַע וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־

מצחו

באור

רשי

ולחית הארץ : (מט) ויפל על פניו .
 לא היה לו ליפול אלא לאחוריו שהרי על
 מצחו הוכה אלא כדי שלא ינטער דוד
 לילך

זכויחמור (ד"ק) . (מט) אל מצחו ,
 אע"פ שהי' כינע נחשת מכסהו כראיה
 כשראה את דוד כל אלו בלא חרב וסנית ,
 קשב עתה מה נורך למנן ונכה , והוא את
 הכובע

מ כ ל ל י ו פ י

היו"ד : (לח) קובע , מלעיל והוא בקו"ף לא בכ"ף והוא כלי מגן על הראש : (לט)
 ויואל , לשון רצון : כי לא נסיתי , לא בחנתי : (מו) וסגרד , ענין מסירה : כי קם , ענין
 זרוו : אל מצחו , על מצחו : א הפלשתי , על הפלשתי : (נא) מתערה , הגדן :
 (נו) העלם

מִצָּחוֹ וַהֲטִבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל
 עַרְפָּנֹי אֶרְצָה: (נ) וַיַּחֲזֹק דָּוִד
 מִן הַפְּלִשְׁתִּי בְּקִלְעוֹ וּבְאֶבֶן וַיִּד
 אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמָּתְהוּ וַחֲרַב אִין
 בַּיַּד דָּוִד: (נא) וַיִּרְץ דָּוִד וַיַּעֲמֹד
 אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת־חַרְבּוֹ
 וַיִּשְׁרֹפֶה מִרְתַּעְרָה וַיִּמְתְּהוּ
 וַיִּכְרַת־בָּהּ אֶת־רֹאשׁוֹ וַיִּרְאוּ
 הַפְּלִשְׁתִּים כִּי־מָת גִּבּוֹרָם וַיָּנָסוּ:
 (נב) וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה
 וַיִּרְעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים
 עַד־בּוֹאֶה גִיא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן
 וַיִּפְּלוּ חֲלָלִי פְּלִשְׁתִּים בְּדָרֶךְ
 שַׁעֲרִים וְעַד־גַּת וְעַד־עֶקְרוֹן:
 (נג) וַיָּשָׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְּלֶק
 אַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁפוּ אֶת־
 מַחְנֵיהֶם: (נד) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־
 רש"י ראש

אין דיא שטירן . דער שטיין דראנג טיף
 איין אין זיינע שטירן , אונד ער זאנק
 פארווערטס צו באדען . (נ) (זא בעזיג
 טע דוד דען פלשתי דורך שליידר אונד
 שטיין , שלוג איהן נידר אונד טעטעטע
 איהן , אהנע איין שווערד אין דער
 האנד .) (נא) זא גלייך ליה דוד הין ,
 שטעלטע זיך אויף דען פלשתי, נאם איהם
 דאז שווערד אב , צאג עם אויס דער
 שיידע , היב איהם דאמיט דען קאפף
 אב , אונד בראכטע איהן אום . אלס
 נון דיא פלשתים זאהן , דאס איהר
 העלדגפאלן וואר , ערגריפן זיא דיא
 פלוכט . (נב) איצט מאכטן זיך דיא
 מאנשאפט אויס ישראל אונד יהודה
 אויף , ערהוכן איין פעלדגשרייא , אונד
 זעצטן דען פלשתים נאך , ביז אין דאז
 טאהל , יא ביז פאר דיא טאהרע
 עקרוון'ס , ערשלאנגע פלשתים דעקטען
 דען וועג , נאך שערים , ביז גת אונד
 עקרוון הין . (נג) אלס דיא קינד
 ישראל צוריק קאממען , פאם פערפאל
 גען דער פלשתים , פלינדערטן זיא
 איהרע לאגער . (נד) דוד נאם נאכ
 הער

באר

הכובע מעל מנחו' (נ) ויך — וימחיהו ,
 אין טעם וימתיכו מיתה ממש , כי באבן לא
 המיתו , אלא במרבו אשר לקח מהפלשתי ,
 כנא' בפסוק הסמוך . אלא טעמו הכהו מכת
 כפס , וימורגס ; (פארוואונדטע אידן
 טעדליך) . או הוא הודעה כללית ,
 שהחזיק דוד מן הפלשתי בקלעואבן , והמיתו ,
 אע"פ שלא הביא חרב בידו , ואח"כ מפרט
 איך המיתו , וכן תרגמתי . (נא) ויעמוד
 אל הפלשתי , תרגמתי כתי' כמן על , וכ"כ רד"ק . וימותהו , שהי' עדיין חי , אך לא הי'
 צו כה לקום אחרי נפלו . וימותהו ויכרות , נראה להפך , ויכרות בה את ראשו וימותהו
 שהמיתה נכרת את ראשו . (נב) ויפלו חללי , כטעם על פני אסיו נפל , שהוא ענין שכיבה .
 (נד) ויקח דוד את ראש , אשר שהביאהו לפני שול .

ולשון

הער דען קאָפּף דעם פּלשתי , אונד
בראַכטע איהן נאך ירושלים . זיינע וואַ-
פּען לעגטע ער אין זיין צעלט .
נה) אַלס שאול רוד דעם פּלשתי ענט-
געגען געהן זאַה , פּראַגטע ער דען
העער פּיהרר אַבנר : וועסן זאַהן איזט
וואַהל דיוער יינגלינג ? אַבנר ! דיוער
אנטווארטטע

באור

ולאן דר"ק ח"ל: הביארו בידו בערי ישראל
לבשר הנשים והטף, ואות' שלא היו במלחמה,
עד שהביאו ירושלים, ע"כ . באהלו
הביאם לבית לחם אל ביתו , כי ימנא אהל
במקום בית , כמו איש לאהלו ישראל ,
וברוב יאמר על משכן יריעות אהל , ובמקנה
הזה לא הי' לדוד אהל , כי לא בא לא בשליחות
אביו , א"כ באהלו ר"ל בית . ועל שאר הכלים
אמר , לא על הקרב , כי אותה שמו באהל
מועד כטוב כ"ש הנה היא לטה בשמלה .
והיתה גם לזכרון הכנס הגדול הזה , והי'
כל הבא אל האהל לטוב לזכות , או להתפלל ,
הי' רואה אותה , חוכר הכנס , ומודה לאל
ית' , ומישר לבנו אליו ומגדיל בטחונו בו
(דר"ק) . (נה) בן מי זה הנער ,
בגמרא פריך, ולא ידע ליה , והא כתיב
ויאבהו מאוד ויהי לו נשא כליו ? אאבהו קא
משאיל . ולא ידע לי' והכתיב והאישי בימי
שאל זקן בא נאנשים ? כו' . ודרשו כמו
שדרשו . ומכרשי הפשט יגעים לפרש איש לפי
דרכו , עד שקנתם אמרו שמעשה גלית עם
דוד היתה קודם בוא דוד לעמוד לפני שאול

ראש הפלשתי ויבאהו ירושלים
ואת כליו שם באהלו
(נה) ובראות שאול את דוד
יצא לקראת הפלשתי אומר אל-
אבנר שר הצבא בן מי זה הנער
אבנר

רשי

(נה) בן מי זה הנער . אמרו רבותינו
וכי לא היה נוכרו והלא כתיב ויאבהו
מאד ויהי לו נשא כליו (לעיל י"ז כ"א)
אלה ראהו מתנהג בטכסיסי מלכות
אמר שאול אם בא ממשפחת פרוץ מלך
יהיה שהמלך פרוץ לעשות לוגדר ואין
מונחין בידו . ואם ממשפחת זרח בא
חשובי יסיה . אמר לו דואג עד שאתה
שואל אם בא ממשפחה שיהי' הוא הגון
למלכות אם לאו שאל אם ראוי לבא
בקהל אם לאו שהרי מרות המואבים בא
אמר לו אבנר שנינו עמוני ולא עמונית
אמר לו דואג אם כן מוזר ולא מוזרת
אמר לו כאן נאמי' על דבר אשר לא קדמו
אתכם בלחם וצמוים (דברים כ"ג ה')
ואין דרך אשה בכך אמר לו היה להם
לקדם אנשים לקראת אנשים וגשים
לקראת

ולכנן לפניו וככתבו הפרשיות שלא כסדר . ובמעט עיון יראה הקורא כי תועים המה . כי בנות
שאול ראו נא לי איש מטיב לכנן נא' , ויען אחד מהכערים , ראיתי בן לישי בית הלחמי וגו' , הכה
ידבר מדוד כאשר ידובר מאיש בלתי כודע , וכחטו יודעים שדוד , אחרי הכותו את הפלשתי הי'
כודע בכל הארץ , עד שצטו לו הנשים המשקקות הכה שאול וגו' . גם פסוקים רבים מתננדים
להם , כמו פסוק ודוד הולך ושב מעם שאול הכאמר קודם מעשה גלית , ופסוק ויהי ככלותו לדבר
אל שאול וכפש יונתן נקשרה בנפש דוד וגו' , ופסוק ויקחהו שאול ביום ההוא ולא נתנו לשונ בית
אביו , ופסוק ויהי שאול עוין את דוד מיום ההוא והלאה , ועוד אחרים . והרי' א' אמר שלא שאל
עליו מי הוא , כי וודאי הי' מכיר אותן , אלא שאל מי אביו . ולא אמר כלום . כן בפירוט נאמר
הכה ראיתי בן לישי בית הלחמי (לעיל י"ז י"ט) , וגם שאל שאול אל ישי לאמר יעמד נא דוד
לפני (שם כ"ב) , ואם הכיר את דוד , וודאי הי' יודע , שהוא אשר לקח מן ישי בית הלחמי .
שמנס אם נתבונן בדבר ובכל הענינים המיוחסים אליו , לא נפלת היא שלא הכיר שאול את
דוד : הא' כי נדון עקרו ולרוב הביא' לכנני' , לא יוכל להכיר

אֲבִנֵר וַיֹּאמֶר אֲבִנֵר חַי־נַפְשִׁי
 הַמֶּלֶךְ אִם־יִדְעָתִי : (נו) וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ שְׂאֵל אֶתְּהַ בֶן־מִי־זֶה
 דָּעַלְמִים : (נו) וּכְשׁוֹב דָּוִד
 מִהַכּוֹת אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֹתוֹ
 אֲבִנֵר וַיִּבְאֶהוּ לִפְנֵי שְׂאֵל וְרֹאשׁ
 הַפְּלִשְׁתִּי בִידּוֹ : (נח) וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו שְׂאֵל בֶּן־מִי אֶתְּהַ הַנֶּעַר
 וַיֹּאמֶר דָּוִד בֶּן־עֲבֵדְךָ יֵשׁוּ בֵּית

אֲנִטוּאָרְטִטֵע : זָא וּוְאָהֵר דּוּא לֵעֲכַמְט ,
 מִיִּין קַענִיג ! אִיך ווייס עס נִיכְט .
 (נו) רַעַר קַענִיג שְׁפִרְאָךְ : פֶּרְאָגַע דָּאָךְ
 נָאךְ , וועסען זָאָהן דִּיוַעַר יוֹנַעַע מַענִשׁ
 אִיוֹט . (נו) אַלס דוּר צוּרִיק קָאָם ,
 פֶּאָם ערשלאַגן דַעס פִּלְשְׁתִּי , נָאָם אִיהֶן
 אֲבִנֵר , אונד פִּיהֶרְטַע אִיהֶן פֶּאָר שְׂאֵל ,
 אִינְדַעַם ער דַען קָאָפֶף דַעס פִּלְשְׁתִּי אִיִן
 דַעַר הָאָנְד טְרוּג . (נח) שְׂאֵל פֶּרְאָגַע
 טַע אִיהֶן : וועסן זָאָהן בִּיוֹט דּוּא , יִינְגַע
 לִינְג ? דוּר אֲנִטוּאָרְטִטֵע : דִּיוִינַעַם דִּיהַ
 נְרַם יֵשׁוּ , אִוִיס בֵּית לַחַם :

הַלְחָמִי : (א) וִיהִי

בָּאוּר

רְשִׁי

לְקַרְחָ' נָשִׁים נִשְׁתַּתַּק אֲבִנֵר : (נו) אָמַר
 לוֹ שְׂאֵל . שְׂאֵל נָא אֶתְּהַ בֶּן מִי זֶה הָעַל' .
 לְמוֹעֵלָה כְּתִיב הַנֶּעַר וּכְאֵן כְּתִיב הָעַלְמִים
 אָמַר לוֹ הַלְכָה זֶה נִתְעַלְמָה מִמֶּךָ לֹא וְשָׂא
 צְבִית הַמֶּדְרַשׁ כְּדֹאִיתָא צִיבִימֹת :
 (ו) וְנִשְׁלָשִׁים

לְהַכִּיר כָּל א' מֵהַס פִּרְטַע , כ"ט הַרְלִבִּיג .
 אַע"פ שְׁהִי דוּר תוֹךְ עֲבָדָיו , הֵן רַבִּים הַס
 הַעוֹמְדִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ , וְאִי אִפְשַׁר לְהַשְׁגִּיחַ
 עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד . ב' לֹא רָאָה שְׂאֵל אֶת
 דוּד , אִלָּא נִהְיִית דוּחַ ה' רַעַה עֲלָיו , וְאִזּוּ
 לֹא הִיתָה נַפְשׁוֹ נְכוּנָה לְהַשִּׁיג מוֹשַׁג מֵהַ עַם כָּל
 פִּרְטָיו , אֲשֶׁר מַבְדִּילִים צִיבוּ וּבִינָן זִלְתּוֹ וּלְהַשְׁאֵר
 כֵּן נִפְשׁוֹ יָמִים רַבִּים . כִּיכַף עֲלִזָּה , שְׁאִפְשַׁר
 לֹא נִגַן לְפָנָיו כ"א פַעַם אֶחָת אִו שְׁתִּים קוּדַם הַמַּלְחָמָה הַזֹּאת , וְלֹא רָאָהוּ א"כ פַעֲמוּס הַרְבֵּה ,
 שְׁתִּיהִי תְמוֹנָתוֹ חֲקוּקָה בְּלִבּוֹ לְהַכִּירוֹ בְּכָל עַת שִׁירָאָנו . ג' לֹא הִי דוּר תְּמוּד צְבִית שְׂאֵל , אִלָּא
 הוּלֵךְ וְשָׁב לְרַעוּת צִאָן אֲבִיו , כ"ט (לַעֲיֵל ט"ו) יֹאֲמִין סַפְקִי שְׁלֵא הֵלֵךְ לְיוֹס אִו יוֹמִים , כִּי אִזּוּ לֹא
 הִיָּה זֶה לְהַטְרִיק בְּדַרְךְ , אִלָּא וּדְלִי שְׁהַה שֶׁס יוֹמִים רַבִּים . וְהַ , אִס נִקְבַּל שְׁעֲבָרוֹ יוֹמִים
 רַבִּים מִיוֹם עֲזָבוֹ אֶת שְׂאֵל בְּפַעַם הַזֹּאת , עַד בּוֹאוֹ עֵתָה אֵל הַמַּזְנֶה , וַיִּגְדַּל וַיְהִי לְאִישׁ גְּבוֹה
 קוֹמָה כְּשְׂאֵל , שְׁהִי מַשְׁכֵּמוֹ וּמוֹעֵלָה גְבוֹה מִכָּל־הָעַם , כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מוֹסִיפּוּר שְׁלִפְצִיטוֹ , שְׁלִבְשׁ דוּד
 אֶת בְּגָדֵי שְׂאֵל , וְכְמוֹ שְׁדַרְשׁוֹ רז"ל מִדְּוִי כְּמַדְתּוֹ . גַּם כְּמוֹ זְקֵנוֹ , תַּחַת אֲשֶׁר יִבֵּא מוֹמְנוֹ בְּלֹא סְתִימַת
 זְקָן . נִוסַף לִזֶּה , שְׂאֵל לֹא רָאָהוּ כ"א לְבוֹשׁ בְּגָדִים כְּאֲשֶׁר יֹאֲמֵר לְמַתִּיבֵב לְפָנָיו מַלְכִים , וְעַתָּה בֹא
 דוּר מֵאַחֲרֵי הַנֶּאֱמָר בְּבִגְדֵי רוֹעִים בְּמַקְלוֹ וַיִּלְקְטוּ מַעַתָּה בְּהַתְּחַבֵּר כָּל אֵלֶּה יַחַד . אִיהִי אִיפּוֹא הַפִּלַּא
 עַל שְׁלֵא הַכִּיר שְׂאֵל אֶת דוּד ? וְכ"ט שְׁלֵא הַכִּירוֹ אֲבִנֵר , אֲשֶׁר כְּמַדוּמָה לֹא רָאָהוּ מִיָּמָיו , כִּי הוּא
 הִיָּה שֶׁרֶבֶב , וְאִיִן לוֹעַסַק עַם אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה בְּחַדְרֵי הַמֶּלֶךְ , לְרֹאֲוֹת שֶׁס אֶת דוּד אֲשֶׁר הִי מְנַגֵּן
 לְפָנָיו שְׂאֵל , אִפְשַׁר פַעַם אִו פַעֲמוּס , וְאִף אִם הִי אֲבִנֵר יוֹבֵא וּנְכַסֵּם בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ , אִיִן
 דַּנֵּר כִּפְלֵא הוּא שִׁיעֵלַם מוֹמְנוֹ שֶׁס אִישׁ אֲשֶׁר שְׁנַתוֹ הַכִּית מַעַט , וּמִכ"ט שְׁלֵא לְדַעַת צְבִית אֲבִיו .
 (א) כְּכֹלוּתוֹ

מ כ ל ל י ו פ י

(נו) הָעַלְמִים , הַנֶּעַר וְשְׂאֵל אִם הוּא בְּנוֹ שֶׁל גְבוּר , וְהַשִּׁיבוּ אֲבִנֵר שְׁלֵא יָדַע כִּי הָאִישׁ
 כָּנָר בֹּא אֲנָשִׁים וְדוּר הַשִּׁיב בֶּן עֲבֵדְךָ יֵשׁוּ בֵּית הַלְחָמִי אִישׁ מַלְחָמָה כִּי גַם לְכַךְ נִקְרָא
 בֵּית הַלְחָמִי : (נח) הַנֶּעַר הַה' אֵהֵא הַק רִיָּאָה : (א) נִקְשַׁרְהַ

יח (א) אַלֶּם עַד אויסגערעדט האָבֶנְדֵּן
 טע מיט שאול, וואָר יהונתן'ס
 זעעלע, אָן דער דעם רוד געקניפֿט
 אונד ער ליכטע איהן וויא זיך זעלבסט.
 (ב) שאול נאָם איהן דאָמאַלס צו זיך,
 אונד לים איהן ניכט ווידר נאָך זיינעם
 פֿאַטערס הויז צוריק. (ג) יהונתן
 מאכטע איין פֿריינדשאַפֿטסבונד מיט
 דוד, ווייל ער איהן וויא זיין זעלבסט ליב־
 טע, (ד) וואָרף זיין אָבערמאַנטערל
 אב, דען ער אום האַטע, אונד שענקטע
 איהן רוד, אויך זיינע איבריגן קליידונגס־
 שטיקע, זיין שווערד, זיינן באַגען אונד
 זיין גירטל. (ה) דוד מאַכטע פֿערשידנע
 פֿעלדציגע, אונד וואָר גליקליך, וואָ
 דין איהן שאול נור שיקטע. ער זעצטע
 איהן דאהער איבער דאָו קריגספֿאַלק,
 אונד ער וואָרד בעליבט, בייא דעם
 פֿאַלקע זאָוואָהל, אַלס בייא דען האַפֿ־
 בעדיהנטען שאולס. (ו) בייא איהרם
 דייטצוגע, נאָכדעם דוד צוריק קאָם
 פֿאַם ערשלאַגען דעם פלשתי, צאָגען
 דיא פֿרויען אויס אַללן שטעטן ישראל'ס
 צוד מוזיק אונד צום טאַנץ אויס, אום
 דען

יח (א) וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ לְדַבֵּר
 אֶל־שָׂאֹל וַנִּפְּשׂ יְהוֹנָתָן
 בְּקִשְׁרָה בְּנַפְשׁ דָּוִד וַיֵּאָרְבוּ
 יְהוֹנָתָן בְּנַפְשׁוֹ: (ב) וַיִּקְחֵהוּ
 שָׂאֹל בַּיּוֹם הַהוּא וְלֹא נָתַנוּ
 לְשׁוּב בַּיּוֹם אָבִיו: (ג) וַיִּכְרַת
 יְהוֹנָתָן וְדָוִד בְּרִית בְּאַהֲבָתוֹ
 אֹתוֹ כְּנַפְשׁוֹ: (ד) וַיִּתְּפֹשֶׁט
 יְהוֹנָתָן אֶת־הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו
 וַיִּתְּנֵהוּ לְדָוִד וּמַדְיֹו וְעַד־חַרְבּוֹ
 וְעַד־קְשָׁתוֹ וְעַד־חַגְרוֹ:
 (ה) וַיֵּצֵא דָוִד בְּכָל אֲשֶׁר
 יִשְׁלַחֵנוּ שָׂאֹל יִשְׁכִּיל וַיִּשְׁמָהוּ
 שָׂאֹל עַל אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה וַיִּיטַב
 בְּעֵינָיו כָּל־הָעַם וְגַם בְּעֵינָי עַבְדֵי
 שָׂאֹל: (ו) וַיְהִי כִּבְּוֹאָם בְּשׁוּב
 דָּוִד מֵהַכּוֹת אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי
 וְהַצָּאֲנָה הַנְּשִׁים מִכָּל־עָרֵי
 שָׂאֹל

יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹר וְהַמְּחִלּוֹתָ לְקִרְיַת

ויאהבהו ק' לשיר ק' באור

יח (א) ככלותו לדבר, משמעות לשון זה, שאין מה שאמר בפסוק הקודם, כל הדברים
 אשר דבר דוד, אלא דבר כהנה וכהנה רבות. וכן הדעת נותנת. כי אחרי שמע שאול
 ממנו שהוא בן ישי, וודאי זכר שהוא אשר נגן לפניו, ודבר אתו עוד דברי' אונים, ומתוך דבריו
 ותשובותיו אל שאול, ראה יונתן רוח חכמתו, וושר לבו ויקר כפשו, וישא חן בעיניו. וכהלכ
 דוד לדבר, כן גדלה אהבת יונתן אליו, עד שאשר כלה דבריו נקשרה כפשו כנפשו ויאהבהו
 כעצמו. ויהיה וי' ונפש לחבר המאמר הזה לשלפניו. (ד) ויתפשט, טעם הבנין
 להורות שברצון גדול ואהבה עזה פשט מעילו ונתן לדוד. (ו) מכל ערי ישראל, אשר
 עבר בהן שאול ומחנהו. לשיר, כן קרי, והוא שם וקמץ שתחת הלמד מושך ה"א
 הדעת, כאילו באמר להשיר, ופי' יכאז אל השיר והמחולות. אשר הכינו להם, למען
 יקבלו את פני המלך בשמחה. ובשלישים,

שמואל א יח

הרגום אשכנזי סה

שְׂאוֹר הַמֶּלֶךְ בְּתַפִּים בְּשִׁמְחָה
וּבְשֵׁלִשִׁים : (ו) וַרְעִינִי
הַנָּשִׁים הַמְּשַׁחֲקוֹת וְהַאֲמֵרֵן
הַכֶּהֶה שְׂאוֹל בְּאַלְפֵי וְדוֹד
בְּרַבְבְּתָיו : (ח) וַיִּחַר לְשְׂאוֹל
מְאֹד וַיַּרְע בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה
וַיֹּאמֶר נָתַנּוּ לְדוֹד רַבְבוֹת וְלִי
נָתַנּוּ הָאֲלָפִים וְעוֹד לוֹ אֶךְ
הַמְּלוּכָה : (ט) וַיְהִי שְׂאוֹל עֵינָן
אֶת־דוֹד מֵהַיּוֹם הַהוּא וְהִלָּאָה :

דען קעניג שׂאוֹל מיט פּוֹיקן , פֿריידענע
רוף , אונד טדיאָנגעל צו עמפֿאַנגען .
(ו) דיא שפּילענרען פֿרויען זאנגן וועכט
סעלווייזע דיא וואָרטע : שׂאוֹל שלענט
זיינע טוויזענד , אונד דוד זיינע מיריאדן .
(ח) דיום פֿערדראָס שׂאוֹל זעהר ,
ער נאָם דיזער רעדע איכל אויף , אונד
שפּראַך : דוד געבן זיי דיא מיריאדן ,
אונד מיר דיא טוויזענדע . נון פֿעהרלט
איהם נור נאָך דיא קראָהנע .

(ט) זייט דיום טאָגע , זאָה שׂאוֹל
שעעל אויף דוד . (י) דעס מאָרגנס
דרויף איכרפֿיל שׂאוֹל דער בעזע גייסט
(שוועהרמוהט) פֿאַן גאַטט , אונד

(י) וַיְהִי מִמָּחָרָת וַתַּעֲלֶה רוּחַ

וַיִּתְנַבֵּא רְשִׁי בְּאֲלֵפֵי ק' עוֹיף בְּתוֹךְ בָּאוֹר

כליזל שלש זלעות , שקנועים צו טבעות
של מתכת ' (ז) וחתונה , שרוצו לעומת
זו , ועמו זו אלת זו בשירתם . באלף
אויביו , וכן נרבותיו . (ח) ועוד לו ,
כו' , אינו כריך עוד אלא למלכות (רש"י) .
(ט) עון , מכישו בעין רעה . (י) ויתנבא ,
עיקר הוראת אורש זה , כל מונא פי האדם
בהתפעלות הרוח אשר יהיה עליו , יהיו דברים
קדושים , כהיות עליו רוח קדושה , או דברי
הכל ותוהי בנות עליו רוח תורה ושימחה , בעין
המנחה (מ"א מ"ג כ"ח) , או דברי רוח וסגות
בהתפעלות רוח רעה , כעין הדבר שלפנינו , כשת"י ומסתטי בגוי ביתא .
(יא) ברוד

יח (ו) ובשלישים . תרגם יונתן
בכלללין מין כלי זמר : (ח) ועוד
לו אֶךְ המלוכה . ועוד לו . מוס הוא
נחסר שגריך להוסיף לו . חת המלוכה
אינו כריך עוד חלה למלכות : (ט)
עוין . עין רעה : (י) ויתנבא יוחיטטי
נביא וסוט' מדברי דברי רמזים שאינו
ניכרים

שנאמר בכנסיא הנעל , ויתנבאו עד לעלות
בהתפעלות רוח רעה , כעין הדבר שלפנינו

מ כ ל ל י ו פ י

יח (א) נקשרה , מרוב אהבתו , כאלו נקשרה נפשו ונתחברה בנפשו :
(ד) ויתפשט ירונתן את רחמעיל , מן רחמעיל : (ו) והמחולת , בידם ,
ובשלישים , שירים נקראו כן לפי שיש להם מעלה על שאר השירים כמעלת השרים
על ב"א מענון ושלישים על כלו : (ח) ועוד לו , הרב כמהר"ר יעקב בי רב פי'
שנהרעם שׂאוֹל על ב' דברים הא' בהתם לדוד הרבבות , והב' , שאמרו הכה שׂאוֹל
באלפיו , ולא הזכירוהו בכבוד והוד מלכות לומר הכה שׂאוֹל המלך , והנכון שבעה
שכבדוהו המשחקות לדוד עשר ידות יותר ממנו שם אל לבו דברי שמואל קרע כו'
ונחנה לרעך הטוב ממך וקנא ברוד ויחי עוין היו כל מעיניו ורעיניו כו' , וי"ח עוין כמין] :

(יב) וירא א ט 9

עד שוואצטע טאללעס צייג אים הויזע .
 דוד שפילטע דיא הארפע , וויא גוועהנע
 ליד , אונד שאול האטע דען וואורף
 שפיש אין דער האנד ; (יא) דיון
 וואורפֿשפיש שווענקטע שאול , אונד
 דאכטע : איך וויל דוד אן דיא וואנד
 שפיסן . אכר דוד וויך איהם צוויימאהל
 יאויס . (יב) שאול פֿירכטטע זיך פֿאר
 דוד , דען דער עוויגע וואר מיט איהם ,
 אונד פֿאן שאול וואר ער גוויכן .
 (יג) שאול ענטפֿערנטע איהן דאָהער
 פֿאן זיך , אונד מאַכטע איהן צום פֿירשטן
 זיבער טויזענד . ער צאָג נון איין אונד
 אויס , פֿאַר דעם פֿאַלקע . (יד) דוד
 וואר אויף אללען ווינען זיגען גליקליך ,
 דער עוויגע וואר מיט איהם . (טו)
 שאול מערקטע עס , דאָס ער זעהר
 גליקליך איזט , אונד זיינע פֿורכט פֿאַר
 איהם נאָם צו . (טז) אינדעסן ליבטע
 איהן גאַנץ ישראל אונד יהודה , דען
 ער צאָג איין אונד אויס פֿאַר איהנען .
 (יז) איינסט זאָגטע שאול צו דוד : זיה
 היר מיינע גרעסרע טאָכטער מרב , דיזע
 וויל איך היר צור גאַטין געבן , נור בלייב
 בע פֿערנער מיין טאָפֿרער קריגער ,
 אונד פֿיהרע דיא קריגע דעם עוויגען .
 (שאול דאָכטע : איך מאַג ניכט זעלבזט
 האַנד

בתוך הבית ודוד מנגן בידו
 כיום וביום והחנית ביד שאול ;
 (יא) וישל שאול את החנית
 ויאמר אפה בדוד ובקיר ויסב
 דוד מפניו פעמים ; (יב) וירא
 שאול מלפניו דוד כיהוה יהוה
 עמו ומעם שאול סר ;
 (יג) ויסרהו שאול מעמו
 וישמהו לו שר אלה ויצא ויבא
 לפני העם ; (יד) ויהי דוד לכל
 דרכו משכיל ויהוה עמו ;
 (טו) וירא שאול אשר הוא
 משכיל מאד ויגר מפניו ;
 (טז) וכל ישראל ויהודה אהב
 את דוד כיהוה ויצא ויבא
 לפניהם ; (יז) ויאמר שאול
 אל דוד הנה בתי הגדולה מרב
 אתה אהתן לה לאשה אך יהיה
 לי לבן חיל והלהם מלחמות

יהוה ושאול אמר אל התי ידי

בו

דרכיו ק'

באור

רש"י

ניכרים : (יא) חכה בדוד ובקיר . מכה
 אחת חכה שיכנס החני' בדוד ובקיר :
 (יד) משכיל . מנליח : (יז) ושאל
 חומר . כלבו . חל תהי ידי צו . פן
 אענש ; ותהי צו יד כלשתים . ולכך
 חומר

(יא) בדוד ובקיר , מכה אחת , שתכנס
 החנית בדוד ובקיר . (יד) משכיל , כת"י
 מכלס . (טו) ויגר , כאשר ראה הכלתו ,
 הוסיף לירוא מפניו . והיראה היתה פן
 ימניכוהו ישראל תחתיו , או לפקות ישב הוא
 על כסאו אחריו , ויקרע הממלכה מביתו .
 (יח) ומי

בו וחתוּבו יד־פְּלִשְׁתִּים :
 (יח) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל מִי
 אָנֹכִי וּמִי חַיִּי מְשַׁפַּחַת אֲבִי
 בְּיִשְׂרָאֵל בִּי־אֶהְיֶה חֶתָן לַמֶּלֶךְ :
 (יט) וַיְהִי בַעֲת הַזֹּאת אֶת־מִרְב
 בַּת־שָׁאוּל לְדָוִד וְהָיָא גַתְנָה
 לְעֶדְרֵיָאֵל הַמְּחַלְתִּי לְאִשְׁוֹה :
 (כ) וְהָאֶהָב מִיכָל בַּת־שָׁאוּל
 אֶת־דָּוִד וַיַּגְדֵּוּ לְשָׁאוּל וַיִּשְׂר
 רַדְּבָר בְּעֵינָיו : (כא) וַיֹּאמֶר

הַאֲנִי אֵן אִיהוּ לַעֲגֵעוּ , עַר קָאָמַמַעֲרַעוּ
 פְּלִשְׁתִּים אִין דִּיא הַעֲגַדַע)
 (יח) דוד אנטווארטטע דעם שאול :
 ווער בין איך? וואס איזט מיינע לעבענס-
 באהן? וואס מיינע פאמיליע אין ישראל,
 דאס איך דעם קעניגס איידעם ווערדען
 זאלטע? (יט) אלס אבר, דיא צייט
 קאם, דיא מאן שאולס טאכטער מרב,
 מיט דוד צו פעררהיראטן בשטימטע,
 זא וואר זיא דעם עדריאל אויס מחולת
 צור פרויא געגעבען. אבר מיכל,
 איינע טאכטער פאן שאול, ליבטע
 דוד. מאן גאב שאול דא פאן נאכריכט,
 אונד עם וואר איהם ליב. (כא) ער
 דאכטע

שאוול

רש"י

אמר לו והלחם מלחמות ה' : (יט)
 בעת הת' כשהגיע זמן שקבעו לתתה
 לו ובעוד שהיו מתעסקים לתתה לו
 נתגלגל הדבר ונתנה לעדריאל : (כא)
 בשתיים התחתן צי. שתי בנות יש לי
 באחת

באור

(יח) ומי חיי, פי' הר"י אברנאל אחדי שוכה
 להיות חתן למלך לא יחוש לחייו, ולא ימנע
 מהמלחמות, אע"פ שהי' חיוו תלוים מנגד,
 כי מה אכזומה חיי וקיי כל משפחתי שאחיש
 אליהם בערך זה, ולא ארבה מלחמות כדבר
 המלך. והנה יפה פירושו לשמע אזן, אבל
 איכנו כסוף ואמת, כי נראה בהשקפה ראשונה
 שזאן דוד להתחתן במלך, כי היה קטן ושפל
 מלת חיים ואמר על המשך הזמן אשר בו יסיה האדם, כמו חיי שרה. ואדם נכבד ועשיר, חיוו
 בכבוד ותפארת ולתהילה בעיני כל בני גילו. כאשר יאמר הלועז : (ווינע לעבנס באהן איזט
 גלענצנד) . והפכו באיש רש ונקלה, הוא יסיה באופל בקצה ארץ, ואין איש יודע ממנו דבר.
 וזה פי' מי חיי, כלומר אין חיי מפוארים כחיי הגדולים אשר בארץ, וכאשר יאות אל חתן המלך,
 אלא איש רש ונקלה אכזי. וגם משפחתי איננה חשובה וראויה להדבק במשפחת המלך, ואם כן
 איך אתנשא להיות חתן למלך? משפחת אבי, מי אזכר עומד במקום שנים, ועיניו ומי מש זת
 אבי. (יט) ויהי בעת, כת' בעידן דמטא למתן כו', כלומר בעת אשר יעד לתת את מרב
 לדוד, נתגלגל הדבר ונתנה לעדריאל. (כא) בשתיים, ת' בסדא מתרין, וכן שלש אינו גל
 עליך, פירושו

מכלל יופי

(יב) וירא יו"ד האיתן לבד : (יד) לכל דרכיו, הלמ"ד במקום בית, משכיל,
 לשון שכל, לפי שהאיש המצליח יבאו דרכיו בחבונה, כאלו נעשו כרעתו ובשכלו,
 (יח) ומה חיי, מאחר שאהי' ערוך מלחמה לא יאות היות חתן המלך, כי אנשי
 רוצבא נפשם בכפם תמיד] : (כ) וישר, ביו"ד והאיתן לבד : (כב) כלט,
 שרשו

דאכטע איך וויל זיא איהם געבען , זיא זאל איהם אכר צום פאלשטריק ווערדן , דאס ער ענדליך דען פלשחים אין דיא הענדע פאללע . ער שפראך צו דוד : דורך (איינע מיינער) צווייא (טעכטר) זאלסט דוא מיין שוויגערזאָהן ווערדן : (כב) שאול גבאָט זיינן דירזונרען " רעדט מיט דוד אים פֿרטרויען , נעמליך : זיה ! דער קעניג האָט דיר גערן , אַללע זיינע האָפֿלייטע ליבן דיר , ווערדע דאָך זיין שוויגערזאָהן ! (כג) אַלס שאולס דיהנר דעם דוד דיזע וואָרטע זאָגטען , אַנטוואָרטטע ער : דינקט עס אייך זאָ לייכט , איינס קעניגס איידעם ווערדן צו וואָללען ? איך בין יא איין אַרמער גרינגר מענש . (כד) דיזעס ברייכטטן שאולס דיהנר ווידער , אונד שפראַכען : דיזע אַנטוואָרט האָט דוד געגעבען . (כה) דא שפראַך שאול : זאָגט דוד דיזעס : דער קעניג שטעהט נייכט נאָך איינר מאָרגענגאָבע , איהם גניגן הונד דערט פֿאַרהייטע דער פלשחים , אום ראַכע צו איבן אָן דען פֿיינדען דעם קעניגס . שאול האָטטע דיא אַבויכט דוד דורך דיא הענדע דער פלשחים פֿאַללע לען צו לאַססען . (כו) אַלס דיא העפֿע לינגע דיזע וואָרטע דעם דוד ברייכטטן , וואָר ער צופֿרירדן , דעם קעניגס שוויגער זאָהן

לְדוֹד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁר

עבדיו ק'

באור

אחד משלש . והענין כאן באקת משתי ננותי תחתיו כי . (כב) בלט , בסתר , כלומר באופן שלא ידע שאני משלחכם . (כו) ולא כלאו הימים , מחובר לשל אחריו , כלומר לז הגיע הזמן שקבע המלך והוא קס כו' . (כו) וימלאום

שָׁאוּל אֶת־נָנְהָ לוֹ וּרְתֵי־לוֹ לְמוֹקְשׁוֹתַי־כּוֹ יַד־פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־דָּוִד בְּשֵׂרָתִים הִתְחַתֵּן בִּי הַיּוֹם : (כב) וַיֵּצֵא שָׁאוּל אֶת־עַבְדּוֹ דְּבָרוֹ אֶל־דָּוִד בְּלִטְלָאמֹר הִנֵּה הַפֶּיַן בְּךָ הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַבְדָּיו אֲהַבִּיךָ וְעַתָּה הִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ : (כג) וַיִּדְבְּרוּ עַבְדֵי שָׁאוּל בְּאָזְנֵי דָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר דָּוִד הִנְקִלָה בְּעֵינַיְכֶם הִתְחַתֵּן בְּמֶלֶךְ וְאַנְכִי אִישׁ־רֶשַׁע וְנִקְלָה :

(כד) וַיִּגְדּוּ עַבְדֵי שָׁאוּל לוֹ לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר דָּוִד : (כה) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה־תֹאמְרוּ לְדָוִד אִין־חֶפֶץ לְמֶלֶךְ בְּמַהֵר כִּי בְמַצָּה עֵרְרוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם בְּאִיבֵי הַמֶּלֶךְ וְשָׁאוּל חָשַׁב לְהַפִּיל אֶת־דָּוִד בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים : (כו) וַיִּגְדּוּ עַבְדָּיו הַדְּבָר בְּעֵינֵי דָוִד לְהִתְחַתֵּן

במלך

רש"י

זאח' מהן תחתיו וכן תירגם יונתן זחדא מן תרתין . כיונא צו שלש חני נוטל עליך (שמואל ב' ז' י"ג) חח' משלש כונו שמפורש שם זחר לך אחד מהן

בַּמֶּלֶךְ וְלֹא־מֶלֶאךְ הַיָּמִים :
 (כו) וַיִּקָּם דָּוִד וַיֵּלֶךְ יְהוָה
 וְאֲנָשָׁיו וַיֵּד בַּפְּלִשְׁתִּים מֵאֲתֵימ
 אִישׁ וַיָּבֵא דָוִד אֶת־עֶרְלֵיהֶם
 וַיִּמְלֵא אֹם לַמֶּלֶךְ לְהִתְחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ
 וַיִּהְיֶה לוֹ שָׂאוּל אֶת־מִיכַל בְּתוּ
 לְאִשָּׁה : (כח) וַיֵּרָא שָׂאוּל
 וַיַּדַּע כִּי יְהוָה עִם־דָּוִד וּמִיכַל
 בַּת־שָׂאוּל אֶתְּהִי :
 (כט) וַיֵּאסֹף שָׂאוּל לִרְאֵ מִפְּנֵי
 דָּוִד עוֹד וַיְהִי שָׂאוּל אִיב אֶת־
 דָּוִד כָּל־הַיָּמִים : (ל) וַיִּצְאוּ
 שְׂרֵי פְלִשְׁתִּים וַיְהִי מַדֵּי צֹאחֶם
 שָׁכַל דָּוִד מִכָּל עֲבָדֵי שָׂאוּל

זָאָהֶן צו וועררען . נאָך וואָר דיא צייט
 גיכט אום , (כו) אונד דוד מאַכטע
 זיך אויף גינג הין מיט זיינען לייטען , ער
 שלוג פֿאַן דען פּלשתיים צווייא הונדערט
 מאָן , נאָם איהרע פֿאַרהייטע מיט ,
 אונד לים זיא זאָ פֿאַלצעהליג דעם קעניג
 איבררייכען . ווארויף איהם שאול זיינע
 טאַכטער מיכל צוד פֿרויא גאַב .
 (כח) נון זאָה שאול דייטליך , דאָס
 דער עוויגע מיט דוד וואָר , דען אויך
 מיכל , שאולס טאַכטער ליכטע איהן .
 (כט) שאול פֿירכטטע דוד אַלזאָ נאָך
 מעהר , אונד ווארד נון זיין פֿיינד אויף אַיִם
 מר . (ל) דיא פֿעלדעהערן דער פּלשתיים
 טאהטן מאַנכען איינפֿאַלל , אונד בייא
 יעדעם איהרער איינפֿעללע וואָר דוד
 גליקליכער , אַלס אַללע אַנדער דיהנר
 שאולס . דאדורך ערווארב ער זיך גראָס
 סע אַכטונג .

(א) שאול

וַיִּקָּר שְׁמוֹ מְאֹד : (א) וידבר

באור

רש"י

(כו) וימלאום , פרישנט"ר זלע"ז (רש"י)
 זל"א (איבררייכען) . ועעס סימן הרבים
 כתב רד"ק שגלת הערלות ניד עבדי שאול ,
 ולא הניאס בעצמו , כמשפט המוהר שמשלת
 אותו אדם ניד אחר . (כח) וירא שאול ,
 עתה ראה וידע כי ה' עמו , ויסכל את כל
 אשר יעץ , כי בכל אשר יפכה דוד יכלית ,
 וגם נתו אהבתו חמת אשר . אמר להיות לו
 למוקש , וכאנדה אס כן כל תקותו , לפיכך
 ויוסף ליראה מפניו . (כט) לרא , זיר"י
 הלמ"ד מושך יו"ד פ"פ . (ל) ויצאו , לבוא
 בגדודים לשלול שלל בישראל (רש"י) .
 (א) להמית

מהן : (כו) ולא מלאו הימים : לא
 המתין עד מולדת הימים שקבע לולה צי'
 חת מוחה הערלות : (כז) ויקם דוד
 וילך הוא וחשעו וגו' : וימלאום .
 פרישנט"ר זלע"ז : (כח) וירא שאול ,
 דאר רייכן , איזר רייכן , ובכ"י הזלע"ז
 ליתא : (כט) לרא . לירא' : (ל)
 ויצאו שרי פלשתיים . לבא בגדודים
 לשלול שלל בישראל :
 (ג) ליד

מכלל יופי

שרשו לויט : (כג) הנקלה , לשון נקבה על התחתון המקור , ונקלה , ענין בזיון :
 (כו) וימלאום , קל הלמ"ד , ופי' השלימום : (כט) ויאסף שאול , שרשו יסף ,
 לרא , נעלמה היו"ד גם מהמכתב : (ל) מדי , מכל עת : (ג) ליד

תוכחת היים

יה (יר) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וס' עמו, וירא שאלו אשר הוא משכיל מחד ויגר מפניו, והסרגש מצוחר כי כיון שאמר על דוד ז' דברים ח' שהי' משכיל, ז' שה' עמו, אך אמר שראה שאלו שהי' משכיל, ולא הזכיר מאומה ממה שהיה ה' עמו, ואין לומר שזה לא הרגיש שאלו, שהרי תחלה אמר וירא שאלו מפני דוד כי היה ה' עמו, ועוד למה אמר שראה שאלו היותו משכיל מחד, והכתוב לא העיד אלא שהי' לכל דרכיו משכיל בלי מלות מחד? ולמה אמר לכל דרכיו בלמוד, הי' ללכל? —

אמנם ירצה כי עם היות שאלו ע"ה בחר ה' שלם מחד שעליו נאמר בן שנה וכו', מ"ו היה נמשך הרבה אחר מה שישפטו שכלו נכון וישר, וזה גרם לו נפל בטעות פעם ופעמים, אם תחלה כשלא המתין את שמואל ע"פ הכתוב באמרו כי ראיתי את העם וכו', ואומר עתה ירדו פלשתים אלי, ופני ה' לא חליתי, ואתה פק ואעלה העולה, וזוה לא נשתעבד לעשות מאמרו ותב' ע"פ נביאו מצלי התפתות בטענות שכלו, וכן בענין עמלק שפט היות דבר נראה ליקח ממיטב הארץ כדי לזכות לה', עם היות זה הטוי סתמי ומוחלט, וחשב ג' כלהנהג במדת הרחמנות עם חגג, בהיותה מהמעלות המדורות השכליות.

אבל דוד ע"ה מדה אחרת היתה זו, כי אם היו לו שכל ישר יודע דעת ומצין מחד ככל בני גילו, והיה לו מקום להסתנהג בהשכלה על פי שכלו, מ"ו היה נכנע ונשתעבד לבלתי נטות ימין ושאל מרגון ה' לחלוטין, והוא אמרו זיהי דוד לכל דרכיו משכיל, כלומר הן אמת כי דוד היה משכיל בעל שכל ובהנהגה, ויודע דעת מחד עמו שער מה שהיה מספיק לכל דרכיו, לשיוכל להנהג בהם כפי השכלתו, אך הוא לא כן עשה אלא וס' עמו המיד, היות רוצה שיס' הוא יתב' דבק עמו ומסכים לחלוטין לכל אשר יעשה ולא באופן אחר, ובחלוק זה ראה שאלו ע"ה בעצמו, כי הנה הוא לא היתה זו מדת דוד שלא להסתנהג בענת שכלו, אלא אדרבה הוא משכיל מחד, עושה כל דבריו כפי מה שישכיל וישער בידיעתו מחד יותר ממה שהיה ראוי, כי זוה לא היה משתעבד לנחיו יתב', ולפיכך נתיירה מפני דוד, כי ראה זו מעלה זו יתרה עליו, ושאלו מדתו של שאלו ע"ה רצויה לפניו יתברך.

שמואל א יט

הרגום אישכנזי

יט (א) וידבר שאול אל-יחנתן בנו ואל-כל-עבדיו לחמית

יט (א) שאול רעדעטע נון לויט געגן יחנתן, אונד אללע זיינע דיהנר פאן דעם פארדראבען דוד אומצו-ברינגען

אה

ב א ו ר

יט (א) לחמית אה דוד, עד הכה טמן שאלו את שאלו כלו, ועתה התגלה ודבר באוני בני וכל עבדיו

אֶת־דָּוִד וַיְהוֹנְתָן בֶּן־שָׂאוֹל חָפִיז
בְּדָוִד מְאֹד : (ב) וַיַּגֵּד יְהוֹנְתָן
לְדָוִד לֵאמֹר מִבִּקְשׁ שָׂאוֹל אָבִי
לְהַמִּיתָךָ וְעַתָּה הִשְׁמַר־נָא
בְּבִקְרַי וַיִּשְׁבֶּת בַּסֶּתֶר וַנַּחֲבֵאתָ :
(ג) וַאֲנִי אֵצְאוּעֲמַדְתִּי לַיָּד־אָבִי
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר־אַתָּה שָׁם וַאֲנִי
אֲדַבֵּר בְּךָ אֶל־אָבִי וּרְאִיתִי מָה
וְהַגַּדְתִּי לָךְ : (ד) וַיְדַבֵּר יְהוֹנְתָן
בְּדָוִד טוֹב אֶל־שָׂאוֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אֶל־יְהוָה הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדּוֹ
בְּדָוִד כִּי לֹא הָטָא לָךְ וְכִי
מַעֲשָׂיו טוֹב־לָךְ מְאֹד : (ה) וַיִּשָּׂם
אֶת־נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וַיֵּךְ אֶת־
הַפְּלִשְׁתִּי וַיַּעַשׂ יְהוָה הַשְׁוֹעָה
גְּדוּלָה לְכָל־יִשְׂרָאֵל רְאִיתָ
וְהִשְׁמַח וּלְמָה תַּחֲטָא בְּדָם נָקִי
לְהַמִּית אֶת־דָּוִד חָנָם :

ברינגן . אבער דא יחונתן דען דוד זעהר
ליכטע . (ב) ענטדעקטע ער עס איהם ,
אונד שפראך : מיין פֿאטער זוכט דך
אומצוברינגן , נים דך מאַרגען פֿרייה אין
אכט , האַלט דך אן איינס גהיימן אַרטע
פֿרבאָרגען . (ג) איך אבער ווערדע
מיינעם פֿאטער צור וויטע אויף דאָ פֿעלד
געהן , וואָ דוא דך אויפֿהעלטסט , מיט
מיינעם פֿאטער פֿאן דיר שפרעכן , אונד
מערק איך וואָס זאָ זאָג' איכ'ס דיר .
(ד) יחונתן רעדטע מיט זיינעם פֿאטער
שאל : צום בעסטן דוד'ס , אונד שפראך
צו איהם : דער קעניג פֿרוינדיגע זיך
ניכט , אן זיינעם דיהנר דוד , ער האַט
ניכטס פֿרבאָרען געגן דך , פֿילמעהר
וואָרן זיינע טאהטן דיר זעהר ניצליך .
(ה) ער טרוג זיין לעבן אויף דער האַנד ,
(וואַגטע זיין לעבן) אונד ערשלוג דען
פלשתי , גאָטט פֿרלירה דאָדורך גאַנץ
ישראל איינען גראָסן זיג , דוא זאהסט
עס , אונד פֿרויעטעסט דך . וואָרום
וויילסט דוא דך אן אונשולדיגס בלוטע
פֿרוינדיגן , אונד דוד אומבריינגן לאַסן ,
אַהנע שולד ? (ו) שאל גאַב דער פֿאַר'ע
שטערלונג דעם יחונתן גהער , אונד
שוואַר

(ו) וַיִּשְׁמַע שָׂאוֹל בְּקוֹל יְהוֹנְתָן

וישבע

רשי

באור

יט (ג) ליד חזי . סמוך לחזי
חינשי"ש חייני"ש זלע"ז
(ר"ל חינשי"ש חי"שח כמו במדבר ב'
י"ז ח"צ י"ד ל' , Enfes aifes. זל"ח
(ו)
איש את רעהו , ילך את מלכו וחזיו . וידמו' שהי' מנהגו של שאל להתהלך בכל יום ויו' נשדה , ואע'
יונתן כשיבא למחר חזי חלך על ידו , ואוליכנו אל השדה אשר אתה עס , והטעם שלא יהיה רחוק
מומנו כשירצה לדבר עמו . וראיתי מה , חזי חקור את חזי לדעת את אשר בלכנו עלך , לא
אסמוך על דבריו , ואת אשר אראה אגיד לך ?

עבדיו , שבלבו להמית את דוד - (ב) בבקר ,
יתכן שיעד שאל עת להמית את דוד , ובערב
קודם היום המיועד , גלה יחונתן הדבר לדוד .
(ג) ועמדתו , ענינו כאן כמו יעמד כא דוד
לפני (לעיל ט"ז כ"ב) שהוא לשון שירות .
ואמר יונתן כן דרך כבוד , כי לא כאשר ילך
איש את רעהו , ילך את מלכו וחזיו . וידמו' שהי' מנהגו של שאל להתהלך בכל יום ויו' נשדה , ואע'
יונתן כשיבא למחר חזי חלך על ידו , ואוליכנו אל השדה אשר אתה עס , והטעם שלא יהיה רחוק
מומנו כשירצה לדבר עמו . וראיתי מה , חזי חקור את חזי לדעת את אשר בלכנו עלך , לא
אסמוך על דבריו , ואת אשר אראה אגיד לך ? (ט) וחדף

שוואור : זא וואהר גאטט לעכט ! ער זאלל ניכט שטערבן . (ז) דא ריף יהונתן דוד , זאגטע איהם דיזען פאָר-גאנג , פֿיהרטע איהן צו שאול , אונד דוד בליב בייא איהם , וויא פֿאָרהין . (ח) אינדעם דויערטע דער קריג פֿאָרט דוד צאָג צו פֿעלדע , ליפֿערטע דען פֿלשחים איינע שלאַכט , אונד מאַכטע אונטער איהנן איינע גראַסע נידרלאַגע . זיז מוסטן ענדליך פֿליהן פֿאָר איהם . (ט) הירוויף איבערפֿיל שאול דער בעזע גייזט פֿאָם עוויגן (טיפֿע שוועהרמוהט) , ער זאָס אין זיינעם רוזע , דען וואורף שפיו אין דער האַנד האַלטענד : אונד דוד שפילטע דיזא האַרפֿע . (י) דאָ וואַלטע שאול דען דוד מיט דעם שפיסע , ביז אן דיא וואַנד דורכשטאָסן . ער וויך איהם אַבער אויס , אונד ערשלוג דען שפיס אין דיא וואַנד . דוד ליף וועג , אונד פֿליכטטע זיך נאָך אין דערועלכן נאָכט . (יא) שאול שיקטע נעמליך באַטטן , אין דוד'ס הויז , איהן דאָ צו בעוואַכען . אונד אין דער פֿריה אומ-צוברינגן . דא שפראַך מיכל צו דוד : ווען דוא דיך דיזע נאָכט ניכט רעטעזט , זא ווירסט דוא מאַרגען אומגבראַכט . (יב) זיא ליים איהן דאהער דורך דאָ פֿענסטער הינאָב , ער פֿלאָה , אונד ענטקאָם . (יג) מיכל נאָם אינצווישען איינען

וישבע שאול חיהיהוה אס יומת : (ז) ויקרא יהונתן לדוד ויגדלו יהונתן את דוד הדברים האלה ויבא יהונתן את דוד אל שאול והי לפניו באחמול שלשום : (ח) ותוסף המלחמה להיות ויציא דוד וילחם בפלשתים ויך בהם מכה גדולה וינסו מפניו : (ט) ותהי רוח יהוה ירעה אל שאול והוא בביתו יושב וחינתו בידו ודוד מנגן ביד : (י) ויבקש שאול להכנות בתגית בדוד ובקיר ויפטר מפני שאול ויך את התגית בקיר ודוד גם וימלט בלילה הוא : (יא) וישלח שאול מלאכים אל בית דוד לשמרו ולהמיתו בבקר ותגיד לדוד מיכל אשתו לאמר אס אינקה ממלט את נפשך תלילה מחר אתה מומת : (יב) ותרד מיכל את דוד בעד החלון וילך ויברח וימלט : (יג) ותקח מיכל את

החרפים

ב א ו ר

(ט) וחתי כ'כאשר ראה כי דוד מכלים מאוד , עבר עליו רוח קנאה , והיה רוח רעה מצעתו . מנגן ביד , ענינו מנגן בכינור , ולפי שמכים עליו באכזעות ידים , כאמר בכל מקום מנגן ביד . (י) גם וימלט , גם לכיתו ומסס כמלט צו בלילה , באופן שמסרש נפ' הבא . (יא) לשמרו ולהמיתו , לשמרו כל הלילה ולהמיתו

הַחֲרָפִים וְהַשָּׁם אֶל־הַמָּטָה וְאֵת
 כְּבִיר הָעֵזִים שְׁמָה מְרֹאֲשֹׁתָיו
 וְהִבֵּם בְּבָגֵד: (יד) וַיִּשְׁלַח שְׁאוּל
 מַלְאָכִים לְקַחַת אֶת־דָּוִד וְהָאֹמֶר
 הַלֵּה הוּא: (טו) וַיִּשְׁלַח שְׁאוּל
 אֶת־הַמְּלָאָכִים לִרְאוֹת אֶת־דָּוִד
 לֵאמֹר הֲעִלּוּ אֹתוֹ בַּמָּטָה אֵלַי
 לְהַמְיֹתוֹ: (טז) וַיָּבֹאוּ הַמְּלָאָכִים
 וְהִנֵּה הַחֲרָפִים אֶל־הַמָּטָה וְכְבִיר
 הָעֵזִים מְרֹאֲשֹׁתָיו: (יז) וַיֹּאמֶר
 שְׁאוּל אֶל־מִיכַל לְמָה כָּכָה
 רַמִּיתְנִי וְהִשְׁלַחְתִּי אֶת־אִיבֵי
 וַיִּמְלֹט וְהָאֹמֶר מִיכַל אֶל־שְׁאוּל
 הוּא־אֵמֶר אֵלַי שְׁלַחְנִי לְמָה
 אֶמְיֹתְךָ: (יח) וְדָוִד בָּרַח וַיִּמְלֹט
 וַיָּבֹא אֶל־שְׁמוּאֵל הַרְמָתָה וַיִּגְדַּלְוּ

את רש"י

איינען הויזגעצן , לענטע איהן אין דאָן
 בעט , טאהט איין ראָהעס ציגענפֿעלל
 איהם צו קאָפֿען , אונד דעקטע איין
 טוך דאַריבער . (יד) אַלס נון שאול
 באַטען שיקטע , דוד אַבצודהאַלען ,
 זאָנטע זיא : ער איזט קראַנק .
 (טו) שאול שיקטע אַבער דיא באַטען
 ווידער הין , דוד אין אויגענשיין צו נעמו ,
 אונד שפראַך : ברינגעט איהן צו מיר אים
 בעטע הערויף , דאַס מאַן איהן אומ־
 ברינגע . (טז) דיא באַטען קאַממען ,
 אכר זיה ! דאָ לאַג איין געצנבילד אים
 בעטע , אונד איין ראָהעס ציגענפֿעל
 צו קאָפֿען . (יז) שאול לים דער מיכל
 זאָגען : ווארום האסט דוא מיך זאָ הינטר־
 גאַנגן , אונד מיינען פֿיינד וועג גלאַסן ,
 דאַס ער ענטקאַם ? מיכל שיקטע דעם
 שאול צור אַנטוואַרט : ער־זאָנטע צו מיר :
 לאַס מיך פֿאַרט ! ווארום זאָלט' איך דיק
 ערשט אומברינגען מיסן ? (יח) דוד
 פֿלאַה אַלזאָ אונד ענטקאַם . ער גינג
 נאָך רמה צו שמואל , ערצעהלטע איהם
 אַללעם

באור

ולחמיתו בנוקר * (יג) החרפים , עשויס
 בדמות אדם (רש"י) . ולא היו כל החרפים
 כעבדים , כ"ג הרמב"ן . עיין מ"ש על פסוק
 ותגנב רחל את החרפים . ואולי העמידו להם
 בימים ההם כלמי עץ בחדרי ביתם לנוי , כאשר
 עושים עוד עתה * ומן הכלמים ההם לקחה
 אחד ושמה במטה * כביר העזים , פי' רד"ק
 כר עשוי משער העזים * ורש"י פי' עור מופשט
 שלם קמת , פלוגי"ל בלע"ז . והוא לדעתי
 פחלי"ץ , בל"א (לאַנגהאַריג) . וכן
 תרגמתי * ושמה זאת מראשותיו של הכלם ,
 שדמה כשער ראש אדם . ואע"פ שידעה שסוף
 סוף יגלה הדבר , מ"מ חשבה בין כך ימלט
 דוד ויתרחק , עד שאי אפשר להשיגו אם ירדפו אחריו .
 לעיר רמה , ושם בית המדרש , אשר בו היה

צו זיינר זייטן) (יג) ותיקה מיכל .
 כרו שלא יצינו שצרה וירדפו אחריו :
 את החרפים * עשויס בדמות גוף
 אדם : כביר העזי' . עור מופשט שלם
 כחמת פלוגי"ל בלע"ז : (Floche איין
 אטר לחפּען) : שמה מראשותיו . לפי
 שאין לחרפי' שיער וזה דומה לשיער
 אדם : (יז) הוה אמר חלי וגו' .
 אתה מוסרתני ביד לסטים אחד שלף
 חרבו

דוד ויתרחק , עד שאי אפשר להשיגו אם ירדפו אחריו . לעיר רמה , ושם בית המדרש , אשר בו היה

את כל אשר עשה לך שאול
 ויגד הוא ושמואל וישבו בננות :
 (יט) ויגד לשאול לאמר הנה
 דוד בננות ברמה : (כ) וישלח
 שאול מלאכים לקחת את דוד
 וירא את הלקח הנביאים
 נבאים ושמואל עמד נצב עליהם
 ותהי על מלאכי שאול רוח
 אלהים ויחנפאו גם המה :
 (כא) ויגדו לשאול וישלח
 מלאכים אחרים ויחנפאו גם
 המה ויסקף שאול וישלח מלאכים
 שלישים ויחנפאו גם המה :
 (כב) וילך גם הוא הרמתה

אללעם , וואס שאול איהם גטאהן , אונד
 בעגאב זיך אלסדאן מיט שמואל נאך
 ניות . (יט) דיועס וואודרע שאול
 הינטערבראכט , אונד גואגט : זיה !
 דוד העלט זיך אויף : צוניות ביארמה .
 (כ) ער שיקטע וואגלייך באטען דיון ,
 דוד אכצוהאלען . אלס דיוע אבער דען
 טרופ פראפעטן ווייוואגן (הייליגע לידער
 זינגען) אונד שמואל , זיא לייטענד ,
 נעבן איהנען זאהן ; דאקאס איינע
 געטליכע בעגייסטערונג איבער דיה
 באטען שאולס , אונד זיא ווייוואגטען
 (ואנגן) מיט איהנען .

(כא) מאן בריכטעטעס דעם שאול ,
 אונד ער שיקטע אנדערע באטען . אבר
 אויך דיוע ווייוואגטן (ואנגען) מיט .
 שאול שיקטע איינע דריטע געזאנר-
 שאפט , אונד אויך דיוע ווייוואגטן
 (ואנגען) מיט . (כב) ענדליך גינג
 ער זעלבסט נאך רמה . אלס ער אן

בניות ק' בניות ק' ויבא רשי

דיא באור

חרבו עלי עד ששלחתיו : (יט) צניות
 בית אולפלא : (כ) להקת . סיעת :
 (כד) ויפשת

שמואל מגדל ומוחק כערי בני ישראל לכנזאי
 ה' . וכן ת"י בבית אולפלא , אלא שלדעתו
 כנזר כיות מן טיה , והיה בעיר אוחק לעיר בית
 לכוה בני הכנזאים , ויתורגס (הערבערגע) .

(כ) וירא , כל חכרת בני אדם לתכלית אחד , כמזא בלשון יסיד בבחינת תכליתם , ובלשון
 רבים בבחינת האנשים חלקי החברה . וכן באנשים האנשים אשר שלם יהושע לרגל את ירחו ,
 כאמר ותכפנו בבחינת תכליתם , שהיו שניהם כמו אחד . (ושם כנאורי נשמע הפי' הוה בדפוס ,
 ואנכי לא יודעתי) . להקת , קהלת , והמלה ממהפכי אותיות האורש , כמו שלמה ושמלה
 ודומיהם . נבאים , כת ימשכחים , עיון מה שכתנתי לעיל (י"א) . נצב , מלמד אותם ,
 כמו נצב על הקוצרים סקיד וממונה עליהם , להורות מה יעשו (רד"ק) . וכת ימליף
 עליהן . (כד) ערום

מכלל יופי

יט (ג) ליד אבי , במקום שיצא אבי , או ליד ממש כמו נשען על ידו :
 (י) ויפטר , עומד , והענין שלוח , ויך בקור , תקעו בקור : (יג) [את החרפים
 הרדו אכתב שהיו נשים עושים צורות בעליהן לרוב אהבתן אותן] : (יז) רמתני ,
 התי' ולנקבה נמצאת : (כב) איפה , נכתבה "אע"פ המסורת והקבלה :
 כ (ג) כפשע

ויבא עד-בור הגדול אשר
 בשכנו וישא ויאמר איפה שמואל
 וידוד ויאמר הנה בנות ברמה:
 (כג) וילך שם אל-ננות ברמה
 ותהי עליו גסהווא רוח אלהים
 וילך הלוד ויתנבא עד-באו
 בנות ברמה: (כד) ויפ'שט גם-
 הוא בגדיו ויתנבא גם-הוא
 לפני שמואל ויפל ערם כל-היום
 ההוא וכל-הלילה על-כן יאמרו
 הגם שאול בנביאים:

כ (א) ויברה דוד מננות ברמה
 ויבא ויאמר לפני יהונתן מה
 עשיתי מה-עוני ומרה-חפאתי
 לפני אביך כי מבקש את-נפשי:
 (ב) ויאמר לו חלילה לא תמות
 הנה לוד-יעשה אבי דבר גדול
 בניוח ק' ניוח ק' בניוח ק' לאק' או
 רש"י

(כד) ויפשט גם הוא בגדיו • בגדי
 מלכות ללבוש בגדי התלמודים: ויפל
 ערו' • ברשן תירג' וונתן ונפל ערטילאי
 נשס ר' מנחס ששמע מפי ערבי אחד
 ברשן כל ערבי משוגע:
 (ג) כפשע

הסק מעל מתכך, לא שיפשיט כל בגדיו לא הסק לבדו, וכאמר בו ויעש כן, וילך ערוס
 וגו' (ישעיה כ"ב), וכן כאן אין הכוונה שפשט שאל כל בגדיו, אלא כ"ש רש"י פשט
 בגדי מלכותו ולבש כאחד התלמידים, ונפל כן כפשט מבגדי מלכות כל היום כו':
 כ (א) ויברח, בעוד שהי' שאל מתנבא היתה לו הרווח' לברוח • (ב) אין זאת, אין
 נמה עדכרת אלי ממש •

דיא גראסע סיסטערנע בייא שכה קאם,
 פראגטע ער: וואָ דוועלט זיך שמואל
 אונד דוד אויף? מאָן זאָגטע צו ניוח,
 בייא רמה • (כג) ער גינג היין, נאָך
 ניוח בייא רמה, אבר אויך איהן ערגריף
 איינע געטליכע בעגייסטרונג, אונד ער
 ווייזזאָגטע (זאָנג), אינדעס ער איממער
 ווייטר גינג, ביז ער צו ניוח בייא רמה
 אַנקאָם • (כד) דויר צאָג ער זיינע
 קליידער אויס, ווייזזאָגטע פֿאַר שמואל,
 אונד לאָג ענטקליידעט, דיזען גאַנצען
 טאַג, אונד דיא גאַנצע נאַכט, דאַהער
 שפראַך מאָן: איזט אויך שאול אונטער
 דען פראָפֿעטן?

כ (א) אונטערדעסן ענטפלאָה דוד
 פֿאַן ניוח בייא רמה, קאָם צו
 יהונתן, אונד שפראַך: וואָס האָבע
 איד גטאַהן? וואָס איזט מיין פֿרברעכן-?
 וואָס מיינע זינדע געגן דייןען פֿאַטער,
 דאַס ער מיר נאָך דעם לעבן טראַכטעט?
 (ב) דאַז זייא פֿערן, שפראַך יהונתן,
 דוא ווירסט ניכט שטערבן • זיה! מיין
 פֿאַטער טוהט ניכטס, עס זייא גראָם
 אָדר

באור

ערום ת'י ברשן, וכתב רש"י נשס ר' מנחס
 ששמע מפי ערבי אחד ברשן כלשון ערבי משוגע
 ע"כ • ובאמת אין משמעות לשון עירום נפשט
 מכל דבר המכסה, שא"כ יתחייב שהלך ישעיה
 הנביא ג' שכי' מבלי כל כסות ולא התבוסש, לא
 כל חסרון מהבגדי אשר הרגל האד' להתכסו'
 צסטמיד נקרא עירום, אע"פ שאיננו ערום
 ממש • וכן הדבר בישעיה, שאמר לו ה' ופתחת
 ערום וכתב רש"י ויעש כן, וילך ערום
 וכו' (ישעיה כ"ב), וכן כאן אין הכוונה שפשט שאל כל בגדיו, אלא כ"ש רש"י פשט
 בגדי מלכותו ולבש כאחד התלמידים, ונפל כן כפשט מבגדי מלכות כל היום כו':
 כ (א) ויברח, בעוד שהי' שאל מתנבא היתה לו הרווח' לברוח • (ב) אין זאת, אין
 ואין

אדר קליין, דאזער מיר ניכט ענטדעקט; ווארום זאלטע ער דען דיועס פֿאַרהאַבען פֿאַר מיר געהיים האַלטען? עס איזט ניכטס דראָן. (ג) אַבר דוד בעטייער-טע עם, אונדזעצטע רזינצו: דיין פֿאַטער ווייס, דאָס איך גנאָדע אין דייןען אויגען געפֿונדען האָבע, אונד דענקט יהונתן מוס דאָז ניכט ערפֿאַהרן, עס ווירדע איהן קרענקן. אַבער, זאָ וואָהר גאָטט לעבט! אונד זאָ וואָהר דוא לעכסט! עס איזט נור איין שריט צווישען מיר אונד דעם טאָדע.

(ד) דאָ שפראַך יהונתן צו דוד: אונד וואָס ווינשסט דוא? איך ווילל אַללעס טוהן. (ה) דוד זאָגטע: זיה! מאַרגן איזט ניימאָנרס טאָג, איך פֿלעגע דאָ מיט אַן דעם קעניגס טאָפֿעל צו שפייזן; גיב מיר אַבער דען אורלוב, איך ווילל מיך אויף דעם פֿעלדע, ביז אַן דען דריטען אַבענד פֿרכאַרגען האַלטען.

(ו) ערווערהנט דיין פֿאַטער מיינער זאָ זאָגע: ער האָט מיך אום אורלויב גבעטן, אויף קורצע צייט נאָך בית לחם, זיינער פֿאַטער

אז דבר קטן ולא יגלה את-אני ומדוע יסתיר אבי ממני את-הדבר הזה אין זאת: (ג) וישבע עוד דוד ויאמר ידע ידע אביך כי מצאתי חן בעיניך ויאמר אל-ידע זאת יהונתן פן יעצב ואולם חיה הורה וחי נפשך כי כפשיע ביני ובין הקמורת: (ד) ויאמר יהונתן אל-דוד מה תאמר נפשך ואעשרה לך: (ה) ויאמר דוד אל-יהונתן הנה חדש מחר ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול ושלחתני וגסתרתי בשדה עד הערב השלישית: (ו) אם פקד יפקדני אביך ותאמרת גשאל גשאל ממני דוד לרוץ בית לחם עירו

באור

רשי

ואין להקשות איך לא ידע יונתן ששלח שאלו להמית את דוד, כי באמת הסתיר שאלו ממנו הדבר, כמו שאמר דוד ידוע ידע אביך וגו'.

(ג) כפשע, דבר מועט כפסיעה, והוא צעד הרגל. וכת' ארי כפסיעה חדא כו'.

(ה) חדש מחר, פי' ראש חדש, ודרך כל השנים לבוא להסיב עם המלך בראש חודש (ר"י גאון). הערב השלישית, בא ערב צל"שלא כמכהג. (ו) אם פקד, אם זכריכו וישאל עלי. וכת' אם מבעא יבעככי לרוץ, לא יתעכב על הדרך, אלא ילך וישב.

איהיה עם הא בליס ויפקד מושבי ויתמו גשאל גשאל. רשות שאל מומי: זכת

כ (ג) כפשע. כפסיעה אחת שגפטרתי מופניו והסכה בחנית בקיר ובאותה פסיעה גללתי מן המות: (ה) הגס חדש מחר. חידוש הלבל' וכל אוכלי שולחן המלך אין נמנע איש מלבא ציו' טוב אל הלחם: ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול. לשון הוס הוא ואנכי רגיל ליש' עם המלך תמיד לאכו' סמוך לו: ושלחתני. מעתה וגסתרתי עד הערב של יום שלישי ולא המל' עלי או מחר או למחרתו: (ו) הימים זכת

שמואל א ב

הרגום אשכנוי עא

פֶּאָטערשטאַט צו ריווען , ווייל זיינע
גאַנצע פֶּאָמיליע איהר יעהרליכס פֶּעסט
פֶּייערט . (ז) שפּריכט ער דאַן זאָ :
וואָהל ; זאָ איזט דיין דיהנער זיכער .
פֶּרדריסט עס איהם אָבער , זאָ וויסע
דאַס ער מיין אונגליק בשלאָסן האָט .

(ח) ערצייגע דאַן דיינעם דיהנער
געוואָגענהייט , דען דוא האָסט דיינען
קנעכט אין איין געטליכס בינדנים (דאַן
כייא גאַטט כעשוואָהרען וואָרדען) אויף
גענאַטמען . בין אַיך אָבער דיינעס
פֶּרברעכנס צו בשולדיגן , זאָ ברינג דוא
מיך אום , וואָרום מיך ערשט צו דיינעם
פֶּאָטער פֶּיהרען ? (ט) יהונתן ער-
ווידערטע : דער גראַנקע וויא פֶּערן פֶּאָן
דיר . וויא ! ווען איך מערקטע , דאַס
אונגליק איבער דייך , פֶּאָן מיינס פֶּאָטר
בעשלאָסן וויא , זאָלט' איך דיר עס ניכט
ענטדעקען ? (י) אָבר , שפּראַך דוד
צו

באור

וישכ מיד . זבח הימים , רגילים היו בכל
שנה להקדן כל המשפחה , ולזבח שלמים
ולשמות ביחד (ר"י גאון) . (ח) על עבדיך ,
עם עבדיך , וכן וינאו האנשים על הנשים ,
ועוד אחרים . (ט) חלילה לך , מחשיב
זאת ממני , שלא חניד לך אס אדע כי ייטב
אל אבי להביא עליך רעה . ומלת לבוא כמו
להביא . או פירושו כמשמעו , אס כלתה
מעם אבי שיבוא הרעה עליך . ולא אתה
אגיד , רש"י ורד"ק חנרו עם חלילה לך ,
ופי' חלילה לך , מחשיב שאדע כי כלתה כו'
ולא אגיד לך . ואף על פי שכן באמת כוננת
הענין , מ"מ אין לשון הכתוב מתפרש בייפה ,
כאשר יראה המשכיל במעט עיני . ואחרים
כמו מקרא קמרה ופי' אס אדע ולא אתה אגיד לך יקרובי רעה כזאת וכזאת , ולא פי' מה
יקרה לו , כאשר לא פי' במאמר כה יעשה אלהים וגו' ע"ל (ג' י"ז) . והנכון בעיני שזה
לשון תמי' כלומר אס אדע ולא אתה אגיד לך ? בתמי' , לך אשר אהבת נפשי אהבתך וכן
תרגמתי . (י) מייגיד לי , מי יבוא להגיד לי במקום שאסתר , ואל תשאל מה זה בקש
דוד לדעת את האיש אשר ישלח יונתן . להגיד לו , מה בנע בהגיד לו זה או זה , אס אף ידע
את

עירו בייזכה הימים שם לכל-
המשפחה : (ז) אס-כה יאמר
טוב שלום לעבדך ואס-חרה
יחרה לודע בייכלתה הרעה
מעמו : (ח) ועשית חסד על-
עבדך כי בכרית יהורה הבאת
את-עבדך עמך ואס-יש בי עון
המיתגי אתה ועד-אביך למרה-
זה תביאני : (ט) ויאמר יהונתן
חלילה לך כי אס-ידע אדע ביי-
כלתה הרעה מעם אבי לבוא
עליך ולא אהיה אגיד לך :
(י) ויאמר דוד אל-יהונתן מי
יגיד

רשי

הימים . משנה לשנה בזמן הזה :
(ז) אס כה יחנור טוב . שלח יחרה
לו : שלום לעבדך . חין בלבו להרגני .
ואס חרה יחרה . זהו שאהא לו מנאי
להרגני : כלתה הרעה מעמו . סוף
דבר מחשבה רעה לו עלי : (ח)
ועשית חסד . לשלחני : (ט) חלילה
לך . כזאת לחשדני שאדע צו שכלתה
מעמו הרעה ולא אגיד לך : (י) מי
יגיד

כאשר יראה המשכיל במעט עיני . ואחרים
כמו מקרא קמרה ופי' אס אדע ולא אתה אגיד לך יקרובי רעה כזאת וכזאת , ולא פי' מה
יקרה לו , כאשר לא פי' במאמר כה יעשה אלהים וגו' ע"ל (ג' י"ז) . והנכון בעיני שזה
לשון תמי' כלומר אס אדע ולא אתה אגיד לך ? בתמי' , לך אשר אהבת נפשי אהבתך וכן
תרגמתי . (י) מייגיד לי , מי יבוא להגיד לי במקום שאסתר , ואל תשאל מה זה בקש
דוד לדעת את האיש אשר ישלח יונתן . להגיד לו , מה בנע בהגיד לו זה או זה , אס אף ידע
את

צו יהונתן , ווער זאלל מיר נאכריכט
ברינגן? אָרר — אָ, ווען דיין פֿאַטער
דיר האָרט כגענגן זאָלטע !

(יא) דאָ שפראַך יהונתן : קאָם, לאָם
אונס אויף דאָז פֿעלר הינויסגעהן ! זיא
גינגן ביידע הינויס אויפֿ'ס פֿעלר .

(יב) היר שפראַך יהונתן צו דוד : דער
עוויגע דער גאָטט ישראלס (שטראַפֿע
מיד!) ווען איך איבערמאָרגען אום
דינע צייט מיינען פֿאַטער אויסגעפֿאַרשט,
אונד געפֿונדן האָבע, דאָס ער געגורדיך
גיט געווינט איזט, אונד דאָן ניכט
שיקע, דיר נאכריכט צוגעבן .

(יג) זאָ זאָל גאָטט יהונתן בייאשטע
הן ! איצט אונד אין דער פֿאַלגע, דאָס
ווען עס מיינען פֿאַטער בעליבן זאָלטע ,

יגיד לי או מהדענך אביך קִישָה:
(יא) ויאמר יהונתן לדוד לכה

ונצא השדה ויצאו שניהם
השדה: (יב) ויאמר יהונתן אל-

דוד יהוה אלהי ישראל פי אחקר
את אבי בעת מחר השלישית

והנה טוב לדוד ולא אזלח
אליו וגליתיו את האונק:

(יג) כהניעשור יהוה ליהונתן
וכה יסוף ביריטב אל אבי את-

הרעה

אונגליק

באור

רשי

יגיד לי • צוקוס שאסתרסס: (יב)
השלישית • ציווי מחר זהו יום שלישי
כשע' של עכשיו כי מחר חדש ושמה לא
יתמוס מחר חזי אכל יתמו'ציו' השלישי:
ה' חלכי ישראל לשון שבועה כה יעשה
לי הקדוש צרוך הוא כי אחקור את חזי
וחמו' שהו' טוב אליך אם לא אשלח על
ידי שליח וגליתיו אונק כי הטובה חזי
יכול לגלות ואם ייטיב אל חזי להרע
לך אותה לא אגלה פן יודע לחזי מוקו'
שאתה שם וגליתיו חזי בעצמו את אונק:
(יד) ולא

את אשר בלב שאלו עליו? כי אפשר שיערים
שאלו לשליח אליו ולהבטיחו כי לבו טוב לו למען
לא יירא ייבוא לפניו, ואז יעשה בו כרצונו.
לכן רצה לדעת על ידי מי ישלח להגיד לו ואם
יבוא איש אחר, לא יאמן בדבריו. או כזה
יענך וגו', לדעת דד"ק ורלב"ג גור"גאון יהיה
זה מקרה קצר, ופי' מי יגיד לי אם יענך
אביך טוב, או אם יענך קשה, ומלת מה כמו
אם, ה' לא מנאטו חילוף השימוש הזה,
גם אין צורך לזה, כי אפשר שעור הכתוב כך
הוא: מי יגיד לי מה יענך אביך, טוב או
קשה. והנכון בעיני שבאמרו מי יגיד לי מה
בלב אביך עלי אם טוב או רעה, עלה על
לבו, פן בדבר יונתן טוב עליו יגער בו אביו,
ויבזהו ב"פ ובמחשבו, והיה כעצב מאוד שיא

יונתן צוין יקטן בעבורו, והיה טוב לו לסבול
נפשו קשה בכפשו. וזה מתבונת אהבה השלמה, לחוס על האהוב יותר מעל עצמו.
ובכר לו על יונתן, קרא צמר כפס. או מה (פי' מה יהיה לי) אם יענך אביך קשה!
איכבה אוכל וראיתי ברעה אשר הסיבותי לך, הלא יכאיב זאת את לבי, ויאדיב את נפשי,
ואחקור לסבול שנט אף אביך, מנאטו היגון בלצבי, שתשא עול בעבורי. וכן נראה פי'
הפ' מתוך ת"י שחרגס, או דלמא יתבכך אונק פתגמין קשין. (יא) ונצא השדה, לדבר
שם כלבנס וכנפסס, אשר אי אפשר לעשות כן בעיר, פן יארב להם איש לשמוע מה ידברו.
(יב) אלהי ישראל, כשנע שיעשהו ה' בנגדו בו, ולא יגלה את אונק אם יחקור את
חזיו, וידע כי לבו טוב עליו. (יג) כה יעשה

הַרְעָה עָלַי וְגַלִּיתִי אֶת־אֹנֶקַּי
 וְשַׁלַּחְתִּיךָ וְהִלַּכְתָּ לְשָׁלוֹם וְיְהִי
 יְהוָה עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אָבִי:
 (יד) וְלֹא יִהְיֶה אִם־עוֹדֵנִי חַי וְלֹא־
 תַעֲשֶׂה עִמָּדֵי חֶסֶד יְהוָה וְלֹא־
 אָמוּת: (טו) וְלֹא־תִכְבְּרִית אֶת־
 חֶסְדְּךָ מִעַם בֵּיתִי עַד־עוֹלָם וְלֹא־
 בְּרַבְרִית יְהוָה אֶת־אִבִּי הָיִד
 אִישׁ

אונגליק איכר דײך צו ברינגען, איך דיר
 נאכריכט געבן, דײך וועגלאסן ווערדע,
 דאס דוא אין פֿרידן ציהן קאנטס. דער
 עוויגע זיין מיט דיר, וויא ער מיט מיינעס
 פֿאטער גוועזן וואָר! (יד) אונד,
 ניכט וואָהר — ווען איך עם נאך ער-
 לעבע — ניכט וואָהר, דוא ערצייגסט
 מיר דאָן געוואָגענהייט דעם עוויגן (אונד
 אונטערבראָכע פֿריינדשאַפֿט), אונד
 איך ווערדע ניכט אומקאָמען?
 (טו) ווירסט אַויך דיינע געוואָגענהייט
 געגען מיין רהוין ניכט אַונטערברעכֿן,
 אויף עוויג, זעלבסט ניכט, ווען דער
 עוויגע יעדן דער פֿיינדערדור'ס פֿאָם ערד-
 באָרען

באור

רשׁי

יעשה וגו', כה יעשה לי מהטוב, שאגלה את
 אזיכך, אס יטב אל אבני את הרעה עליך.
 ויהי ה' עמך, מכאן שגלה דוד ליהכותן כי
 משתחו שמואל למלך אחרי שאול, ויברכהו וינתן
 שיהיה ה' עמו כאשר היה לפניס עם שאול
 אביו, ויגליח במלכותו. (יד) ולא, לפי
 שמנהג המולך, אס איכנו מבית המלך הראשון
 להכרית את זרע המלך אשר היה לפניו, למען
 יכון כסאו, וכמו שנראה שירא מפיבושת
 באמת, עד שאמר לו דוד, אל תירא כי אעשה
 עמך חסד (שמואל ב' ט' ז'), לפיכך בקש ממנו
 החסד שלא ימות. ומ'מ אחרי היותו בטוח באהבת דוד אותו שלא יעשה עמו רעה, לכן לא אמר
 בדרך מבקש: כא תעשה עמדי חסד, אלא כשאל על דבר מוסכם ומוחלט. ונכפלה מלת לא
 השני, לפי שמתחיל ולא, ופסק ואמר במאמר מוסגר: אס עודני חי, כדין כל מאמר שנכסך,
 שחזר הכותב לראש המאמר, כמו ויאמר יצחק אל ישראל אביו ויאמר אבני, ועוד רבים.
 וטעם חסד ה' כתב מהר"י אברבנאל חסד גדול, והוא לדעתו כמו שלהבת יה ודומיהם. אמנם
 להלן באמר, ויאמר המלך האפס עוד איש לבית שאול ואעשה עמו חסד אנהיס (ש"ב ט' ג'), ואין
 נכון לומר שהיה דוד מתהלל ואמר כי הגדיל לעשות. והנראה לי שטעם חסד ה' חסד קיי' מבלי
 שיסתנה או שיפסוק עד עולם, כאלהיס שהוא קיים לעד. וכן תרגמתי. ורד"ק פי', ומה שאמר
 חסד ה' כי בברית ה' באו שניהם כו'. ובאמת גם פי' ברית ה' ברית עולם וקיימת, כעין שאמר
 ברית מלח עולם (במדבר י"ט ט) על שם שהמלח אינו מסרית לעולם

(יד) ולא אס עודני חי. לשון בקש' הוא
 כמו ולא יתן נא לעבדך (מלכי' ב' י"ז ה')
 ואינו זו מושמעו ולא תעש' לי טובה
 בעודני חי שתעשה עמוי חסד ה' בטרם
 אמות ומהו החסד שלא תכרית את
 חסדך מעם ביתי בזאת תכרות לי ברית
 בחיי: (טו) ולא זכרתי ה'. וגם
 לא תסיר חסדך מהס כו' אף בבח
 הסורעמות

מכלל יופי

כ (ג) כפשע, ענינו. כצער דבר מועט: (י) קשה, אין בכתוב זכר לנקבה, ור"ל אמירה
 קשה: כעת מחר השלישי' כעת השלישי', זאת של מחר: (יד) ולא אם עודני
 חי, בא יו' ד המדבר בדגש הפך המנהג, והפי' אם עודני חי אינני צריך לבקש כו'
 ידעתי שלא תכרית אבל באם אינני חי

בארען פערטילגען ווירד . (טו) נון פֿרֿע
פֿעליכטעטע זיך יהונתן דעם הויזע דוד'ס
(אונד שפראך) : דער עוויגע פֿאררע
עס (שטראפֿע דען מיינאויד) אן דיא
פֿינדע דוד'ס . (יז) הירוויף בשוואור
יהונתן דען דוד אַבערמאַלס , בייא זינר
ליבע געגן איהן , דען ער ליבטע איהן
וויא זיינע זעעלע . (יח) נון שפראך
יהונתן צו איהם : מאַרגן איזט ניימאַנד ,
דא ווירסט דוא פֿרמיסט ווערדן , ווייל
דיין זיץ לעער שטעהן ווירד .
(יט) דוא מוסט נון אן דען אַרט געהן ,

ווא

באור

לעולם . (טו) ויכרות יהונתן , כרתי ברית
יחסיבו לגמול זה לזה , ואמר כאן שיונתן
התחייב את ענשו להטיב עם בית דוד ולשמרם
מכל רע כפי היכולת . וכן כתבו רד"ק ורלב"ג
והוסיף וז"ל : וקלל יונתן את ענשו אם יעביר
על זה הברית לנגיד כדוד ובניו , ואמר שה'
יבקש מיד אויבי דוד ויפרע מהם , אם ינגוד
בזה הברית ע"כ . ובמלות אויבי דוד כלל את
ענשו , כי אי אפשר שינגוד בו , אם לא תכנה
בקרבנו האהבה , ויהפך לו לאויב . (יז) ויוסף
יהונתן ינו' , אחרי שנשבע הוא להטיב לבית
דוד , הוסיף להשביע את דוד על אשר יגמול
הוא לבית יונתן . וטעם באהבתו אותו , פי'
רד"ק בכח האהבה שהיה אוהב אותו , וכן
הרלב"ג . (יח) ויאמר , כשתמי דברי
הברית נתן לו ענה איך יתחבא , והוא יגיד לו
מה בלב אביו . יפקד , כתי' יהי מרוח בית
אסחרותך . והמלה מן ולא נפקד מומנו איש .
(יט) ושלשת , המפרש לכשתגיע ליום
השלישי , חו' תספור ג' ימים ואז תרד להסתר
במקום סתר נאור , איכזאלא טועה , כי מה
טעם ביום הג' דוקא? הלא יוכל להיות שיסרה
אף שאל בהפקד דוד ביום הראשון וישלח
לבקשו . אף לא אמר להסתר ג' ימים דוקא ,
אלא כך אמר לו : מחר חידש , ונסתרת במקום
אשר נסתרת כבר ביום המעשה , וראיתי מה
באבות להגיד לך על ידי אות החנים . ואם לא
יבנותי

איש מעל פני האדמה :
(טו) ויכרת יהונתן עם בית דוד
ובקש יהוה מיד איבי דוד :
(יז) ויוסף יהונתן להשביע את
דוד באהבתו אתו פי אהבת
גפשו אהבו : (יח) ויאמר לו
יהונתן מחר חידש ונפקדת פי
יפקד מושבך : (יט) ושלשת

תרד

רשי

הפורענות על בית אבי שידעתי שיכרות
המקום את אויבך : (טו) ובקש ה'
את הברית הזאת מיד אויבי דוד . כנה
הכתוב ופירושו בקש הקב"ה את העון
מיד דוד כשעבר על הברית ואמר
למפיצות הטה וליצח תחלקו את
השדה יתה בן קול והמרה רחבעם
וירבעם יחלקו את המלכות וכן תירגם
יונתן ואיתפרע ליה ה' מיד סנאי דוד :
(יח) מחר חדש . ודרך כל אוכלי
שולחן המלך לבא ביום מועד אל השלחן:
ונפקדת . אבי יפקדך וישאל סיבן
אתה : כי יפקד מושבך . שיהיה מושבך
חסר שאתה יושב בו וכן תירגם יונתן
ותיתבעי ארייה מרו' בית אסחרותך .
ונפקדת . לשון זכרון : כי יפקד .
לשון חסדון : (יט) ושלשת . שלשת
ימים ואז תרד מחד כלומר כשתגיע
ביום השלישי תרד במקו' סתר ותתחבא
הרבה כי אז יבקשך ובאת אל המקום
הסתר הזה אשר אתה נסתר בו היום
שהוא יום מעשה מלאכה וכן תירגם

יונתן

חרד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל : (כ) וַיִּגְדֵי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צְדָה אֲוִירָה לְשַׁלְחֵלִי לַמִּטְרָה :

(כא) והנה רש"י

ווא דוא אן יענם ווערקטאגע פֿרשטעקט ווארזט , דיק ווייט הינאב לאסן , אונד דא דרייא טאגע הינטער איינאנדער , ביים שטוינע אול אויף האלטן . (כ) איך ווערדע נאך דעסן זייטע הין דרייא פֿפֿיילע אבשיסן , אלס וואלט איך מיך אים ציל טרעפֿן איבן . (כא) אונד

באור

יכולתי לחקור את אבי מחר , אוזנסית להסתר עוד , ואם לא אבוא אליך , ושלשת , ואז אין ספק שמכאתי מקום לחקור את אבי , ואני לא להגיד לך את אשר בלבבו עליך . ולפי' מתפרש יפה מלת ושלשת , שהוא עשות דבר א' שלשה פעמים , כמו ויאמר שלשו וישלשו . ומה שאמר תרד מאוד , נראה שהיה במקום אשר נסתר גם כבר מקום עמוק , או אפשר מערה אחת , ואמר שירד מאוד , שלא יהיה נקל להגלות . ושעורו ושלשת ותרד . והכוונה על כל ג' הימים , כי גם ביום הראשון ירד מאוד , פן יטב אל שאול לבקשו . ביום המעשה , ת' ביומא דחולא , ואמר זה נגד יום החדש , אשר בו נסתר עתה , שהיה מנהגם אז לשבות מעשות מלאכה , כמו שכתב רד"ק , וסתירה ראשונה היתה ביום זולת החדש . ולדעת הרד"ק יהיה פירושו ביום שנעשה בו מעשה השנועה שנשבע שאול ליונתן שלא יומת דוד . והענין אחד , לא שדעת הת' מוסכמת יותר עם הלשון , כי כן משמע ביחוקא (א' א') שהימים חן משבת ור"ק נקראי ימי המעשה . ע"ש . (כ) צדה , ה"א רפה , ומשפטו במפק , וכמוהו רבים (רד"ק) . קחנו , קח את החני אשר תמנא לפניך , ובוא אלי . ורד"ק והריק"ס נדחקו לפרש , זה יאמר קח הנער ובוא , וזה יאמר קח זה הסימן , ולא ידעתי מה הכריחם לזה ? ואי קשיא להם שהיה לו לומר קחם , כמו שאמר הנה החנים ממך והנה , היעלה על דעת' שספן יונתן שיטפוש דוד ללקט את כל החנים אשר ירה ? ואין ספק שלא אמר זה , אלא על הקרוב לו , או על אשר ימנא מונח לפניו על הדרך , בקימו ממנו ובואו ללכת אל יונתן . ואם כן אין נכון לפרש מלת צדה , כמו נדה , כלומר אעמוד בנד האבן לירות החנים מהאבן והלאה , כי אז אין הקץ כמנא על הדרך מהאבן א יונתן , שילקטו דוד ויבו , לא פי' נדה כמו לנדה , כלומר אעמוד מהלא' לאבן וירתי הקן א נדה , ואם אבוא לבשרך טוב , אורה הקן באופן שלא יגיע עד האבן , ואתה תקום ותלקטו , כי תמנאנו בלכתך אלי . ואין הרצון שיקטנו דוקא , לא אמר שיהיה בטוח ולא יירא ויקח את החני אשר ימנא לפניו אם ירנה , לעיני הנער , כי שלום לו .

וכן

מכלל יופי

חי אני צריך לבקש : (יח) ונפקדת , ענין זכירה : (יט) ושלשת , פועל כבד משלשה [חרד מאד ההי' פחות ונקל בעיניו למצוא עונך לשנוא לפי שלא באח : (יט) האזל , האר לאבן או יחסר הנסמך האבן אבן האזל , ופ'י אבן התלוד : 10 i יוד א (כו) בלתי

(כא) אונד דאן מיינען יונגען שיקען , געה הין , האהלע דיא פפילע . ווען איך נון צום בורשען זאגע : דיא פפילע ליגען יא דוערווערטס זא קאנסט דיא זייהן זעלבסט אויפנעהמן , אונד קאממען , דיא ביוט זיכר , אונד האסט , זא וואהר גאטט לעבט ! ניכטס צו פירכטען . (כב) שפרעד איך אבר זא צום קנאבען : דיא פפילע ליגען יא ווייטער הין ; זאגעה , דען דער עוויגע דייסט דיך פליהן . (כג) וואס דיא זאכע בטרופט , דיא וויר מיט זיינע אנדר פראברעדעט האבען — זיהע ! דער עוויגע איזט צויגע צווישן מיר אונד דיר — בלייבט עוויג . (כד) דוד הילט זיך נון אים פעלדע פראברגען , דער גייאמאנדסטאג קאם , אונד דער קעניג זעצטע זיך צור טאפעל . (כה) דער קעניג

באור

וכן תרגמתי . לשלח לי , להנאתי וללמד ידי קשת . (כא) קחנו ובואה , לא אתה בעצמך וקחנו ובוא אלי , כי אין לך לירא כי שלח לך (רש"י) . ואין דבר , רע , ולא תירא ; וכת' יולית מדעס ביש . וטעס הכימן הזה , כי ירא יונתן פן בכיאו לרגיד לדוד יענרו בני אדם נשדה . (כב) שלחך ה' , ה' אמר שתלך לך . (כג) הנה ה' , עד ציניבו לקיים הבדית עד עולם . ויש מחברים עד עולם אל הדבר אשר דברנו אני ואתה , וואמר הנה ה' כו' מאמר מוסגר . ואע"פ שהוא כנגד הנגינה מ"מ ככון הוא לפי הענין ובאה לתרגם לפיהם . (כד) ויקם יהונתן , עמד ממקומו , לפי שאין דרך הבן להיות מוסב אלל אביו , שדרכן לאכול מוסבין על היטות . והיה דוד מוסב בין יונתן ובין שאול , עכשיו שלא בא דוד לא היסב יונתן עד שיסב אבנר מנד שאול , ואחר כך ישב יונתן מנד אבנר (רש"י) . ולדעת יוסיפון היה דוד יושב תמיד מאמאול שאול , ויהונתן מימינו , ועכשיו שלא

(כא) והנה אשלח אתה הנער לך מצא את החצים אם אמר אמר לנער הנה החצים ממך והנה קחנו ובואה פישלום לך ואין דבר חיהוה : (כב) ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך פי שלחך יהוה : (כג) והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד עולם : (כד) ויפטר דוד בשדה ויהי ההדש וישב המלך על הלקחם לאכול : (כה) וישב אל ק' המלך

רש"י

לנחש אם אתה נריך לזרו' : (כא) והנס השלח וגומר . ודרך המזקשהן הירוי הולך עד מקום שרואה שהחץ הולך ואינו יכול לכיון יפה ופעמים שהוא מהפשו וכהן להלן מומנו ופעמים שהוא הולך להלן מן החץ ומחפש והנחש הזה יהיה לך : אם חומר חומר לנער וגו' קחנו ובואה לא אתה בעצמך ממוקם מהצואך וקחנו ובוא אלי כי אין לך לירא כי שלח לך הקצ"ה חפץ שתהא כאן ולא תירא ואפי' שמעתי מהבא רעה : (כב) ואם כה חומר וגו' לך כי שלחך . הקצ"ה חומר לך לזרוח ולהמלט : (כג) והדבר אשר דברנו ברית שכתנו יחד הנה ה' ציני וצניק עד על חותו דבר : (כה) אל מושב הקיר

הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבֵי פְּעָעִים וּפְּעָעִים
 אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקַּם וַיְהוֹנָתָן
 וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵר מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד
 מְקוֹם דָּוִד : (כו) וְלֹא־דָבַר
 שְׂאוּל מֵאוֹמְרָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
 אָמַר מִקְרָה הוּא בְלָתִי טָהוֹר
 הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר : (כז) וַיְהִי
 מִמִּחְרַת הַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
 מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־
 יְהוֹנָתָן בְּנֵי מְדוּעָ לֹא־בָא בְּיָדִי יֵשׁוּ
 גַם־הַמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם :
 (כח) וַיַּעַן

קעניג נאם זיינען זיין, וויא גוועהנליך אן
 דער וואנד, יהונתן בעגאב זיך אויף
 זיינען פלאץ, אונד שאול צור זייטע
 קאם אבנר צו זיצן, דוד'ס שטעללע
 אלזא בליב לעער. (כו) שאול זאגטע
 אבער אן דיועם טאגע קיין ווארט, דען
 ער דאכטע: עם מאג איהם וואס פאר
 גפאלן זיין, פיללייכט איינע אונרייניג
 קייט, דען ער העלט זיך ניכט ריינליך.
 (כז) דעם טאגס דארויף, אלס דען
 צווייטן ניימאָנדרסטאָג, וואר ווידר דוד'ס
 שטעללע לעער. דא שפראך שאול צו
 זיינעם זאָהנע יהונתן: ווארום איזט
 ישי'ס זאָהן ניכט צור טאָפֿעלגעקאָממען,
 זאָ וואָהל געסטרון אלס הייטע:
 (כח) יהונתן

רשי

באור

סקיר. צראש המטה אלל הקיר: ויקם
 יהונתן. עמוד ומוקומו לפי שאין דרך
 הצן להיות מוסב אלל אצו. שדרכן היה
 לחכול מסובין על המטות והיה דוד
 מוסב בין יהונתן ובין שאול עכסיו שלא
 בא דוד לא הסויב יהונתן עד שישב אבנר
 מצד שאול ואחר כך ישב יהונתן מוצד
 אבנר ואם תאמר לא ישב כלל הרי הוא
 אומר ויקם יהונתן מעל השלחן מכלל
 שישב: (כו) מקרה הוא קרי ראה:
 בלתי טהור הוא. ועדיין לא טבל לקריו
 שאילו טבל לקריו אין צריך הערב שמש
 לחולין: כי לא טהור. זו היא נתינת
 טעם לדבר לפי שאינו טהור לפיכך לא
 בא שלא יטמא את הסעודה: (כז)
 מומחרת החדש. מומחר' חידוש הלכנה:
 השני. ציוס שני לחדש: (כט) והוא
 לזה

בא דוד כמזא ישב אבנר משמאל שאול. וטעם
 ויקם לדעתו אינו קם ממקומו אשר ישב, אלא
 סר ממקומו אשר היה בו לישוב אל הלחם.
 ואמת כן הראתו בהרבה מקומות, ובכח מלת
 ויקם גם הפעל השייך אל הענין, והוא וישב,
 וכן וירא ויקם לקראתם, שבכח ויקם פעל
 וילך השייך גם אל הענין, וכאילו נאמר כאן:
 ויקם יונתן וישב. אומלת וישב עומד במקום
 שנים. וכן תרגמתי. (כו) מקרה הוא,
 אמר שאול מקרה הוא שקרה לו שלא בא אל
 הלחם, לא במרד ובמעל, או אולי בלתי טהור
 הוא ששימש מטתו, והוא טמא עד הערב, כי
 לא טהור הוא, ר"ל שלא נשמר מלשמש מטתו,
 כי טבעו היה טטה אל רבוי המעל, כמו
 שנתבאר מענינו, ולזה נשמר מלבוש א שלחן
 המלך, כי לא נכון שיאכלו הטמא והטהור
 יחדיו בשולחן המלך. כ"כ הרלב"ג ומהר"י
 אברבנאל, והוא הנכון בפי' הכתוב. וי"מ
 כי לא טהור, ועדיין לא טהור מטומאתו,
 ואינו מתישב אל לשון הכתוב, גם אין טעם
 למלת כי. (כז) מומחרת החדש השני,
 מומחרת יום הקודש הראשון שהיא יום הקודש
 השני יוד ב השני

(כח) יהונתן אנטווארטטע דעם שאול : דוד האט זיך פֿאַן מיר אורלויב נאָך בית- לחם אויסגעבעטן . (כט) אונד גואַנט : לאס מיך האָר הינרייזן , דען וויר האַבען אין פֿאַמיליענפֿעסט אין דיוער שטאַט , מיין ברודר האַט עס מיר אָן זאָגן לאַסן , ווען איך גנאָדע און דיינען אויגען געפֿונדען , זאָ מעכטע איך מיך (פֿאַן מיינען געשעפֿטן) לאַז רייסען , אונד מיינע ברירר בעזוכען , דאָהער איזט ער ניכט צור קעניגליכען טאַפֿעל געקאָממען . (ל) דאָ ענט- בראַנטע שאולס צאָרן איבער יהונתן , אונד שפראַך צו איהם : פֿרקעהרטער , ווידערשפענויגד זאָהן ! ווייס איך דען ניכט

(כח) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שָׁאוּל בִּישָׁאֵל נִשְׂאֵל דָּוִד מֵעַמִּדֵי עַד-בֵּית-לָחֶם; (כט) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר יְהוֹיָדָה לְיְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְעָתָה אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָהּ נָא וְאַרְאֶה אֶת-אַחֵי עַל-כֵּן לֹא-בֹא אֶל-שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: (ל) וַיַּחֲרֶ-אֶף שָׁאוּל בְּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּךָ גַּעְוֹת הַמְרִדוֹת הֵלוֹא יִדְעָתִי כִּי-בַחַר

כאור

רשי

השני . (כט) והוא צוה לי אחי , הדבר הזה יש לך זכח משפחה טוב אחי להגיד לי , וכן ויטו אל יוסף לאמר (בראשית כ"ט) פ' צו אל שליחם לאמר ליוסף . וטעם הוא כמו וואו , וזו הישר במקום הטובה , ודברים כן . אמלטה נא , מעבודת המלך מעט , ואלך לראות את אחי (רד"ק) . (ל) בן געוה המרדות , מלת געוה כנזרת לדעת רש"י מן נעווד , ולדעת רד"ק שראו עוה , והוא תואר לנקנה , ופירושו בן של אשה געוה המרדות . והנכון כדעת הר"ק"ס , ששראו עוה , והוא תואר לזכר מבנין כפעל , וטעמו עוה ועקום , כלומר איש נפתל אתה ומאונה במרידותך , שתאהב אדם אשר יזיק לך . לבן ישי , כמו בנן . לבשחך , כי ע"י זה לא תשבעל כסאי אכרי , ותמאס ממלךך על ישראל

טוב לי אחי . גדול הבית טוב לי שאהיה שם והוא אחי חליאב : אמלטה . אישקמוני"ר בלע"ז; Emmufser מלה גושנת בלשון בל"ח ענטשלופפן , ענט"ווישן , וכן ראשית י"ט י"ז , שופטים ג' כ"ו חלק יוס אחד ואחבא : (ל) געוה המרדו' לשון געאשה געוה ונדה יולאני' כאשר תאמר זעוה מן זע כן תאמר געו' מן גע והתי"ו מן הדיבוק שהוא דבוק למרדות : המרדות . שהיה ראוייה לרדות ולייסר . דבר אחר כשחטפו בני בנימן מזנות יבש גלעד שינאו לחול בכרמוים היה שאלו ביישן ולא רנה לחטוף

מכלל יופי

(כו) בלתי טהור , זולתי שטהור הוא כלו' שלא אירע בו שום טומאה : (כח) מעמדי , ממני לקח רשוח ולא הלך בלי רשות , והנפעל בודה הענין שאל דוד עצמו מעמדי : (ל) המרדות , שם : לבן ישי , הלמ"ד במקום ב"ח : ביום החדש השני , שם על כל החדש , כי הכלמו עכור ב' דברי' לא אכל עכור דוד ועכור כי

בחר אֶת־הַחֵהָר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבִשְׂתָהֶן
 וּלְבִשְׂת עֵרוֹת אֶמְקָה : (לא) כִּי
 כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל חִי עַל־
 הָאָדָמָה לֹא חָבוּן אֶת־הוּא וּמִלְכּוֹתָהֶן
 וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ יְהוָה לִי כִּי
 בְנֵי־מֹות הוּא : (לב) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן
 אֶת־שָׂאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר יְהוָה
 לָמָּה יוֹמַת מָה עָשִׂיתָ : (לג) וַיִּטַּל
 שָׂאוּל אֶת־הַחֵהָרִית עָלָיו לְהַזְכִּיתוֹ
 וַיַּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָל־הוּא מֵעַם
 אָבִיו לְהַזְכִּית אֶת־דָּוִד :
 (לד) וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלֵחַן
 בְּהַר־יֶזְרָע וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־
 הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב לִי־
 דָּוִד כִּי־הִכְלָמוּ אָבִיו : (לה) וַיְהִי
 בַבֶּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן רֶשֶׁת־דָּוִד
 לְמוֹעֵד

רשי

לחטוף עד שזאתה היא ענמה והעוזה
 פניה ורדפה אחריו : נעות על שם
 הכרמיו והוא גת כמו נעוה ארחתו .
 יטופון נעוהי בחמר ולא מן השם :
 (לד) נעצב אל דוד . ששזיל דוד : כי
 הכלימו אביו . ששזיל דוד : (לה)
 למועד דוד . למועד אשר קבע לו דוד :
 (לו) להעבירו

אביו בדבו ונמעשה (מהכ"ל) . (לה) למועד דוד , הלמ"ד כמו לפי , כלומר לפי אשר יעד דוד
 שיבוא להגיד ביום הג', כ"ש ונסתרתי בשדה עד הערב השלישית (לעיל ה') , וכל היום הג'
 הוא היום המיועד , ובכל עת שיבוא יונתן , בוקר , ונהרים , וערב לעולם נא ביום אשר יעד לו
 דוד , כי לא אמר לא לכל היותר

ניכט , דאס דוא אן דעם זאָהן ישי'ם
 געפאללען פֿינרסט , צו דייער איינגען
 שאַנדע , אונד צור שאַנדע דייער
 מוטטער , דיא דיק געבאָהר .
 (לא) דען זאָל אַנג ישי'ם זאָהן אויף
 ערדן לעכט , קאָן עס מיט דיר , אונד
 דייער רעגירונג קיינען בשטאַנד האָבן .
 שיקע זאָ גלייך הין , אונד לאַס איהן צו
 מיר הער ברינגען . ער איזט דעם טאָדעס
 שולדיג . (לב) יהונתן אַנטוואָרטעטע
 דעם שאול , אונד שפראַך : וואָרום
 זאָלל ער אומגעבראַכט ווערן ? וואָס
 האַט ער דען גטאַהן ? (לג) דאָ וואָרף
 שאול דען שפּים נאָך איהם , איהן צו
 שלאַגען , יהונתן וואוסטע נון , דאָס
 עס פֿאָן זיינעם פֿאַטער בעשלאַסן זיין
 דוד אומצוברינגען . (לד) ער שטאַנד ,
 פֿאַלל פֿרדרוסעס , פֿאַן דער טאַפֿעל
 אויף , אונד נאָם דיזען צווייטען נייאָ
 מאַנדסטאַג קיינע שפּיזע צו זיך , דען
 עס קרענקטע איהן וועגן דוד'ס , אונד
 ווייל זיין פֿאַטער איהן בעשימפֿט האַטע .
 (לה) אַם פֿאַלגענדען מאָרגען גינג
 יהונתן אויפֿ'ס פֿעלד הינום , נאָך דער
 פֿראַב

באור

ישראל . ערוח אמך , כמו רחם אמך :
 והטעם ולנוח רחם אשר ינחמנו , כי
 חרפה היא להוליד בן כמוך הנוחר באשר שניא
 אביו . ואני סנבתי הדבר בתרגומי שלא להוציא
 מפי דבר בלתי יאות . (לג) להכותו ,
 שבעסו לא ידע את אשר הוא עושה , ויבקש
 להשמיד את הירש . כי כלה , נגמר הדבר
 בלב אביו להמית את דוד (רד"ק) . (לד) כי
 נעצב , וגו' , כלומר על ב' דבר'ס לא חכל
 לחס , הא' כי נעצב בעבור דוד , וב' שהכלימו
 אביו בדבו ונמעשה (מהכ"ל) . (לה) למועד דוד ,
 הלמ"ד כמו לפי , כלומר לפי אשר יעד דוד
 שיבוא להגיד ביום הג' , כ"ש ונסתרתי בשדה עד הערב השלישית (לעיל ה') , וכל היום הג'
 הוא היום המיועד , ובכל עת שיבוא יונתן , בוקר , ונהרים , וערב לעולם נא ביום אשר יעד לו
 דוד , כי לא אמר לא לכל היותר

פראמדעדונג מיט דוד, אונד איין קליינר קנאבע מיט איהם. (לו) היר שפראך יענער צו זיינעם קנאבען: לויף היין, אונד זוכע דיא פפייילע אויף, דיא איד אבשיסע. דער יונגע לויף, ער אבער שאס דען פפיייל ווייט איבער איהן הינוים. (לז) אלס דער קנאבע און דיא שטעללע דעם פפייילס ריין גינג, דען יהונתן אבגעשאסן האטטע, ריף איהם דויער נאך אונד זאגטע: דער פפיייל לייגט יא ווייטר היין. (לח) אונד ריף איהם פערנר נאך: געשווינד, איילע! זיימע ניכט! יהונתן'ס קנאבע זאטלטע דיא פפייילע, אונד קאם צו זיינעם דערערן. (לט) דער קנאבע האטטע ניכטס גמערקט, נור יהונתן אונד דוד וואוסטן אום דיא זאכע. (מ) דארויף גאב יהונתן דעם קנאבען פפיייל אונד באגען, אונד זאגטע צו איהם געה! ברינג דיועם נאך דער שטאט.

(מא) דער קנאבע גינג, אונד דוד קאם פאן דער זיד זייטע (דעם שטיינס) דערפאר, פיל אויף זיין אנטליץ צור ערדע, אונד ביקטע זיך דרייאמאל. זיא קיסטען

למועד דוד ונער קטן עמו:
 (לו) ויאמר לנערו רץ מצאנא
 את החצים אשר אנכי מורה
 הנער רץ והוא ירה החצי
 להעברו: (לז) ויבא הנער עד
 מקום החצי אשר ירה והונתן
 ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר
 הלוא החצי ממך והלאה:
 (לח) ויקרא יהונתן אחרי הנער
 מהרה חושה אל תעמד וילקט
 נער יהונתן את החצי ויבא
 לאדניו: (לט) והנער לא ידע
 מאומה אך יהונתן ודוד ידעו
 את הדבר: (מ) ויהן יהונתן
 את פליו אל הנער אשר לו
 ויאמר לו לך הביא העיר:
 (מא) הנער בא ודוד קם מאצל

הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו החצים שלש

באור

רשי

(לו) להעבירו. החצי עבר את הנער: (מא) מאצל הנגב. מוסטר חצן אתה דלקביל דרומ: עד דוד הגדיל. הרבס

אמתין עד הערב הג' אס לא תבוא אלי קודם. (לו) הנער רץ, כראה שהלך הנער ועמד במרחק כמטחי קשת, למען יראה אנה יפול הקץ, ויוכתן ירה ככח להעבי' הקץ את הנער: (לז) ויבוא, ענינו וילך, כמו בא א פרעה, וכן לקמן הנע' בא פ' י"א. וטעם עד כמו א, כאשר הכתוב, כאשר הלך הנער אל מקום החצי ויקרא יונתן אחריו הלא וגו', כי הנער בלכתו ראה כה וכה למצא הקץ, לכן קרא יונתן אחריו אל תבקש עליין, כי הקץ ממך והלאה. וכן עשה בכל קץ שירה, או לא עשה כן לא בחץ אחד לתת סימן לדוד, והנותרים ירה בדרכו, ואין כאן שום תערובות הדברים כאשר ראו קנת. (מ) כליו, כפי' רד"ק נתן לו הקשת והחצים. (מא) מאצל הנגב, כת"י מוסטר חצן דלקביל דרומא, וכן פירשו המפרשים. עד דוד הגדיל, לבכות יותר מיונתן (רד"ק).

כאשר הבי' רד"ק בשרשים בשם המכסר' יונה * שער הכתוב, כאשר הלך הנער אל מקום החצי ויקרא יונתן אחריו הלא וגו', כי הנער בלכתו ראה כה וכה למצא הקץ, לכן קרא יונתן אחריו אל תבקש עליין, כי הקץ ממך והלאה. וכן עשה בכל קץ שירה, או לא עשה כן לא בחץ אחד לתת סימן לדוד, והנותרים ירה בדרכו, ואין כאן שום תערובות הדברים כאשר ראו קנת. (מ) כליו, כפי' רד"ק נתן לו הקשת והחצים. (מא) מאצל הנגב, כת"י מוסטר חצן דלקביל דרומא, וכן פירשו המפרשים. עד דוד הגדיל, לבכות יותר מיונתן (רד"ק).

שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־
רַעְהוּ וַיִּבְכוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוּ עַד־
דָּוָד הַגְּדִיל : (מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ
שְׁנֵינוּ וַאֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זְרַעֵי
וּבֵין זְרַעְךָ עַד־עוֹלָם :

קיסטען זיך איינאנדער , אונד וויינטען
צו זאמען , בעזאנדרס אבער וויינטע
דוד זעהר . (מב) ענדליך זאגטע
יהונתן צו איהם ציהע אין פרידן ! וואס
וויר ביידע ביים נאמען דעם עוויגען
בשוואהרן אונד גזאגט האבען : דער
עוויגע זיין צייגע צווישן מיר אונד דיר ,
צווישען מיינעם אונד דייענעם זאמן , דאן
בלייבט עוויג .

כא (א) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיְהוֹנָתָן בָּא
הָעִיר : (ב) וַיָּבֵא דָוִד נֶכֶח
אֶל־אֲחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן וַיַּחְדָּד
אֲחִימֶלֶךְ לִקְרַאת דָּוִד וַיֹּאמֶר לוֹ
מִדָּוָע אֲתָהּ לְבָדָה וְאִישׁ אִין
אֲתָךְ : (ג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲחִימֶלֶךְ
הַכֹּהֵן הַמֶּלֶךְ צֹנִי דָבָר וַיֹּאמֶר
אֵלַי

כא (א) יענר מאכטע זיך אויף אונד
גינג , אינדעם יהונתן זיך צור
שטאט קעהרטע . (ב) דוד קאם נאך
נוב , צו דעם פריסטער אחימלך דער
איהם ענטגעגן איילטע , אונד איהם
פראגטע : ווארום ביזט דוא זא אליין ?
דזאסט נימאנד ביין דיר ? (ג) דוד
אנטווארטטע דעם פריסטר אחימלך :
דער קעניג דזאט מיר עטוואס אויף
געטראגן , אונד דאבייא גזאגט : נימאנד
דארף

באור

רש"י

הרבה לצכות : (מב) לך לשלום *
והשבעה אשר נשבענו ה' יהיה עד עלי
עד עולם :

כא (ב) ויחדד , עיין לעיל (יגז) *
(ג) פלני אלמוני ,
פלני
(ג) ואת הנערים יודעתי * לשון טורה הנערים אשר ילחו עמי
הטרחתי לרוץ לפני אל מקום פלוני למוני : יודעתי * כמו ויודע צהס
אנשי סוכות : פלוני אלמוני * מכוסה אלמון מאין שם שאיני חפץ להזכיר
כי דבר סתר הוא * פלוני כמו כי יפלא יתכסה : (ד) הו הכוונת * אם הוין
חומשה

מכלל יופי

כי הכלימו : (לו) להעבירו , הנער או מקו המטרה : החצי , היו"ד נוסף , והראוי החץ
והצ"די ראוי להדגש ובא הנח המורתו : (מא) הנגב , דומדבר ומקום החרב
ויבש : לאפיו , ל' במקום על : (מב) נשבענו , זכור , אנחנו , הכפל לחזק :
כא (ב) נכרה , אל נכרה' נוספת שדומלה מלעיל : (ג) יודעתי יו"ד במקום
ה"א , ויתכן שיהי' היו"ד שורש ושהי' מכנין פועל'הנוסף , פלוני , מן פלא ,
אלמוני , מן אלם , ומלת פלוני יאמר על בעל המקום לא על המקום :
(ד) חם

דארף פאן דעם גשעפטע ערפאָהרען , אין וועלכס איך דיך שיקע , ניכטס פאן דעם , זא איך דיר אזויפגעטראגען . מיינע יונגען האבע איך אן איינן גוויסען געהיימן ארט בעשירן . (ד) האסט דו גו עטוואס בייא האנד , עטווא פֿינף בראָדע , אָדר זאָ פֿיל הוא זאָנסט האסט , גיב נור דער ! (ה) דער פריסטר אנטווארטטע דעם דוד אונד שפראך : גמיינעס בראָד האָבע איך ניכט , וואָהל אָבער הייליגס . ווען דיא יונגען זיך נור דער ווייבער ענט האלטן האָבען . (ו) דוד אנטווארטטע דעם פריסטר , אונד שפראך צו איהם : וואָהל האָבען וויר אונס דער ווייבער ענטהאלטן , זייט געסטן אונד פֿאָר געסטן , זייט מיינער אַבריווע נעמליך . אויך זינד דיא גרעהטע דער יונגען ריין . ווען נון זאָ דיא ארט איזט בייא גמיינס , גשווייגעעצט ; עס זאָלל שאַן אין דען גרעהטן ריין געהאלטן ווערן . (ז) דער פריסטר גאב איהם אַלואַ הייליגעס

באור

פלני מן כי יפלא ממך דבר , שהוא מכוסה ונעלם , ואלמני מן אלם - כלומר מקום שזוי אתה רשאי לשמוע ממנו דבר . (ד) או הנמצא , אם אין חמשה חזלי מה שנמצא בידך (רש"י) . (ה) אם נשמרו הנערים , דרך כבוד ול"אס נשמרת , וכמוהו וירדו כל עבדיך אלה אלי (ד"ק) . (ו) עצורה לנו , כת"י מרחקא לנא . קודש , טהורים (רש"י) . והוא דרך חול , פי' אס כן דרכנו בדברי חול , לטהר עצמנו , מכ"ס היום . יקדש בכלי , תנה לנו קודש , ואל תדאג כי יקדש בכלי , נשמרו וכו' שיהיה נקדושתו בכלים טהורים , כי כלי הנערים טהורים הם . (ז) לחם חם , לא חוס ממש , כי אפיית לחם הפכים לא היתה דווקא שבת , ומערב שבת

אלי איש אל ידע מאומה אתה הדבר אשר אנכי שלחתי ואשר צויתיה ואת הנערים יודעתה אל מקום פלני אלמני : (ד) ועתה מה ייש תחת ידך חמשה לחם תנה בידי או הנמצא : (ה) ויען הכהן את דוד ויאמר אין לחם הל אל תחת ידי כי אם לחם קדש יש אם נשמרו הנערים אך מאשה : (ו) ויען דוד את הכהן ויאמר לו כי אם אשה עצרה לנו פתמל שלשם בצאתי ויהיו כלי הנערים קדש והוא דרך חל ואף ביהיום יקדש בכלי : (ז) ויהן לו הכהן

רש"י קדש

חמשה תן לי מה שנמצא בידך : (ד) אך מאשה . בקושי אני מאכילן לזרים אך זה ה"א שאכילנו לטמאי' : (ו) עצור לנו . עצורה ממנו : ויהיו כלי הנערי קדש . טהורי' : והוא דרך חול . והלחם משנסתלק מעל השלחן והקטירו בזיכין קרוב הוא להיות חולין שינא מידו מעילה משהיה לו שעת היתר לכהנים : ואף כי היום יקדש בכלי . ואפילו אם היום היתה תחלה קדושתו על השלחן היית זקוק ליטלו משם ולהאכילנו שאחזו בזלמוס ומסוכן הוא כך מפורש בזמנחות : (ז) לשום לחם

קָדַשׁ כִּי לֹא־הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי־
 אִם־לֶחֶם הַפְּנִים הַמּוֹסְרִים
 מִלִּפְנֵי יְהוָה לָשׂוּם לֶחֶם חֵם
 בַּיּוֹם הַלְקָחוּ : (ח) וַשֵּׁם אִישׁ
 מֵעַבְדֵי שָׂאוּל בַּיּוֹם הַהוּא נִעְצַר
 לִפְנֵי יְהוָה וַשְּׁמוֹ דָּאָג הַאֲדַמִּי
 אֲבִיר הַרְעִים אֲשֶׁר לְשָׂאוּל :
 (ט) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲחִימֶלֶךְ וַאֲיִן *
 יִשְׁפֹּה תַחַת־יָדְךָ חֲנִית אוֹ־חֶרֶב
 כִּי גַם־חֶרְבִי וְגַם־כְּלִי לֹא־
 לָקַחְתִּי בְיָדִי כִּי־הָיָה דְבַר־הַמֶּלֶךְ
 נְחוּץ : (י) וַיֹּאמֶר הַבְּהֵן חֶרֶב
 גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי אֲשֶׁר־הַכִּיתִי
 בְּעַמְק הָאֵלֶּה הַנֵּה־הִיא לוֹטָה
 בַּשְּׂמֵלָה

הייליגעס , ווייל ער זאנסט קיין בראד
 האטטע , אויסער דיא שויא בראדע דיא
 זא עכן פאר דעם עוויגען וועג גענאממען
 וואורדן , אום פרישעס בראד הינצו
 זעצן , וועלכס איממער גלייך ביים וועג
 נעהמן גשאר . (ח) אן דיזעס טאגע
 הילט זיך איינער פאן דען דיהנרן שאולס
 דארט אויף , פאר דעם עוויגן , ער היס
 דואג אדומי , אונד וואר דער אבראויפ
 זעהר דער הירטן שאולס . (ט) דוד
 שפראך צו אחימלך : האסט דוא ניכט
 איינען שפיו , אדר איין שווערד בייה
 האנר ? דען זא גאר מיין שווערד , אדר
 זאנסט וואפען האבע איך ניכט מיטנעמן
 קענן , זא דרינגענד וואר דעם קעניגס
 אויפטראג . (י) דער פריסטער אנט
 ווארטטע : דאז שווערד פאן גלית דען
 פלשתי , דען דוא אים לינדן טאהל
 ערשלאגען האסט , עס ליגט אין איין
 טוך

רשי

באור

חם • אחר ציוס הלקח זה ורבותינו
 אמרו חם ציוס הלקחו חם ציוס סילוקו
 חם ציוס סדורו : (ח) אביר הרועים •
 אב בית דין : נעצר לפני ה' • עוצר עצמו
 לפני אהל מועד לעסוק בתורה :
 (ט) ואין יש פה • ואם יש פה : נחון •
 צבאילו' : (י) לוטה • כרוכה • וכן
 וילט פניו באדרתו (מלכי' א' ט) : אחרי
 האפוד • אחר ששאל

שבת היו אופין אותו , אלא ככה אותם כן נגד
 המוסרים שהיו יבשים • זה פשוטו של מקרא •
 ורז"ל דרשו במנחות (דף צ"ו) סלוקו חם
 כסידורו • ביום הלקחו , הלקיחה והשימה
 היתה כאחת , כמו שאחז"ל , טפחו של זה כנד
 של זה , שנאמר לפני תמיד , שלא יהא שולחן
 בלא לחם • ומלת ציוס כמו צעת , כהוראתו
 בכמה מקומות • (ח) דואג אדומי , גר
 בארץ אדום , לפיכך קראו אדומי , וכן אוריה
 החתי , מיוחסים ע"ש מקומם שהיו גרים בהם
 (רד"ק) • וכן דעת ריב"ל בחלק (דף ק"ו) •
 נעצר , מן נעצרה כל איתך (שופטים י"ג
 ט"ו) והוא בא להתפלל או לזנוח קודם שבא דוד , ונעצר שם עד עתה • אביר הרועים , הגדול
 שבהם וממונה עליהם • כן פי' רד"ק ורלב"ג וכן תרגומתי • (ט) ואין , חיר"ק כמו כד"י • ורד"ק
 הביא הרב' כמוהו • נחון , ענינו לפי מקומו , לשון מהירות כת' צבאילו , ואין לו ריע במקרא •
 (י) לוטה , ענין סתר וכסוי , והה' אבנוי אל החרב שהיא נקבה • אחרי האפוד , היתה תלויה
 אחרי המקום אשר מונח האפוד (מרד"ק) • ורש"י כת' יבתר דשאל ליה באפודא , ואובה
 דרשות

טַעֲמוּ בְּעֵינֵיהֶם וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם
 וַיָּחֹזְרוּ עַל־דִּלְהוֹת הַשָּׁעַר וַיִּוָּרְדוּ
 רִירוּ אֶל־זִקְנָו : (טו) וַיֹּאמְרוּ
 אֲכִישׁ אֶל־עַבְדֵּי הַהֵבֶה תְּרִיאוּ
 אִישׁ מִשְׁתַּנְּעֵ לְמַה תְּבִיאוּ אֹתוֹ
 אֵלָיו : (טז) חָסֵר מִשְׁנָעִים אֲנִי
 כִּי־הִבֵּאתֶם אֶת־זֶה לְהִשְׁתַּנְּעֵ
 עָלַי הֵבֶה יָבוֹא אֶל־בֵּיתִי :

כב (א) וַיִּלְךְ דָּוִד מִשָּׁם וַיִּמְלֹט
 אֶל־מְעַרְתַּ עַדְלָם וַיִּשְׁמְעוּ
 אָחָיו וְכָל־בֵּית אָבִיו וַיִּרְדּוּ אֵלָיו
 שָׁמָּה : (ב) וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל־
 אִישׁ מְצוּק וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ
 נִשְׂאָה וְכָל־אִישׁ מֵרֶגֶץ וַיְהִי
 עֲלֵיהֶם לְשֹׁר וַיְהִי עִמּוֹ כְּאַרְבַּע
 מֵאוֹת אִישׁ : (ג) וַיִּלְךְ דָּוִד מִשָּׁם
 מִצְפָּרָה מוֹאָב וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֶלֶךְ
 מוֹאָב

וּדְ טַאֲלָל אֹנְטֵר אִיהֲנֵעֵן , שְׂרִיב אֹיִף
 דִּיא טַהִירֵעֵן דַּעַם טַאֲהֵרִם , אֹנְר לִים דַּעֵן
 גַּיִפֵּעַר אִיכַעַר דַּעֵן כְּאַרְט טַרִיפֵן .
 (טו) דַּא זְאָגְטֵע אִכִּישׁ צוֹ זִינֵעֵן דִּיהֲנֵרֵן :
 אִיהֵר זַעֲהֵט יֵא , דַּעַר מַעֲנַשׁ אִיזֵם
 וּזְאֵהֲנֹוִינִיג , וּזְאָצוֹ בְּרִינְגַט אִיהֵר אִיהֵן צוֹ
 מִיר ? (טז) פִּיהֲלַע אִיךְ מֵאָנְגַעַל אֵן
 וּזְאֵהֲנֹוִינִיגֵעֵן , דַּאָם אִיהֵר מִיר דִּיזַעֵן
 בְּרִינְגַט , בִּיֵא מִיר אֹנֹוִיז צוֹ טַרִיבֵן ?
 זְאָלֵט' אִיזֵן זְאָלְכַעַר אִיזֵן מִיזֵן רַחוּז
 קַאָמַמַעֵן ?

כב (א) נֹון פֶּרְלִים דֹּוד דִּיזַעֵן אָרְט
 אֹנְר פֶּלִיכְטֵטַע זִיךְ נֵאָךְ דַּעַר
 הַעֲהֲלַע עֲדוֹלַם , אֵלַם זִינֵעַ בְּרִידֵר ,
 אֹנְר דַּאָן גַּאנְצַע הוּיז זִינַם פֶּאָטֵרַם דִּיזֵם
 הַעֲרַטַע , רִיזֹוֹטֵן וִיא צוֹ אִיהֵם הִינְאָב .
 (ב) הִיר פֶּרֹוֹאֲמֵלְטֵן זִיךְ צוֹ אִיהֵם אֲלַעֲרֵ
 לִיֵא פֶּרֹוֹאֲנִגְלִיקֵטַע לִיֵטַע , לִיֵטַע דִּיא
 פֶּאָן שוֹלְדֵהֲעֵרֵרֵן גִּרִיקֵט , אֲדַר זְאָנֹוֹט
 בְּטַרִיבֵטֵן גַּמִּיהֵטֵם וּזְאָרֵן , וּזַעֲהֲלֵטֵן אִיהֵן
 צוֹ אִיהֵרֵם אֲבֵרֵהוּיִפְטַע , אֹנְר כְּלִיבֵן בִּיֵא
 אִיהֵם , אֹנְגַפֶּעַהֵר פֶּיר הוֹנְרֵרֵט מֵאָן .
 (ג) דֹּוד רִיזֹוֹטַע פֶּאָן דַּא אָב , נֵאָךְ מַצְפָּה
 מוֹאָב , אֹנְר כַּאֵט דַּעֵן קַעֲנִיג פֶּאָן מוֹאָב :
 לֵאָם

רשי

ריר וכן צריר חלמות וכן רר צשרו :
 (טז) הזם יבא אל ביתי לשון תמים
 ולכך נקוד חטף פתח ורפי :
 (ד) וישבו
 מדק השכל , כמו העשק יכולל חכם (קהלת ז') . בידם , כלומר כשהי בקרנס .
 ויהו , ענינו עשות כוונות ורשמים . רירו , הרוק הדק הנוטף מן הפה . (טז) חסר
 משוגעים , האם תחשבו חסרון שאין נבית משוגעים ? כן פשוטו של מקרא . והדרש פי
 אשת אכיש ובתו משוגעות היו ואמר התחסר נבית משוגעים ?
 כב (ב) מצוק , מי שמנחתו מנוקת לבו , מפני היותו עשוק ורען , ואין לו כח
 לעמוד מפני אויביו

באור

וישנו , הוי' תמורת ה"א לה"פ , כמו ויש
 האחד את האחד (ש"ב י"ד) שלש אמות חש
 (יחזקאל א') . טעמו , שכלו , ועיין מ"ש צה
 בעל זמירות ישראל (תהלים ל"ד א') .
 ויהוה ללל , א' מהוראות שורש זה שגוען וישיא
 מדק השכל , כמו העשק יכולל חכם (קהלת ז') . בידם , כלומר כשהי בקרנס .
 ויהו , ענינו עשות כוונות ורשמים . רירו , הרוק הדק הנוטף מן הפה . (טז) חסר
 משוגעים , האם תחשבו חסרון שאין נבית משוגעים ? כן פשוטו של מקרא . והדרש פי
 אשת אכיש ובתו משוגעות היו ואמר התחסר נבית משוגעים ?
 כב (ב) מצוק , מי שמנחתו מנוקת לבו , מפני היותו עשוק ורען , ואין לו כח
 לעמוד מפני אויביו

לאם דאך מיינן פאטר, אונד מיינע מוטער
 אונטער אייך וואַנדלן, ביז איך אייגמאל
 ווייס, וואָס גאט מיט מיר פֿאַר האט.
 (ד) ער פֿיהרטע זיא פֿאַר דעם קעניגע
 פֿאַן מואב אויף, אונד זיא בליבן בייא
 איהם דיא גאַנצע צייט דאָ דוד אין דיא
 פֿעסטע לאַג. (ה) איינסט זאָגטע דער
 פראָפֿעט גר צו דוד: בלויבע ניכט פֿערנר
 אין דער פֿעסטע, פֿרלאַס זיא, אונד ציה
 אין דאָן לאַנד יהודה. דוד צאָג וועג,
 אונד קאַם אין דען וואַלד חרת. (ו) שאול
 ערפֿוהר דאָס מאַן פֿאַן דוד אונד זיינן
 לייטען נאַכריכטע האַבע. אַלס ער
 איינסט בייא גבעה אין איינס שאַטיגטן
 בוש אויף איינר אנהעהע זאָס, מיט דעם
 שפּיס אין דער האַנד, אונד אַללע זיינע
 האַפֿבעדיהנטן אום איהן הערום
 שטעהענד

מואב יצא־נא אָבי וְאָמִי אַחֲבָם
 עַד אִשֶׁר אָדַע מִדֹּי־עֵשׂוֹר־לִי
 אֱלֹהִים: (ד) וַיִּנָּחֵם אֶת־פְּנֵי מֶלֶךְ
 מוֹאֵב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל־יְמֵי הַיּוֹת־
 דָּוִד בְּמִצְוֵהָ: (ה) וַיֹּאמֶר גֵּר
 הַנְּכִיָּה אֶל־דָּוִד לֹא תֵשֵׁב
 בְּמִצְוֵהָ לָךְ וּבְאֶרֶץ־לָהּ אֶרֶץ
 יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיֵּבֵא יַעֲרֵךְ חֶרֶת:
 (ו) וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל כִּי נֹדַע דָּוִד
 וְאֲנָשִׁים אִשֶׁר אָהָו וַשָּׂאוּל יֹשֵׁב
 בְּגִבְעָה תַּחַת־הָאֲשֵׁל בְּרָמָה
 וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ וְכָל־עַבְדָּיו נְצָבִים
 עָלָיו

באור

רשי

ועוסקיו. (ד) במצודה, י"א הוא מנפה
 מואב זכר, ואין כן משמעות לטין הכתוב,
 משמע יסבו חנותיו במנפה עם מלך מואב
 כל ימי היות הוא במצודה! והוא חס ככין
 חזק, או סלע גבוה, כל שאין נקל לבוא א'
 היושב שם וללכוד אותו (עיין להלן כ"ג ט"ו).
 (ה) יער חרת, כת"י חורשא דחרת. ביער
 הזה היו מקומות הרבה להסתר שם, כמו
 מנדות ומערות וכדומה. (ו) כי נודע,
 עד עתה לא נשמע ממונו דבר, ולא נודע
 מקומו איה, ועתה שמע שהוא בארץ יהודה.
 האשל, יתכן שהוא כרדף א חורש, שהוא
 קיבץ של חילניות כמו יער קטן, או כטובעית
 על סדר ומערכת, כ"ש רש"י על פסיקו"טע
 אשל, פדס היה. וכן דעת רב או שמואל.

כב (ד) וישבו עמו כל ימי היות
 דוד במצודה. סמוך למואב
 וכשינא דוד משם ליער חרת הרג מלך
 מואב את חביו ואת חמו וחחיו חון
 מואב שבהם שהייהו נחש העמומי
 והוא החסד שאמר דוד כאשר עשה
 חביו עומדי חסד כדליתא בנודרש רבי
 תנחומא: (ו) כי נודע דוד. כי
 התבונן להשמר ממונו: תחת האשל
 ברמה. אחת שהיתה בגבול בנימין
 ורבותינו

מכלל יופי

כב (א) מערת עדלם, חפירה תחת הארץ: (ב) מצוק, תואר, ענין צרה:
 נשא, כאל"ף ובסגו"ל שרשו נשה והוא המלוה: (ד) וינחם, ענין הולכה
 והנהגה: (ה) יער חרת, חרת שם המקום וכת"י: (ו) האשל, בלשון רז"ל
 אשלי

שמואל א כב

תרגום אשכנזי עט

עָלְיוֹ: (ז) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לְעַבְדָּיו
 הַנִּצָּבִים עָלָיו שְׁמְעוּנִי בְּנֵי
 יְמִינִי גַם־לְכַלְכֶּם יִהְיֶה בֶן־יִשְׁי
 שְׂדוֹת וּכְרָמִים לְכַלְכֶּם יִשִּׁים
 שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת:
 (ח) כִּי קִשְׁרָהֶם כָּלְכֶם עָלַי וְאִין־
 גָּלָה אֶת־אָזְנִי בְּכַרְת־בְּנֵי עַם־
 בְּדִישֵׁי וְאִין־חָלָה מִכֶּם עָלַי
 וְגָלָה אֶת־אָזְנִי כִי הִקִּים בְּנֵי אֶת־
 עַבְדֵי עָלַי לְאַרְבַּ כַּיּוֹם הַזֶּה:
 (ט) וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדָמִי וְהוּא נִצָּב
 עַל־עַבְדֵי־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר רְאִיתִי
 אֶת־בֶּן־יִשְׁי בָּא נִבְּהָ אֶל־אֲחִימֶלֶךְ
 בֶּן־אֲחִיטוֹב: (י) וַיִּשְׁאַל־לוֹ
 בִּיהוֹה וַיְצִידָהּ נָתַן לוֹ וְאֵת חָרֵב
 גְּלִית הַפְּלִשְׁתִּי נָתַן לוֹ:
 (יא) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ לְקַרְא אֶת־

שטעהענד . (ז) רעדטע ער דיזע אום
 איהן שטעהנדין דיהנר אן : הערט דאך
 בנימניטר ! ישי'ם זאהן ווירד וואהל אייך
 אללן אקער אונד וויינבערגע שענקן ,
 אייך אללע צו פירשטן איבר טויזנדע
 אונד הונדרטע מאכן . (ח) דאס איהר
 אללע אייך ווירד מיך פֿרבינדעט , אונד
 קיינר מיר ענטדעקט , דאס מיין זאהן
 מיט דעם זאהנע ישי'ם איינן בונד
 גשלאסן ; קיינר אונטר אייך האט
 מיטליידן מיט מיר , אונד גיבט מיר
 נאכריכט . עס ליגט נון אס טאנע , דאס
 מיין זאהן מיין קנעכט . וויפֿנוויגעלט
 האט , מיר נאך קראן אונד לעבן צו שטע־
 הן . (ט) דא דוף הואג דער אדומי
 וועלכר מיט אונטר שאולם האפֿריהנרן
 גשטאנדין , אונד שפראך : איך האבע
 ישי'ם זאהן נאך נב קאמען זעהן , צו
 אחימלך זאהן אחיטוב . (י) דויר
 פֿראגטע פֿיר איהן דען עוויגן , אונד גאב
 איהם דיזע צעהרונג , אויך האט ער
 איהם דאו שווערד דעם פלשתי גלית
 געגעבן . (יא) דאשיקטע דער קעניג
 הין , ליס דען פריסטר אחימלך זאהן
 אחיטוב'ס

אחימלך רש"י

באור

ורבותיו אמרו היא היתה רמה של
 שמואל ושני מקומות סוכן מדרשו
 ושאל יושב בגבעה בזכות האשל הגדול
 אשר ברמה שהיה מתפלל עליו:
 (יג) ושאל

ביבשה (ל"א ט"ו), וכדברי הימים נאמר תחת
 האלה, לא ודחי מה שנאמר להבין אשל על
 הקורט כולו נאמר, וכדברי הימים על המקום
 הפרטי נאמר אז באשל אשר נקב' צו ותרגום
 של מרשואשל (אין בוש, גביש) וטעם
 תחת על הגל המונן מעניני . ברמה , שם
 דבר , לא שם ענש של עיר , והוא מקום גבוה
 וחניתו בידו , בימים ההם היה חנית ביד
 ואין חולה מכס , כת"ולית דכאיב עלי , אשר ירגש עמי כאבי וכערי . לאורב , נאמר
 סתם , וכמשמעותו כל דבר האפשר ליקח ממנו , והוא נפשו ומלכותו , וכן תרגמתי .
 כיום הזה , אין עוד ספק בדבר , לא נרור כיום הזה . (ט) והוא נצב , ענינו לפי
 פשוטו אשר היה נצב בתוך עבדי שאל . ו"ת והוא מנחל על עבדי שאל , ואין נסוך לפי
 ההמשך

אחיטוב'ם, ואמט וזינר גאנצן פריסטער-
 ליכן פאמיליע צו נוב פאר ויך פאדרן,
 אונד זיא קאממן אללע פאר דען קעניג.
 (יב) שאול רעדעטע זיא אן: הערע
 זאָהן אחיטוב'ם! דיור שפראך: הירבין
 איך מיין הערר! (יג) ווארום, שפראך
 שאול צואיהם, האבט איהר, דוא אונד
 יש'ים זאָהן, איך ווידר מיך פֿרבינדט?
 האסט איהם שפיזע אונד וואפֿן געגעבן,
 פֿיר איהן גאט גפֿראגט, האָס ער, וויא
 נון קלאר אס טאָגע ליגט, מיר נאך
 קראָנע אונד לעבן שטעהע.
 (יד) אחימלך אנטווארטטע דעם
 קעניגע אונד שפראך: ווער אונטר דיין
 דיהנרן אללע, איזט וויא דוד, זאָ טרייא,
 שאן פֿאן יינע לויט אין בווענונג? דעם
 קעניגס אייראם, דער אנגזעהנסטע אן
 דינים האפֿע! (טו) האָבע איך הייטע
 דאָ ערשטעמאָהל פֿיר איהן גאט
 גפֿראגט? פֿערן פֿאן מיר! דער קעניג
 בשולדיגע זיין דיהנר, אונד מינס
 פֿאטרם

אחימלך בן אחיטוב הכהן ויאת
 כל בית אביו הכהנים אשר
 בנב ויבאו כלם אל המלך:
 (יב) ויאמר שאול שמענה בן
 אחיטוב ויאמר הונני אזני:
 (יג) ויאמר אלו שאול למה
 קשרתם עלי אתה ובן ישי
 בתה לך להם וחרב ושאל לך
 באלהים לקום אלי לארב פנים
 הנה: (יד) ויען אחימלך את-
 המלך ויאמר ומי בכל עבדיך
 ברוד נאמן וחתן המלך וסר א-
 משמעוהך ונכבד בביתך:
 (טו) היום החלתי לשאול לך
 באלהים חלילה לי אל ישים

המלך בעבדו דבר בכל בית

איוק יחירו אבי

באור

רש"י

ההמשך והענין . (יד) ומי בכל עבדיך ,
 שער הכתוב לפי המשך : מי בכל עבדיך
 באמן וסר א משמעך כדוד , אשר הוא חתן
 המלך והנכבד בביתך . (טו) היום החלתי
 טעמו כ"ש המפרשים , וכי היום החלתי
 לשאל ? הלא רגיל אני בכך , לפי שהולך
 במותיק , כי אהה שמתהו למליך ומביא את
 העם . חלילה לי , מעשות דבר זה במרד
 ובמעל

(יג) ושאל לו בחלטים . עשיתו מלך
 שאין נשאלים בחורים ותומים להדיוט :
 (יד) וסר אל משמעך . כמו ויסורו
 חליו וקרב לשמושך וחל שמע דברך וכי
 היה לי להסנין שאינו האלך בשליחותך :
 (טו) היום החלתי לשאל . בתמיה
 זה ימים רבים שגורך הסבור צו שמינסו
 מוניח

מכלל יופי

אשלירברבי, ור' יונה אמר אפשר שהוא האילן שקורין טמר"יו : (ח) קשרתם ,
 מרדתם : בכרה, בריח : (ט) נצבכו', משמש דבר והפכו : (יד) אל משמעך ,
 בלו' נשמע אליך : (טו) היום החלתי כו' , [ויל בלא חמיה' אל חאשימני , כי
 באמת

אָבִי כִּי לֹא־יָדַע עֲבֹדְךָ בְּכָל־זֹאת
 דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל : (טו) וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ מוֹת הַמּוֹת אַחִימֶלֶךְ אֶתֶּה
 וְכָל־בֵּית אָבִיךָ : (יז) וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ לְרָצִים הַנִּצְבִּים עָלָיו
 סִבּוּ וְהַמִּיתוּ כִּי־הִנֵּי יְהוָה כִּי גַם־
 יָדָם עִם־דָּוִד וְכִי־יָדְעוּ כִּי־בָרַח
 הוּא וְלֹא גָלוּ אֶת־אָזְנוֹ וְלֹא־אָבְנוּ
 עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ לְשַׁלַּח אֶת־יָדָם
 לִפְגַּע בְּכַהְנֵי יְהוָה : (יח) וַיֹּאמֶר
 הַמֶּלֶךְ לְדוּיָג כִּב אֶתֶּה וּפְגַע
 בְּכַהְנֵים וַיִּסֹּב דוּיָג הַיְהוּדִי
 וַיִּפְגַּע־הוּא בְּכַהְנֵים וַיִּמָּתוּ בַּיּוֹם
 הַהוּא שְׁמֹנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נִשְׂא
 אֶפֶוד בָּד : (יט) וְאֵת נֹב עִיר־
 הַכַּהְנֵים הִפָּה לְפִי־חָרֵב מֵאִישׁ
 וְעַד־אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד־יֹנֵק
 וְשׁוֹר וַחֲמֹר וְשָׂה לְפִי־חָרֵב :
 (כ) וַיִּמְלֹט בֶּן־אָחִיזֶלֶךְ
 בֶּן־אֶחָטוֹב וַיִּשְׁמוּ אֲבִיתָר וַיִּבְרַח

פֶּאֶטְרָס הוּיז נִכְט ; דַּעַן דִּיין דִּיהֶנֶר
 וואוּזטע פֶּאָן דִּיזס אַללס נִכְט דַּאָן
 מינֶרעסֶטע . (טו) אַבֶּר דַּער קַעניג
 שפּראַךְ : דוּא מוּזט שטערבן אַחִימֶלֶךְ !
 דוּא זא וואַהל אַלס דִּיינס פֶּאֶטְרָס גאַנצע
 הוּיז . (יז) זא גלִיך בַּפֶּאהל דַּער קַעניג
 דַּעַן לִיפֶּרן , דִּיא אום אִיהן שטונֶרען :
 אומֶרינגט דִּיא פּריסטֶר דַּעס עוויגן , אונֶד
 ברִינגט זִיא אום ! דַּעַן זִיא האַלטן עס אויך
 מיט דוד , זִיא וואַוסטן דַּאָס ער אויף דִּיא
 פֶּלֹכט וואַר , אונֶד ענטֶרעקטן עס מִיר
 נִכְט . אַבֶּר דִּיא דִּיהֶנֶר דַּעס קַעניגס
 ווייגֶרטן זיך האַנד אַנצולעגן , אַן דִּיא
 פּריסטֶר דַּעס עוויגען . (יח) דַּא זאַגטע
 דַּער קַעניג צו דוּאג : טריט דוּא הִין , אונֶד
 ערשלאַגע דִּיא פּריסטֶר ! דוּאג טראַט
 הִין , אונֶד ערשלוג דִּיא פּריסטֶר . עס
 שטאַרבן אַלזא אַן דִּיזס טאַגע פֶּינף אונֶד
 אַכציג מאַן , דַּערן יעדֶר אִינן לִיינענן
 אֶפֶוד טרוג . (יט) אויך דִּיא פּריסטֶר
 שטאַט נוב וזכטע ער מיט דַּעס שווערֶדע
 הִיים , אונֶד ערשלוג מאַן אונֶד פֶּרוּיא ,
 קנאַכע אונֶד זייגלינג , זעלכסט אַכס ,
 עזל אונֶד לאָס וואַרדן אִיין רויב דַּעס
 שווערֶדס . (כ) בלאַס אִיין זאַהן דַּעס
 אַחִימֶלֶךְ , זאַהן אַחִיטובֶס , נאַמס
 אַבִּיתֶר ענטקאַם , אונֶד נאַם דִּיא פֶּלֹכט
 צו דוד . (כא) אַלס דִּיזֶר דַּעס דוד ער־
 צעהלטע

אֶחָרֵי דָּוִד : (כא) וַיִּגַּד אֶבְיָתָר

לְדָוִד

ר ש י

מוֹזִיא וּמְצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וּמַחֲזִי אֶת שׂוֹאֵל לֹבֵז אֲחֵיהֶם : חֲלִילָה לִי . מַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה
 לְמוֹרֵד וּלְמַעַל : (יז) לְרָצִים הַנִּצְבִּים עָלָיו . חֲזַנֵּר וְעַמְשָׁח הָיוּ : וְלֹא חֲזֹב .
 דַּרְשׁוֹ אֲחִין וְרַקִּין כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְגו' (יְהוֹשֻׁעַ ח' י"ח) יִכּוֹל אֲפִי'
 לְדַבֵּר עֲצִירָה תְּלִמּוּד לְמוֹרֵדֶק : (יח) לְדוּיָג . נִשְׁתַּחֲוֶה שְׁמוֹ אֲמַר לוֹ נִתְּפַסֵּת כְּדָג
 חֲתָה הַלִּשְׁנָת עָלֶיהָ חֲתָה הַרּוּג חֲתָם : (כב) חֲנֻכִּי

לְדוֹד כִּי הָרַג שְׂאוּל אֵת כַּהֲנֵי
 יְהוָה: (כב) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַבְיָתָר
 יְדַעְתִּי בַיּוֹם הַהוּא כִּי־שָׁם הָיִיתִי
 הַיְאֻדְמִי כִּי הִגַּד יָגִיד לְשְׂאוּל
 אֲנֹכִי סַבְרָתִי בְּכָל־נַפְשִׁי בֵּית
 אָבִיךָ: (כג) שִׁבָּה אֹתִי אֶל־הֵיטָא
 כִּי אֲשֶׁר־יִבְקֹשׂ אֶת־נַפְשִׁי יִבְקֹשׂ
 אֶת־נַפְשֶׁךָ כִּי־מִשְׁמֶרֶת אֶתָּה
 עֲמָדִי:

כג (א) וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה
 פְּלִשְׁתִּים גָּלְחָמִים בִּקְעִילָה
 (ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר

דואג ק' רש"י האלך

צעהלטע, דאָס שאול דיא פרויסטר דעם
 עוויגן ערשלאַגן לים; (כב) רא שפראך
 דוד: איך דאכטע מיר גלייך אן יענם
 טאַגע, אַלס איך דואג אדומי דארט
 גוואהר ווארד, דאָס ער עם שאול זאָגן
 ווירדע. א, איך בין עם; דער דען טאד
 דייןר פֿאַמיליע פֿר־אורזאָכטע!
 (כג) בלייבע ביא מיר, אונד זייא
 אונבוארגט. ווער דיר נאך דעם לעבן
 טראַכטעט, דער טראַכטעט נאך מיינם,
 דוא ביזט ביא מיר גבארגן.

כג (א) איינסט זאָגטע מאָן דוד:
 דיא פלשתים בעלאַגערן קעילה.
 אונד פלינדרן שאָן דיא טעגן.
 (ב) דא פֿראַגטע דוד דען עוויגען:
 זאלל

והמָה שְׂסִים אֶת־הַגִּרְנוֹת:

באור

וזמַעל (רש"י). (כג) אשר יבקש, כמו
 מקרא מסורס, וכה שעירו: אשר יבקש נפשך
 מבקש נפשי, כלומר אשמך כנפשי משמרת.
 שם דבר הנשמר, והנטיח אותו שיהיה נשמר
 תחת ידו, ולא יירא רע.
כג (א) גלחמים, נרים על העיר
 לתפשה בקעילה,
 קעילה היה בבלק יהודה, כנאמר ביהושע
 (ט"ו מ"ד) ואמרוז"ל (ערובין מ"ח א')
 עיר הסמוכה לספר היתה, וסביב העיר
 הזאת התעכב דוד עם אנשיו ביערים ומכדות,
 וזרכיו וזרכי אנשיו נעשים בקעילה, ולפיכך
 כשברח אביתר א' דוד כאמר בנרסוא' דוד
 קעילה, ואע"פ שלא היה עדיין בעיר אלא
 סביב לה, כי עברה של עיר כעיר ענמה.
 (ד) ויוסף

(כב) אנכי סבותי. סבנתי הדבר
 עד שזא לידי כך: (כג) כי אשר יבקש
 נפשי. אדם אחד רודף שנינו במקום
 שאמלט שם אני המלט אתה כי
 במשמרתית תהיה תמיד כך תרגם יונתן
 ארוי מאן דזעו למיקטלי צעו למיקטלך
 ויש עוד לפרש כי את אשר יאסהבני
 יאסהבך ואשר ישמור את נפשי ישמור
 את נפשך ויש דוגמא במקרא' אנשי דמים
 ישנאו תם וישרים יבקשו נפשו (משלי
 כ"ט י') הרי כאן בקשת נפש לטובה:

כג (ז) נכר

מכלל יו פי

באמ' היום החלתי ואין בידי עון ופשע ומעתה לא אעשה עוד [בכל בית אבי ולא בכל
 בית אבי: ויסב דויג י"ס קרי דואג ויש קרי ג"כ דויג: (יח) נשא אפר בד, ת"י
 רכשרין למלכש אפוד דבך: (כג) משמרת, מופקד:
כג (א) שסים ענין בזה: (ג) מערכות

דַּהֲיֵאֱלֹהִים וְהִכִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים
 הָאֱלֹהִים * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד
 לֵךְ וְהִכִּיתָ בַּפְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ
 אֶת־קַעֲלֵה : (ג) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי־
 דָּוִד אֵיךְ הִנֵּה אֲנַחְנוּ פֹה בִּיהוּדָה
 יֵרָאִים וְאֵף כִּי־נִלְכְּ קַעֲלֵה אֶל־
 מַעְרְכֹת פְּלִשְׁתִּים : (ד) וַיֹּסֶף
 עוֹד דָּוִד לְשֹׂאוֹל בִּיהוּדָה וַיַּעֲנֶהוּ
 יְהוָה וַיֹּאמֶר קוּם רֵד קַעֲלֵה כִי־
 אֲנִי נִחַן אֶת־פְּלִשְׁתִּים בְּיָדְךָ :
 (ה) וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְאַנְשׁוֹ קַעֲלֵה
 וַיִּלָּחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּנְהַג אֶת־
 נַקְבֵיהֶם וַיֵּד בָּהֶם מַכָּה גְדוֹלָה
 וַיֵּשַׁע דָּוִד אֶת־יְשִׁבִי קַעֲלֵה :
 (ו) וַיְהִי בַבֵּרֶה אַבְיָתָר בֶּן־
 אַחִימֶלֶךְ אֶל־דָּוִד קַעֲלֵה אֶפּוֹד
 יָרֵד בְּיָדוֹ : (ז) וַיִּגַּד לְשֹׂאוֹל כִּי־
 בָּא דָּוִד קַעֲלֵה וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל
 נִבֵּר אֲתוֹ אֱלֹהִים בְּיַדִּי כִי נִסְגַּר
 לְבוֹא

וְאֵלֶּל אִיךְ רִוְנִצְיָהוּן , אֹנֵד רִוְנֵעַן טְרוֹפ
 פְּלִשְׁתִּים אַנְגְּרִיפֵן ? דַּעַר עוֹוִיגַע לִים
 דָּוִד וְאִנְעֵן : צִיָּהַע הִיִן ! גְּרִיפֵעַ דִּיָּא
 פְּלִשְׁתִּים אַן , אֹנֵד בְּפִרְיֵעַ קַעֲלֵה .
 (ג) אַבְעַר דָּוִד'ס לִיטַע שְׂטַעֲלִטֵן אִיהֶם
 פֶּאָר : זִיָּה ! לַעֲבֵן ווִיר הִיר אִיִן יְהוּדָה
 דָּאךְ אִיִן פֹּרְכֵט , גִּשוּוִיִיגַע ווען ווִיר
 נֶאָךְ קַעֲלֵחַ גַּעְהֵן , צוּם הַעַעְרַע דַּעַר
 פְּלִשְׁתִּים : (ד) הִירוּף פֶּרֶאָטַע דָּוִד
 אַבְעַרמֶאֶל דַּעַן עוֹוִיגַעַן , אֹנֵד עַר גֶּאָב
 אִיהֶם אַנְטוּוֹאָרְט אֹנֵד שְׂפֶרֶאָךְ : אֹיִף !
 צִיָּה הִינְנִטְר נֶאָךְ קַעֲלֵה אִיךְ גַּעֲבַע דִּיא
 פְּלִשְׁתִּים אִיִן דִּינַע גַּעוּוֹאֶלְט .
 (ה) דָּוִד צָאָג נֹן מִיט זִינַעַן לִיטַעַן
 נֶאָךְ קַעֲלֵה , גְּרִיף דָּא דִּיא פְּלִשְׁתִּים
 אַן , פִּיהֶרְטַע אִיהֶר פִּיָּה דֶאָפֶאָן , אֹנֵד
 מֶאָכְטַע אִינַע גְּרֶאָסַע נִידַעַר־לֶאָנַע
 אֹנְטַעַר אִיהֶנַעַן . דֶּאָהוּרְךְ הֶאָטַטַע דָּוִד
 דִּיא אִינְוֹאָהֶנְר פֶּאָן קַעֲלֵה בְּפִרְיֵעַט .
 (ו) אַלֶּס אַבִּיתָר , אַחִימֶלֶךְ'ס זָאָהֵן ,
 צוּ דָּוִד נֶאָךְ קַעֲלֵה פֶּלִיזְטַטַע , הֶאָטַטַע
 עַר אִינַעַן אֶפּוֹד מִיט גַּענֶאָמַמַעַן .
 (ז) שֹׂאוֹל וואָרְדַע הִינְטַעַרְבֶּרֶאָכְט ,
 דָּאָס דָּוִד נֶאָךְ קַעֲלֵה גַּעגֶאָנְגֵן , אֹנֵד
 שְׂפֶרֶאָךְ : נֹן רֶאָט אִיהֵן גֶּאָטַט מוִיר
 אִיִן דִּיא הַעַנְדַע גַּעֲלִפֶּרְט , דָּא עַר זִיךְ

אין

באור

(ד) ויוסף, אע"פ שענהו ה' כצר שילך
 ויושיע את קעילה, מ"מ הוסיף לשאול כדי
 לחזק לנ העם אשר אתו, כי יראו מגשת אל
 פלשתים. (ו) בכרוח גו' קעילה, בעיבורה
 של קעילה, כ"ש לעיל. ירד, יש קל משמש
 בלשון הפעיל, כמו ושב ה' אהיך את שבותך,
 שפירושו ושב, וכן כאן כמו הוריד, וזכר
 זאת לדעת איך שאל דוד את ה'. (ז) נכר,

א יא א כתי

רשי

כג (ז) נכר אותו בידי. הסגיר
 וכן אל תרח אחיך ציוס נכרו
 ממשקל החזקים הוא כמו חזד ושבר
 וריחיה ואם בקש לדבר במשקלות
 טרפים היה נקוד נכר: נסגר לבח
 צעיר דלתים ובריות. ויבטח בכך ולא

יחוש

אין איינער שטאַט אוינשליסט , הינטר
 טאַרן אונד ריגלען . (ח) ער באַט
 דאַז גאַנצע פֿאַלק אויף צום קריגע ,
 אום פֿאַר קעילה צו זיין , דוד אונד
 זיינע לייטע צו בעלאַגרען . (ט) דוד
 ערפֿוהר , דאַס שאול דיזעס איבעל
 ווידער איהן אים זינע רוצט , אונד
 זאַנטע צו אביחר : רייכע דען אפוד
 הער ! (י) דוד שפראַך : עוויגער !
 גאַטט ישראל ! דיין דיהנער האַט
 גהערט , דאַס שאול פֿאַר האַט נאָך
 קעילה צו קאַממען , מיינטוועגן די
 שטאַט צו צערשטעהרן . (יא) ווערדן
 מיך וואָהל דיא איינוואָהנר פֿאַן קעילה
 איהם אויסליפֿרן ? אָדר ווירד שאול
 אויך ווירקליך העראַבקאַממען , ווי
 דיין דיהנער עס גהערט ? אַ עוויג !
 גאַטט ישראל ! טוה עס דאָך דייענעם
 דיהנער קונד ! דער עוויגע שפראַך :
 ער ווירד העראַבקאַממען . (יב) אַבר ,
 שפראַך דוד , ווערדן דיא איינוואָהנר
 פֿאַן קעילה מיך שאול אויסליפֿרן ?
 יא , אַנטוואַרטעטע דער עוויגע ! זיא
 ווערדן דיך אויסליפֿרן . (יג) דאַ מאַכטע
 זיך דוד מיט זיינען לייטען , אַהנגפֿעהר
 זעכס

מסכתא דמלכותא

לבוּא בעיר דלתים ובריה :
 (ח) וישמע שאול את כל העם
 למלחמה לרדת קעילה לצור
 אל דוד ואל אנשיו : (ט) וידע
 דוד כי עליו שאול מחריש
 הרעה ויאמר אל אביחר הבהן
 הגישה האפוד : (י) ויאמר דוד
 יהוה אלהי ישראל שמע שמע
 עבדך כי מבקש שאול לבוא
 אל קעילה לשחת לעיר בעבורי :
 (יא) היסגרני בעלי קעילה בידו
 הירד שאול באשר שמע עבדך
 יהוה אלהי ישראל הגדנא
 לעבדך * ויאמר יהוה ירד :
 (יב) ויאמר דוד היסגרו בעלי
 קעילה אתי ואת אנשי ביד
 שאול ויאמר יהוה יסגרו :
 (יג) ויקם דוד ואנשיו פֿישֿו
 מאות

ר ש י

יחוס לברוח ממני : (ט) מחריש הרעה . כמין ית ציבתא : (יב) היסגרוני בעלי
 קעילה וגו' . למדנו מכאן שהשואל שני דברים חן משיבין לו חלה אחד וחן משיבין
 לו חלה ראשון וכאן דוד שאל שלא כסדר שהיה לו לשאל תחילה הירד שאל
 היסגרוני בידו

מ כ ל י ו פ י

(ג) מערכות , העי"ן בפת"ח פקום שעורכין מלחמה : (ו) אפוד ירד , באפוד ירד
 וי"ל כשברח אביחר ולקח כליו היתה נסכה מאת ה' שאפוד ירד ולא הרגיש בדבר עד
 באו לדוד ולכך לא כתיב דהוריד והוא הנכון : וישמע , אספס : (ט) מחריש , ענין
 מחשבה : (יא) היסגרני , ענין גתיגד

שמואל א כג

תרגום אשכנזי פב

מֵאוֹת אִישׁ וַיֵּצְאוּ מִקַּעֲלָה
וַיִּתְהַלְכוּ בְּאֶשֶׁר יִתְהַלְכוּ
וְלִשְׂאוֹל הִגִּד פִּי־גַמְלַט דָּוִד
מִקַּעֲלָה וַיַּחְדֵּל לְצִיָּאתָ :
(יד) וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּמִדְבַּר בְּמִצְדוֹת
וַיֵּשֶׁב בְּהַר בְּמִדְבַּר־זִיף וַיִּבְקֶשְׁהוּ
שְׂאוֹל כָּל־הַיָּמִים וְלֹא־נִתְּנוּ
אֱלֹהִים בְּיָדוֹ : (טו) וַיֵּרָא דָּוִד כִּי־
יֵצֵא שְׂאוֹל לְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ
וַדּוּד בְּמִדְבַר־זִיף בַּחֲרֻשָּׁה :
(טז) וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן בֶּן־שְׂאוֹל וַיִּלָּךְ
אֶל־דָּוִד חֲרֻשָּׁה וַיַּחֲזֹק אֶת־יָדוֹ
בְּאֵלֵהֶם

זעבס הונדרט מאן , אונף , פֿרליסן
קעילה , אונד צאגן , וואָהין זיא ציהן
קאנטן : אַלס מאַן שאול דינטער
בראַכטע , דאַס דוד זיך אַויס קעילה
געפֿליכטעט האַט , זאָ אונטערליס ער
דען צוג . (יד) דוד הילט זיך נון אויף
אין דער וויסטע , אויף אונצוגענגליכן
פלעצן , גוועהנליך אויף איינס בערגע
אין דער וויסטע זיף . שאול זוכטע איהן
אַיממער אויף , גאַטט לים איהן אַבער
ניכט אין זיינע הענדע פֿאַללען .

(טו) דוד ערפֿוהר ווידער , דאַס שאול
אַויסגעצאָגען זייה , איהן צו האַשן .
ער וואָר דאַמאַלס אין חורשה , אין
דער וויסטע זיף . (טז) יהונתן , שאולס
זאָהן מאַכטע זיך אויף , גינג צו דוד גען
חורשה , אונד שטערקטע איהן אים
פֿערטרויען

באור

רשי

כת"י מסר , ודומה לז'א תרא ציוס אסוד ציוס
נכרו (ענדיה א' י"ב) . (יג) באשר
יתהלכו , כלומר באין כוונה ללכת אל מקום
מיועד , כ"א להלך היום כאן ומחר במקום
אחר . (אויף גראהט וואהל הרום ציהן) .

והשיבוהו כסדר : (יג) באשר
יתסלכו . באחר דכשר להלכא במקום
סנלתם : (טז) ויחזק את ידו
חידש

(יד) במצרות , משכנות בטופות , כמו סלעים גבוהים אשר לא נקל לבוא עליהם , והזכין
עליה' ישכון בטח , כאשר תרגמתיהו . וישב בהר , כלומר על פי הרוב ישב בהר אחד אשר
במדבר זיף . ויבקשהו שאול , יבא תמיד לבקשו . (טו) וירא דוד וגו' , ראה כי יבא
שאל לבקש את נפשו , כ"ש נפ' הקודם ויבקשהו שאול , והפ' הזה לא בא אל להודיע שלא הי'
הדבר נעלם מדוד , ואי אפשר לבוא עליו פתאום , והוא נתינת טעם ל מה שאמר בפסוק
הקודם , וההמשך כך הוא : ולא נתנו להים בידו כי ראה דוד כי יבא שאל לבקשו , וכאמר
נמנו . וראוי לתרגם : (דען דוד ערפֿוהר עם אימר ווען שאול אַעסצאג בו') . או אמר
גנס בהוותו במדבר זיף ראה שיבא שאל לבקשו , והיניחה הזאת היתה אחרי אשר גלו הזפים את
מקומו לשאל . והפ' הזה סיפור כללי . וחז"ל מפרט ואומר : ויעלו הזפים בו' . וסיפור
ויקם יונתן בו' עד פ' י"ט כמו מאמר מוסגר , יספר נוסחא יונתן ל המדבר לראות את דוד
ולחזק את בריתם . וע"פ דברי אלה תרגמתי . בחורשה , נייער , תרגום יער חורשא , והפ' א'
נוספת כי העעם מעליל , או בחורשה שם מקום (ד"ק) . והאחרון נראה עיקר , כי כאמר
בענין זה ג' פעמים בחורשה , ואין נכון לומר הפ' א' נוספת בכלן , ומה שאמר וילך
ל דוד חורשה , חסר למ"ד השימוש , וזה דבר רגיל במקרא כנודע . ואין דחוק לומר
שנקרא כן מחא א' , על שם יערים קטנים שבו . (טז) ויחזק את ידו באלהים , החזיק
את בטחונו בה' , כמו שאמר לו אל תירא כי לא תמלאך בו' ואתה תמלאך כאשר הנשיתך
אלהים ביד שמואל . (יט)

פֶּרְטְרוּיֶען אויף גאַטט . (יז) ער שפראך
 צו איהם : פֶּרְכֶטע ניכטס , מיינעם
 פֶּאַטערס האַנד ווירד ד'ך ניכט עררייכֶן ,
 דוא ווירסט איינסט זיכר קעניג זיבער
 ישראל , אונד איך ווערדע דאָן דיר אים
 ראַנג דער נעכסטע זיין . זעלבסט מיין
 פֶּאַטר שאול פֶּרמוטעט ניכטס אַנדערס .
 (יח) זיא מאַכטען ביידע איינען בונד
 פֶּאַר דעם עוויגן , דאָן גינג יהונתן נאָך
 הויזע , אונד דוד בליב אין חורשה) .
 (יט) דיא זפים גינגן נעמליך היינוף
 נאָך גבעה צו שאול אונד שפראַכען :
 זיה ! דוד העלט זיך אין אונזרער געגענד
 פֶּרשטעקט , אויף בערג העהן , אין
 חורשה , אונד צוואַר אויף דער אַנג
 העהע חכילה , רעכטס פֶּאַן ישימון .
 (כ) גאַנץ נאָך דיינעם בעליבען אָ ,
 קעניג ! קאנסט דוא נונמעהר העראַב
 קאַממען , אונד אונזרע זאַכע זייאעס
 זיין דעם קעניגע אין דיא הענדע צו
 ליפֶּרן . (כא) שאול ערווירטע : זייד
 דעם עוויגן גזעגנט , דאָפֶיר דאַס איהר
 פֶּיר מיך מיטליידן פֶּיהלט . (כב) נור
 געהט הין , אונד ווערדט דער זאַכע
 גאך געוויסר , ערקונדעט אונד מערקט
 אייך דען אָרט , וואָ ער זיך געוועהנליך
 אויפֶּהעלט

באור

ויעלו זפים, זה פרטושל פסוק ט"ו. במצדות
 בחורשה, זהו יעוד המקום בכלל, כלומר
 במקומות גבוהות במחוז חורשה, והיעוד
 הפרטי נגזעת כו'. (כ) ולנו, ועלינו
 להסגירו. (כב) הכינו עוד, עשו עמכם
 יותר

בַּאֱלֹהִים : (יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־תִּירָא כִּי לֹא תִכְצָצֶךָ יַד־
 שְׂאוּל אָבִי וְאַחֵיהֶּ תִּמְלֹךְ עַל־
 יִשְׂרָאֵל וְאַנְכִי אֶהְיֶה־לָּךְ לְמִשְׁגָּה
 וְגַם־שְׂאוּל אָבִי יָדַע בֵּן :
 (יח) וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי
 יְהוָה וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּחֲרֻשָּׁה וַיהוֹנָתָן
 הָלַךְ לְבֵיתוֹ : (יט) וַיַּעֲדוּ זָפִים
 אֶל־שְׂאוּל הַגְּבֻעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא
 דָּוִד מְסַתְּהֵר עִמָּנוּ בְּמִצְדוֹת
 בַּחֲרֻשָּׁה בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר
 מִיַּמִּין הַיְשִׁימוֹן : (כ) וַעֲתָה רְכֹל־
 אֲזוֹת גַּפְשֶׁךָ תִּמְלֹךְ לָרֶדֶת רֵד
 וְלָנוּ הַסְּגִירוּ בְּיַד הַמֶּלֶךְ :
 (כא) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל בְּרָכִים אַתֶּם
 לַיהוָה כִּי חִמְלָתֶם עָלַי :
 (כב) לְכוּ־נָא הַכִּינוּ עוֹד וְדַעוּ
 וְרֵאוּ אֶת־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר תִּהְיֶה
 רגלו

רש"י

חידש ברית שזניהם : (כ) ולנו
 הסגירו. ועלינו להסגירו : (כב) כי
 חמר אי. מי שחמ' ערוס יערוס הוא.
 מתנהג הוא בערמה היום כאן ולמחר
 במקום

מכלל יופי

ומסירה: בעלי קעילה, גדולי העיר : [(כב) כי אמר אלי, האומר וי"ט שהוא שב
 אל דוד בהיות עמי דוא אמר אלי ערם יערם, ובוה האופן הי' מכרה כפלשתיים :]
 (א) במצדות

דגלו מי ראהו שם כי אמר אלי
 ערם יערם הוא: (כג) וראו ודעו
 מכל המחבאים אשר יחבא
 שם ושבתם אי אֶנְכוּן וְהִלַּכְתִּי
 אַתֶּם וְהָיָה אִם־יִשְׁנוּ בְּאֶרֶץ
 וְחַפְּשִׁיתִי אֹתוֹ בְּכָל אֶלְפֵי יְהוּדָה:
 (כד) וַיִּקְוֹמוּ וַיִּלְכוּ וַיִּפְּרוּ לִפְנֵי
 שָׁאוּל וַדְּדוּ וַאֲנָשָׁיו בְּמִדְבַר
 מְעוֹן בְּעֶרְבָה אֶל יַמִּין הַיְיִשִּׁמוֹן:
 (כה) וַיִּלְךְ שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו לְבִקֵּשׁ
 וַיִּגְדּוּ לְדָוִד וַיִּרְדּוּ הַסֹּלֶעַ וַיֵּשֶׁב
 בְּמִדְבַר מְעוֹן וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל
 וַיִּרְדֶּף אַחֲרֵי־דָוִד מִדְבַר מְעוֹן:
 (כו) וַיִּלְךְ שָׁאוּל מִצַּד הַהָר מִזֶּה
 וְדָוִד

אויפ־העלט . ווער האָט איהן דאָרט
 גזעהן ? דען מאַן זאָגט מיר , ער געהע
 זעהר ליסטיג צו ווערקע . (כג) איהר
 מיסט אַלזאָ גנויע קונדשאַפֿט איינציהן ,
 פֿאַן אַללען שלופֿפֿווינקעלן , וואָ ער וו
 פֿערשטעקט , דאָס איהר מיט גוויסהייט
 צו מיר צוריקקאַממען קענט . איך ווילל
 אַלסדען מיט אייך ציהען , אונד , ווען
 ער אים לאַנדע איוט , איהן אויפֿווכן ,
 אין אַללען פֿאַמיליען יהודה'ס .
 (כד) זיא מאַכטען זיך אויף , גינגן פֿאַר
 שאול פֿאַראויס נאָך זיף . אַבער דוד
 אונד זיינע לייטע וואַרן אין דער וויסטע
 מעון , אין איינער עכנע , רעכטס פֿאַן
 ישימון . (כה) דען אַלס שאול מיט
 זיינן מאַנען אויסצאָג , דוד אויפֿצווכען ,
 בעקאַם דיזער נאַכריכט וואַרויף ער דען
 פֿעלזן העראַכצאָג , אונד אין דער וויסטע
 מעון זיינען אויפֿענטהאַלט פֿרלעגטע .
 אַלליין אויך דיזעס ערפֿוהר שאול , אונד
 ער פֿאַלגטע דוד אין דיא וויסטע מעון .
 בערגס הינאַן , אינדעס דוד מיט זיינען
 לייטען

(כו) היר צאָג שאול דיא וייטע איינעס

רשי

באור

צמקוס אחר כדי שלא יודע מקומו :
 (כג) אל נכון . על דבר מכוון וחמת :
 (כד) לפני שאול . שהי' שאול עתיד
 לילך אחריהם והם הלכו לפניו לחפש א
 נכון : (כו) עטרים . מקיפי' וסובבים
 מנד
 סלע , ואמר וירד כנד עמק שהיה בין הערבה ובין הסלע , ודרך הכתוב לדבר כן כמו ויעלו עמק
 עכור . אמר'כפי הנאות להמשך הכתובים נראה לפרש שהסלע הזה היה מקום מושבו במדבר זיף ,
 ואולי הוא גבעת החכיל' הנא' לעיל , וכאשר הוגד לדוד כי יצא שאול בעצת הזפיים , ירד מהסלע ,
 ועזב את מדבר זיף , וישב לו במדבר מעון , וטעם הסלע כמו מהסלע , וכחצר אות השימוש 'ופ'
 כ"ד וכ"ה כלל ופרט הם , וכה שעורם : ויקומו וילכו לפני שאול , (אבל) דוד ואנשיו במדבר
 מעון , כי בלכת שאול לבקש , ויגדו לדוד , ואז ירד מהסלע וישב במדבר מעון , וכן תרגמתי .
 (כו) מצד ההר מזה , כמו שאחשבו מניד לנו הכתוב בזה שהסיג שאול את דוד , והיו
 קרובים זה לזה , עד ששאול עלה את נד הזה

יותר נכון וברור בדבר . (כג) אל נכון ,
 כמו עם נכון , ומלת נכון כמו אמת נכון הדבר
 וכדמתורגם . (כד) לפני שאול , קודם רדת
 שאול , שהמתין עד שבס אליו , כמו שאמר
 ושבתם אלי . ואע"פ שלא נכתב דבר מתשיבתם
 הנה נשמע מאליו , ומקרא קצר הוא כמדבריו .
 (כה) וירד הסלע , לדעת רד"ק עלה על
 עכור . אמר'כפי הנאות להמשך הכתובים נראה לפרש שהסלע הזה היה מקום מושבו במדבר זיף ,
 ואולי הוא גבעת החכיל' הנא' לעיל , וכאשר הוגד לדוד כי יצא שאול בעצת הזפיים , ירד מהסלע ,
 ועזב את מדבר זיף , וישב לו במדבר מעון , וטעם הסלע כמו מהסלע , וכחצר אות השימוש 'ופ'
 כ"ד וכ"ה כלל ופרט הם , וכה שעורם : ויקומו וילכו לפני שאול , (אבל) דוד ואנשיו במדבר
 מעון , כי בלכת שאול לבקש , ויגדו לדוד , ואז ירד מהסלע וישב במדבר מעון , וכן תרגמתי .
 (כו) מצד ההר מזה , כמו שאחשבו מניד לנו הכתוב בזה שהסיג שאול את דוד , והיו
 קרובים זה לזה , עד ששאול עלה את נד הזה

מהרה

לייטען דען בערג יענווייטס הינאב צאָגן , דוד מוסטע זיך אין אונאַרדנונג צוריק ציהן פֿאַר שאול אלליין ער זוכטע מיט זיינען לייטען , דוד אונד זיינען הויפֿען צו אומרינגן אום זיא גפֿאַנגן צו נעהמן . (כז) אָבער עבן קאַם איין באַטע צו שאול אונד שפּראַך : איילע צוריק , דען דיא פּלשתים זינד אין דעם לאנדע איינגע פֿאַללען . (כח) דא מוסטע שאול אַבֿ שטעהן פֿאַם פֿרפֿאַלגען דען דוד , אונד דען פּלשתים ענטגעגן ציהן . דאָהער גאַנטע מאַן דיווען אַרט שיידעפֿעלזן .

כד (א) דוד ערהוב זיך פֿאַן דאָוועגן , אונד הילט זיך אויף אין דען בערגניגטן געגנדן , אום עין גדי . (ב) אַללס שאול פֿאַן דעם צוגע ווירער דיא פּלשתים צוריקקאַם , בעריכטטע מאַן איהן אונד שפּראַך : זיה! דוד העלט זיך אויף אין דער וויסטע עין גדי . (ג) שאול נאַם זא גלייך דרייא טויענד מאַן , אויס ערלעזן אויס גאַנץ ישראל , אונד צאג הין , איהן אונד זיינע לייטע אויף צו זוכן , אונד זאַסע ער אויף דען גיפֿעלן

דוד ואנשיו מצד ההר מזה ויהי דוד נחפו ללכת מפני שאול ושאו ואנשיו עטרים אל דוד ואנשיו להפשים: (כז) ומלאך בא אל שאול לאמר מהרה ולכה כי פשטו פלשתים על הארץ: (כח) וישב שאול מרדף אחרי דוד וילך לקבאת פלשתים על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות:

כד (א) ויעל דוד משם וישב במצודת עין גדי: (ב) ויהי כאשר שב שאול מאחרי פלשתים ויגדו לו לאמר הנה דוד במדבר עין גדי: (ג) ויקח שאול שלשת אלפים איש בחור מבלי ישראל וילך לבקש את

דוד ואנשיו על פני צורי היעלים **כד** באור

מונד אל גד כעטרה המקפת את הראש: (כז) ומלאך בא א שאול . מלאך ממש כדי להגיל את דוד: (כח) סלע המחלקות . שהיה לצו של שאול חלוק לשתי דיעות אס לשוב להגיל את ארצו מיד פלשתים או לרדוף ולתפוש את דוד וכן תרגמו יונתן:

כד (ג) צורי היעלים . סלעי היעלים

מההר צעת מדוד ירד נגד השני . נחפו , מן אל תיראו ואל תחפזו (דברים כ') שענינו מהירות בנהלה , כמו שפי' ראב"ע שם . עוטרים , סובבים כעטרת המסכנת את הראש . (כח) מרדוף , במיר"ק ומשפט המ"ס להיות נגד"י להשלים הדגש של פה"פ . סלע המחלקות , לפי שנתפרדו איש מעל אחיו . **כד** (ג) על פני , כמו על ראשי . צורי היעלים , הם הסלעים הנבזיים משכן היעלים , כ"ס הרים הנבזיים ליעלים

הַיְעָלִים : (ד) וַיָּבֵא אֶל-גְּדֵרוֹת
הַצֵּאֵן עַל-הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מָעָרָה
וַיָּבֵא שָׂאוּל לְהַסֵּךְ אֶת-רַגְלָיו
וַדוּד וְאֲנָשָׁיו בִּירְכְּתֵי הַמָּעָרָה
יֹשְׁבִים : (ה) וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי דוּד
אֵלָיו הֲנֵה הַיּוֹם אֲשֶׁר-אָמַר יְהוָה
אֵלֶיךָ הֲנֵה אָנֹכִי נֹתֵן אֶת-אִיבֶיךָ
בַּיָּדָה וְעֲשִׂיתָ לוֹ כַּבְּאֲשֶׁר יִטֵּב
בְּעֵינֶיךָ וַיִּקַּם דוּד וַיִּכְרַח אֶת-
כַּנְף הַמַּעֲוִל אֲשֶׁר-לְשָׂאוּל בַּלַּט׃
(ו) וַיְהִי אַחֲרֵי-כֵן וַיָּבֶן לְבַדְדוֹ
אֶתוֹ עַל אֲשֶׁר כָּרַח אֶת-כַּנְף
אֲשֶׁר לְשָׂאוּל : (ז) וַיֹּאמֶר
לְאֲנָשָׁיו חָלִילָה לִּי מִיְהוָה אִם-

גיפפעלן דער געמזן פעלזן . (ד) ער
קאם אן דיא שאף הירדן אס וועגע . היר
וואר איינע העהלע , אונד שאול גינג
היניין , זיינע נאטרורפט צו פֿרדיכטן .
אים הינטרגרונדע דער העלע אבר הילט
זיך דוד מיט זיינן לייטן אויף . (ה) דא
זאגטן צו דוד זיינע לייטע : דאז איזט איין
טאג , אן וועלכס דער עוויגע גלייכזאם צו
דיר שפריכט : היר געבע איך דיר דיינן
פֿיינדע אין דיא הענדע , טוה מיט איהם ,
וואס ריך גוט דינקט . דוד מאכטע זיך
אויף , אונד שניט אונפֿרמערקט דען
ציפפעל דעם מאנטעלס אב , דעו שאול
אנהאטטע . (ו) אבר נאכהער שלוג
איהם דאז הערץ (פֿיהלטע אינערליכע
אונרוהע) דאריבר , דאס ער דעם שאול
דען ציפפעל אבגשניטן האטע . (ז) זיינן
לייטען האטטע ער גענטווארטטעט : גאט
בוואהרע מיך ! זא וואס מיינס העררן ז'
דעם

אעשה את-הדבר הזה לאדני

רמשיח

באור

רש"י

ליעלים (תהלים ק"ד י"ח) , וכוונת הכתוב
כ"ל כד : הלך שאול לבקש את דוד , וגמר
בדעתו , לבלתי שוב מאחריו בפעם הזאת ,
ואף אם ישים משכנו בין היעלים על ראשי
הסלעים הגבוהים משם יורדנו . (ה) הנה
היום כו' , הד"ק כתבו"ל : אמר לו על ידי
שמואל אונד אז נתן הכבי' שיתן אויביו בידיו ,
אך על שאול לא כאמר לו , אבל אנשי דוד אמרו
לו אחרי שהאל הבטיחך שיתן אויבך בידך ,
הנה שאול ראש אויבך , והנה עתה הניע
היום כי הנה הוא בידך עכ"ל . ולדעתו לא
דברו אנשי דוד מיום אשר יעד ה' לתת ביד דוד את אויביו , לא כד אמרו לו : היום הזה הוא יום
אשר בו יאמר ה' אליך הנה אנכי נתן כו' , ואין ענינו אלה , הנה הקרה להים את אויבך בידך ,
עשה לו כאשר יעב בעיניך , ואל תתראל , כי לא בכל יום תמצא ידך לעשות כאשר מצאה היום ,
והדבר בעינינו כאילו אהים נבב עליך ואומר : הנה אנכי נתן כו' , וכן תרגמתי . בלט , כת"י
ברו , כלומר באופן שלא הרגיש בו שאול . (ז) ויאמר לאנשיו , שכי מקראות הללו כתובין
שלא כסדרן , אלא כיון שהתחיל לדבר בכריתת

היעלים : (ד) להסך רגליו .
להפנות לנקבים גדולים : (ו) ויהי
אחרי כן וגו' : (ז) ויאמר דוד לאנשיו
חלילה . שני מקראות הללו כתובין שלא
כסדרן אלא כיון שהתחיל לדבר בכריתת
המעו' בלש דבריו ואמר שאף בכריתת
המעיל נתחרט ואחר כך חזר לדבר
הראשון ואומר על שאמרו לו אנשיו הנה
היום
דברו אנשי דוד מיום אשר יעד ה' לתת ביד דוד את אויביו , לא כד אמרו לו : היום הזה הוא יום
אשר בו יאמר ה' אליך הנה אנכי נתן כו' , ואין ענינו אלה , הנה הקרה להים את אויבך בידך ,
עשה לו כאשר יעב בעיניך , ואל תתראל , כי לא בכל יום תמצא ידך לעשות כאשר מצאה היום ,
והדבר בעינינו כאילו אהים נבב עליך ואומר : הנה אנכי נתן כו' , וכן תרגמתי . בלט , כת"י
ברו , כלומר באופן שלא הרגיש בו שאול . (ז) ויאמר לאנשיו , שכי מקראות הללו כתובין
שלא כסדרן , אלא כיון שהתחיל לדבר בכריתת

דעם געזאלבטען דעם עוויגען צו טוהן :
 מיך אן איהם צו פֿרגרייפֿן ! ער איזט
 איינמאל דעם עוויגן גוזאלבטער .
 (ח) דוד בראכטע ענדליך זיינע לייטע
 דורך פֿארשטעלונגן (פֿאָן איהרם פֿאָר-
 האַבן) אַב, גאַבעס איהנן ניכט צו, זיך
 איבר שאול הערצומאכן . שאול מאכטע
 זיך נון אויף, אויסדער העהלע , אונד
 גינג זיינן וועג . (ט) דארויף מאכטע
 זיך אויך דוד אויסדער העהלע וועג ,
 אונד ריף שאול נאך : מיין הערר אונד
 קעניג ! שאול זאה זיך אום , דוד נייגטע
 זיך מיט דעם אַנגוויכטע צור ערדע ,
 ביקטע זיך , (י) אונד שפראך צו שאול :
 וואדום גיכסט דוא דעם גרעדע דער
 לייטע גהער , וועלכע זאגען : דוד זוכט
 דיינן אונטרגאַנג ? (יא) זיה ! אַם היי-
 טיגן סאַגע קאַנסט דוא דיך איבר צייגן ;
 דער עוויגע האט דיך אין דער העהלע
 מיר

לְמַשִּׁיחַ יְהוָה לְשַׁלַּח יָדִי בּוֹ כִּי-
 מְשִׁיחַ יְהוָה הוּא : (ח) וַיִּשְׁמַע
 דָּוִד אֶת־אֲנָשָׁיו בְּדַבְרִים וְלֹא
 נָתַנָּם לְקוֹם אֶל־שָׂאוּל וְשָׂאוּל
 קָם מִהַמְּעָרָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ :
 (ט) וַיִּקָּם דָּוִד אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּצֵא
 מִן־הַמְּעָרָה וַיִּקְרָא אַחֲרֵי־שָׂאוּל
 לְאֹמֵר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּבֶט שָׂאוּל
 אַחֲרָיו וַיִּקַּד דָּוִד אֲפִים אֶרְצָה
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה : (י) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׂאוּל
 לְמָה תִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי אָדָם
 לְאֹמְרוֹ הִנֵּה דָוִד מִבְּקִשְׁרָעָהָ :
 (יא) הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינַיִךְ
 אֶת־אֲשֶׁר־נָתַתָּה יְהוָה הַיּוֹם !
 רש"י ביד

באור

המעיל , נתחרט , ואחר כך חחר לדברו
 הראשון ואומר על שאולו לו אנשיו הכה היום
 כו' השיב להם חלילה גו' (רש"י) . (ח)
 וישמע , מן וישמעהו כשם הגדי , ענינו
 פרידת חלק הדבק מאוד בהכל , עם התאמתו
 כח להפריד בפעם אחת , לא שיפריד בנחת
 מעט מעט , והואל על הכיאת לב איש הדבק
 במחשבה מה , כמו אנשי דוד אשר עמדו על
 דעתם להרוג את שאול , והוא הכיאת לבנם בתוקף דבריו , והפריד מהם מחשבתם .
 (י) לאמר , כת"י דאמרינן . (יא) ראו עיניך , היום ראית , שחסתי עליך , אע"פ
 שנתת

היום וגומר השיב להם חלילה לי וגו' :
 (ח) וישמע . הסדיל ודחה אותם
 בדברים : (י) למה תשמע . למה
 תקבל עלי לשון הרע של דואג :
 (יא) ואמר להרגך ותחס עליך . הרי
 כאן

דעתם להרוג את שאול , והוא הכיאת לבנם בתוקף דבריו , והפריד מהם מחשבתם .
 (י) לאמר , כת"י דאמרינן . (יא) ראו עיניך , היום ראית , שחסתי עליך , אע"פ
 שנתת

מכלל יופי

כד (א) במצדות, שם, סמוך, ענינו מגדלים גבוהים : (ד) להסך , שרשו
 סוך , כינוי למירגלים , וי"ח למעבד צרכוהי ר"ל להפנות לנקבי גדולים :
 (ה) יטב , יו"ד אית"ן לבד ויו"ד שרש נפלה : (ח) וישמע , קרוב לשמע אותו בטל
 דבריהם : בדברים , אותם שזכר כי משיח ה' הוא : בדרך , שזכר : (ט) ויקד ,
 ענינו הכנעת קדקד : (יא) להרגך , הרי"ש בקמ"ץ חטף והגימל"ל בשו"א , ולב"א
 הרי"ש בקמץ רחב , ובפ"י לב"א הרי"ש מעמד' כגעיא והגימל בשוא ופתח , ופ"י
 ואמר

בְּיָדַי בְּמַעְרָה וְאָמַר לְהַרְגֶּךָ
 וַתַּחֵם עָלַיָּךְ וְאָמַר לֹא־אֶשְׁלַח
 יָדַי בְּאֲדֹנָי כִּי־מְשִׁיחַ יְהוָה הוּא׃
 (יב) וְאָבִי רָאָה גַם־רָאָה אֶת־
 כְּנָף־מְעִילָךְ בְּיָדַי כִּי בְּכַרְתִּי אֶת־
 כְּנָף־מְעִילָךְ וְלֹא הִרְגִיתִיךָ דַּע
 וְרָאָה כִּי אֵין בְּיָדַי רָעָה וּפְשַׁע
 וְלֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה צִדְדָה
 אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ׃ (יג) וַיִּשְׁפֹּט
 יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וַנִּקְמַנִי יְהוָה
 מִמֶּנֶךָ וַיְדִי לֹא תִהְיֶה־כֶּכָּךְ׃
 (יד) כַּאֲשֶׁר יֹאמַר מֹשֶׁל הַקְּדֻמוֹנִי
 מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע וַיְדִי לֹא
 תִהְיֶה־כֶּכָּךְ׃ (טו) אַחֲרֵי מִי יֵצֵא
 מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי מִי אַתָּה רֹדֵף
 אַחֲרֵי כָּל־בַּיִת מֵת אַחֲרֵי פְרַעֲשׁ
 יֶאָחָד׃ (טז) וְהָיָה יְהוָה לְרֹדֵף
 וַיִּשְׁפֹּט

רש"י

כאן חסרים צ' תיבות ואמר החומר
 שאהרג' ותחם נפשי עליך כמו ותכל
 דוד לנחת אל הצלום ותכל נפש דוד׃
 (יב) ואבי ראה גם ראה את
 הדבר וגם ראה העדות אשר כנף
 מעילך בידי והייתי יכול להרגך׃
 (יד) כאשר יאמר מושל הקדמוני
 מושל קדמוני של עולם התורה שהיא

מיר אין היא הענדע געגעבן , אונד מיר
 פרייא געשטעלט , דיר אומצוכרינגן ,
 אבער איך שאהנטע דיינר אונד שפראך׃
 איך מאג ניכט דאָנד לעגן אן מיינען
 העררן , דען עד איזט איין געזאלכטר
 דעס עוויגן . (יב) מיין פֿאַטר ! זיה הער !
 זיה דען ציפֿל דיינס מאַנטלס אין מיינר
 האַנד ! — דאָראַן דאַס איך דיר דען
 ציפֿל פֿאַס מאַנטל אַבגשניטן , אונד
 דיר ניכט אומגבראַכט האַבע , קאַנסט
 דוא דייטליך זעהן , דאַס איך ניכטס
 איכלעס , ניכטס שטראַפֿבאַרס פֿאַר־
 האַבע . איך האַבע ניכטס פֿרבראַכן געגן
 דיר , אונד דוא פֿרפֿאַלגסט מיך , מיר
 דאַן לעבן צו נעמן . (יג) דער עוויגע
 ריכטע צווישן מיר אונד דיר , ער רעכע
 מיך אן דיר , מיינע האַנד אַכר , זאַל
 זיך ניכט אן דיר פֿרגרייפֿן . (יד) וויא
 דאַן אלטע שפּריכוואַרט זאָגט : דער
 פֿרעפֿלר ברייטעט זיך זעלכשט דיא
 שטראַפֿע ; מיינע האַנדע זאַל ניע אן
 דיר קאַמן . (טו) ווירר ווען איזט
 ישראֵלס קעניג אויסגעצאָגן ? ווען פֿער־
 פֿאַלגסט דוא ? איינן טאַרטען הונד ,
 איינן פֿלאָה . (טז) דער עוויגע זייא
 באור ריכטער

שנתך ה' בידי . ואמר , מוסב על ה' שזכר ,
 ה' נתנך בידי לעשות לך כטוב בעיני , והוא
 כאילו אמר הרגהו . ותחם , חסר הסועל ,
 והוא נפשי או עיני . (יד) מרשעים יצא
 רשע , מלת רשע על העונש הנא בחטאת
 הרשע , כמו והרשיעו את הרשע , שהוא כמו
 ועכשו את הרשע , וענינו מרשעים עכמס יצא
 עונשם . וכן ת"י מרשיעין תפק חובתהון .
 (טו) וירא

משלו של הקב"ה ומרשעים יצא רשע הקב"ה מוזמן לרשע שגופל ביד רשע
 כיוצא בו והיכן אמרה תורה והאלהים חנה לידו כדאיתא במסכת מכות׃
 (כא) ידעתי

וַשְׁפֹּט בֵּינִי וּבֵינְךָ וַיֵּרָא וַיִּרְבֵּ אֶת־
 רִיבִי וַיִּשְׁפֹּטֵנִי מִיַּדְּךָ : (יז) וַיְהִי
 כְּכַלּוֹת דָּוִד לְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר שָׁאוּל
 הַקְּלֹף זֶה בְּנֵי דָוִד וַיִּשָּׂא שָׁאוּל
 קֶלֶף וַיִּבְכֶּה : (יח) וַיֹּאמֶר אֶל־דָּוִד
 צְדִיק אַתָּה מִמֶּנִּי בִּי אַתָּה גַּמְלָתְנִי
 הַטּוֹבָה וְאֲנִי גַּמְלָתִיךָ הָרָעָה :
 (יט) וַאֲתָת * הַגְּדַת הַיּוֹם אֶת־
 אֲשֶׁר־עָשִׂיתָה אֵתִי טוֹבָה אֶת־
 אֲשֶׁר סָגַרְנִי יְהוָה בְּיַדְּךָ וְלֹא
 הִרְגָתְנִי : (כ) וְכִי־יִמָּצֵא אִישׁ
 אֶת־אִיבּוֹ וְשָׁלְחוֹ בְּדַרְךְ טוֹבָה
 וַיְהוֶה יִשְׁלַמְךָ טוֹבָה תַּחַת הַיּוֹם
 הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָה לִּי :
 (כא) וְעַתָּה הִנֵּה יִדְעָתִי כִּי מֶלֶךְ

ריכטר, אונד שפרעכע צווישן מיר אונד
 דיר, ער ווירד עס איינזעהן, מיינע
 שטרייטזאכע פֿיהרן, אונד מיר רעכט
 שאפֿן ווירד דייע גוואַלט. (יז) אַלס
 דוד דיזע רעדע אָן שאול געענדעט
 האַטע, שפראך דוד: איזט דאָ דייע
 שטימע, מיין זאָהן דוד? אונד הוב זיינע
 שטימע אויף, וויינטע. (יח) אונד
 שפראך צו דוד: דוא ביזט גרעכטר אַלס
 איך, האסט מיר גוטעס גטאהן, אונד
 איך האָבע דיר מיט בעזס פֿרגאלטן.
 (יט) דוא האסט עס היטע גציינט, דא
 דוא דיך זאָ וואָהלטעהטיג געגן מיך
 בטראגן, אינדעס דער עוויגע מיך דיר
 אין דיא הענרע גליפֿערט. אונד דוא
 מיין לעבן גשאהנט האסט. (כ) דען,
 טריפֿט יעמאָנד זיינן פֿיינד, אונד לעסט
 איהן, אונגעהינדערט, דיא גראָדע
 שטראסע ציהן? דער עוויגע פֿרגעלטע
 דיר גוטעס, פֿיר דאָ וואָס דוא מיר דיין
 טאָג גטאהן. (כא) זיה! איך ווייס דאָס
 דוא איינסט קעניג ווירסט, אונד ישרא'ס
 רויך

באור

רשי המלוך

(כא) ידעתי כי מלך תמלוך. שרואס
 חני שהקב"ה מנילך מידי. ומדרש
 חגדה סימן זה מסר לו שמואל שהקורע
 מעילו ימלוך תחתיו :

(טו) וירא, את הרעה אשר תעשה לי.
 (יט) הגדת היום, איכנו דנקא שלאחריו,
 אלא א שלפניו, לכן הפרידו גם בעל הטעמי,
 וענינו אתה הגדת היום כי כדיק אתה ממני,
 עם הטובה אשר עשית לי, ועם אשר סגרתי
 כ' בידך, ואתה לא הרגתני. (כ) בדרך

טובה, בדרך הישר בלי פגע ושטן. תחת היום הזה אשר כו', שעורו: תחת אשר
 עשית לי היום הזה. (כא) הגה ידעתי, כי רואה אני שה' מנילך מידי וכל אשר אתה
 עושה הוא מכלית בידך. ובדרש סימן זה מסר לו שמואל, שהקורע מעילו ימלוך תחתיו :
 (א) בביתו

טובה, בדרך הישר בלי פגע ושטן. תחת היום הזה אשר כו', שעורו: תחת אשר
 עשית לי היום הזה. (כא) הגה ידעתי, כי רואה אני שה' מנילך מידי וכל אשר אתה
 עושה הוא מכלית בידך. ובדרש סימן זה מסר לו שמואל, שהקורע מעילו ימלוך תחתיו :
 (א) בביתו

מכלל יופי

ואמר כל א' מאנשי דוד: (יב) ואבי, קצין. צדה, ארס: (יד) משלהקדמוני, שם
 סמוך, ופ' משל מושל הקדמוני או משקל אחר איננו סמוך והקדמוני תואר לו:
 פרעש, לגריעתו נגד המלך כנה עצמו כן: (יט) סגרני, ענין נתינה ומסירה:
 וקמרה, תחקיים: (כ) ומעשהו

תִּמְלֹךְ וְקָמָה בְיָדָהּ מִמְּלַכֶּת
 יִשְׂרָאֵל : (כב) וְעָתָה הִשְׁבַּעְהָ
 לִי בַיהוָה אִם־תִּכְרִית אֶת־זַרְעִי
 אַחֲרַי וְאִם־הִשְׁמִיד אֶת־שְׁמִי
 מִבֵּית אָבִי : (כג) וַיִּשְׁבַּע דָּוִד
 לְשָׂאוּל וַיִּלֶּךְ שָׂאוּל אֶת־בֵּיתוֹ
 וְדָוִד וַאֲבִישׁוּי עָלוּ עַל־הַמְצוּדָה :
 (א) וַיָּמָת

רייך אונטר דייןר לייטונג בשטאנד
 האבען ווירד . (כב) שוועהרעמיר דאך
 ביים עוויגען , דאס דוא נאך מיר מיינן
 זאמן ניכט אויס ראטן , מיינן נאמן ניכט
 אויס מיינר פאמיליע פארטילגן ווילסט .
 (כג) דוד שוואור עס דעם שאול ,
 ווארויף דיור נאך הויזע צאג , אונר דוד
 מיט זיינן לייטן צאגן אויף דיא בערג
 פעסטע .
 (א) שמואל

תוכחת חיים

כד (יט) ואתה הגדת

היום את אשר עשית עמי טובה , את
 אשר סגרתי ה' צידך ולא הרגתני :
 וכי ימצא איש את חויבו ושלחו בדרך טובה , וזה
 אשר עשית לי , וזהבנת אמרו וכי ימצא איש וכו' ,
 פירשו ז"ל שחסרה הגזירה ,
 ובאלו יאמר כאשר ימצא איש את חויבו ושלחו
 מבלי עשות לו מזומה ודאי ה' ישיב
 לו את גמולו , א"כ גם לך ישלמך ט"ב על מה
 שעשית לי בצענין זה — ועיד פירשו
 שהוא דרך תמים , וכי אפשר בעולם להמנח
 מדת חסידות כזו , שימצא איש את
 חויבו ולא ינקם מוננו ודאי לא , וא"כ כמה
 טובה כפולה ישלם ה' לך , שעשית
 לפני מן השורה לשלחני וכו' — ודחק אלו
 הפירושים מבואר , מלבד כי בפשט
 הפסוק יש לדעת מה חדש שאול ע"ה לומר
 שה' ישלם לו טובה על מה שעשה , וכי
 אין זה פשוט ומפורסם , שעל פועל מעולה
 כזה ישלם לו הש"י ? ולי כונת הענין
 הוא כי כבר התפרסם היות אחד מתנאי
 המעלה , לפעול חותם מזד ענמה , לא
 לשום תכלית אחר חזוני כמו ההתפארות
 וכיוצא , והמופת הגדול בשלמות
 הפעולה , כשיפעלנה ולא יפרסם חותם ,
 אבל אם יגידנה ויודיענה , כבר חבד
 התכלית , כי מורה היות כונתו הכלול
 והשגח צדיעו מעלתו , וכודע מומעשה
 הסכלן שהציח הרמזים ז"ל באבות , ועל
 זה אני רגיל לפרש מאמר שהע"ה (משלי
 י"ד כ"ג) בכל ענין יהיה מותר וכו' (עיין
 תוכחת חיים במשלי שם) —
 והנה שאול ע"ה שגח את דוד על הפועל
 שעשה , וקראו נדיק בזה להודיע
 שעשה פועל מעולה מחד , ועכשו הרגיש
 איך הגזים במעלת הפועל
 הזה , כי זה ינדק אלו דוד ע"ה אחר
 עשותו אותו היה מסתירו ומעלימו
 ולא יזכירו על פיו , והוא לא כן עשה
 אלא הגיד אותו ופרסמו לבעל הדבר
 ענמו , כאלו רצה שיחזיק לו טובה , או
 להגדל ולהתפאר מזה , או לאחזה
 תכלית אחר חזוני , לא מכון אל
 המעלה ענמה , ע"כ אמר כי אין
 הדבר כן והוא לא כן דמה , אלא
 תכלית

תוכחת היים

תכלית ההגדה היא לענין מעולה מאד, והוא להלטיב הלצות ולעורר רוחות
 האנשי ילמדו ממנו, לבלתי החזיק במדת הנקמה ולסבול העלבון ולא ישלח ידיהם
 בחויזיהם, וזה חומר: ואתה הגדת היום וכו', ירצה מה שאתה הגדת היום
 ופרסומתי הפעולה הזאת שעשית עמי טובה ולא הרגתני, לא היה זה מאתך
 בכוונה גרועה, אלא מפני שיימשך מזה תועלת ענמי לזולתך, כי מכאן ואילך
 כשימנח איש את חויזו, לא ינקם ממנו, אלא ישלחו בדרך טובה, כי זה ילמדו
 מן דק"ו, ומה דוד מלך ישראל, שמתבעו היה כעסני בעל המה ונוקם, והיה
 כדרך משאל חמיו בכמה מיני הרדפו' תחת כמה טובו אשר עשה לו, וכמעט היה
 מותר לו מטעם הזה להרגך השכם להרגו, והיה מוסת מעצדיו ועמו לעשות כן,
 ועכ"ז כשאת ילרו ולא עשה מאומה כ"ש חיי וכו', וזה ימנע ענמו מלרדפו
 וישלחו בדרך טובה, והנה האיש ההוא להבא יעשה פעולה זו הטובה ויזכה
 לתגמול, וגם אתה בשכר הפעולה הטובה הזאת שיעשה לזולתך, ישלם הקב"ה
 לך, כי היית אתה הסבה כמה שעשית לי היום הזה, כי מן ראה וכן עשה,
 ולכן ראוי שתקבל שכר מזה:

שמואל א כה

הרגום אשכנזי

כה (א) וימת שמואל ויקבצו
 כל ישראל ויספדו לו
 ויקברוהו בביתו ברמה ויקם
 דוד וירד אל מדבר פארן:
(ב) ואיש במעון ומעשהו
 בברמל והאיש גדול מאד ורו'
 צאן

כה (א) שמואל שטארב, גאנץ
 ישראל קאם צוזאמען טרויערטן
 אום איהן, אונד בגרובן איהן, אין
 זיינר היימאט צו רמה. דוד מאכטע
 זיך אויף, אונד צאג הינאב, אין דיא
 וויסטע פארן. (ב) אין מעון וואהנטע
 איין מאן, דער זיינע גיטטער אין ברמל
 האטטע. דיור מאן וואר זעהר גראָם,
 האטטע

רש"י

באור

כה (ב) ואיש במעון * שם
 העיר: ומעשהו *
 מקנהו וקנינו: גדול * עשיר: ויהי
 בגזז את לאנו בכרמל * ויהי יום אחד
 בהגיע
 (ב) בקנה גבול יהודה נגה * (ב)
 בכרמל, שם מקום ביהודה * אין רחוק ממעון,
 כנראה ממ"ש מעון וכרמל וז"ל כו'
 (יהושע ט"ו כ"ה) * והאיש הזה הי' דר
 במעון

כה (א) בביתו ברמה, אינו אומר
 שקברוהו בביתו ממש, אלא כ"ש
 הרלב"ג במקום שהי' שם ביתו, והיא רמה *
 והודיע שלא יקבר בדרך, אלא זכה להקבר
 בעיר מושבו * ואפשר מת שמואל באותו פרק
 שנפרד שאלו מדוד, לכן זכרו פה * יאמר
 שאחר זקקס דוד ממנולה, וירד אל מדבר פארן,
 שם מקום ביהודה * אין רחוק ממעון,
 כנראה ממ"ש מעון וכרמל וז"ל כו'
 (יהושע ט"ו כ"ה) * והאיש הזה הי' דר
 במעון

צֵאן שְׁלֹשֶׁת-אֲלָפִים וְאַלְף עֵזִים
וַיְהִי בְּגֹזֹאתָם צֵאנוּ בְּכַרְמֵל :
(ג) וְשֵׁם הָאִישׁ נָבָל וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
אֲבִיגַיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת-שֵׁכָל
וַיִּפֹּת הָאִר וְהָאִישׁ קָשָׁה וַרַע
מֵעַלְלִים וְהוּא כָּלְבוּ : (ד)
וַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמַּדְבָּר כִּי-גִזָּז
נָבָל אֶת-צֵאנוּ : (ה) וַיִּשְׁלַח
דָּוִד עֲשָׂרָה נְעָרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד
לְנְעָרִים עָלוּ כְרַמְלָה וּבְאֶתְחָם
אֶל-נָבָל וּשְׁאַלְתֶּם-לוֹ בְּשֵׁמִי
לְשָׁלוֹם : (ו) וַאֲמַרְתֶּם בְּהִלְחִי
וְאָתְּרָה שָׁלוֹם וּבֵיתָהּ שָׁלוֹם
כְּלָבִיק' וְכָל רִשִׁי

האטטע דרייא טויזענד שאַע , אונד
טויזענד ציגן , אונד הילט זיך , וואָן
ער זיין קליינס פֿיה שערטע , אין כרמל
אויף . (ג) דער נאמן דיזעס מאנעס
וואר נבל , אונד זיינער פֿרויא אביגיל .
זיא וואר איינע פֿרויא פֿאָן שענר פֿארבע ,
אונד שענר בילדונג , ער אבר וואר
איין הארטער מאן , פֿאָן איבלער אויפֿ-
פֿיהרונג , אונד כלבישער אבקונפֿט .
(ד) איצט ערפֿוהר דוד , דאס נבל
זיין קליינס פֿיה שערע . (ה) ער שיקֿ
טע צעהען דינער אב , אונד שפראך
צוא דהנען : געהט הינויף נאך כרמל ,
קעהרט דא בייא נבל איין , פֿראגט איך
מיינעס נאמען נאך זיינס וואָלזיין ,
(ו) אונד שפרעכט : זאָ געהעס לע-
בענסלענגליך ! עס געהע דיר וואָהל ,
דיינער פֿאמיליע אונד

באור

במען , אע"פֿ שהי מעשהו בכרמל , כי
בחר לשבת במקום ככבד , כ"ס רלכ"ג .
ומלת מעשהו תורה על שדות וכרמים
מקנה בקר וטאן . ויהי בגוֹזוֹ כו' דבק אל
פ'ד' ושערו : ויהי כאשר גוזז צאנו בכרמל ,
וישמע דוד גו' . ופ'ג' הפסק בענין להודיע
את שם נבל ואשתו ואת תוכתם . או אפשר
מאמר ויהי גם הוא חלק מהודעת ענין האיש ,
ושעור הכתוב : ויהי בכרמל בגוזז את
צאנו הי' בכרמל , וכן תרגומתי . (ג) טובת שכל ,
כמו טובת מראה , כי שרש שכל
נורה לפעמים על התואר והיופי הנחמד למראה .
עיינ בניאור משלי ג' על פסוק ומכחזן
ושכל טוב . והוא כלבי , כתי" מדכית כלב . (ו) כה לחי ,
עלינו כן יהיה לך
כל ימי סייך . (ז) היו

מכלל יופי

כה (ב) ומעשהו , מקנהו צאן , כולל לכבשים ולעזים .
(ה) ושאלתם , בס"גול האלף . לחי , לשנה הבאה , או לחי לעשיר ,
כיהעני חשוב כמה , כי מה לעני יודע להלוך נגד החיים : שלום ,
תואר על משקל קרוב . (ו) הכלטנוס , בס"גול הה"א ומשפטו בחי"רק .
(יא) טכחתי

אונד אללען דיינען . (ז) איך דראבע
 געהערט דאס דוא שור האלטעסט ,
 זיה! דיינע הירטן הילטען זיך בייא אונס
 אויף , וויר טאטן איהנן ניכטס צו ליידע ,
 עס גינג איהנען ניכטס אב , זאלאנג זיא
 אין כרמל ווארן . (ח) פראגע דיינע
 יונגן זעלבזט , זיא וועררן עס דיר זאגן .
 לאס אלזא מיינע דיהנר געוואגענהייט
 אין דיינן אויגן פלינדען , דא וויר אן איינס
 פראעהליכען טאגע קאממען , אונד גיב
 דיינן דיהנרן אונד דיינס זאנהע דוד ,
 וואס דוא נור (פאן דיינעם מאהלע)
 ענטבעהרן קאנסט . (ט) דוד'ס דיהנר
 גינגן דהין , אונד ריכטעטן נבל אללע
 דיוע

וכל אשר לך שלום :
 (ז) ועתה שמעתי כי גזוים לך
 עתה הרעים אשר לך היו
 עמנו ולא הכלמנום ולא נפקד
 להם מאומה כל ימי היותם
 בכרמל : (ח) שאל את
 געריה וגידי לך וימצאו הנערים
 חן בעיניך פי על יום טוב בנו
 הנהגא את אשר המצא ידך
 לעבדיך ולבנהך לדוד :
 (ט) ויבאו גערי דוד וידברו

אל נבל בכל ההרים האלה

בשם

רשי

באור

(ז) היו עמנו , היו נוהגים את זאנס סמוך
 למשכנינו . לא הכלמנום , כלס נרדף אל
 בושת , והשאל על המתגבר על חבירו
 ומנצקו , ע"ש שמזכירו ומבאישו , כנאמר
 כאשר יתגכ העס הנכלמים (ש"ב י"ט ד')
 פי' המנוכמים מואויביהם * וכן אין מכלים
 דבר בארן (שופ') כלומר אין מוויק להס ,
 וכן כאן לא עשינו להס דבר רע , כדרך אנשי
 כנא הפושטים בארן לקחת להס טרפס בחזק'
 מאשר ימצאו * ולא נפקד , לא נחסר *
 וכמו שמאלטו פעל חסר מחובר פעס עם
 למ"ד , כמו די מחסורו אשר יחסר לו (דברי'
 ט"ו ח') , ופעס עם סימן הפעול , כמו
 לא חסרת דבר (שס ב' ז') כן הדבר גס
 ציינו שיפעל פקד , כנא' כאן נפקד להס ,
 ולהלן פ' ט' ולא פקדנו * (ח) הגערים *
 שלי , יום טוב , כן הי' דרך גזוים נימים ההס לעשות משתה ויום טוב בעת שהיו גזוים את
 זאנס . בנו , חסר לה"פ . אשר חמצא ירך , אשר תוכל לתת , אשר יותירו גזוויך ,
 כי על יום טוב באנו , ובוודאי הכינות די והותר * (ט) וינוחו , לדעת רש"י ורד"ק
 פירושו אע"פ שהיו יגיעים מן הדרך , מ"מ נודדו למנוח דוד , ולא נסו עד שדברו דבריו ,
 ולא כ' ויטו מטרחתם . ואין הדבר מחורר לפי פשוט הכתוב , כי לא מאלטו במה שקדם
 זכר מטורח אשר מאל להס על דרכס , ואף אש מאלתס תלזות נדרך , אין לשון ויטונו נוסף
 בענין * והנה אלגי פה דברי הרב המורה (ס"ר פרק ל"ו) , וז"ל : ויגונו

וגומר : (ז) לא הכלמנום * אם
 ננרכו לנו לשום דבר לא השיבונס
 ריקס : ולא נפקד להס * מאלנס כי
 שומרים היינו להס : (ח) וימצאו
 הנערים * שלי חן וטובה בעיניך בטוב'
 שגידי לך עבדיך מהס עליהס : כי על
 יום טוב באנו * על סמוך משתה ויום
 טוב שיש לך באנו עתה לשאל * ד"א
 ערב ראש השנה הי' וגריכין חנו
 לסעודת יום טוב : (ט) וידברו אל
 נבל ככל הדברים האלה בשם דוד :
 וינוחו * יגיעים היו מטורח הדרך
 וגזדרו

בְּשֵׁם דָּוִד וַיִּנְחָחוּ : (י) וַיַּעַן נָבֶל
 אֶת־עַבְדֵי דָוִד וַיֹּאמֶר מִי דָוִד וּמִי
 בְּן־יִשְׁשָׁכָר הַיּוֹם רַבּוֹ עַבְדִּים
 הַמְּהַפְּרָצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדָנָיו :
 (יא) וּלְקַחְתִּי אֶת־לַחְמִי וְאֶת־
 מִימֵי וְאֶת טִבְחֹתַי אֲשֶׁר טִבַּחְתִּי
 לַגִּזְיִי וְנָתַתִּי לַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא
 יָדָעְתִּי אִי מְזֶה הֵמָּה : (יב) וַיַּהֲפֹכּוּ
 נַעֲרֵי דָוִד לְדַרְכָם וַיָּשִׁבוּ וַיִּבְאוּ
 וַיַּגְדִּילוּ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה :
 (יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו חֲגְרוּ
 אִישׁ אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ
 אֶת־חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ גַם־דָּוִד אֶת־
 חַרְבּוֹ וַיַּעֲלוּ אֶת־חַרְבֵי דָוִד
 כְּאֲרֵבַע מֵאוֹת אִישׁ וּמֵאֲרֵתִים

רש"י ישובו

וכדדדו לנזוז דוד ולא נחו עד שדברו
 אליו ואחר כך וינחחו וי"ת ופסקו כלומר
 פסקו ולדבר עוד עד שישמעו תשובתו :
 (י) ווי דוד - ויהי הוה חסוד שאתן לו
 חת שלי הלח מרות המוחזיה בח :
 (יג) ויחגר גם דוד את חרבו : מוכח
 שמתחילין דלוי נפשות וין הקטנים
 דדין תחלה : על הכלי' לשמו'

אהליהם

דוד נפיהם - ואלו לא הודיעני הכתוב את זאת ,
 אפטר לנכל את נבל ולומר : כערו דוד דברו
 אליו דברים אשר לא כן , והתחמן לבני בקרבו ,
 וענה אותם כאשר ענם - ואכי בתרנומי משכתי
 מלת וינחו למטה אל פכוקי' , וכן נראה לי עיקר .
 והכוונה , לא המתין לשקול בדעתו אם
 ירצם או ישלם ריקם , אלא מיד כשפסקו מדבר ענה אותם .
 וזה מתכוונת כל רועי לב , בנפש
 מהם דבר , לא ישקלו בדעתם . אלא מוסכמים ועומדים למאן .
 (י) המהפרצים , אנה ואנה
 לנרוס מפני אדוניהם' (יג) על הכלים ,

דיוע ווארטע אין דוד'ס נאמען אויס .
 זיא האטטען קוים אויסגרעדעט .
 (י) דא גאב נבל איהנען צור אנטווארט
 אונד שפראך : ווער איוטר דוד ? ווער
 יש'ס זאָהן ? הייט צו טאָגע גיבט'ס דער
 קנעכטע פֿיל , דיא איהרען העררן ענט
 לויפֿן . (יא) וויא , אויך זאָלטע מיינע
 שפייזע מיינען טראַנק , מיין מאַהל
 נעמן , דאָז אויך מיינען שערערן בעריי
 טעט , אונד לייטען געבן פֿאָן דענן אויך
 ניכט איינמאַל ווייס , וואָהער זיא זינד ?
 (יב) הורמיט ווענדטען דוד'ס דיהנערן
 אום , גינגן איהרן וועג צוריק , קאָממען
 אָן , אונד בעריכטעטן איהם דיון גאַנצן
 פֿאַרגאַנג . (יג) דאָ שפראך דוד צו
 זיינען לייטען : עם לעגע יעדער זיין
 שווערד אָן ! זיא לענטן יעדער זיין שווערד
 אָן , אויך דוד לענטע דאָז זייניגע אָן ,
 פֿיר הונדרט מאָן צאָגען הינויף , הינטר
 דוד הער , אונד צווייא הונדערט בליכן צו
 ריק

באור

וינחו , ענינו אכלי עמדו מדבר עד שישמעו
 המענה , כי לא קדם להם זכרון עורח בשום
 פנים , עד שאפילו טרפו הי' אמרו וינחו
 זר בספור מאוד . ואמנם ספר שהם פרחו
 כלל זה המאמר אשר בו מרכות אמרים מה
 שאתה רואה ושחקו , כלומר לא הוסיפו על זה
 המאמר ענין אחר , ולא פעל מחייב שיהיה
 מענה מה שאמר להם , כי כוונת הספור
 ההוא לספר גמותו בעבור שהו' בתכלית
 הגנות , עכ"ד . וכן ת"י , פסקו , כוונתו
 ג"כ שלא הוסיפו דבר מלפני בלתי אשר שם
 דוד נפיהם . ואלו לא הודיעני הכתוב את זאת ,
 אפטר לנכל את נבל ולומר : כערו דוד דברו
 אליו דברים אשר לא כן , והתחמן לבני בקרבו ,
 וענה אותם כאשר ענם . ואכי בתרנומי משכתי
 מלת וינחו למטה אל פכוקי' , וכן נראה לי עיקר .
 והכוונה , לא המתין לשקול בדעתו אם
 ירצם או ישלם ריקם , אלא מיד כשפסקו מדבר ענה אותם .
 וזה מתכוונת כל רועי לב , בנפש
 מהם דבר , לא ישקלו בדעתם . אלא מוסכמים ועומדים למאן .
 (י) המהפרצים , אנה ואנה
 אהלים

יִשְׁבוּ עַל-הַכְּלָיִם : (יד)
 וְלֹא-יִבְגִּיל אִשָּׁה נָכַל הַגִּיד בְּעַר-
 אַחַד מֵהַנְּעָרִים לְאָמֵר הִנֵּה
 שָׁלַח הָדָד מִלְּאָכִים י מֵהַמְדַבֵּר
 לְבָרֵךְ אֶת-אֲדֹנָיו וַיַּעַט בָּהֶם :
 (טו) וְהָאֲנָשִׁים טָבִים לָנוּ מְאֹד
 וְלֹא הִכְלַמְנוּ וְלֹא-פָקַדְנוּ מֵאוֹמֶהָ
 כָּל-יָמַי הִתְהַלַּכְנוּ אִתָּם בְּהַיּוֹתָנוּ
 בַּשָּׂדֶה : (טז) הוֹמָה הָיוּ עָלֵינוּ
 גַּם-לַיְלָה גַּם-יוֹמָם כָּל-יָמַי
 הַיּוֹתָנוּ עִמָּם רָעִים הַצֵּאן :
 (יז) וַעֲתָה דַעִי וְרֵאִימָה-תַּעֲשִׂי
 כִּי-כָלְתָה הָרַעָה אֶל-אֲדֹנָיו
 וְעַל-כֵּן בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן-בְּלִיעֵל
 מְדַבֵּר אֵלָיו : (יח) וַתִּמְהַר
 אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מֵאֲתִים לֶחֶם

ריק , בייאדעם גפעקע . (יד) אבער
 איינער פֿאן דען קנעכטן גאב היפֿאן דער
 אביגיל , דער פֿרויא דעס נבל , נאכֿ
 דיכט , אונד שפראך : זיה! דוד האט
 אויס דער וויסטע אבגעארדנטע היהער
 געשיקט , אונורן העררן צו בעגריסן ,
 ער אבער פֿוהר זיא העפֿטיג אן .

(טו) אונד דיא לייטע מיינען עם זעהר
 גוט מיט אונס , וויר ליטן ניכטס , פֿרֿ-
 מיסטן ניכט דאן מינדעסטע , זא לאנגע
 וויר מיט איהנן , אויף פֿרייעם פֿעלדע
 העדומצאגען . (טז) זיא ווארן וויא
 איינע מויער אום אונס , זא וואהל בייא
 נאכט אלס בייא טאגע , זא לאנג וויר
 אין איהרער געגענד דאן קליינע פֿירר
 וויידעטן . (יז) איבר לעגענון , אונד
 זיהע וואס דוא צו טוהן האסט , דען עם
 דראהט אונגליק אונדרם העררן , אונד
 זיינס גאנצען הויזע , אונד ער איזט צו
 נידערטרעכטיג , אום איהם פֿארשטע-
 לונגען צו מאכען . (יח) אביגיל איילטע
 הירוויף , נאם צווייא הונדרט בראדע ,
 צווייא

באור

אחלים וכל הדברים הנרמזים במתנה
 (יד) ויעט , שרש עיט , ע"מ וישב , אלא
 שכפתח אות הגרון . והוא עוף דורס
 ופירש באכזריות נגד כל חלש ממנו . ואמר
 שכן עשה נבל לשלומי דוד שענה אותו במקמה
 וקנף גדול . (טו) הכלמנו , הפעל .
 בשרה , טסעיס עם מקנינו ממקום למקום
 על פני השדה . (טז) חומה , לא לבד
 שלא הרעו הם אותנו , אלא הגינו עוד
 בעדנו , שלא ירעו לנו אחרים . (יח)
 עשויות , כמו וימהר לעשות אותו , שהוא
 לתקן ולכסל איתו . צמוקים , מן ועדים
 צמוקים (הושע ט') שהם יבשים וכגונים .
 דבלים , הדבילה היא ככר תאנים יבשות
 לרופות

אביגיל ק' רש"י ושנים
 חללים' וכליהם : (יד) אחד
 מהנערים . שלם : ויעט זהם .
 אפרחינון במילין לשון עיט : (טז) ולא
 הכלמנו : לא נכלמנו : (יז) כי
 כלתה הרעה . מאלת דוד אליו : והוא
 בן בליעל מדב' אליו . ואדונינו בן
 בליע' מהיותי דובר אליו מה שאני חומ'
 אליך כי יקנ' עלינו : (יח) עשויות .
 תירגם יונתן תכבר' מוולחו' בשר דק
 וביני' פשטי' בלע"ז (Pater. געפילט ,
 פאסטעטן) . כמו ששנינו בפסחים
 ונתן את הכרעים וצני מעיו לתוכו
 רבי

שמואל א כה

הרגום אשכנזי פט

וּשְׁנַיִם נְבָלִים וְחֲמִשׁ צֶאֱן
עֲשׂוֹת וְחֲמִשׁ סָאִים קָלִי וּמִצֵּה
צִמְקִים וּמִאֲתִים דְּבָלִים וְחֲשֵׁם
עַל־הַחֲמָרִים : (יט) וְהָאָמַר
לְנַעֲרֵיהָ עֲבְרוּ לְפָנַי הַנְּנִי
אֲחֲרֵיכֶם בָּאָה וְלֹא־יֵשָׁה נְבָל
לֹא הִגִּידָה : (כ) וְהָיָה הָיָה
רִכְבַּת עַל־הַחֲמֹר וַיִּרְדֶּה בְּסֶחֶר
הָהָר וְהָיָה דָּוִד וְאֲנָשָׁיו יֹרְדִים
לְקִרְאָתָהּ וְהִפְגִּישׁ אֹתָם :
(כא) וְדָוִד אָמַר אֵךְ לְשֶׁקֶר
שָׁמַרְתִּי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָזָה
בְּמִדְבָּר וְלֹא־נִפְקַד מִכָּל־אֲשֶׁר־

צווייא שלייכע וויין , פֿינף צו בערדייטע
טע שאַפֿע , פֿינף סארה גרעסאטעס
מעהל , הונדערט דירע טרויבן , צווייא
הונדרט פֿייגנמאַסן , לוד עס אויף עול .
(יט) אונד שפראך צו איהרן קנעכטן :
געהט נור פֿאַר אויס , אִיךְ קאַממע אִיךְ
שאַן נאָך . ויא זאגטע היפֿאָן איהרעם
מאַננע נבל ניכטס . (כ) וויא זיא ,
אויף איינעם עועל ווצענר , דיא זייטע
דעס בערגס הינאַב ריט , קאַממען דוד
אונד זיינע לייטע איהר ענטגעגן , אונד
זיא כגעגנטע איהנן . (כא) דוד האַטטע
געשפראַכען : אִיךְ האַבע אַלּוֹא אומ־
זאַנסט אִין דער וויסטע אַללעס דאַו
געהיטעט , וואַס דוועס אַנגהערט , ער
פֿערלאַר ניכט דאַו מינדעוטע פֿאַן אַללעס
וואַס ער דאַ האַטטע , אונד נון פֿער־
גילט

לו מאומה וישבֿלי רעה תחת

טובה

באור

נשיות ק' רש"י

רבי נרפון קורה תכבר' מה שנתוכו
לצדו כרבי עקיבא דאנו' תולין חונה
לו כך היא שנויה בתוספתא ורבי
קלונימוס ז"ל מן רומי פירש' לנו
כן : זימוקים • ענני' יבשים : דבלים •
עיגולי דבלה תאנים דרוסות וכבושות
צבלי : (כ) יורדים לקראתה • גיא
היה בין שני הסרים היא יורדת מהר
זה והוא יורד מהר זה שכנגדו : (כא)
ודוד אמר • בלבו כשאמרו לו נערו

דרוסות יחד עד שנעשה כמו ככר לחם ופי'
מאחיס מאחי' לטרות מאלו הככרות (רד"ק) •
(יט) עברו לפני , אמרה אכפרה פני
במכתה כאשר אמר יעקב • (כ) בסרר
ההר , ת"י בסטר טורא • ונקרא כדסיפוג
של ההר סתר הסך ראשו שהוא נראה לכל ,
והנה הי' שני הסרים זה כנגד זה , וכשרדה
היא בלד ההר הזה , הי' דוד יורד בכד ההר
שכנגדו לקראתה , ותפגשו בני שנייהם •
(כא) ודוד אמר , אם בלבו או א'
אנשי

גידופי

מכלל יופי

(יא) טבחתי , זביחתי , ובפיו' מאכלי ותבשילי וכן ת"י שירות • (יב) ויהפכו ,
פועל עומד • (יד) לברך , לתת לו שלום : ויעט , גער • (יז) בן בליעל , איש
רשע : מדבר אליו , שלא יחוש לדבר אליו • (יח) צמקים , ענבים יבשים ,
דבלים , חתיכות תאנים מקובצות ודרוסות עד שנעשו נוף א' • (כא) אך , ענינו לאמת

גילט ער בעזעס פֿיר דאָז גוטע .
 (כב) גאַטט שטראַפֿע דוד'ס פֿיינדע ,
 איצט אונד אין דער פֿאַלגע , ווען איך
 בין מאַרגען , פֿאַן אַללעם וואָס ער
 האָט , אויך נור אַיינען וואַנדפֿיסר
 איבריג לאַסע . (כג) אַלס אַביגיל דוד
 ערכליקטע , שפראַנג זי אַ היילענדס
 פֿאַם עזעל , וואַרף זיך אויף איהר אַנטליץ
 פֿאַר דוד נידר , אונד שטדעקטע זיך
 הין אויף דעם באַדען . (כד) פֿיהל
 איהם דאָן ווידר צו פֿיסן אונד שפראַך :
 מיך מיין הערר ! מיך טרעפֿע דיא
 שטראַפֿע , ערלויבע דיינער מאַגד צו
 רעדען , פֿרנים דיא וואַרטע דיינער
 שקלאַפֿין . (כה) מיין הערר ! קעהרע
 דיך ניכט אָן דיווען נידרטרעכטיגן מאַן ,
 ער איזט וואָס ער הייסט ; הייסט נבל
 (אונדאַנקבאַר) , אונד אונדאַנק קלעבט
 איהם אָן . איך אבער , דיינע מאַגד ,
 האבע דיא יונגען דיא דוא מיין הערר !
 אַבגעשיקט

טֹזְבָה : (כב) כֹּה־יַעֲשֶׂה
 אֱלֹהִים לְאִיבֵי דָוִד וְכֹה יִסָּף
 אִם־אֲשִׁיר מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ עַד־
 אִזְרַח הַבֶּקֶר מִשְׁחִין בְּקִיר :
 (כג) וַתֵּרָא אֲבִיגַיִל אֶת־דָּוִד
 וַתַּמְהַרְוֵהוּ מֵעַל הַחֲמֹר וַתַּפֵּל
 לְאַפֵּי דָוִד עַל־פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה
 אָרְצָה : (כד) וַתַּפֵּל עַל־רַגְלָיו
 וַתֹּאמֶר בִּי־אֲנִי אֲדֹנָי הָעֹן
 וַתִּדְבַר־נָא אֶמְתָּךְ בְּאַזְנוֹתַי
 וַיִּשְׁמַע אֶת דְּבָרֵי אֶמְתָּךְ :
 (כה) אֶל־נְאֻיִשִׁים אֲדֹנָי , אֶת־
 לְבוֹ אֶל־אִישׁ הַבְּלִיעַל הַזֶּה עַל־
 נָבֶל כִּי כִשְׁמוֹ כִּן־הוּא נָבֶל
 שְׁמוֹ

באור

רשי

אנשי כשאמרו לו כערו גדופי נבל .
 (כב) לאויבי דוד , כנוי לדוד . משחין
 בקיר , פירשוהו חז"ל זהו כלב זכר שדרכו
 להשתין בקיר . והכוונה שיהרוג כל זכר
 צבית נבל מגדול ועד קטן . (כג) ותשתחוהו
 ארץ , זו פשוט ידים ורגלים על הארץ ,
 וכל זה טרם קרבה אליו לדבר אלו , וכאשר
 קרבה לו כאמר להלן ותפול על רגליו .
 (כד) על רגליו , כמו אל רגליו . בי
 אני , אין כוונת הכתוב כדעת כל המפרשים
 שאמרה שקר שהיא גרמה בגידופי נבל , כדי שיטה און לדברי , ולבסוף דברה אמת , אלא
 כך אמרה לו , אם תקח נקמה מביתי לא תקחנה אלא ממני , כי אין נבל אזה שתיים אליו
 לבד , ואין לך לענוש כ"א אותי , אך אם תשמע את דברי אמתך תראה נקיון כפי ובר לבני ,
 או פי' אם תרע לבית נבל , הלא תיגע הרעה גסבי ואני לא עשיתי מאומה , ולמה תעשה
 אתי רעה חנם ? וכפל הכנוי לנחן הענין כאשר תרגמתי , ועיין ת"ש הרמב"ן על פ' אם אתה
 לו שמעני (ברא"כ"ג י"ג) . (כה) נבל שמו , מהוראת המלה הז' האוכח את הטוב הנעשה
 לו וכסוי טובה , נל"א (אונדאַנקבאַר) כ"ש רש"י על פ' עם נבל ולא חכם . וכן נבל
 שכת את אשר הטיב דוד לנערין במדבר .

גידופי נבל אך לשקר שמרתי וגו' :
 (כב) משחין . י'ת ודע מדע מסית
 קירות לבו . ד"ח אפילו כלב שדרכו
 להשתין בקיר : (כד) צי אני אדני
 העון . מתחל' אמרה כך כדי שיטה חון
 לדבריה ולסוף אמרה לו האמ' אני
 אמתך לא רחיתי נערי אדני :
 (כו) אשר

שָׁמוּ וַיִּבְרָךְ הָעָם וַאֲנִי אֶמְרָךְ
 לֹא־רָאִיתִי אֶת־נַעֲרֵי אֲדֹנָי
 אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ : (כו) וְעַתָּה
 אֲדֹנָי חַי־יְהוָה וְחִי־נַפְשֶׁךָ אֲשֶׁר
 מִנְעַךָ יְהוָה מִבּוֹא בְדָמַיִם
 וְהוֹשַׁע יָדְךָ לִךָ וְעַתָּה יִהְיוּ
 כְּנָבָל אִיבֵיךָ וְהַמְבַקְשִׁים אֶל־
 אֲדֹנָי רָעָה : (כז) וְעַתָּה הַבְּרָכָה
 הַזֹּאת אֲשֶׁר־הֵבִיא שְׁפָחֶיךָ
 לְאֲדֹנָי וְנִתְּנָה לְנַעֲרִים
 הַמְתַּהַלְכִים בְּרַגְלֵי אֲדֹנָי :

אבגעשיקט, ניכט צו געזיכטע בעקאממן.
 (כו) בייא דיינעם לעבן מיין הערר !
 ביים לעבן דעם עוויגן בשווערע איך דיר,
 דען עוויגן, דער דיר אבגעהאלטען אין
 בלוטשולד צו געראהטן, אונד דיר
 זעלבוט גנוגטהונג צו פערשאפען. א
 דאס דעם נבל אללע דיינע פיינדע
 גליכן ! אללע דיא מיינעם העררן צו
 שארן טראכטן. (כז) — ערלויבע דיום
 געשענק, וועלכס דיינע מאגד דיר מיין
 הערר ! געבראכט, דען דיהנערן איברג
 געבן צו דירפן, דיא מיינעם העררן
 פאלגען — (כח) ערלאסע דיינער
 מאגד דיא שטראפע ! זיה ! דער עוויגע
 ווירד דיר איין דויערהאפטעס הויו ער
 ריכטען

(כח) שָׂא נָא לְפָשַׁע אֲמָתֶךָ כִּי־עָשָׂה יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֲדֹנָי בַּיַּת

נאמן

באור

רשי

(כו) אשר מנעך. ששלחתי לקראתך
 למונעך משפיות דמים : והושע ידך
 לך. מולנקו' אתה בעלמ' את נקמת'
 והענש : יהיו כנבל אויביך. נתנבחה
 ברוח הקדש שלא יאריך ימים :
 (כז) ונתנה לנערים. ותנתן לנערים
 הנוחהלכים וגו' נתנה לשון שעבר ונתנ'
 לשון הבא : (כח) כי עשה יעשה ה'
 לאדני בית נאמן. להיו' מלך על ישראל
 לפיכך ורעה לא תמנח בך לכך לא נחם
 לך

זלס לו רעה תחת טובה. (כו) ועתה,
 הנני משניעך בחייך ובחיי ה' אשר מנעך כו'
 ששמע לדברי, ולא תשים לבך אל נבל,
 ולא תאשימני, כי לא ראיתי את הנערים
 אשר שלחת. אשר מנעך, בהעירו את
 רוחי לילך לקראתך. והושע ידך לך,
 כל הנושא חרפה מזולתו כפגם בכבודו,
 ואינו נושע אלא בראותו נקמה במחרכו,
 אז כוח לו ורוח לבו. ויש שעד אלהים יבוא
 דבר שניהם, ואלהים ירשיע את המחרק,
 ויש שיקח המחרק נקמתו בעצמו באיש המחרק
 אותו. וזה הענין האחרון הי' כאן בדוד.
 ומ"ס מבוא משמשת ענינו ואחר עמו, כאילו
 באמר ומהושיע. יהיו כנבל, שאין בו כח
 להרע לך (רד"ק). (כז) אשר הביא,
 והמספר. ונחנה, נתנה לשון שעבר,
 ונתנה הבא (רש"י), ר"ל שהמלה עבר
 לנסתר מבנין נפעל עם ו"ו המהפכת. וכת'
 ותתיהב, כדרכו לתרגם נפעל משורש נתן
 בהתפעל. (כח) לפשע, לעוכש הבא בעבור פשע.
 כי עשה יעשה, פי' אם
 יעשה ה' לך בית נאמן, ואנכי מסופק בדבר,
 כי מלחמות ה' אדוני כלסס, פי' כל
 מלחמותיך עם אויבי ה', ומימיך לא הריקות
 חרבך על איש מעם ה', כמו שעשה
 שאול בהרגו עיר הכהנים, וכוודאי מעותד
 אתה למלך על ישראל, ואז אין כחך
 שתמנח

ריכטען , דען דוא פֿיהרסט קריגע דעס
 עוויגען , קיין אונגליק ווירדע דיק יע
 טרעפֿן ; (כט) צוואַר שטאַנד איין
 מענש אויף , דיק צו פֿרפֿאַלגען , דיר
 נאך דעם לעבן צו שטעהן , אבער דיין
 לעבן מיין הערר , ווירד פֿעסט אַם בונדע
 דער לעבנדיגען ריאַנגן , מיט דעם
 עוויגען דיינעם גאַטטע , דאָ לעבן דיין
 פֿינדע אבער ווירד ער הינוועגשליידרען
 וויא אויס דער העהלע דעם שליידערס .
 (ל) ווען נון דער עוויגע מיינעם הערר
 אללעם גוטע איין ערפֿילונג ברינגט ,
 וואָס ער דיר פֿרהייסן , דיק נעמליך צום
 דגענטן זעצט איבר ישראל :
 (לא) זאָ שטעה דיר דיועם ניכט אים
 וועגע , אונטערברעכע מיינעם העררן
 אינדע

נאַמן פֿי־מִלְחָמוֹת יְהוָה אֲדֹנָי
 נְלָחֶם וְרָעָה לֹא־תִמָּצֵא בָךְ
 מִיָּמַיִךְ : (כט) וַיִּקָּם אָדָם
 לְרַדְפָּךְ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ
 וְהָיְתָה נַפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה :
 בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְאֵת נַפְשׁ אִיבֶיךָ יִקְלַעְנָה בַּחוֹךְ
 בְּפִי־הַקְּלַע : (ל) וְהָיְתָּ פִי יַעֲשֶׂה
 יְהוָה וְלֵאדֹנָי כָּכָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר
 אֶת־הַטּוֹבָה עֲלֶיךָ וְצִוְיָה לְגִיד
 עַל־יִשְׂרָאֵל : (לא) וְלֹא־תִהְיֶה
 זֹאת

באור

רשי

רעה בך . ויותר נכון לפרש שאמר שא כח
 לפי ע דנק עס ולא תהי זאת לד לפוקה /
 צפ ל"א , אשר ביניים כמו מאמר מוסגר ,
 ול: שהאריכה נדברים , לכן הורה
 ואירה , הי' כיעשה כו' , וכן דרד הכתוב
 בהרבה מקומות . וטעם ורעה לא מנא בך ,
 כמי לא תאונה אליך רעה ונגע כו' , והמשך
 הכתובים כך הוא : אחרי שיעשה ה' לך בית
 נאמן (כי ראוי יתה לכך , כי מלחמות ה'
 אתה נלחם) , ורעה לא יגע בך מימך ,
 אע"פ שקם אדם לרדפק , והוא שזל , אל
 תדאג ואל תירא מפניו כי תהי נפש אדוני צרוּרָה צרוּר החיים , ותשג על כסא ישראל
 כאשר דבר ה' לך , לכן יין הראוי שתמנע מעשים אשר יכלו להיות לך אז לפיקה ולמכשל
 לב , וא"כ שא כח לפשע אמתך . (כט) בצרוּר החיים , לא תסור חנרתך עם
 החיים , כ"א תהיה אתה חיעל האדמה . כל החיים על הארץ , מיושב על כסא עד
 מחנק אשפות , כולם נאחזים יחד איש באחיו כטבעות בשלשלת , והמה כצרוּר יחד
 בצרוּר אחד , אך המות יפריד ביניהם , הוא מתיר את הצרוּר ויקח את שליו , ויעמוד
 בין החיים ובין המתים . את ה' , כענין את האלהים התהלך , תחי' עם שאר חיים
 מבלתי סור ימין ושמאל מאחרי ה' , ל"א אתו תלך בדרכיו . יקלענה , יכריתנה מארץ
 כתחום . ודברה בדרך משל , ישליך הנפש במהירות כאילו הניחה בתוך כף הקלע ,
 אשר נותנים את האבן , עשוי כדמות כף . (לא) לפוקה , נאם מושלך בדרך ומעכב
 ת רגל העובר מבלי שיגוף בו . אם יעבור איש במשנתו על כל מעשיו אשר עשה ,
 ולא ימנע בהם דבר רע , אגריהו ! והוא

לך לעשות שלא כדן להוציא לעז על
 מלכותך : (כט) כף הקלע . חתיכ'
 עור רחבה עשויה כמין כף באמצע
 הקלע שנותן זה האבן : (ל) וסיה
 כי יעשה ה' וגו' . ותמלוך :
 (לא) ולא תהי לפוקה . לכשלוך כמו
 לפיק צרכי' שאם היית עושה זאת לא
 יהיה לך פתחון פה לרדות אדם לרורות
 הצאים

זאת י לך לפנקיה ולמכשול
 לב לאדני ולשפך דם חנם
 ולהושיע אדני לו והיטב יהוה
 לאדני וזכרת את-אמסך :
 ויאמר דוד לאביגל ברוך יהוה
 אלהי ישראל אשר שלחך
 היום הנה לקראתי : (לג) וברוך
 טעמך וברוכה את אשר פלתיני
 היום הנה מבוא בדמים והושיע
 ידי לי : (לד) ואולם חי-יהוה
 אלהי ישראל אשר מנעני מהרע
 אתך פי י לולי מהרה ותבאתי
 לקראתי פי אם-נותר לנבל
 עד-אור הבקר משתיך בקיר :

וחבאת ק' (לה) ויקח
 רש"י

הצאים על שפיכות דמים : ולהושיע
 אדני לו • שתנקוס אתה את נקמתך :
 (לג) כליתני • מנעת אותי כמו לא
 תכל' רחמך לא יכלה מוך : והושיע
 ידי לי • מוסב על מצא בדמים מ"ס
 של מצא מחוברת על והושיע כמו מצוא
 בדמים

הכפל מורה על זריזות ביאתה , וכן בקרי

מ כ ל ל י ו פ י

הדבר : לשקר , ענינו חנם • (כג) לאפי דוד , לפני לפי שהאפים גבוהים על הפנים :
 (כו) הכרכה , המנחה : הביא , חסר דבר נסתר , הביא נער שפחתך :
 ונתנה , עבר מנפעל : לנערים , דרך כבוד : (כח) ביה נאמן , ה"י מלכו
 קיימא : לא חמצא , עחיד במקום עבר : (כט) כף הקלע , מושב אבן הקלע •
 (לא) לפוקה , שם ענין מכשול : ולמכשול לב , ענינו נפילת החגבורת ורפוי
 הכח : (לג) כלתיני , ענין מניעה ועצירה • (לד) אותך , כמו לך : לורא ,
 כתיב

אינרע הוהע ניכט , איינסט בלוט אינ
 שולדיג פֿערנאסן , דיר זע לבוט גענוג
 טוהונג גשאַפֿט צו האַבען • דואוירסט
 איינסט , וואַן דער עוויגע עם דיר
 וואַהלגעהן לעסט , אן דיינע שקלאַפֿין
 דענקען • (לב) דוד אַנטוואַרטטע דער
 אביגיל : דאנק דעם עווייגן דעם גאָטטע
 ישראל'ס , דער דייך הייטע מיר ענט-
 געגן געשיקט האט ! (לג) גועגנט דייך
 פֿרשטאנד , גועגנט דואו זעלכוט , דיא
 דוא הייטע מיך אבגעהאלטן , אין בלוט
 שולד צו געראהטן , אונד מיר זעלכוט
 גנוטוהונג צו פֿרשאַפֿען • (לד) אבר ,
 זאָ וואהר דער עוויגע לעבט דער גאָטט
 ישראלס ! דער מיך אבגעהאלטען דייך
 אונגליקליך צו מאַכן , דאָס , ווערסט
 דוא ניכט זאָ איילענדס מיר ענטגעגען
 געקאָממען , דעם נבלביו מאַרגען ניכט
 איין וואַנדפֿיסר איכריג געבליכן ווערע •
 (לה) דוד

באור

דומה להולך בדרך ונגף באזן י וזה טעם
 ולמכשול לב , כלומר חס יתשוב וידרוש לבך
 את מעשיך לאחור , יכשל בהניעו כי שפכת
 דם כקי והושיע ירך לך • וזכרת , פירש
 כשיטיב ה' לאדוני ומלך , תזכירני לטובה
 שמנעתך מלשפך דמים • (לג) טעמך ,
 שכלך , וכת"י מדעך • (לד) וחבאת ,
 במלה נכתיב שני סימני נקבה , עבר ועתיד ,
 כי לשון העתיד תבא ולשון העבר באת , והי'
 בשני

(לה) דוד נאם פֶּאֶן אִיהָר אֵן , וואס זיא איהם גבראָכט האַטטע , אונד זאָגטע צו איהר : ציהע אין פֶּרִידן נאָך דיינעם דיווע הינויף , זיה ! איך געהאַרע דיינער שטימע , אונד פֶּרשָאַהנע ריך . (לו) אַלס אביגיל צו נבל צוריק קאָם , דא וואָר איין קעניגליכעס גאַסטמאַל אין זיינעם הויזע , (ווערטליך : וויא דאָ גאַסטמאַהל איינעס קעניגס) . נבל וואָר גוט צו מודהטע , אונד שטאַרק ברוישט , דאַהער זאָגטע זיא איהם ניכט דאָו מינדעסטע , ביז עס אַם מאָרגן העללע וואָר . (לו) דעס מאָרגענס אָבער , אַלס דער רויש נבל פֶּרלאַסען האַטטע , ערצעהלטע איהם זיינע פֶּרויא דען גאַנצען פֶּאַרגאַנג , דאָ ערשטאַרטע דאָו הערץ אין איהם , ער וואָרד וויא איין שטיין . (לח) צעהן טאַגע דאַרויף ראַפֿטע

(לה) וַיִּקַּח דָּוִד מִיַּד הָאֵת אֲשֶׁר-הִבִּיֵּאתָ לִּי וְלָהּ אָמַר עָלַי לְשָׁלוֹם לְבֵיתְךָ רְאִי שְׁמִעְתָּנִי בְּקוֹלְךָ וְאִשָּׁא פָּנֶיךָ : (לו) וַתֵּבֵא אֲבִיגַיִל וְאֶל-נָבִל וְהִנֵּה-לוֹ מִשְׁתָּה בְּבֵיתוֹ בְּמִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ וְלֵב נָבִל טוֹב עָלָיו וְהוּא שָׁכַר עַד-מָאֵד וְלֹא-הִגִּידָהּ לִּו דְּבַר קַטָּן וְגָדוֹל עַד-אֹזֶר הַבֶּקֶר : (לו) וַיְהִי בַבֶּקֶר בְּצֵאת הַיּוֹן מִנָּבִל וַתִּגְדַּל-לוֹ אִשְׁתּוֹ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּמַּת לְבֹו בְּקִרְבּוֹ וְהוּא הָיָה לְאָבִן :

(לח) וַיְהִי כַעֲשָׂרַת הַיָּמִים

ויגף

רש"י

באור

צדומים ומהושיע ידי לי : (לו) צלחת היין מנבל . כד פג חמר' מנבל : וימת לבו . שנלטר על המנח' שהוצאת לדוד : (לח) כעשר' הימים . שבעת ימי חבלו של שמואל תלה לו הקצ"ה שלא יתער' חבל רשע בחבלו ואח' כחלה ג' ימים ומת כענין שנאמר ויגוף ה' את נבל ואמר מר חלה שלשה ימים ומתזו היא מיתת מגפס .

בשני סימנים (רד"ק) . (לו) וימם לבו , כתעלף , כי כנעת מפני הרעה הגדולה אשר אמר דוד לעשות עמו , ואע"פ שלא כעשתה , כי יש בני אדם משתוממים וכנהלים על רעה שהיתה מוכנת להם , אע"פ שלא באה ולא ידעו כ"א אחרי הצלתם . כן מספרים לנו מאיז שער על גשר רעוע בבלי דעת ונבל , וכאשר עבר אמרו לו איך היו חייו תלוים מנבל , ויבהל ויפל ארצה מת . (לח) וימת , נפל למשכב מקמת הנהלה

ורבותינו אמרו חלו עשרת ימי תשובה שהמתין לו הקצ"ה שיחזור בתשובה וי"א כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד ששלח לו דוד עשרה נערים והאכילן

מכלל יופי

כתיב כאלף , ענינו אם לא , ואפשר שהמלה מורכבת מן לו שענינו אם ומן לא (לו) בצאת , בעת שכרה שכרותו : (לח) כעשרה , כף האמיתית : כו (ב) בחורי

שמואל א כה

תרגום אשכנזי צב

וַיִּהְיֶה אֶת־נָבֶל וַיָּמָת :
 (לט) וַיִּשְׁמַע דָּוִד כִּי מֵת־נָבֶל
 וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר רַב אֶת־
 רִיב הַרְפָּתִי מִיַּד נָבֶל וְאֶת־
 עַבְדּוֹ הַשֵּׁד מִרְעָה וַיֵּאת רַעַת
 נָבֶל הַשֵּׁיבִי הָיְהוּה בְּרֵאשׁוֹ וַיִּשְׁלַח
 דָּוִד וַיְדַבֵּר בְּאַבְיָגַיִל לְקַחְתָּהּ לּוֹ
 לְאִשָּׁה : (מ) וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד
 אֶל־אַבְיָגַיִל הַבְּרַמְלָה וַיְדַבְּרוּ
 אֵלֶיהָ לֵאמֹר דָּוִד שָׁלַחְנוּ אֵלֶיךָ
 לְקַחְתָּךְ לּוֹ לְאִשָּׁה : (מא) וַתִּקַּם
 וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֲפִים אֶרְצָה וַתֹּאמֶר
 הִנֵּה אִמְתְּךָ לְשִׁפְחָה לְרַחֵץ רַגְלֵי
 עַבְדֵי אֲדֹנָי : (מב) וַתִּמְדַּר
 וַתִּקַּם אַבְיָגַיִל וַתַּרְפֵּב עַל־
 הַחֲמוּר וַחֲמֹשׁ נִעְרַתֶּיהָ הִהְלַכְתָּ
 לְרַגְלָהּ וַתִּלָּךְ אַחֲרַי מִלְּאֲכֵי דָוִד
 וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה : (מג) וְאֶת־
 אַחֲיִנֵּעַם לָקַח דָּוִד מִיִּרְעָאֵל

ראפֿטע דער הערר דען נבל הין אונד ער
 שטארב . (לט) אלס דוד ערפֿוהר ,
 דאס נבל געשטארבען וואָר , שפראך
 ער : געלאָבט זיין דער עוויגע , דער
 מיינע שמאָך אן נבל געראַכען , זיינען
 דיהנער אבער פֿאַם בעזן אָבנעהאלטען
 האט , אונד נבלס אונגערעכטיקייט
 אויף זיין אייגען הויפט צוריק פֿאַלען לים .
 דוד שיקטע זאָגלייך הין , אונד וואָרב
 אום אביגיל , זיא נעמליך צור פֿרויא צו
 נעהמן . (מ) דוד'ס דיהנער קאממען
 נאך כרמל צו אביגיל , רעדעטן מיט
 איהר וויא פֿאַלגט : דוד שיקט אונס צו
 דיר , דיך איהם צור פֿרויא צו נעהמן .
 (מא) זיא שטאנד אויף , נייגטע איהר
 אַנטליץ צור ערדע אונד שפראך : דינע
 מאָג איזט בערייט צור שקלאפֿין , דיא
 פֿיסע מיינעס דהעררן דיהנער צו וואשן .
 (מב) אביגיל מאכטע זיך נון איילענדס
 אויף , זעצטע זיך אויף איינען עזעל ,
 אויך פֿינף קאממערמעדלן , דיא זיא
 בעגלייטן זאָלטן , רייזטע דען אכזאנדרטן
 דוד'ס נאך , אונד ווארד זיינע פֿרויא .
 (מג) אויך הייראטטעטע דוד אחינעס
 אויס ירעאל , דזע ווארען ביידע זיינע
 עהיפֿרויען

וַתְּהִיֵּן גַם־שְׁתֵּיהֶן לּוֹ לְנָשִׁים :
 (מד) ושואל

רשי

והאכילן : (לט) את ריב חרפתי
 גידופי שחירפני היום רבו עבדים
 המתפרטים : ואת עבדו חשך מרעס
 שלא הרגתיו :

כו (ח) מעוכה

כתנתין דונמתו בספר יהושע (ע' ד')

באור

הנהלה שאחזתו וימת . (מא) אמתך ,
 הכנוי נגד דוד , אע"פ שלא הי' עומד לפני'
 מ"מ שלוחו של אדם כמותו , (מב)
 ההולכות לרגלה , חמש נערות אשר
 תלכנה לרגלה , רכבונס הנה על חמורים .
 (מג) גם שתיהן מלת גס שכ אל אחינועס ,
 ושעורו . וגם את אחינועס לקח כו' , וכנל

כו (א) ויבואו

עתידין עין - (מד) אונד שאול גאב זיינע טאכטער מיכל , וועלכע דוד'ס שרייא וואר , דעם פלטי זאָהן דעם ליש אויס גלים -

כו (א) דיא

כו (א) ויבאו

תוכחת חיים

כה (ב) ואיש במעון ומעשהו בכרמל וכו' , ויש לדקדק אמרו ולו

לאן וכו' , למה לא אמר כמו באיוב ויהי מקנהו וכו' ?
ומה שאמר ויהי בגזוז את לאנו , אין לו גזרה , כי לא באר כלום מה היה בגזוז
את לאנו , אלא הגיד ושם האיש נבל , ? וזה ודאי צריך להבינו —

ויראה לי בזה , כי מדרך העולם בזמן הגיזה , כל איש ואיש מוציא
הוצאות של שמחה בהרחבה יתרה להיות אלנו קרואים אוכלי

במשתה ויום טוב , הלא ראינו ביסודה ע"ה נאמר וינחם יסודה ויעל אל גזוז
גאנו , ואצטלום כשרצה לקרוא לבני המלך ולשאלו הדבר מעם אביו , המתין
לזמן הגיזה , וכענין זה עמנו שלח דוד ע"ה לומר לנבל , שמעתי כי גוזזים לך ,
וגו' בי על יום טוב באתי , והיא הוראה כי לעת כזאת צהיות לו גוזזים , אין
מוקום כלל לקמננות רק בהרוחה יתרה פתוח יפתח איש את ידו להטיב לכל —

ומעתה ספרה הנבואה כי בהפך כל זה היה באיש נבל , מתחלף מאד
מומדת איוב , כי הנה איוב חמת הוא שהי' מקנהו שבעת אלפי

לאן וכו' , אך לא יאמר עליו היות מקנהו וכל לאנו לו לעצמו ליהנות הוא בלבד
מומנו ולא זולתו , כי כבר העיר הוא על עצמו , אם אמונע מחפץ דלים ועיני
אלמנה אכלה , ואוכל פתי לבדי ולא אכל יתום מומנס (איוב ל"א) שהורה כי
לא היה הוא לבדו הגהנה ממומו , אלא שגם היתומים והמוצרכים היו אוכלים
מומנו לכל חפנס , אבל נבל אין מוקום לומר כן , כי להיות האיש גדול מאד
מתנהג בגדולה מרובה בגאווה וגודל לבב , מזה נמשך ענין אחר והוא , ולו
לאן שלשת אלפים , כי לו לבדו ולעצמו דוקא היו הלאן והעזים של מקנהו ואין
לזרים אתו שום תועלת מומו , והנה לא היה כן בלבד בזמן הצלתי מורגל
להתנהג בגדיבות , אלא ויהי בגזוז לאנו , ירנה היה זה כן ר"ל היות לו לבדו
גאנו ולו לאחרים , הפי' בגזוז את לאנו בזמן הגיזה אשר לא ימצא בו , מי שלא
יהיה נדיב ושוע , וזה הנבל הפי' בזמן זה לא זו מכליותו וקמננותו -- ועם
היות מלאנו את' כ שהיה לו מושתה כיושה המלך , כבר פירשנו במקום אחר ,
היה זה להיותו שכור עד מאד וחזן מדעתו ולא הבין בהולאה , ואח"כ כשנודע
גז הדבר , מות לבו בקרבו , וכל זה נמשך לו מכיות לו עינים רמות וחוטט
גאווה —

כו (א) וַיָּבֹאוּ הַזְּפִים אֶל-שָׁאוּל
הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָּוִד
מִסְתַּתֵּר בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה עַל-
פְּנֵי הַיְשִׁימֹן : (ב) וַיִּקָּם שָׁאוּל
וַיִּרֶד אֶרֶץ-מְדְבַר-זִיף וַיֵּאָהֲזוּ
שְׁלֹשֶׁת-אַלְפִים אִישׁ בַּחֲזֵרֵי
יִשְׂרָאֵל לִבְקֹשׁ אֶת-דָּוִד בְּמְדְבַר-
זִיף : (ג) וַיַּחֲזֵן שָׁאוּל בְּגִבְעַת
הַחֲכִילָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימֹן
עַל-הַדֶּרֶךְ וְדָוִד יוֹשֵׁב בְּמְדְבַר
וַיֵּרָא כִּי בָּא שָׁאוּל אַחֲרָיו
הַמְדְבָרָה : (ד) וַיִּשְׁלַח דָּוִד
מְרַגְלִים וַיִּדְעוּ כִּי-בָא שָׁאוּל אֶל-
נָכוֹן : (ה) וַיִּקָּם דָּוִד וַיָּבֹא אֶל-
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר חָנָה-שָׁם שָׁאוּל
וַיֵּרָא דָּוִד אֶת-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
שָׁכַב-שָׁם שָׁאוּל וְאֶבְנֵר בֶּן-נֵר
שָׁרֵץ-צָבָאוּ וְשָׁאוּל שֹׁכֵב בְּמַעְגַל
וְהָעַם חֲנִים סְבִיבֹתָו : (ו) וַיַּעַן
דָּוִד וַיֹּאמֶר יְאֹל-אֲחִימֶלֶךְ הַחֲתָי

כו (א) דיא זפים קאממען אבער
מאלס צו שאול נאך גבעה , אונד
זאגטען : זיה ! דוד רזעלט זיך פאר-
בארגען , אויף דער אנהעהע חכילה ,
אם אנפאנגע דער וויסטע . (ב) דא
מאכטע זיך שאול אויף , נאם דריי-
טויזענד אויסערלעונע לייטע אויס ישו
מיט , אונד צאג הינאב נאך דער וויסטע
זיף , דוד אויף צו זוכען . (ג) שאול
לאגרטע זיך אם היגל חכילה . דער
פאר ישימן ליגט , אן דער שטראסע .
דוד אבר הילט זיך אויף אין דער וויסטע .
אלס ער הערטע דאס איהם שאול , אין
דיא וויסטע נאכקעמע . (ד) זא שיקטע
ער קונדשטאפטער יאויס , אונד ער-
פוהר , דאס שאול ווירקליך געקאממען
זייא . (ה) ער מאכטע זיך נון אויף ,
גינג אן דען ארט הין , ווא שאול זיך
געלאגערט האטטע , אונד ווארד דיא
שטעללע געוואהר , ווא שאול לאג ,
מיט ויינעם העערפיהרער אבנר זאהן
נר'ס . שאול לאג געהמליך אין איינעם
קרייזע , אום איהן הערום לאג דאן
פאלק . (ו) דא ריף דוד אונד שפראך
צו אחימלך דעם חתי , אונד אבישי דעם
זאהנע צרויה דער יואבס ברודער וואר :
ווער וויל מיט מיר צו שאול אין דאן לאג
הינאב ? אבישי ריף איך געה מיט דיר
הינאב

וְאֹל-אֲבִישִׁי בֶן-צְרוּיָה אַחִי יוֹאָב לֵאמֹר מִי-יִרֶד אֵתִי אֶל-שָׁאוּל אֶל-
הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר אֲבִישִׁי אָנֹכִי אֵרֶד

עמך

סביבתיו ק' ב א ו ר

כו (א) ויבואו הזפים , כדרך שצאו נראשונה . על פני , במקום שהמדבר מתחיל . (ד)
וירא , במקום וישמע , ומכירו רואים את הקולות . (ו) ויען כענין

מ כ ל ל י ו פ י

כו (ב) בחורי , מטשקל הקל : (ד) אל נכון , כאמת : (ה) במעגל , המחנה ,
נקרא

הינאב • (ז) דא גינג דוד מיט אבישי
 בייא נאכטצייט אונטער דאז פאלק •
 שאול שליף אים קריינע , זיין שפיו
 שטאך איהם צו קאפפֿען , אין דער
 ערדע , אונד אום איהן הערום לאג אבנר
 מיט דעם פאלקע • (ח) דא שפראך
 אבישי צו דוד : הייטע האט דער הערר
 דייען פיינד דיר אין דיא הענדע
 געליפערט , לאס מיך נון ! מיט איינעם
 שטאסע שפיסע איך איהן אן דיא ערדע ,
 אהנע ווידרהאלען צו מיסן • (ט) אבנר
 דוד שפראך צו אבישי : פערלעצע איהן
 יא ניכט ! ווער האט יע ויינע האנד נאך
 איינעם געזאלבטן אויסגשטרעקט , אונד
 איזט אונגעשטראפֿט געבליבען •
 (י) דוד זעצטע רוינצו : זא ווארהר
 גאטט לעכט ! דער עוויגע נור מוס איהן
 הינריכטען ; ענטווערר זיין טאג קעמט ,
 אונד ער שטירכט , אדר ער ציהט אין
 דען קריג , אונד קעמט אום •
 (יא) בעוואהרע מיך דער עוויגע ! מיינע
 האנד אן דען געזאלבטן דעם העררן צו
 לעגן • קאם , נים דען שפיו , דער
 איהם צו קאפפֿען שטעקט , נעכסט דעם
 וואס ערקרוגע אונד וויר מאכען אונס דא
 פאן •• (יב) דוד לים דען שפיו , אונד
 דען

באור

בענין ויען איז הרשון • (ז) מעוכה ,
 תקועה • (ח) אכנו , נחנית בכח זיקוב
 אותו ויתקע קנה הנחית בארץ • ולא אשנה
 לו , ידעתי שלא אהיה כריך לשכית המכה , כי
 בפעם אמת אמיתו • (ט) א תשחיתו ,
 לא אמר א תמיתו , לא אפילו תכלה בעלמא
 לא תעשה לו • (י) חיה , מסוכר א שלאסריו ,
 כלומר חיה שלא ינאף א מהשם ית' , אס
 שיבא קיטוימת , או ירד במלחמה ומת קודם
 זענו • (יב) ויקח דוד , נמכותו , כי אבישי לקחם • מראשותי , המקום שהראש שוכן
 עליו בקראה ראשות , או מראשות , והע"ס
 כאן

עמך : (ז) ויבא דוד ואבישי ו
 להעם לילה והנה שאול שכב
 ישן במעגל וחניתו מעוכה
 בארץ מראשתו ואבנר והעם
 שכנים סביבתו : (ח) ויאמר
 אבישי אל דוד סגר אלהים
 היום את איבך בידך ועתה
 אכנו נא בחנית ובארץ פעם
 אחת ולא אשנה לו : (ט) ויאמר
 דוד אל אבישי א תשחיתו פי
 מי שלא ירו במשיח יהוה ונקח :
 (י) ויאמר דוד חיה יהוה פי אם
 יהוה יגפנו או יזמו יבוא ומת
 או במלחמה ירד ונספרה :
 (יא) חלילה לי מיהוה משלח
 ידי במשיח יהוה ועתה קחנא
 את החנית אשר מראשתו
 ואת צפחת המים ונלכה לנו :
 מראשתיו ק' (יב) ויקח
 רש"י

כו (ח) מעוכה • נעוזה •
 (יא) חיה : יש אומרים ליער
 נשבע ויש אומרים לאבישי נשבע אס
 תהרג את הדוי' אני אערב דמך בדמו :
 כי אס ה' יגפנו יקרב מיתתו : או יזמו
 יבא • אס זמן מיתתו : (יב) נפחת •
 נלוחית

(יב) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־
צַפְחַת הַמַּיִם מִרְאֵשֶׁתִּי שְׂאוֹל
וַיֵּלְכוּ לָהֶם וַאֲיִן רֵאָה וַאֲיִן יוֹדֵעַ
וַאֲיִן מִקִּיץ כִּי כָּל־שָׁנִים כִּי
תִּרְדַּמְתָּ יְהוָה נִפְלָה עֲלֵיהֶם :
(יג) וַיַּעֲבֵר דָּוִד הָיַעֲבֵר וַיַּעֲמֹד
עַל־רֵאשֵׁי־הָרֹדֶר מִרְחַק רַב
הַמָּקוֹם בֵּינֵיהֶם : (יד) וַיִּקְרָא דָּוִד
אֶל־הָעַם וַאֲ־אֲבִנֵר בֶּן־נֵר לֵאמֹר
הֲלוֹא תַעֲנֶה אֲבִנֵר וַיַּעַן אֲבִנֵר
וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה קִרְאתָ אֶל־הַמֶּלֶךְ :
(טו) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִנֵר הֲלוֹא־
אִישׁ אַתָּה וּמִי כְמוֹךָ בְּיִשְׂרָאֵל
וְלָמָּה לֹא שָׁמַרְתָּ אֶל־אֲדֹנָיִךָ
הַמֶּלֶךְ כִּי־בָא אַחַד הָעַם
לְהַשְׁחִית אֶת־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיִךָ :
(טז) לֹא טוֹב הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
עָשִׂיתָ חִי־יְהוָה כִּי־בָנִי מוֹת אִתָּם
אֲשֶׁר

דען וואסערקרוג פֿאָן שאולס קאָפֿפֿֿֿ
שטעללע וועג נעמן אונד גינג דאָן דאָן
פֿאָן, פֿאָן ניםאַנד גועהן, פֿאָן ניםאַנד
כמערקט, קיינער ערוואַכטע, אַללעס
בלִיב שלאַפֿענד; דען עס וואַר אַיין
טיפֿער שלאַף פֿאַם עוויגען איבער זיין
געפֿאַלען. (יג) דוד גינג אויף דיין
ענטגעגן געזעצטע זייטע, שטעלטע
זיך, אין איינער ענטפֿערנונג, אויף
איינער בערגשפיצע, דער צווישענרוים
וואַר גראַס. (יד) אונד ריף דעם
פֿאַלקע צו, אונד ענדליך אבנר, דעם
זאָהנע נר'ס אונד שפראַך: מעכטעסט
דוֹא ניכט אַנטוואַרטן אבנר? אבנר
אַנטוואַרטעטע אונד שפראַך: ווער ביזט
דוֹא דער דוֹא דען קעניג אויפֿשרייעסט?
(טו) דאָ שפראַך דוד צו אבנר: דוֹא
ביזט יאִ איין פֿאַרנעהמער מאַן, ווער אין
ישראל איזט דירגלייך? ווארום האַסט
דוֹא אַלזאָ ניכט איבער דיינען קעניג
געוואַכט? דען איינר אויס דעם פֿאַלקע,
האַט זיך איינגעשליכען. דיינס קעניגע
אונד העררן דאָן לעבען צו נעהמען.
(טז) דוֹא האַסט עס ניכט גוט גמאַכט;
זאָ וואַהר גאַטט לעכט! איהר האַבט
אַללע דאָן לעבן פֿרווירקט, ווייל איהר
איבער

ב א ו ר

כאן לשמוע מן, לפיכך נקודה ציר"י. (יד) אל העם ואל אבנר, תחילה קרא אל העם,
וכאשר לא ענהו איש קרא אל אבנר נפרט. קראת אל המלך, מי אתה שקראת והשמעת
קולך עד המקום אשר שם ישן המלך, ולא חששת שתעירהו, כן פי' רד"ק. (טו) איש,
מענין כולם אנשים, כלומר איש חשוב אתה, ואין כמוך בישראל, ועליך לשמור על מלכך,
ואתה לא כן עשית, כי בא אחד העם כו'.

מ כ ל ל י ו פ י

נקרא בן לפי שבמהנה יחנו בסכוב ובמעגל: (ח) סגר, ענין נתינה ומסירה, (יא)
מראשותיו, בהנעת האלף והמ"ם נוספת: צפחה, צלוחית: (יב) מראשתי, מבלי
מ"ם התוס' כי המ"ם כענין מן כי היא נקוד' בצירוי: יודע, מרגיש: תרדמת ה', להגדיל
הענין, או כי הסכה מאת ה': (טו) אִ ארניך, על אדניך: (כ) ירדף

איבער אייערן דערערן , איבער דען
 געוואלכטען דעם עוויגן ניכט געוואכט
 האכט . זיה דיק ניר אום , וואָ איזט
 דעם קעניגס שפּין ? וואָ ויין וואַסער
 קרוג , דער איהם צו קאַפּען שטאַנד ?
 (יז) שאול ערקאַנטע דוד'ס שטיממע ,
 אונד ריף : איזט דאַז דיינע שטיממע
 מיין זאָהן דוד ? דוד אַנטוואַרטעטע :
 מיינע שטיממע , מיין הערר אונד קעניג !
 (יח) ער פּוהר פּאַרט : ווארום פּר=
 פּאַלגט מיין הערר זאָ זיינען דיהנער ?
 זאָס האַבע איך דען בעגאַנגן ? וועלפּס
 פּרברעכן האַפּטעט אַן מיינער האַנד ?
 (יט) מיין הערר אונד קעניג גרוהע דיא
 פּאַרשטעלונגן זיינעם דיהנערס צו פּר=
 נעמן ! דאָט דער עוויגע דיק ווידער
 מיך גערייזט , זאָ זאַלל איין אַפּפּער
 אידון פּרועהנו ; דאָבען עס אַבער
 מענשן : זאָ וויען זיא פּרפּלוכט פּאַר
 דעם עוויגן , ווייל זיא מיך אויסשטאַסן ,
 דאָס איך מיך ניכט אים ערבגוטע דעם
 עוויגן אַנוצעע , שפרעכן גלייכזאַם :
 געה ! דיהנע אַנדרן העררן .

(כ) לאס דאָך מיין בלוט ניכט אויף דיא
 ערדע פּרליסן , פּאַן דעם אַנגעוויכטע
 דעם

באור

(יט) אַם ה' הסיחך , כי מטאתי לי , והקים
 אותך לשטן לי . ירח מנחה , אכפרה פניו
 בזמנה . מהסתפח , מהדנקולגור תמיד
 נכלת ה' . לאמר , הגירוש הזה הוא
 כאילו אמרו לי לך כו' . אלהים אחרים ,
 כל רב מושל וזופט . כ"ש נתתיך להים למרע ,
 שם שאול רודף אותנו בכל גבול ישראל , לנסוף
 יהיה מוכרח לעזוב את נכלת ה' לילך אל ארץ
 הנזים , ולעבוד שם את אדוני הארץ , כאשר
 היה הדבר באמת , ורז"ל דרשו כל היוכא מא"י
 לחוכה לארץ כאלו עובד עבודה זרה . (כ)
 מנגד פניה , האדם אשר הוא רשע למות ,
 ה' יסתיר פניו ממנו , אבל הנקי והצדיק
 נגד פניו תמיד , כעין שנאמר עין ה'
 אל יראו , ואמר דוד לשאול א תשפוך דמי
 שכו' נגד פני ה' . כלומר א תשפוך דם נקי .
 כאשר ירדוף , הרודף , וינקח זה קטר , ובעורו :
 ירדפני כאשר ירדוף כו' . הקורא , עוף שמו
 קורא

אֲשֶׁר לֹא־שִׁמְרָתֶם עַל־אֲדֹנֵיכֶם
 עַל־מִשִּׁיחַ יְהוָה וְעַתָּה יִרְאֶה
 אֵי־חַנִּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת־צַפְחַת
 הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵרָאשָׁיו : (יז) וַיִּכַּר
 שָׁאוּל אֶת־קוֹל דָּוִד וַיֹּאמֶר
 הַקּוֹלֵךְ זֶה בְּנֵי דָוִד וַיֹּאמֶר דָּוִד
 קוֹלִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ : (יח) וַיֹּאמֶר
 לָמָּה זֶה אֲדֹנֵי רִדְף אַחֲרֵי עַבְדִּי
 כִּי מָה עָשִׂיתִי וּמָה־בִּידֵי רָעָה :
 (יט) וְעַתָּה יִשְׁמַעֲנֵנִי אֲדֹנֵי
 הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבָרֵי עַבְדִּי אִם־יְהוָה
 הַסִּיחֵךְ בִּי יֵרַח מִנְחָה וְאִם־יִבְנִי
 הָאָדָם אַרְוִיחֵם הֵם לִפְנֵי יְהוָה
 כִּי־גִירָשׁוּנִי הַיּוֹם מִהַסְתַּפַּח
 בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר לָךְ עַבְדִּי
 אֱלֹהִים אַחֲרַיִם : (כ) וְעַתָּה אֵל־
 יִפֹּל דָּמִי אֶרְצָה־מִּנְגַּד פְּנֵי יְהוָה

מראשחיוק' כו
 רש"י

נלוחית : (כ) הסיתך צי . לשנאותי כל
 הסתה לשון שומה אמו"טמנט נלע"ז :
 (וולשון)
 כמו אדונים אחרים , כי שם אהים נוסף על
 כת"א שם ומניתיך רב לפרעה . ואמר זה על
 לנסוף יהיה מוכרח לעזוב את נכלת ה' לילך אל ארץ
 הנזים , ולעבוד שם את אדוני הארץ , כאשר
 היה הדבר באמת , ורז"ל דרשו כל היוכא מא"י
 לחוכה לארץ כאלו עובד עבודה זרה . (כ)
 מנגד פניה , האדם אשר הוא רשע למות ,
 ה' יסתיר פניו ממנו , אבל הנקי והצדיק
 נגד פניו תמיד , כעין שנאמר עין ה'
 אל יראו , ואמר דוד לשאול א תשפוך דמי
 שכו' נגד פני ה' . כלומר א תשפוך דם נקי .
 כאשר ירדוף , הרודף , וינקח זה קטר , ובעורו :
 ירדפני כאשר ירדוף כו' . הקורא , עוף שמו
 קורא

כִּי־יֵצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לִבְקֹשׁ אֶת־
 פַּרְעֹשׁ אֶחָד כַּאֲשֶׁר יִרְדֹּף הַקְּרָא
 בְּהָרִים : (כא) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 הֲטֹאתִי שׁוּב בְּנִי־דָוִד כִּי לֹא־
 אָרַע לָךְ עוֹד תַּחַת אֲשֶׁר יִקְרָה
 נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה
 דֹּסְפֵלֶהִי וְאֶשְׁגָּה הַרְבֵּה מְאֹד :
 (כב) וַיַּעַן דָּוִד וַיֹּאמֶר הִנֵּה
 דַּחְתִּית הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲבֹר אַחֲרַי
 מִהַנְּעָרִים וַיִּקְחָהּ : (כג) וַיְהוּהוּ
 יָשִׁיב לְאִישׁ אֶת־צִדְקָתוֹ וְאֶת־
 אֲמָנָתוֹ אֲשֶׁר נִחַן־יְהוָה הַיּוֹם
 בְּיָד וְלֹא אָבִיתִי לְשַׁלְּחַן יָדִי
 בְּמִשְׁיַח יְהוָה : (כד) וְהִנֵּה
 כַּאֲשֶׁר גָּדְלָה נַפְשֶׁךָ הַיּוֹם הַזֶּה
 בְּעֵינֵי כֵן תִּגְדַּל נַפְשִׁי בְּעֵינֵי יְהוָה
 חניתי ק' רש"י ויצלני

דעס עוויגען דהינוועג ! ישראלס קעניג
 איזט אויסגעצאגען איינען פלאה אויפ־
 צווכען , (פרפאלגט מיד) וויי מאן
 איין רעכהון אויף דען בערגן פרפאלגט .
 (כא) דא שפראך שאול : איך האבע
 גפעהלט , קאם צוריק , מיין זאָהן דוד !
 איך ווילל דיר קיין לייד מעהר טוהן ,
 ווייל מיין לעבן דיר הייטע זאָ טייער וואָר .
 יא איך האטע טעהריכט געהאָנדעלט ,
 אונד זעהר אָפֿט גפעהלט . (ככ) דוד
 ערווידערטע אונד שפראך : היר איזט
 דעס קעניגס שפיו , עם קאממע איינער
 פֿאָן דען דיהנרן העריכר , אונד האָהלע
 איהן אב . (כג) דער עוויגע פֿרגעלטע
 יערר מאן זיינע טוגענד אונד רעדליכ־
 קייט ; ער , דער דיק הייטע אין מיינע
 געוואַלט געגעבן , איך אָבער וואַלטע
 מיינע רואַנד ניכט הינשטרעקן , נאָך
 דעם געזאלבטען דעם עוויגן .
 (כד) וויא איך נון הייטע דיין לעבן האָך
 גשעצט , זאָ שעצע אַויך דער עוויגע
 מיינעס , אונד רעטטע מיד פֿאָן אַללער
 געפֿאהר

באור

קורא , ובלע"ז פירדו"ן (רש"י) , והוא
 פערדרי"ן 'בל"א (רעבהון) . (כג) לאיש ,
 לכל כדיוכדיק (רש"י) . ביד , מסר
 השמוע , והוא כמו בדי , ודומה לו ומרת
 יה , שהוא כמו ומרתי , ואשר כתב ה' כמו
 הפך
 ע"א ויונתן תרגם איזיל דוד ביני עמיא
 עוף שמו קורא פירדי"ן בלע"ז (מלשון הנ"ל
 Perdice. בל"א רעבהון , פעלדהון , עיין בירונו' י"ז י"א
 וכן קורא דגר ולא ינד ומרדף אחר קני
 שחר

מכלל יופי

(כ) ירדף כו' [והרד"א כאשר ירדף שב אל שאול כמנהג המלכים בצורם ציד] :
 כו (י) אל

געפֿאָהר • (כה) שאול אַנטוואַרטעטע דעם דוד : זיין גועגנט מיין זאָהן דוד ! דוא ווירסט , וואָס דוא פֿרנימסט , זיכער אויספֿיהרען , דזירויף גינג ער זיינעם וועגס , אונד שאול קעהרטע אָן זיינען אָרט צוריק •
כו (א) אבר

וַיִּצְלַגְנִי מִכָּל-צָרָה : (כה) וַיֹּאמֶר
שָׂאוּל אֶל-דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה בְּנֵי
דָּוִד גַּם עָשָׂה תַעֲשֶׂה וְגַם יָכֹל
הַיּוֹכֵל וַיִּלְךְ דָּוִד לְדָרְפוֹ וּשְׂאוּל
שָׁב לְמִקְוֹמוֹ :

כו (א) ויאמר

רש"י

באור

הפך , ה' אשר נתקד • (כה) גם עשה כו', תכלית בכל אשר תעשה • וטעם גם גם לחזק הדבוקות בין העשים לגמירה • אשר תחיל לעשות לא יהיה בספק אם תכלנה או לא , לא ודאי תגמור הכל כנפשיך •

שאר עופו' ויושב על צידי' : (כד) ישיב
לחיש • לכל צדיק וצדיק :
כו (א) עתה
כו (א) ויאמר

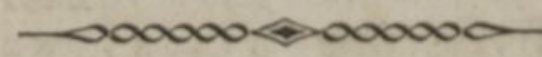

תוכחת חיים

כו (ט) סגר חלקים היום את חויבך צידך , ועתה וכו' והם פסוקים מלאים דקדוקים , כי מה איכפת לך , אם יהיה זהנית ובארץ , ואם בפעם א' או צ' פעמים , גם שאמרו ולא חשנה לו הוא מיותר שאם אמר פעם א' פשיטא שלא ישנה , כי אלו ישנה לא היתה פעם אחת , ולמה אמר דוד אל השחיתו , ולא אל תמיתו , ואמרו כי אם ה' יגפנו וכו' אין לו גזרה , שלשון אם הוא תנאי , ולא צאר מה יהי' אם ה' יגפנו , ואמרו תלילה לי משלוח ידי הוא קשה אלני , כי חבישי לא אמר לו שישלח דוד יד צו , חלא שחבישי ענמו רצה להמיתו —

אבן הכל יוצן ע"פ דרכו , כי חבישי טען טענה מזוייפת להסית את דוד , למוען יר' דוד להמית הוא ענמו את שאול מצלי יחי' שם עון אשר חטא חכה לי ח"ל , ראה גם ראה כי אין זה דבר מקרי שצא בהזדמן , אבל הענין ענמו מורה כי מאת ה' היתה זאת שמראה באצבע שהוא ענמו הנותן לך יד ומסגיר חויבך צידך , כיון שתדמות חלקים נפלה על כלם , וח"כ עת לעשות צמחמר ה' , ואם לא תרצה אתה להביח עליו המיתה מתחלה ועד סוף , חני אתחיל צמה שאכסו תחלה מכה אחד בלבד שלא ימות צה , חלא תהיה מכה זו באופן שאתקעהו בארץ , שלא יוכל להתנועע וללכת חנה וחנה , ולא אתן לו חני המכה השנייה שימות צה לגמרי , כלומר בזה נוגע לך לעשות תכלית הנקמה צידך , כאשר נורה הסכמות ה' , והשיב לו דוד על שניהם , אם מה שנוגע לך , שאחם חומר

אומר להכותו פעם אחד בלבד מצלי שימות צה, ידעתי כי לא ימנעך מזה שלמות
 המעלה ענמה כפי גדרה שהיא לבנתי עשות דבר שלא ברצוני יתנרך להיותו
 פועל מוגנה מוד ענמו, אבל אנטרך להפחידך ולהגזים בך, כי מפחד העונש
 תשוב אחור ימניך, ולפיכך אני מזהירך אל השחיתתו, אל תעשה צו חפילו
 השחתה בעלמא שאמרת להכותו פעם אחד, כי מי שלח ידו ונקה, ויהי' עונשך
 גדול, ואם למה שאמרת ולא חשנה לו, לומר שאני אתן לו השניה כדי לגמור
 מיתתו, הנני נשבע חי ה', כי לא מנעיה עתה לפי דבריך שהיה אני
 הממית אותו עודנו חי, הלא חפילו אם ה' יגפנו, או במלחמה ימות וכו',
 שכבר הוא מת, וחפילו גבי כבוד אמרינן חומר בקללה מזהבאה, שהמכה
 אחר מיתה פטור וכו' כדאיתא בפרק חלק, מ"ו עדין היה כבודו עליו ומוראו
 חפי' אחרי מותו, וחלילה לי מה', הוא דבר מנע מומני, לא מפחד העונש,
 הלא מה' חזרה מלעשותו, ומדוית' אשר בלי ספק לא ישר בעיניו, ומוד גנות
 הדבר ענמו, שאינו פועל מעולה לשלוח יד במושיח ה', חפילו שליחות יד בעלמא,
 שאין עושה צו פלע וחצורה, כיון שהוא מת, עם כל זה כיון שהוא משיח ה',
 נריך לנהוג בו כבוד, חפילו אחרי מותו, ובזה נלל דוד מינרו שהיה מתפתה
 אחר טענות חבישי, באמרו סגר ה' וכו', כי אחרי השצועה אין עוד פתחון
 פה —

שמואל א כז

הרגום אשכנזי

כז (א) ויאמר דוד אל לבו
 עתה אספיה יום אחד ביד
 שאול אין לי טוב פי המלט
 אמלט ויאמרין פלשתים ונואש
 ממני שאול לבקשני עוד בכל
 גבול

כז (א) אבר דוד דאכטע בייה זיך
 זעלבסט : איצט קענטע איין טאג
 קאממען, אן וועלכס איך אין שאולס
 האנד אומקאממע ; עם איזט דארער
 ניכטס בעסר פיר מיך אלס דאס איך
 מיך אין דאן לאנד דער פלשתים פליכט
 טע, דאן ווירדע שאול עם אויפגעבן,
 מיך

רשיי

באר

כז (א) עתה חספה יום אחד
 שמה יארוז ויבא עלי פתאום :
 (ה) ולמה

כז (א) ויאמר דוד, אע"פ שהבטיח
 שאול שלא ירע לו
 עוד, מ"מ חשב בלבו אין לבטוח בדבריו,
 ואפשר יבוא יום אחד, וחספה ביד שאול.
 וקרוב הדבר מאוד עתה, כשאשוב ליטב בטח בארתי, כי אז יקום אלי פתאום, ואנכי לא
 אשמר מפניו, לכך אין לי טוב כו'. ומה שאשכח עוד הוא, שבין הבטחון שנתן לו שאול שלא
 ירע לו, ובין הנספר כאן, עברו כמה ימים, אשר בהן התחיל שאול לארוב אל דוד, וזאת
 הסיבה את דוד להמלט. והעד על זה הנאמר בפ' ד' ולא יסף עוד לבקשו. ונואש, לשון
 יאוש, יסתלק ממני. בכל גבול ישראל,
 פי'

מיד ווידער אויפצוזוכען , אין אללען
 גרענצן ישראלס , אונד איך ווערע זיין
 מאכט ענטגאנגען . (ב) דוד מאכטע
 זיך אלוף אויף , אונד רייזטע מיט זיינען
 זעכסדהונדערט מאן , צו אכיש זאָהן
 מעוּכ'ס , דעם קעניגע פֿאָן גת .
 (ג) דוד הילט זיך נון בייא אכיש אויף
 אין גת , מיט זיינען לייטען , דערן
 יערר זיינע פֿאמיליע מיט זיך האַטטע ,
 אונד זיינען צווייא ווייברען , אחינועם
 אויס יזרעאל , אונד נבלס עהימאליגע
 פֿרויא אביגיל אויס כרמל . (ד) אַלס
 שאול געזאָגט וואורדע , דאָס דוד נאך
 גת געפֿליכטעט זייא , זאָ שטאַנד ער
 איהם ניכט מעהר נאך . (ה) דוד
 שפראך צו אכיש : האַכע איך גענאָרע
 אין דיינען אויגען געפֿונדן , זאָ געכע
 מאן מיר איינען אָרט איין , אונטר דען
 לאַנדשטעטן , וואָ איך וואָהנן מעכטע .
 וואָרום זאָלל דיין דיהנער בייא דיר אין
 דער רעזידענץ וואָהנען ? (ו) הירויף
 גאָב איהם אכיש צקלג . דאָהער צקלג
 דען קעניגן יהודה גהערטע , ביז אויף
 דען הייטיגן טאָג . (ז) דיא אַנצאָהל
 דער טאָגע , וועלכע דוד אין דען גפֿילדן
 פלשתיים

באור

פ' שלא יבקשי עוד , כאשר בודאי ישוב
 יבקשי אם אשאר במקום אחד בכל גבול
 ישראל . (ה) ולמה ישב כו' , פ' פן אהיה
 עליך למשא , ודעת דוד היה כדי שלא ירגישו
 בזכשטו על המקומו' (ד"ק) . (ז) ימים ,
 שנה , כ"ש להלן (כ"ט ג') . ולדעת המפרשים
 ימים ממש , ורחוי לתרגם (אייניגע טאָגע
 איבר
 ועשרים שנה שהיה הארון בקריית יערים הרי ששים שנה לא מהם חמשים ושתיים
 של שמואל ושנה אחת לעיבורו

גבול ישראל ונמלתי מידו :
 (ב) ויקם דוד ויעבר הוא וישש-
 מאות איש אשר עמו אל-אכיש
 בן-מעוך מלך גת : (ג) וישב
 דוד עם-אכיש בגת הוא ואנשיו
 איש וביתו דוד ושהתי נשיו
 אחינעם היזרעאלית ואביגיל
 אשת-נבל הפרמלית : (ד) ויגר
 לשאול כי-ברח דוד גת ולא-
 יוסף עוד לבקשו : (ה) ויאמר
 דוד אל-אכיש אם-נא מצאתי
 חן בעיניך יתנו-לי מקום באחת
 ערי השדה ואשבה שם ולמרה
 יושב עבדך בעיר הממלכה
 עמך : (ו) ויתן-לו אכיש ביום
 ההוא את-צקלג לכן היתה
 צקלג למלכי יהודה עד היום
 הזה : (ז) ויהי מספר הימים
 אשר

רשי

(ה) ולמה ישב עבדך וגו' . ואהיה לך
 למשא : (ז) ימים וארבעה חדשים .
 מיעוט ימים שנים וא"ח לפרש ימים זה
 שנה שהרי לא הלך דוד אלל אכיש עד
 שמת שמואל ושאלו לא מלך אחר מיתת
 שמואל אלל ארבעה חדשים כמו ששנינו
 בסדר עולם וגם מומין שנתיו של עלי
 עס

אֲשֶׁר-יָשַׁב דָּוִד בְּשֵׂדֶה פְּלִשְׁתִּים
 יָמִים וְאַרְבַּעַת הַדְּשִׁים :
 (ח) וַיַּעַל דָּוִד וְאֲנָשָׁיו וַיִּפְּשְׁטוּ
 אֶל-הַגְּשׁוּרִי וְהַגְּרִזִי וְהַעֲמִלְקִי כִּי
 הָנִה יְשִׁבוֹת הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵעוֹלָם
 בּוֹאֶה שׁוֹרֶה וְעַד-אֶרֶץ מִצְרַיִם :
 (ט) וְהִבֵּה דָוִד אֶת-הָאָרֶץ וְלֹא
 יָחִיהָ אִישׁ וְאִשָּׁה וְלִקַּח צֶאֱן וְכֶקֶר
 וְחֲמָרִים וְגַמְלִים וּבָגָדִים וַיָּשָׁב
 וַיָּבֹא אֶל-אָכִישׁ : (י) וַיֹּאמֶר
 אָכִישׁ אֶל-פְּשִׁטָּהֶם הַיּוֹם וַיֹּאמֶר
 דָּוִד עַל-נַגְבַּי וְהַיְהוּדָה וְעַל-נַגְבַּי
 הַיְרֵחַמְאֵלִי וְאֶל-נַגְבַּי הַקָּנִי :

פלשתים'ם היונבראכטע , וואר זיין
 יאהר אונד פֿיער מאנאטע . (ח) דוד
 צאג גוועהנליך מיט זיינען לייטן הינויף ,
 אונטרנאם שטרייפֿציגע געגן דען גשורי ,
 גרוי , אונד עמלקי , וועלכע פֿאן יעהער
 דאן לאנד בעוואהנטן , געגן גשור הין ,
 בוז צום לאנדע מצרים . (ט) ערשלוג
 דיא איינוואהנר דעם לאנדס , ליס וועדר
 מאן נאך פֿרויא לעבן , פֿיהרטע קליין
 אונד גראסעס פֿיהוועג , עול , קאמעלע
 אונד קליידער , אונד קאסראן צואכיש
 צוריק . (י) ווען נון אכיש פֿראגטע :
 וואהין האבט איהר הייטע גשטרייפֿט ?
 דא זאגטע דוד : געגן זידן פֿאן יהודה ,
 אדר געגן זידן פֿאן ירחמאלי , אדר קני .
 (יא) דוד

(יא) ואיש

באור

איבר פֿיער מאנאטע) . (ח) ויעל דוד ,
 לשון הויב הוא , תמיד היה רגיל בכך (ה"י) .
 (י) אל פשטתם , לדעת הראש"ע הוא
 ע"ד שאלה , ויתורגם : (האבט איהר ניכט
 גשטרייפֿט ?) אמכס יותר נכון להמשך
 הכתובים כ"ש רש"י ורד"ק , ש"למ"ד במקום
 ט"ן , כמו נשכה במקום לשכה , וכן ת"י לאן .
 ושעור הכתוב : וכאשר שא אכיש אן פשטתם ,
 לא אמר דוד האמת , אלא פעס אמר פשטנו
 על נגב יהודה , פעס על נגב הירחמאלי .
 (יב) הבאיש

והגורי ק' רש"י

עם ארבעה חדשים הללו ושבע שנים
 שולך דוד בחברון קודם שהציל את
 הארון ווקרית יערים נמנח שלא מולך
 שאלו אחר מיתת שמוא יותר מארבעה
 חדשים : (ח) ויעל דוד . לשון הויב
 הוא תמו' היה רגיל בכך . צואך שורה .
 ון וועלנא דחגרה : (י) אל פשטתם .
 למ"ד מתחלפת בג' כמו ויעש לו נשכה
 צספר עזרה כמו לשכה :

כח (ג) ושמואל

מכלל יופי

כו (י) , כמו על בחלוף אל"ף בעי'ן ויהי' מי מסתחר עמו , וראב"ע פי' כמשמעו
 כמו לא פשטתם דרך שאלה , והתשובה כן פשטנו [אמר המעתיק ק' ליעל
 פירושו והרי קבלה שמת אל לאחבא על העבר וכמרומה שהוא עצמו הביאו בספרו
 מאזנים ודוחק להלק בין שאלה בעבר לעבר הפשוט] ומלת פשטתם , ענינו הפריצה
 וההליכה לשלול שלל : (יא) וכה משפטו , ענינו החק והדת והתכונה :
 (יב) הבאש הבאיש , ענין תיעוב ומאוס :

13 יג א. כח (ג) ויקברו

(יא) דוד לים וועדר מאן נאך פרוי
לעבן , זיא עטווא נאך גח צו ברינגן .
ער דאכטע : זיא קענטן אויף אונס
אויסזאגען : זא פֿרעדהרט דוד , זא
אויט זיינע געוואנהייט , דיאגאנצע צייט
דיא ער אין דען געפילדן דער פלשחים
צו ברינגט . (יב) אכיש זעצטע פֿר-
טרויען אין דוד , אונד דאכטע : ער
אויט נון מעהר זיינעם פֿאלקע ישראל
פֿרהאסט וואָרדן , אונד מוס וואָהלעוויג
מיין אונטערטאהן בלייבען .

(יא) ואיש ואשה לא יחיה דוד
להביא את לאמר פֿך יגדו עלינו
לאמר כהעשה דוד וכה
משפטו כל הימים אשו ישב
בשדה פֿלשתיים : (יב) ויאמן
אכיש בדוד לאמר הכאיש
הכאיש בעמו בישראל והיה לי
לעבד עולם :

כח (א) אום דיוע צייט צאָגן דיא
פלשחים איהרע טרופן צוואמן ,
מיט ישראל קריג צו פֿיהרען . דא זאגטע
אכיש צו דוד : דוא מוסט וויסען , דאס
דוא מיט מיר צו פֿעלדע ציהסט , דוא
אונד דיינע לייטע . (ב) דוד אנטוואָר-
טעטע דעם אכיש : דוא זאָלסט אויך ער-
פֿאהרען , וויא טעהטיג דיין דיהנער
זיך צייגן ווירד , דאָפֿיר שפראך אכיש ,
וויל איך דיך אויך לעכענסלענגליך אונ-
טער מיינר לייכוואַכע אויפֿנעמן .
(ג) (שמואל וואָר נון מעהר טאָר ,
אונד

כח (א) ויהי בימים רבים
ויקבצו פֿלשתיים את-
מחניהם לצבא להלחם בישראל
ויאמר אכיש אל דוד ידע תדע
פי אתי תצא במחנה אהר
ואנשיך : (ב) ויאמר דוד אל-
אכיש לכן אתה תדע את אשר-
יעשה עבדך ויאמר אכיש אל-
דוד לכן שמר לראשי אשימך

כל הימים : (ג) ושמואל מת

ויספרו רש"י

באור

(יב) הבאיש בעמו , פי' דוד כבאש בעמי
עמו . בהתחבר דבר הכבאש עם אשר יעלה
הכאש באפו , יסומן המ ריח בני"ת , כמו
להכאישי ביושב הארץ (בראשית ל"ד ל') , כי
כבאשו בדוד (ש"ב י"ו) .

כח (ג) ושמואל מת . הכרי כבד
כאמר וימת שמואל אל לפי שבא
לדבר בשאלו שהונך לדרוש כבעלת
לוב

כח (ב) שומר לראשי , בתוך שומרי ראשי . (ג) ושמואל מת , אע"פ שספר מיתתו
למעלה , ספר גם כן הכה , מפני המעשה שעשה שאלו , שדרש כבעלת לוב כעבורו ,
ואילו היה הוא סי לא היה דורש כי אם מאתו (רד"ק) . בעירו , הוי' ויתירה , כן הוא דעת
הר"י גאון , וכן תרגומתי . אבל י"ת , וספדי עלוהי אנשי קרתיה . לדעתו אין ובעירו
שג אל פעלו ויקברו , אלא אל כעל

ויספרו

מכלל יופי

כח (ג) ויקברו ברמה ובעירו , לפי שהיו ב' רמות , אמר

אמר

וַיִּסְפְּדוּ לֹפְלֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרוּהוּ
 בְּרָמָה וּבְעִירוֹ וּשְׂאוֹל הַחִמִּיר
 אֶת־הָאֲבוֹת וְאֶת־הַיְדֻעָנִים
 מֵהָאָרֶץ: (ד) וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים
 וַיִּבְאוּ וַיַּחֲנוּ בְּשׁוּנֵם וַיִּקְבֹּץ שְׂאוֹל
 אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּגִלְבֹּעַ:
 (ה) וַיֵּרָא שְׂאוֹל אֶת־מַחְנֵה
 פְּלִשְׁתִּים וַיֵּרָא וַיַּחֲרֹד לְבוֹמָד:
 (ו) וַיִּשְׂאֵל שְׂאוֹל בִּיהוָה וְלֹא
 עָנָהוּ יְהוָה גַּם בְּחִלְמוֹת גַּם
 בְּאֹזְרִים גַּם בְּנְבִיאִים: (ז) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוֹל לְעַבְדָּיו בְּקִשׁוּ־לִי
 אִשָּׁת בְּעֵלְת־אֹב וְאֶלְכָה אֵלֶיהָ
 וְאֶדְרָשָׁהּ־בָּהּ וַיֹּאמְרוּ עַבְדָּיו
 אֵלָיו הִנֵּה אִשְׁת־בְּעֵלְת־אֹב
 בְּעֵין דּוֹר: (ח) וַיִּתְחַפֵּשׂ שְׂאוֹל

וילבש רשי

אונד גאנץ ישראל האטמע איהן בטרות
 ערט אונד אין זיינר וואהנשטאט רמה
 בגראבען. שאול האטמע אללע טאטענ
 בשוועהרער אונד צייכענדייטער אויס
 דעם לאנדע וועגנשאפט. (ד) די
 פלשתיים פערזאמלטען זיך אלוא, אונד
 בצאגען איין לאגער צו שונם. זיין
 שאול פערזאמעלטע גאנץ ישראל, אונד
 לאגערטע זיך אויף גלבע. (ה) אבד
 אלס שאול דאן לאגער דער פלשתיים
 איבערזאה, גריהט ער אין פורכט,
 זיין הערץ וואורדע זעהר אונרוהיג.

(ו) ער בעפראנטע דען עוויגען,
 בקאם אבד קיינע אנטווארט, וועדער
 דורך טרייטע, נאך דורך דיאאורים
 אונד פראפעטן. (ז) ענדליך שפראך
 שאול צו זיינן דיהנערן: זוכט מיר איינע
 טאטענבשוועהרערין אויף, אדך וויל
 צו איהר געהן, אונד זיא בפראגען.
 זיינע דיהנר זאגטען איהם: עם איזט
 איינע טאדען בשוועהרערין צו עין דור.
 (ח) ווארויף זיך שאול אונקענטליך
 מאכטע

באור

ויספדו, ופי' הכתוב כך: ויספדו לו כל
 ישראל בקברם אותו, ברמה, וגם איש צעירו,
 כי אי אפשר שיבואו כל ישראל לספדו ברמה,
 ויספדו לו איש צעירו. (ד) בגלבע, הר
 הגלבע הנזכר להלן. (ו) בחלומות, היו
 שאלים בימים ההם בחלומות, כעין שנאמר
 לחולם חלום. (ז) ואדרשה בה, לפי
 שהיה ירא מאוד מפלשתיים, לפיכך ספן לדעת
 היכלית במלחמה הזאת או לא. (ח)
 ויתחפש, שנה את עצמו באופן שלא תכירנה
 האשה

אוב פתח ואמר ושמואל מות שחילו הים
 קיים ומונו הים שחול דורש: ושחול הסי'
 החובות והסורך לבקש אשה בעלת אוב:
 ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה
 וצעירו. ויספדו עלוהי כל ישרא וקברוהו
 ברמותא וספדוהו איש צעירו: (ו) גם
 באורים. ולפי שהרג נוב עיר הכהנים
 לא נענה: (ח) ויתחפש שחול. שינה
 בגדיו

מכלל יופי

אמר בעירו באותה שהיא עירו, או פי' בחוך העיר קברוהו: (ז) אשת, בא בן
 במזכרת: (ח) קסמי, בקמץ רחב: (י) יקרך מבנין נפעל:
 13 א יג ב (יד) תארז

מאכטע , נעמליך אנדרע קליידער
 אנלענטע אונד צאגהין אין בגלייטונג
 צווייער לייטע . זיא קאממען צוד נאכט
 צייט בייא דער פרויא אן , אונד ער
 שפראך : דיהנע מיר דאך מיט דיינער
 טאטענכשוועהרערקונסט , אונד פאך
 רע מיר דען הרויף , וועלכען איך דיר
 נעגען ווערדע . (ט) דיא פרויא
 שפראך : דוא ווייסט יא וואס שאול
 גטאהן , דאס ער דיא טאדענבעשעוועה
 רער אונד צייכענדייטער אויס דעם לאג
 דע פערטילגט האט , ווארום זוכסט דוא
 מיך צו פערשטריקען , מיך אום דאן
 לעכען צו ברינגען ? (י) שאול שוואוד
 איהר ביים עוויגען , אונד שפראך .
 זא וואהר גאט לעבט ! עם זאל דיר ווע
 גען דויה זאכע ניכטס שליממעס ווידער
 פאהרען . (יא) דיא פרויא פראגטע
 הירוויף : וועס זאל איך דיר הירוויף ברינג
 גען ? ער אנטווארטעטע : שמואל ברינגע
 מיר הערוויף . (יב) אלס דיא פרויא
 שמואל ערבליקטע , שריע זיא מיט
 גראסער

וילבש בגדים אחרים וילך
 הוא ושני אנשים עמו ויבאו
 אל האשה לילה ויאמר
 קסמי נא לי באוב והעלי לי
 את אשר אמר אליך :
 (ט) ותאמר האשה אליו הנה
 אתה ידעת את אשר עשה
 שאול אשר הכרית את האבות
 ואת הידעני מן הארץ ולמה
 אתה מתנקש בנפשי להמיתני :
 (י) וישבע לה שאול ביהוה
 לאמר חי יהוה אם יקרד עין
 בדבר הזה : (יא) ותאמר
 האשה אתמי אעלה לך
 ויאמר את שמואל העלי לי :
 (יב) ותרא האשה את שמואל

באור

יתרו רשי וחזק

האשה , והוא שלבש בגדים אחרים . (ט)
 מתנקש בנפשי , תפרוש רשת לעממי , איך
 כריך לאוב , אלא בערמה תעשה זאת לנסות
 אותי , ולדעת אם בעלת אוב אכי , למסור
 אותי ביד שאול להמיתני . (יב) ואחה
 שאול , ע"ד הפאט אין להקשות מאין ידעה
 זאת , כי המנלה את נסתרות אחרות , גלה
 לה גם את זאת ; אבל קו"ל אמרו ראתה עולה
 שלא כדרך עולים כי . חה דעת בן חפני הגאון
 בענין בעלת אוב : חס ואלוס לא עלה שמואל
 מירו , ולא דבר עם שאול , אבל האשה
 עשתה הכל ברמאות , כי מיד הכירה כי שאול
 ומנאה דבר זה אמר' למה רמיתני ואתה שאול . ודרך בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך
 מקבואו בלשון נמוך . וכאשר בא שאול לדרוש מאתה , וראתה אותו כנהל , והיא ידעה כי
 למחר יהיה יונק למלחמה , וכל ישאל היו

בגדיו וכן התחפש ובה במלחמה וכן
 ברוכ כה יתחפש לבושי וכן תרגס יונתן
 ואישתני שאול : ויבאו אל האשה לילה .
 יום היה לא מתוך לרחם היה דומה
 להם ללילה כך דרש ר' תנחומא :
 (ט) מתנקש . מנקש תקלה :
 (יב) ותזעק בקול גדול . שראתהו
 עולה שלא כדרך העולים שהמעלה
 בזכורו

וַתִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל וַתֹּאמֶר
הַאֲשֵׁה אֶל-שְׁאוּל לֵאמֹר לְמָה
רָמִיתִנִּי וְאַתָּה שְׁאוּל :
(יג) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֶל-
הַיָּרְאִי בִי מָה רָאִית וַתֹּאמֶר
הַאֲשֵׁה אֶל-שְׁאוּל אֱלֹהִים רָאִיתִי
עֲלִים מִן-הָאָרֶץ : (יד) וַיֹּאמֶר
לָהּ מַה-הִתְּאָרוּ וַתֹּאמֶר אִישׁ
זָקֵן עָלָהּ וְהוּא עִטָּה מְעִיל וַיַּדַּע
שְׁאוּל כִּי-שְׁמוּאֵל הוּא וַיִּקַּד
אֶפְסִים אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ :
(טו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל
לְמָה הִרְגַּזְתִּינִי לְהַעֲלוֹת אֶרְצִי
וַיֹּאמֶר

רש"י

זכורו עולים רגליהם למעלה וזה עלה
ראשו למעלה כשציל כבודו של שאול :
(יג) אלהים ראיתי עולים מן הארץ .
מלאכים שנים משה ושמואל שנתפחה
שמואל שמוא חני מתבקש בדין והעלה
משה עמו כדאיתא בתענית : (יד) מה
תארו . ג' דברים נאמרו באוז המעלה
אותו רוחו ואינו שומע קולו והנשאל
לו שומעו ואינו רוחו ואחר לא רוחו
ולא שומעו : והוא עוטה מעיל . שהיה
רגיל ללבוש מעיל שנאמר ומעיל קטן
תעשה לו חמו וזמעיילו נקבר וכן עלה
וכן לעתיד לבא יעמדו ללבושיהם :
(טו) הרגזתי . החרדתני : גם ציד
הנביאים גם בחלומות . אבל באורים
ותומים

גראסער שטימע , אונד שפראך צו
שאול : ווארום האסט דוא מיך הינטר
גאנגען ? דוא ביזט שאול !
(יג) דער קעניג שפראך צו איהר :
פירכטע ניכטס , וואס האסט דוא דען
גועהן ? דיא פרויא זאגטע : איך זעה
עטוואס פארנעהמס אויס דער ערדע
הרויף שטייגן . (יד) ער פראגטע
זיא : וויא זיהט עס אויס ? איין אלטער
מאן , ערווידערטע זיא , שטייגט
הרויף , אין איינעם מאנטעל גהיללט .
דא מערקטע שאול דאס עס שמואל
זיא . ער נייגטע זיך מיט דעם אנטליצע
צור ערדע , אונד ביקטע זיך .
(טו) שמואל רעדטע שאול אן
ווארום בעאונרוהיגסט דוא מיך
מיך הרויף פארדען צו לאסען ?
שאול אנטווארעטע : מיר איזט זעהר
באנגע , דיא פלשחים בקריגען מיך
אונד

באור

כפחד גדול , וידעה מה שעשה שאול , שהרג
את כהני ה' , שמה נפיו המגיד הדברי הכתובי
כפרשה . ומה שאמר ויאמר שמואל אל שאול ,
על מחשבת שאול , שהיה חושב כי שמואל היה
המדבר אליו . ומה שאמר ולא עשית חרון אפו
בעמלק , ידוע היה דבר זה , כי מאותה שעה
אמר לו שמואל וימחוק מהיות מלך . ומה שאמר
לרעך לדוד , ידוע היה דבר זה בכל ישראל
שדוד נמשח למלך . ומה שאמר מקר אתה ובניך
עמי , מדרך סברא אמר זה . עכ"ל בן חפני
הגאון . ובזמנו מעשה אוב דבר גלוי וידוע
הוא , ואני בעיני ראיתי העלית תמונת גופים
מתים , גם אין נפלא בעיני דרכי החובות
ותחבולתם . (יג) אלהים ראיתי , אך
וגדול , כמו למעלה עבוד אלהים אחרים .
וטעם ל"ר ידוע שהיא לגדולה ולרוממות .
(טו) ואקראה , נה"ל נוספת כמנהג , כמו
אשמעה אשמרה , אבל להיות למ"ד הפעל
כסג"ל

אונד גאטט איזט פאן מיר געוויכען :
 גיכט מיר קיינע אנטווארט מעהר ,
 וועדער דורך פראפעטען , נאך דורך
 טרייטע . דאָהער האָבע איך דיך גע-
 פֿאָדערט , מיר אַנצוצייגען וואס איך
 טוהן זאָל . (טו) שמואל שפראַך :
 וואצו פֿרעגסט דוא מיך , דאָ דער עווי-
 גע פֿאָן דיר גוויכען , אונד דיין פֿיינד
 גוואַרדען איזט . (יז) דער עוויגע האַט
 ערפֿילט , וואס ער דורך מייך פֿערקינט
 דעטע , ער האַט דיא רעגירונג אַויס
 דיין האַנד גריססען , אונד זיא דייןם
 געכסעטען , דעם דוד געגעבן ;
 (יח) ווייל דוא דעם עוויגען שטיממע
 ניכט גהאַרעכט , ניכט אַויסגעאַיבט
 האַזט זיין צאָרען אָן עמלק ; דאַרום
 לעסט

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל צַר-לִי מְאֹד
 וּפְלִשְׁתִּים גְּלַחְמִים בִּי וְאֱלֹהִים
 סָר מִעָלַי וְלֹא-עֲנִי עוֹד גַּם בְּיַד
 הַנְּבִיאִים גַּם בְּחִלְמוֹת וְאֶקְרָא
 לַיהוָה לְהוֹדִיעַנִי מָה אַעֲשֶׂה :
 (טו) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְלָמָּה
 תִּשְׁאַלְנִי וַיְהוֹה סָר מִעָלַי וַיְהִי
 עֲרֵךְ : (יז) וַיַּעַשׂ יְהוָה לּוֹ כַּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר בְּיַד יוֹקִידָע יְהוָה אֶת-
 הַמַּמְלָכָה מִיָּדָה וַיַּחֲנֶה לְרַעְךָ
 דָּדוּד : (יח) כַּאֲשֶׁר לֹא-שָׁמַעַתְּ
 בְּקוֹל יְהוָה וְלֹא-עָשִׂיתָ חֲרוֹךְ-

אִפּוּ בְּעַמְלֵק עַל-יַד הַדָּבָר הַזֶּה

עשה

רשי

באור

צטג"ל איכו כמנהג , ובא כמוהו ידענה סלה
 (רד"ק) . (טו) ויהי עריך , לדעת ת"י
 נחסר כאן מלת עם , שתרנס וזהו בסעדיה
 דגברא די אלת בעל דנביה . ומוכיח זאת מפי
 הסמוך שנאמר ויעשה לוכו' , שהכוונה לדעתו
 על דוד . אבל יותר נראה כמשמעו , שה' היה
 עריך , וטעם לו להלן כמו לך , ודרך המקרא
 בכמה מקומות לדבר לטוב כנגסתר , וכ"כ
 גם רד"ק . ואפשר עוד לפרש שאלת לו שב אל
 השם , והוא תקון הלשון כ"ש הרמב"ן בפרשת
 לך לך , וכן כאמר אשר פדית לך , שמלך לך
 שם אינו אלא תקון הלשון , והעד שגדה"י לא
 נאמר אלא אשר פדית , וביד האשכנזי לתרגם
 המאמר בעזיבת מלת לו לגמרי מבלי שחת
 הכונה , היום הזה , עכינו צעת הזאת .
 (יט) עמי

ותוויס לא חומר לו ואף על פי ששז בהם
 כמו שאמר למעלה שהיה צום מומנו על
 שהרג טוב עיר הכהנים : ואקראה לך .
 לשון וחזק אחר כך כמו נקרא נקראת
 בהר הגלבוע וכמו ושם נקרא איש רע
 ובליעל הונכתי לסיות נקרא חליך
 שחודיעני מה אעשה : (טז) ולמה
 השאלני . הרי שאלת מן הנביאים
 החיים . ויהי ערך . והוא בסעדיה
 דגברא דאת בעיל דנביה . ערך לשון
 שונא וכמה יש במקרא : (יז) לרעך
 לדוד . ובחיו לא הזכיר לו שמו אלא
 ונתנה

מ כ ל ל י ו פ י

(יד) תארו , בקמץ חטף : (טו) למה , כל למה בדגש ומלעיל חוץ מאם אחרית
 מהחיל"א' מאותו' אה"ע יהי' מלרע ורפה , ובאוה' בדגש ומלעיל על הה"א ועל
 האל"ף

עֲשֵׂה לְךָ יְהוָה הַיּוֹם הַזֶּה :
 (יט) וַיְהִי יְהוָה גַּם אֶת־יִשְׂרָאֵל
 עִמָּךְ בַּיַּד פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אָתָּה
 וּבְנִיךָ עִמִּי גַם אֶת־מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל
 יִהְיֶה יְהוָה בְּיַד פְּלִשְׁתִּים :
 (כ) וַיִּמָּחֵר שָׁאוּל וַיִּפֹּל מִלְּאֵ־
 קוֹמָתוֹ אֶרְצָה וַיֵּרָא מְאֹד מִדְּבָרֵי
 שְׁמוּאֵל גַּם־כִּחַ לֹא־הָיָה בּוֹ
 כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל הַיּוֹם וְכָל־
 הַלַּיְלָה : (כא) וַתָּבֵא רַחֲמָנָה
 אֶל־שָׁאוּל וַתֵּרָא כִּי־נִבְהַל מְאֹד
 וַתֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַיְהוָה שָׁמְעָה
 שִׁפְחָתְךָ בְּקוֹלָהּ וְאִשִּׁים גַּבְשֵׁי
 בְּכַפֵּי וְאִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ אִישׁ
 דְּבַר־תְּאֵלַי : (כב) וְעַתָּה שְׁמַע־
 נָא גַם־אֶתָּה בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ
 וְאִשְׁמָה לְפָנֶיךָ פֶּתֶחַ־לֶחֶם
 וְאֶכֹּל וַיְהִי כֵךְ כִּחַ כִּי הִלֵּךְ
 בְּדָרֶךְ : (כג) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר
 לֹא אֶכֹּל וַיִּפְרָצוּ־בּוֹ עֵבְדָיו וְגַם־

האשה רש"י

ונתנה לרעה הטוב מומך לפי שהיה ירא
 מומו : (יט) אתה ובניך עמי עמי
 במחיצתי : (כד) עגל
 סבות , כמו שמספר והולך . הא' כי ירא מאד כו' , ומתנויין כפשו לא היה יכול להעמיד את
 עמו ; והב' כי לא אכל לחם כו' , ונחלש גם גופו , ולא היה בו כח לעמוד על רגליו .
 (כב) ויפרצו , כמו ויפצרו . (כג) עגל מרבק , עגל מפותם , והמקום שמפעמין אותו

לעסט ער דיר נון זאלכער געשטאלט
 ווידרפֿאהרען . (יט) דער עוויגע ווירד
 נעכסט דיר , אויך ישראל דען פלשתים
 אין דיא הענדעגעכען . מאָרגען שָׁן
 ביזט דוא מיט דיינן זעהנען בייא מיר ,
 אונד ישראלס לאַגר , דורך גאַטטעס
 לייטונג , אין דען הענדן דער פלשתים .
 (כ) היר זאנק שאול , זא לאַנג עד
 וואָר , צו באַדען . אוסער אַרדענט
 ליכע פֿורכט האַטטע זיך ווינער במעכֿ
 טיגט , פֿאַר דען וואָרטען שמואל'ס ,
 דאַצו פֿעהלטע עס איהם אַן קרעפֿטען ,
 דען ער האַטטע דען גאנצען טאג אינד
 דיא גאנצע נאכט , קיינע שפייזע צו זיך
 גנאַמן . (כא) דאו ווייב נעהרט זיך
 שאול , זאה איהן זעהר בשטירצט ,
 אונד שפראך צו איהם : זיה ! דיינע
 מאַגד האַט דיינער שטיממע גהאַרכט
 איך טרוג מיין לעכען אויף דער
 האַנד , אונד גאַב דעננאך דען וואָרטען
 נאָך . דיא דוא צו מיר גרעדט ;
 (כב) זא הערע דען אויך דיא שטיממע
 דיינר מאַגד . איך וויל דיר שפייזע פֿאַר
 זעטצען , אים , דאַס דוא קרעפֿטע
 בעקעמסט , דיינן ריקוועג צו מאַכען ,
 (כג) ער וואַלטע ניכט , אונד זאָגטע :
 איך מאַג ניכטס עסען . אַכר ווינע
 דיהנר אונד דאַו ווייב דאָנגן זא אַיך
 איהן

באור

(יט) עמי בקנר . גם את מחנה ישראל ,
 גם זאת יהיה מחר . (כ) וימחר , לשת
 וימחר ויפל הוא , נפילה פתאום מבלי
 השתדלות להעמיד את עמו , והיה זה משתי
 סבות , כמו שמספר והולך . הא' כי ירא מאד כו' , ומתנויין כפשו לא היה יכול להעמיד את
 עמו ; והב' כי לא אכל לחם כו' , ונחלש גם גופו , ולא היה בו כח לעמוד על רגליו .
 (כב) ויפרצו , כמו ויפצרו . (כג) עגל מרבק , עגל מפותם , והמקום שמפעמין אותו

איהו , דאם ער ענדליך איהרער שטימע
 גהער גאב . ער שטונד פאן דער ער
 דע אויף , אונד זעצטע זיך אויף דאן
 בעט . (כד) דאן ווייב האטטע איין
 געמעסטעטעס קאלב אים הויזע , זיא
 איילטע , שלאכטעטע עם , נאם
 מעהל , קנעטעטעטעס , אונד בוקקובן .
 (כה) זיא זעצטע עם שאול אונד זיינען
 דיהנרען פאר , זיא אסען , שטאנדען
 זאדאן אויף , אונד רייזטען נאך דיא
 זעלבע נאכט צוריק .

האשה וישמע לקלם ויקם
 מהארין וישב אל המטה :
 (כד) ולאשה עגל מרבק
 בבית ותמהר ותזבזהו ותקח
 קמה ותלש ותפחו מצות :
 (כה) ותגש לפני שאול ולפני
 עבדיו ויאכלו ויקמו וילכו
 בלילה ההוא :

כט (א) היא פלשתים צאגען אללע
 איהרע לאגער צו זאממען נאך
 אפק , אונד ישראל דזאטטען איהר
 לאגער . אן איינער קוועלע אין יורעאל .
 (ב) דיא אבערן דער פלשתים ריקטען
 פאר , מיט הונדרטען אונד טויענדן .
 נאך איהנען צאג דוד מיט זיינען לייטן ,
 אן אבישם זייטע . (ג) דא שפראכען
 דיא פירשטען דער פלשתים ; וואס
 זאללן

כט (א) ויקבצו פלשתים את
 כל מהניהם אפקה וישרו
 חנים בעין אשר ביורעאל :
 (ב) וסרני פלשתים עבדים
 למאות ולא לפים ודוד ואנשיו
 עבדים באחרנה עסאכיש :
 (ג) ויאמרו שרי פלשתים מה
 העברים

באור

רשי

סס יקרא מרבק, זכת"י עגל פטים, ודומה לו
 בדר"ל הכניסה לרבקה ודסה (דר"ק) .
 כט (א) אפקה, ולמעלה נאמר ויחכו
 בזכס? וכן ישראל
 חוכים בעין, ולמעלה בגלגוע? וע"ז האחרון אפשר לומר שהיה מעין נובע תחת הר גלגוע,
 והראשון כראה קשה, כי ידענו שהעלמיה הזאת היתה ביזשכר אל הר הגלגוע, ואפק
 בנחלת אשר כ"ס ציהושע (י"ט ל'), אס לא שנקבל שהית' אפק אחר ביזשכר סמו' לגלגוע .
 עברים למאות, עם אנשיהם שהיו מאות ואלפים, כי הם היו שרי אלפים ושרי מאות .
 (ג) נפלו, כמו על פני כל אחיו נפל; והוא

(כד) עגל מרבק . עגל פטים :
 כט (ג) מיוס נפלו . מיוס הנייתו
 עלי : ל (ט) ויזבחו
 כמו

מכלל יופי

אל"ף וזה א' מהם:] הרגותני, ממנוחתי: להעלות, ממנוחתי: (כ) מלא, שם:
 ורא, ביו"ד האיתן לבד: נבהל, פועל עבר: (כד) וחפחו שרשו אפה:
 ט (ג) נפלו, בקקן חטף: (ד) הפקדו, ענין הנחה: ירד, דרך המלחמה
 בעק, ומ"ש לא יעלה נגד המקום שעלו להלחם בו: האנשים ההם,
 על עצמם: הסרנים, שרים: ואור לכם, כשיאיר לכם:
 ל (ג) ויכו

הַעֲבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר אֲכִישׁ-
 שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הַלּוֹא זֶה דָּוִד
 עֲבָדִי שְׂאוֹל מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 הָיָה אֵתִי זֶה יָמִים אִזְוֶה שָׁנַיִם
 וְלֹא-מָצָאתִי בּוֹ מְאוּמָה מִיּוֹם
 גָּפְלוֹ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: (ד) וַיִּקְצְפוּ
 עָלָיו שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 שָׂרֵי פְלִשְׁתִּים הֲשֵׁב אֶת-הָאִישׁ
 וַיֵּשֶׁב אֶל-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקִדְתּוּ
 שָׁם וְלֹא-יָרַד עִמָּנוּ בְּמִלְחָמָה
 וְלֹא-יִהְיֶה-לָּנוּ לְשֹׁטֵן בְּמִלְחָמָה
 וּבַמָּה יִתְרַצֶּה זֶה אֲ-אֲדָנָיו הַלּוֹא
 בְּרָאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם:
 (ה) הַלּוֹא זֶה הַדָּוִד אֲשֶׁר יַעֲנֶה-לוֹ
 בְּמַחְלוֹת לֵאמֹר הִכָּה שְׂאוֹל
 בְּאַלְפָּו וְדָוִד בְּרִבְכָתּוֹ: (ו) וַיִּקְרָא
 אֲכִישׁ אֶל-דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַיִּי
 יְהוָה כִּי-יִשָּׂר אֶתָּה וְטוֹב בְּעֵינַי
 צִאתָךְ וּבֵאתָ אֵתִי בְּמַחְנֶה כִּי
 לֹא-מָצָאתִי בְךָ רָעָה מִיּוֹם בּוֹאֲךָ
 אֵלָי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה וּבְעֵינַי
 הִפְרָגִים לֹא-טוֹב אֶתָּה:
 (ז) וְעַתָּה שׁוּב וְלֵךְ בְּשָׁלוֹם וְלֹא-

הַעֲשֵׂה רָע בְּעֵינַי כִּרְגִי פְלִשְׁתִּים:

זאללן דיזע עברים? אכיש אנטווארטטע
 דען פֿירשטן: דאזאויזט יא דוד: איין
 אונטערטאָהן דעם שאול, קעניגס אין
 ישראל, דער שאָהן יאהר אונד טאָגע
 בייא מיר איזט, אָן דעם איך ניכט דען
 מינדעסטן טאָדל געפֿונדן, זייט דעם
 ער זיך בייא אונס נידערגעלאָסן, ביז
 אַויף דיזען טאָג. (ד) אָבער די־
 בפֿעהלסהאָבער דער פֿלשתים וואָרען
 איבער איהן בעזע, אונד שפראכען צו
 איהם: ענטלאָס דיזען מאַן, דאָס ער
 צוריק קעהרע אָן דען אָרט, דען דו־
 איהם אָנגעוויזן האָט. ער קאָן ניכט
 מיט הינאָב ציהן אין דען קריג, דאָס ער
 אונס ניכט הינדרע אים שמרטיטע. וואָ-
 מיט קענטע זיך דיזער זיינעם העררן בע-
 ליכט מאַכען? ניכט מיט דען קעפֿן
 דיזער לייטע? (ח) איזט דאָן ניכט
 דוד, דעם מאַן אים טאָנצע ענטגעגען
 זאָנג: שאול שלעגט זיינע טווענדע,
 אונד דוד זיינע מיריאָן? (ו) דאָ לים
 אכיש דוד צו זיך קאממען, אונד שפראך
 צו איהם: זאָ וואָהר גאָטט לעכט! איך
 האָלטע דיך פֿיר רעכטשאַפֿן, מיר איזט
 דיין אויסאונד איינגעהן אים לאָגער אָן
 מיינער זייטע רעכט לייב; דען איך
 האָבע, זייט דעם דוא צו מיר געקאממען:
 ביז צור שטונדע ניכטס אונרעכטס אָן
 דיר געפֿונדן, אָכר דען בפֿעהלסהאָברן
 ביזט דוא ניכט ווילקאממען. (ז) געה
 אַלואָ אין פֿרידן צוריק, אונד האַנדלע
 דען בפֿעהלסהאָברן ניכט צו ווידר.

(ח) ויאמר

באלפיוק. ברבכתו ק' ב'א ו ר

כמו שכן. (ד) יתרצה, כמה יעשה עמנו מרוצה וישובל לשאול, הלא צמתו את צבאיו

(ח) דוד אנטווארטעטע דעם אביש ,
 וואס האבע איך דען בעגאנגען ? וואס
 האוט דוא אן דיינעם דיהנער , זייט דעם
 ערשטן טאגע מיינעם אויפגעטרואלטס
 פאר דיר , ביו אויף דען הייטיגן , אויס
 צוצעצן געפונדן , דאס איך ניכט מיט
 ציהן , אונד מיט דען פיינדען מיינעם
 דעררו אונד קעניגס שטרייטן זאלל ?
 (ט) אביש אנטווארטעטע אונד שפראך
 צורוד : איך ווייס עס וואהל , מיר
 ביזט דוא זא ליב , וויא איין ענגל גאטטס ;
 אלליין דיא דייפטער דער פלשחים
 שפרעכען : ער דארף ניכט מיט אונס אין
 דען קריג ציהן . (י) שטעה אלזא
 מארגען פריה אויף , מיט דען קנעכטן
 דיינעם העררן , דיא מיט דיר געקאממן
 זינד , מארגען פריה , זא באלד עס
 אייך העלל גענוג איזט (דער טאג אנט
 בריכט) קענט איהר אבציהן .
 (יא) דוד שטאנד מיט זיינען לייטען
 פריה אויף , אבצוריווען , אום איין
 דאו לאנד דער פלשחים צוריק צו
 קעהרן , אונד דיא פלשחים ריקטן
 פאר געגן יזרעאל .

ל (א) אלס דוד מיט זיינען לייטן אס
 דריטען טאגע נאך צקלג קאם , זא
 זוארען דיא עמלקים אין דאו זודלאנד
 אונד צקלג איינגעפאללען , דאטטען
 צקלג

ב א ו ר

(ח) ויאמר דוד לא אביש כי מה
 עשיתי ומה מצאה בעבדך מיום
 אשר הייתי לפניך עד היום הזה
 כי לא אבוא וגלחמתי באיבי
 אדני המלך : (ט) ויען אביש
 ויאמר אל דוד ידעתי כי טוב
 אתה בעיני כמלאך אלהים אף
 שרי פלשתים אמרו לא יעלה
 עמנו במלחמה : (י) ועתה
 השכם בבקר ועבדי אדניך
 אשר באו אתך והשכמתם
 בבקר ואזר לכם ולכו :
 (יא) וישכם דוד הוא ואנשיו
 ללכת בבקר לשוב אל ארץ
 פלשתים ופלשתים עלו
 יזרעאל :

ל (א) ויהי בבא דוד ואנשיו
 צקלג ביום השלישי ועמלקי
 פשטו אל נגב ואל צקלג ויכו
 את

בידו . (י) ועבדי אדוניך , הס אנשי דוד , וקראס עבדי שאול . והשכמתם , לפי שהאריך
 בדברים , חזר ואמר זה . אתר שאמר כנר האכס בנקר . ואזר לכם , כשיאיר לכם היום .
 ל (א) ביום השלישי , לשונם ממחנה פלשתים , ראו שעמלקי פשטו בו . אל נגב ,
 כמו שחזרה למטה נגב הכרתי נגב כלב (פ' י"ד) . ויכו , כל ויכה הסמוך
 לעיר אין פירושו המתו אנשי העיר , אלא לכידת העיר והרוסת בנינים , וזה בנין אב
 לכולם , כי כאמר לא המיתי איש . וכתב רד"ק ח"ל : ואמר ויכו על הרוסת הננין ,
 ג"ד הרסנת הלשון כמו שאמר על הננין וירפא את מונק ה' , ויחב יקיה את
 זכר

את־צֶקֶלְג וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בְּאֵשׁ :
 (ב) וַיָּשׁוּבוּ אֶת־הַנְּשִׁים אֲשֶׁר־
 בָּהּ מִקָּטָן וְעַד־גָּדוֹל לֹא הָמִיתוּ
 אִישׁ וַיִּנְהֲגוּ וַיֵּלְכוּ לְדַרְכֵּם :
 (ג) וַיָּבֵא דָוִד וְאֲנָשָׁיו אֶל־הָעִיר
 וְהָיָה שְׂרוּפָה בְּאֵשׁ וּנְשֵׁיהֶם
 וּבְנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם נִשְׁבּוּ :
 (ד) וַיִּשָּׂא דָוִד וְהָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ
 אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ עַד אֲשֶׁר אִיךְ
 בָּהֶם פֶּחַ לְכַבּוֹת : (ה) וַיִּשְׁתִּי
 נְשֵׁי־דָוִד נִשְׁבּוּ אֶת־הַנְּעָמִים
 הַיִּזְרְעֵלִית וְאֶבְיָגַיִל אִשְׁתִּי נָכְרָה
 הַפְּרָמְלִי : (ו) וַתִּצַּר לְדָוִד מְאֹד
 כִּי־אָמְרוּ הָעָם לְסַקְלוּ כִּי־מָרָה
 נַפְשׁ כָּל־הָעָם אִישׁ־עַל־בְּנוֹ וְעַל־
 בְּנֹתָיו וַיִּתְחַזַּק דָּוִד בַּיהוָה אֱלֹהָיו :
 (ז) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֶבְיָתָר הַכֹּהֵן
 בֶּן־אֶחֱיָמֶלֶךְ הַגִּישְׁהֶנָּה לִּי
 הָאֶפֶד וַיִּגֵּשׁ אֶבְיָתָר אֶת־הָאֶפֶד
 לְדָוִד : (ח) וַיִּשָּׂא דָוִד בַּיהוָה
 לֵאמֹר אֲרַדְף אַחֲרֵי הַגְּדוּד־הַזֶּה

בניוק' האשיגנו

ב א ו ר

צֶקֶלְג עֲרָבֶרֶט , אֹנֶד אִין בִּרְאָנֶד
 גִּשְׁמֶקֶט , (ב) דָּאָו פֶּרִוּעַנְצִימֶר דָּאָו
 דָּאָרִין וואר , אִיבֶע־הוּיֶפֶט אִלְלֶעס
 פֶּאָן קִלְיִין בִּיז גִּרְאָס , גִּפֶּאָנְגֶן גֶּענָמֶמֶען ,
 יֶעדֶאָךְ נִימָאָנֶד אֹומֶנֶע־בִּרְאָכֶט , זָאָנֶדֶרֶן
 מִיט גֶּעִפִּיהֶרֶט אֹונֶד זִיךְ צוּרִיקֶע־צָאָנֶען .
 (ג) אַלס דוד נון אין דיא שטאַט ציהן
 וואָלטע , דאָ וואָר זיא אַבֶּנֶע־בִּרְאָנֶט ,
 אִיהֶרֶע ווייבֶער , זֶעהֶנֶע אֹונֶד טֶעכֶטֶר
 וועגנֶע־פִּיהֶרֶט . (ד) דוד אֹונֶד דָּאָו
 פֶּאָלֶק וועלכֶס בִּיא אִיהֶם וואָר , הוֹבֶן
 אִיהֶרֶע שְׁטִימֶמֶע אֹויף , אֹונֶד וויינֶטן ,
 בִּיז זיא קיינֶע קרֶע־פֶּטֶע מֶעֶהֶר צוֹם וויינֶען
 הָאָטֶטֶען . (ה) אֹויךְ דודס צווייא ווייבֶער
 וואָרן וועגנֶע־פִּיהֶרֶט , נֶעמֶליךְ אַחִינוּעס
 אֹויס זירֶעֶאל . אֹונֶד אֶבְיָגַיִל , דֶּען כֶּרְמֶלי
 נֶכְלֶע־הֶע־מֶאָלִיגֶע פֶּרִוּיא . (ו) עס וואָר
 דוד זֶעהֶר אָנְגֶסט , דֶּען דָּאָו פֶּאָלֶק שְׁפֶרֶאָךְ
 שָׂאָן דָּאָפֶאָן , אִיהֶן צו שְׁטִינִיגֶן , זָאָ
 עֶרֶבִיטֶערֶט וואָר דָּאָו נִמְיֶהֶט דֶּעס גוֹאָמֶטֶן
 פֶּאָלֶקס , אִיבֶר דֶּען פֶּרְלוֹסט וויינֶר זֶעהֶנֶע
 אֹונֶד טֶעכֶטֶער . אַבֶּר דוד כֶּלִּיכֶ שְׁמֶאָנֶד
 דֶּאָפֶט אִים פֶּרֶטֶרוּיען אֹויף דֶּען עוויגֶען
 זיינֶען גָאָטֶט . (ז) אֹונֶד שְׁפֶרֶאָךְ צוֹם
 פֶּרִיסֶטֶר אַבִּיחֶר , זָאָהֶן אַחִימֶלֶךְ'ס :
 רִיכֶע מִיר דֶּען אֶפֶד דֶּזֶער ! אַבִּיחֶר
 רִיכֶטֶע דֶּען אֶפֶד דֶּעס דוד .
 (ח) דִּזֶער פֶּרָאָגֶטֶע־דֶּען עוויגֶן : זָאָלֶל
 אִיךְ דִּזֶעס טרופ נָאָכֶעצֶן ? ווערֶדֶע אִיךְ
 אִיהֶן וואָהֶל אִינֶהֶאָהֶלן ? עס וואָרֶד
 אִיהֶם

שאר העיר . ע"כ . מקטן ועד גדול , פי' לא לבד הנשים אלא הכל מקטן ועד גדול , כי
 לא המיתו איש . (ה) ושחי נשי דוד , זכר אותן בפרט מכני חשיבותו של דוד . (ו)
 וחצר , מהפעלים שלא נזכר שם פועלם , ויתורגם בל"א (עם) . איש על בניו , על
 אכזרין בניו . ויחזוק , לא היה ירא וכך לבד אלא שם בטחובו על אלהים , וכתחוק את עמו
 כנגד הרעה . (ח) אדרוף , שאם בלא ה"א הסייען , ודוגמתו אתה זה בני עשו . נהל ,
 הוראתו

איהם אנטווארט : זעזע נאך ! דוא
 זירסט איינהאלן, אונד אללעס רעטן .
 (ט) דא בראך דוד אויף , מיט דען
 זעכס-הונדערט מאן , דיא ער מיט זיך
 האטטע , אונד אלס זיא אן דאז טאהל
 בשור קאממען (וועהלטע דוד דיא
 טאפערסטן) אונד דיא איבריגן בליבן
 דויר צוריק , (י) זא דאס דוד דעם
 פיינדע מיט פיר-הונדערט מאן נאך זעזטע ,
 אונד צווייא דוונדערט , וועלכע אונז
 טיכטיג ווארן , מיט איבער דאז טאהל
 צו ציהן , בליבן צוריק . (יא) אויף
 דעם פעלדע פאנרן זיא איינען מצרי ,
 פיהרטן איהן פאר דוד , גאבע איהם
 שפיווע , דיא ער אס , אונד רייכטן
 איהם איינען טהונק וואסער .
 (יב) זיא גאבן איהם אויך איין שטיק
 פייגענמאסע , אונד צווייא ראזינען ,
 ער אס , אונד ערהאלטע זיך ווידער ;
 דען ער האטטע וועדער שפיווע נאך
 גטרענקע צו זיך גענאממען דרייא טאגע
 אונד דרייא נעכטע . (יג) דוד פראגטע
 איהן : וועם גהערסט דוא אן ? וואס
 הער ביזט דוא ? ער אנטווארטטעטע :
 איך בין איין מצרישער יונגע , שקלאפע
 איינעם עמלקי , מיין הערר פרלים מיך ,
 ווייל

האשינגנו ויאמר לו רדף כי השג
 תשיג והצל תציל : (ט) וילך דוד
 הוא ויש מאות איש אשר אתו
 ויבאו עד-נחל הבשור
 והנותרים עמרו : (י) וירדף דוד
 הוא וארבע מאות איש ויעמדו
 מאתים איש אשר פגרו מעבר
 את-נחל הבשור : (יא) וימצאו
 איש מצרי בשדה ויקחו אתו אל-
 דוד ויתגורלו לחם ויאכל
 וישקהו מים : (יב) ויתגורלו
 פלח דבלה וישגי צמקים ויאכל
 ותשב רוחו אליו כי לא-אכל
 לחם ולא-שתה מים שלשה
 ימים ושלשה לילות : (יג) ויאמר
 לו דוד למי-אתה ואי מזה אתה
 ויאמר גער מצרי אנכי עבד
 לאיש עמלקי ויעזבני אדני כי
 חליתי

באור

רשי

ל (ט) ויבאו עד נחל הבשור . שש
 מאות איש : והנותרי' עמדו .
 כשהגיעו לנחל הבשור היו בהם עייפים
 ונתרו שם מוקפתן : (י) אשר פגרו .
 אשר נמנעו וחומר חני לשון ארמי הוא
 תרגום

הוראתו פעם נחל מים, ופעם בקעה, כמו
 נחל אשכל . וכאן נראה שהיה בקעה נמאה
 וקריבה מקום השמש, אשר ילאת רגל העובר
 לעבור בה, לכן לא יכלו העיפים והחלשים
 לעבור והי' דוד מוכר' לצרף את אנשיו, ולהשאיר
 את החלשים . והנותרים, נראה שמקרא
 קצר הוא, ותשלמו : ויבחר דוד גבורי החיל,
 והנשארים עמדו . ובפסוק הכמוך מבאר את
 סך הרודפים והעומדים . (י) אשר פגרו,
 לו נדרו'ל יומא דמסגרי רבנן, פי' יום שהיו
 בטלים וחסושים מגירסתם, (רד"ק) .
 (יד) הכרתי

חֲלִיתִי הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה: (יד) אֲנִי־חָנוּ
 פִּשְׁטָנוּ נִגְבַּ הַכְּרָתִי וְעַל־אִשְׁרֵי
 לַיהוּדָה וְעַל־נִגְבַּ כָּל־בְּאֵרֵי וְאֶת־
 צִקְלָג שֶׁרִפְנוּ בְּאִישׁ: (טו) וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהֵי דָוִד הַתּוֹרֵרֵנִי אֶל־הַגְּדוּד
 הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַשְׂכַּעְהֵם לִי בְּאֱלֹהִים
 אִם־תִּמְצָאֵנִי וְאִם־תִּסְגְּרֵנִי בְּיַד־
 אֲדֹנָי וְאֹרְדָה אֶל־הַגְּדוּד הַזֶּה:
 (טז) וַיִּרְדְּהוּ וְהָיָה נְטֻשִׁים עַל־
 פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲכָלִים וְשֹׂתִים
 וְחֹנְגִים בְּכָל־הַשָּׁלָל הַגְּדוּל אִשְׁרֵי
 לְקָחוּ מֵאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּמֵאָרֶץ
 יְהוּדָה: (יז) וַיִּכְּסוּ דָוִד מֵהַנְּשָׂף
 וְעַד־

ווייל איך כרייטס דריי טאגע קראנק
 בין • (יד) וויר טאטן איינפעללע אין
 דיא זידליכע געגענדן דעם כרתי ,
 יהודה אונד כלב • אונד צקלג שטעקטן
 וויר אין בראנד • (טו) דוד פראגטע
 איהן : מעכטעסט דוא אונס וואהל
 הינאכפיהרן צו דזעם טרופ ? ער אנט
 ווארטעטע : שוועהרע מיר ביא גאטט ,
 דאס דוא מיך ניכט אומבריינגסט , אדר
 מיינעם דעררן אויסליפערסט , ווא
 פיהרע איך דיר הינאב צו דעם טרופע •
 (טז) אלס ער , דורך איהן געפיהרט ,
 דינונטר קאם , דא לאגען זיא צער
 שטרייעט אין דער גאנצען געגענד אומ
 הער , אסען , טראנקען אונד טאנצטן ,
 פראה אב דער גראסען בייטע , דיא זיא
 אים לאנדע פלשתים אונד אים לאנדע
 יהודה געמאכט האטטען • (יז) טאגס
 דרויף (נאכדעם צקלג אין בראנד
 גשטעקט

רש"י

באור

תרגום של ונהרסו: (יד) נגב הכרתי
 לדרום של פלשתים ומונינו צוקוס אחר
 פלשתים נקראים גוי כריתים יושבי חבל
 הים גוי כריתים: (יז) למחרתם •
 למודים הם עמלקים ללקות ביום מחר
 כמו שנאמר מחר אנכי נלכז וגומר לכך
 נאמר

(יד) הכרתי, הגיד לנו חכם א' שהערבנים
 קוראים לארץ פלשתים כרית, ובסורי קוראים
 לה כרעת, וכן קורא להם יחזקאל (כ"ה ט"ו)
 ונכניה (ב' ה'), וכן מוכת מדלקין אשר
 לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה (פ' ט"ז)
 (טו) נטושים גו' כל הארץ, היו מתפשטים
 על כפי כל שדה, באין סדר וערך מלקחה,
 כדרך יושבים בטח, וחונגים בכל השלל •
 וחונגים, מענין יסוגו ויטעו, שהיו מרקדים
 ומכרכרים בשמחה • (יז) מהנשף גו', מערב יום זה עד ערב יום שני, וכל אותו ערב
 עד הבוקר שהוא המחרת, כ"כ רד"ק, ורחוק הוא מאוד • והנכון כדונסקין בנרכות (ג'
 ב') תרי נשפי הוו, נשף לילה ואתי יומא, נשף יומא ואתי לילה, ופירשהו רש"י שם
 מענין צוקא דאטמא דשף מדוכתיה, או לנשף מדוכתיה (מגילה ג'), והכונה כאן
 כמו מנוקר עד ערב: למחרתם, לדעת רד"ק מ"ם מחרתם על שני הנשפים, ונלקח
 לפרש

מכלל יופי

ל (ג) ויכו את צקלג, על דרך ההשאלה: (ו) מרה, פועל עבר, כי הוא
 מלעיל בב' פשטין: (יב) פלח, התיכת: (יד) הכרתי, שם משפחה מפלשתים:
 (כ) שלל דוד, נאמר כאן על הכהמה: לא (ב) וידבקו

גשטעקט וואָרדען) של'וג זי'א דוד ,
פֿאַן מאָרגען ביו אַבענד , דאס קיינער
פֿאַן איהנן ענטקאם , אויסער פֿיר
ד'ונדערט יונגע לייטע , די'א זיך אויף
קאממעלע געוואָרפֿן אונד גפֿלאָהן ווארן .
(יח) דוד רעטעטע אללעם , וואס די'א
עמלקיטער וועגענאָממען האטטען ,
בעקאם אויך זיינע צוויי פֿרויען ווידר .
(יט) ניכטס ווארדע פֿרמיסט , פֿאַם
קליינען ביו אויף דאז גראָסע , פֿאַן זעהנן
טעכטערן , אונד אנדרער בייטע , פֿאַן
אללעם וואס זי'א מיט גענאממען האטטן ,
אללעם בראכטע דוד ווידער צוריק .
(כ) דוד נאם איהנן אויך איבר ריוס ,
אלל איהר קליינעם אונד גראָסעס פֿיה
אב , מאן טריבעם פֿאַר יענס פֿיה הער ,
אונד ריף אויס : דאז איזט דודס בייטע !
(כא) אלס דוד צו דען צוויי'א הונדערט
מאן קאם , וועלכע , ווייל זי'א אונטיכטיג
ווארן , איהם צו פֿאַלגען , ער אים
טאהלע בשור צוריק געלאסען האטטע ,
קאממען זי'א איהם אונד דעם פֿאַלקע ,
דאז ער מיט האטטע , ענטגעגן . ער
נעהרטע זיך מיט דעם פֿאַלקע , אונד
פֿראגטע נאך איהרם וואָהל בעפֿינרן .
(כב) די'א

וְעַד-הָעֶרֶב לְמַחֲרָתָם וְלֹא-
נִמְלֹט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם-אַרְבַּע
מֵאוֹת אִישׁ-יָנֵעַר אֲשֶׁר-רָכְבוּ
עַל-הַגְּמָלִים וַיִּנָּסוּ : (יח) וַיִּצֵל
דָּוִד אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָקְחוּ עִמָּלֶק
וְאֶת-שְׁתֵּי נָשָׁיו הַצֵּיל דָּוִד :
(יט) וְלֹא נִעְדְּרָה לָהֶם מִן-הַקָּמֶן
וְעַד-הַגְּדוֹל וְעַד-בָּנִים וּבָנוֹת
וּמִשָּׁלָל וְעַד-כָּל-אֲשֶׁר לָקְחוּ
לָהֶם הַכָּל הֵשִׁיב דָּוִד : (כ) וַיִּקַּח
דָּוִד אֶת-כָּל-הַצֹּאן וְהַבָּקָר נְהַגוּ
לִפְנֵי הַמִּקְנֵה הַהוּא וַיֹּאמְרוּ זֶה
שָׁלַל דָּוִד : (כא) וַיָּבֵא דָּוִד אֶל-
מְאֹתָיִם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּגְרוּ
מִלִּקְחַת אַחֲרָיו דָּוִד וַיֵּשִׁיבָם בְּנַחֲלֵי
הַבְּשׂוֹר וַיִּצְאוּ לְקִרְיַת דָּוִד
וְלְקִרְיַת הָעָם אֲשֶׁר-אָתוּ וַיִּגַּשׁ
דָּוִד אֶת-הָעָם וַיִּשְׂאֵל לָהֶם
לְשׁוֹם

באור

ורשי

לפרש שמלת ועד עומד במקום שנים , כאילו
בכתב ועד למחרתם , אבל הנכון כפירש"י
צנרכות (שס) למחרת של חנייתם שם .
והיה הענין כן : ביום ששרפו את נקלג בלוא
המקום הזה ללון , והיו אוכלים ושותים
וחוגגים כל הלילה , ובאותו הלילה רדף דוד
אחריהם , ויבא אליהם בנזק , שהוא מחרת
חנייתם , ויכס עד הערב , וכן מתורגם . ומשלל , הנהמה . (כ) אח כל הוצאן ,
אם אשר הביאו העמלקים עמם , או אשר שבו מנגב כרתי , יהודה וכלב , ואותו
המקנה נהגו לפני מקניהם . מקנה ההוא , המוכר

נאמר למחרתם : (כ) אח כל הוצאן
והבקר . ששנה הגדוד מנגב יהודה
ומנגב כלב : נהגו . אנשים מנהיגים
והולכים לפני המקנה ההוא להסתכבד
ולהתהלל
(כ) אח כל הוצאן ,
אם אשר הביאו העמלקים עמם , או אשר שבו מנגב כרתי , יהודה וכלב , ואותו
המקנה נהגו לפני מקניהם . מקנה ההוא , המוכר

לְשָׁלוֹם: (כב) וַיַּעַן כָּל-אִישׁ-רֵעַ
 וּבִלְיַעַל מִהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ
 עִם-דָּוִד וַיֹּאמְרוּ יַעַן אֲשֶׁר לֹא-
 הָלַכּוּ עִמִּי לֹא-נָתַן לָהֶם מִהַשָּׁלַל
 אֲשֶׁר הֵצֵלְנוּ כִּי אִם-אִישׁ אֶת-
 אִשְׁהוֹ וְאֶת-בָּנָיו וַיִּנְהָגוּ וַיֵּלְכוּ:
 (כג) וַיֹּאמֶר דָּוִד לֹא-תַעֲשׂוּ כֵן
 אֲחֵי אֵת אֲשֶׁר-נָתַן יְהוָה לָנוּ
 וַיִּשְׁמַר אֶתְנוּ וַיִּתֵּן אֶת-הַגְּדוּד
 הַבָּא עָלֵינוּ בַּיָּדוֹ: (כד) וּמִי
 יִשְׁמַע לָכֶם לְדַבֵּר הַזֶּה כִּי כִחַלְק
 הַיּוֹד בְּמִלְחָמָה וּכְחַלְק הַיֹּשֵׁב
 עַל-הַפְּלִיּוֹת יַחְדּוֹ יַחַלְקוּ:
 (כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה
 וַיִּשְׁמָה לְחַק וּלְמִשְׁפַּט לְיִשְׂרָאֵל
 עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (כו) וַיָּבֹא דָוִד
 אֶל-צִקְלָג וַיִּשְׁלַח מִהַשָּׁלַל לְזַקְנֵי
 הַיּוֹד ק' יְהוּדָה

(כב) דיא שלימן אונד נידריגן מענשן ,
 פֿאָן דען לייטן , דיא מיט דוד געצאָגען
 ווארן פֿינגן אן אונד שפראכן : ווייל זיא
 ניכט מיט געגאנגען זינד נאָ וואָללן וויר
 איהנן אויך ניכטס פֿאָן דער בייטע געבן ,
 בלאָס יעדס זיינע פֿרויא אונד קינד ,
 דיא זיא נון זעלכזט פֿיהרן מעגן .
 (כג) אבער דוד שפראך : איהר מיסט
 ניכט זאָ פֿרפֿאהרן , מיינע פֿריינדע !
 מיט דעם וואס אונס דער עוויגע גשענקט ;
 ער , דער אונס בהיטעט , אונס דען
 טרופ אין דיא הענדע געגעבן האט , דער
 איבער אונס הערגעקאָממען וואר .
 (כד) ווער קאן אייך הירין פֿאלגען ?
 ניין , דאו אנטויל דעסן , דער מיט
 דינאב אין דאו גפֿעכט געהט , מוס
 וויא דאו אנטויל דעסן זיין דער ביים
 גפעקע כלייכט , זיא מיסן גלויך טיילן .
 (כה) פֿאָן דיזעם טאגע אן פֿיהרטע ער
 דיזעס גועץ אונד רעכט אין ישראל
 איין , וועלכס ביו אויף דיזען טאג בליב .
 (כו) אלס דוד נאך ציקלג קאם , שיקטע
 ער פֿאָן דער בייטע , דען ערל טעסטן
 פֿאָן יהודה , אונד זיינען פֿריינדען ,
 אונד

רש"י

ולתהשלל זה שלל דוד: (כה) מהיום
 שהוא ומעלה . לא נאמר והלאה אלא
 ומעלה כבר הנהיג אברהם בחוק זה
 בלעדי רק אשר חכלו הנערים וגו' הם
 הושבים על הכלים וחלק האנשים
 הסולכים במלחמה בראשית רבה :
 (כו) לרעהו . לחוהביו :
 (לא) אשר
 אשר . (כו) לרעהו , כמו לרעיו , וכן מן גבורהו , כמו גבוריו (רד"ק) . ויחסר וי'
 הקיבור , וטעמו ולרעהו . (לא) אשר

באור

צפ' הקודם . (כב) עמי , כל אחד מהם
 היה אומר כך (ר"גאון) . זה היה רע
 גדול , כי הם לא מבחירתם עמדו . וינהגו
 וילכו , ואם לא יטעו בעיניהם הדבר ילכו
 להם . או פירושו , עד עתה נהגנו את נשיהם
 ונבנותם , והיה ערסם ומשאם עלינו , עתה
 נתן אותם להם , וינהגו הם . (כג) את
 אשר , פי' לא תעשו כן עם השלל אשר נתן
 לנו . ולדעת בעל הטעמים שהניח את
 תחת אפי , וזהו פי' את אשר , כמו אשרי
 אשר . (כו) לרעהו , כמו לרעיו , וכן מן גבורהו , כמו גבוריו (רד"ק) . ויחסר וי'
 הקיבור , וטעמו ולרעהו . (לא) אשר

אונד לים דאבייא זאגן : דזיר מאכע
 איך איך איין גשענק , פֿאָן דער בייטע
 דער פֿיינדע דעם עוויגן . (כו) דעגן
 צו בית אל , צורמות נגב , אונד יחד .
 (כח) דעגן אין ערער , שפמות אונד
 אשהמוע . (כט) דעגן אין רכל , אין
 דען שטעטן ירחמאלי'ם . אונד אין דען
 שטעטן דעם קני . (ל) דעגן צו חרמה ,
 צו כור עשן , אונד עתך .
 (לא) ענדליך דעגן צו חברון , אונד
 איבערהויפט אין אללע ערטער , וואָ
 ער זיך מיט זיינן לייטען , ביז וויילען
 אויפֿגעהאלטן .

לא (א) דיא פלשתים ליפערטן
 ישראל איינע שלאכט , דיזע
 מוזטן פֿליהן פֿאָר דען פלשתים , אונד
 פֿילע זינד אויף דעם בערגע גלכוע
 געבליבן . (ב) דיא פלשתים זעצטן
 שאול אונד זיינען זעהנן נאָך , אונד ער
 שלוגן שאולס זעהנע , יהונתן , אבינדב ,
 אונד מלכישוע . (ג) איצט דראנג דער
 פֿינד דזעפֿטיג אויף שאול איין , עס
 האַטטען איהן שאָן דיא באַגענשיצן איינ
 געהאַלט , אונד ער פֿירכטעטע זיך זעהר
 פֿאָר

ויפּו פּלִשְׁתִּים אֶת־יְהוֹנָתָן וְאֶת־אֲבִינֹדָב וְאֶת־מִלְכִישׁוּעַ בְּנֵי
 שָׁאוּל : (ג) וְהַכָּבֵד הַמִּלְחָמָה אֶל־שָׁאוּל וַיִּמָּצְאוּהוּ הַמּוֹרִים
 אֲנָשִׁים בִּקְשֵׁת וַיַּחַל מָאֵד

באור

הההלך , בנרתו מפני שול , והההלך בערי
 יהודה והסתתר עמם .
לא (ג) וחכבר , אחר שנס העם הסבו
 המלחמה אל שול עמו ,
 אס למפשו סי , או להרגו . וי'ת ומקישו עבדי
 קרבא

יהודה לרעהו לאמר הנה לכם
 ברכה משלל איבי יהודה :
 (כו) לאשר בבית אל ולאשר
 ברמות נגב ולאשר ביהר :
 (כח) ולאשר בערער ולאשר
 בשפמות ולאשר באשתמע :
 (כט) ולאשר ברכל ולאשר
 בערי הירחמאלי ולאשר בערי
 הקיני : (ל) ולאשר בהרמה
 ולאשר בכור עשן ולאשר
 בעתך : (לא) ולאשר בהברון
 ולכל המקמות אשר התהלך
 שם דוד הוא ואנשיו :

לא (א) ופלשתים גלחמים
 בישרא וינסו אנשי ישרא
 מפני פלשתים ויפלו חללים
 בדר הגלבע : (ב) וידבקו
 פלשתים את שאול ואת בניו
 ויפּו פּלִשְׁתִּים אֶת־יְהוֹנָתָן וְאֶת־אֲבִינֹדָב וְאֶת־מִלְכִישׁוּעַ בְּנֵי
 שָׁאוּל : (ג) וְהַכָּבֵד הַמִּלְחָמָה אֶל־שָׁאוּל וַיִּמָּצְאוּהוּ הַמּוֹרִים
 אֲנָשִׁים בִּקְשֵׁת וַיַּחַל מָאֵד

רשי

(לא) אשר התהלך שם דוד . שהיו
 מחזאים אותו מפני שול :
לא (א) ופלשתים נלחמו בישרא .
 כאדם האומר נחזור לענין
 ראשון

מהמורים : (ד) ויאמר שאול
 לנשא כליו שלף חרבך ודקרני
 בה פן יבואו הערלים האלה
 ודקרני והתעללו בי ולא אבה
 נשא כליו פי ירא מאד ויקח
 שאול את החרב ויפל עליה :
 (ה) וירא נשא כליו כימת
 שאול ויפל גם הוא על חרבו
 וימת עמו : (ו) וימת שאול
 ושלשת בניו ונשא כליו גם כל
 אנשיו ביום ההוא יחדו :
 (ז) ויראו

פאר דען שיצו . (ד) דא זאגטע ער צו
 זיינעם וואפענטרעגער : ציה דיין שווערד ,
 אונד ערשטיק מיך , דאס ניכט דינע
 אונבעשניטנען קאממען , מיך ערשטעכן ,
 אונד איבער מיך טרוימפירן . אבר דער
 וואפענטרעגער וואלטע ניכט , ווייל ער
 זיך זעהר פירכטעטע . דא נאם שאול
 דאן שווערד : אונד שטירצטע זיך
 דרויף . (ה) אלס דער וואפענטרעגער
 גזעהן דאס שאול שטירבט , שטירצטע
 ער זיך אויך אויף זיין שווערד , אונד
 שטארב מיט איהם . (ו) אלזא
 שטארבן שאול , זיינע דרייא זעהנע ,
 זיין וואפענטרעגער , אונד זיינע איבריגן
 לייטע , צוואמן אן איינעם טאנע .
 (ז) אלס

ב א ו ר

קרבא על שאול , וכן תרגומי . המורים אנשים בקשה , שעורו אנשים המורים
 בקשה . וכדברי הימים (א' י' ג') נשפט מלך אנשים מהמורים , וכדברי הימים מן היורים
 בנכין הקל . (ד) והתעללו בו , העוני והמחסור יתן מורך בלב בעליו (אונמוהט) ,
 ולא יודו ממעלליהם אם לא ידחקו נרכיהם . ונהיפך העושר והשונע יתן אומץ בלב בעליו
 (מוהט) . ויש שיעבור האומץ את החיך (איברטוהט) . והנה לכל פעולה יש
 תכלית מסבב הפעולה . והפעול האלם יאמן את לבנו בפעולתו , ולא יחדל עד אם השיג
 תכליתו , ומיד שהשיג יחדל . אמנם אם יוסיף עוד לפעול , אז עבר האומץ את החק . וזוה
 הענין האחרון כאמר לדעתי התעלל בכל המקרא . אבל בהעברת החק הזה יפרד פועל
 מפועל . יש שיעבור חק לתכלית פרטי שכוון אליו עם תכלית הכללי , מזה כאשר התעללתי
 בהם (שעות ו' ב') , תכלית הכללי היה להוציא את אבותינו מכור הברזל , אך לא
 קברה יד ה' להשיג זאת מבלי הרבות מכותיו , אבל עבר החק להשיג תכלית פרטי המפורש
 שם , והוא למען תספר בו , וידעתם כי אני ה' . ויש יעבר חק בשרירות לבי . מזה ייתעללו
 זה כל הלילה (שופטים י"ט כ"ה) , אע"פ שכבר השניעו תאותם , לא נמנעו מנח אלה
 עוד . וכאן לתרגם שם : (אונד טריבן איהרן איבר מוהט מיט איהר דיא גאנצע
 נאכט) . וכן התעללת בני (נמדבר כ"ב כ"ט) פי' בשרירות לבך עשית כל זאת . והיא
 התנכלה שלא היתה פועלת בשרירות לב , לא לנטות מפני המלאך , ולהחיות את נפשו ,
 כנאמר גם אותך הרגתי בו וכן הדבר בירמיה (ל"ט י"ט) . וכאן אמר שאול תכליתם להרוג
 אותי , אבל הם בשרירות לבם יעברו חק , וינהגו בי באכזריות ויהיה תרגומו : (אונד
 מיר איהרן איבר מוהט פיהלן לאסן .) כי ירא מאוד , לשלוט ידו במלכו . (ז) וכל
 אנשיו , הקרובים אליו בשלחמה

מ כ ל ל י ו פ י

לא (ב) וידבקו , ענין השגה : (ד) והתעללו , פועל ומעללים יעשו בו :
 (ז) בעבר

(ז) אלס נון דיא ישראלים דיסווייטס דער עכנע , אונד דעס ירדנס ערפוהרן , דאס דיא טרופן ישראלס דיא פלוכט ער , גריפן , אונד שאול מיט זיינען זעהנן געשטארבן וואר , זא פֿרליסן זיא דיא שטעטע אונד פֿלאָהן . דיא פֿלשחים קאממען אונד נאָמן זיא אין בעזיק .

(ח) דעס מאָרגענס דרויף , אלס דיא פֿלשחים דיא ערשלאָנגען אויסצוזהן קאממען , פֿאַנרן זיא שאול אונד זיינע דרייא זעהנע אויף דעס בערגע גלכוע ליגן . (ט) זיא שניטן איהם דען קאָפֿף אַב , נאָמן זיינע דיסטונג , אונד שיקטן עם אין דעס לאנדע פֿלשחים אומהער , אום דיא פֿרעהליכע נאָכריכט אין איהרן געצענטעמפעלן , אונד דעס פֿאַלקע צו פֿרקנינדן . (י) זיינע וואָפען הינגן זיא אים טעמפל דער עשתרות אויף , אונד זיינן לייכנאָם שטעקטן זיא אָן דיא מויער פֿאַן

(ז) וַיִּרְאוּ אַנְשֵׁי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־ בְּעֵבֶר הָעֵמֶק וְאֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן כִּי־נָכוּ אַנְשֵׁי־יִשְׂרָאֵל וְכִי־ מָתוּ שָׂאוּל וּבָנָיו וַיַּעֲזְבוּ אֶת־ הָעָרִים וַיָּנֹסוּ וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ בָהֶן : (ח) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים לַפִּשְׁט אֶת־ הַחֲלָלִים וַיִּמָּצְאוּ אֶת־שָׂאוּל וְאֶת־שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו נִפְּלִים בְּהַר הַגִּלְבָּעַ : (ט) וַיִּכְרְתוּ אֶת־רֵאשֵׁי וַיִּפְּשְׁטוּ אֶת־פְּלִי וַיִּשְׁלְחוּ בְּאֶרֶץ־פְּלִשְׁתִּים כְּכִיב לְבִשֵׁר בַּיַּת עֲצֵבְיָהֶם וְאֶת־הָעֵם : (י) וַיִּשְׂיֹמוּ אֶת־פְּלִי בַּיַּת עֲשֵׂתְרוֹת וְאֶת־גִּוְיָתוֹ תָּקְעוּ בַּחֹמַת

ב א ו ר

(ז) בעבר העמק , בעבר עמק זרעל , וכן הערים עד בית שאן הסמוכה אל הירדן , ועד בכלל , כמו שנאמר להלן ואת גויתו תקעו בחומת בית שאן , הרי שהיה בית שאן בידם , וזה טעם בעבר הירדן , כלומר כל החבל מארץ פלשתים על פני עמק זרעל עד הירדן : (ט) בית עשתרות , ובדברי הימים כתיב בית אלהיהם , והוא אחד , כי היה להם עשתרות לאלהים . גויתו , ובדברי הימים ואת גולגלתו תקעו בית דגון . ובאמת עשו גם את זאת , אך קצר הכתיב בסיפורו , כמו שלא זכר אלא תקעו גויתו , ובאמת גם גוית בכיו תקעו בחומת בית שאן , כ"ש בסמוך . וגם שם קיצר הכתיב , ולא זכר מתקיעת גוית שאול ובכיו . (י) אליו , כמו עליו , על שאול . ובד"י נשמט , ונאמר וישמעו כל יבש גלעד את

מ כ ל ל י ו פ י

(ז) בעבר העמק , ה"י בעברא דמשרא ; (י) גויתו תקעו , במסמריב או בזולת

שמואל א לא

הרגום אשכנוי קו

פֶּאֶן בית שן • (יא) אלס דיא איינע
 וואָהנר פֶּאֶן יבש גלעד דזערטן , וואס
 דיא פלשחים אן שאול גטאהן •
 (יב) מאַכטען זיך אַללע שטרײַטבאַרע
 מענר אויף , גינגן דיא גאנצע נאַכט
 דורך , נאַמן שאולס לייכנאַם , אונד
 דיא לייכנאַמע זיינער זעהנע , פֶּאֶן דען
 טויערן בית שאן'ס , גינגן דאַמיט נאך
 יבש , אונד פֶּרבראַנטן זיא דאזעלכוס •
 (יג) לעוטן דאַן איהרע געביינע אויף ,
 אונד בגרובן זיא אין דעם גבישע בייא
 יבש , אונד דהילטן איין זיבן טעגיגעס
 פֶּאַסטן •

בְּחֹמַת בֵּית שָׁן : (יא) וַיִּשְׁמְעוּ
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יְבִישׁ גִּלְעָד אֶת אִישׁ-
 עִשׂוֹי פְּלִשְׁתִּים לְשָׂאוֹל :
 (יב) וַיִּקְוּמוּ כָּל-אִישׁ חֵיל וַיֵּלְכוּ
 כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּקְחוּ אֶת-גְּוִיַת
 שָׂאוֹל וְאֶת גְּוִיַת בְּנָיו מִחֹמַת
 בֵּית שָׁן וַיָּבֵאוּ יְבִישָׁה וַיִּשְׂרְפוּ
 אֹתָם שָׁם : (יג) וַיִּקְחוּ אֶת-
 עֲצַמֹתיהֶם וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת הָאֵשׁ
 בְּיִבְשָׁה וַיִּצְמוּ שְׁבַע־יָמִים :

באור

רש"י

את אשר עשו פלשתיים וגו' • (יא) וישרפו
 אותם , כעין שנאמר ובמשרפות אבותיך
 המלכים כו' , כן ישרפו לך (ירמיהל"ד ה') •
 (יב) האשל , ובדברי הימים האלה ,
 ועיין לעיל (כ"ב) •

רחשן : (יא) וישמעו אליו . כמו עליו
 על שחול : (יב) וישרפו אותם שם .
 וקלו עליהן כמו דקלן על מלכיא תמן
 כדתק שורפין על המלכים ולא מדרכי
 החמורי :

מכלל יופי

בוולה מה בחומה : (יא) וישרפו, לשון הקטרה , שלא יסרוח בשרו , וי"ל
 ששרפו הבשר :

סליק ספר שמואל א'

ESTATE * VEITEL
BETH-RA-MIDRASCH
EPRRAISCHE LEHRE

and
DE (1)
C

